

SOGHLUAISTEACH T AGUS CUIMSIÚ IN EORAIP ILTEANGACH

VADEMECUM MIME

MIME
Soghluaisteacht agus
Cuimsiú san Eoraip
Ilteangach
Soghluaisteacht agus
Cuimsiú in Eoraip
Ilteangach

MIME

Mobilité et inclusion dans
une Europe multilingue

Fuair an taighde a tháinig as maoiniú ó Sheachtú Creatchlár an Aontais Eorpaigh faoi Chomhaontú Deontais Uimh. 613344 (TionscadalMIME).

Tá an bundoiciméad i mBéarla ar fáil ag <http://www.mime-project.org/vademecum/>:

© 2018

ISBN 978-2-8399-2402-3

Tionscadal MIME

Soghluaisteacht agus Cuimsiú san Eoraip Ilteangach

www.mime-project.org

Íomhá chumhdaigh:

Ferdinand Hodler, 1917, “Die Dents-du-Midi von Caux aus”,

Wikimedia Commons.

*Eŭropo
Demokratio
Esperanto*

Aistriúchán i bhFraincis le Pierre Dieumegard don Eoraip-Daonlathas-Esperanto

Ní aistritheoirí atá cáilithe agus maoinithe ag an Aontas Eorpach a rinne an t-aistriúchán seo. D’fhéadfadh sé go mbeadh (is dócha, cinnte...) earráidí, ach tá roinnt mínithe breise ann freisin chun tuiscint ag léitheoirí na Fraince a éascú.

Fad is nach ndearnadh aistriúchán níos fearr ag daoine inniúla agus nach bhfioraítear é, is stuama a mheas gur leagan sealadach amháin é an doiciméad seo, atá beartaithe chun tuiscint a éascú, agus chun tagairt a dhéanamh don bhundoiciméad i mBéarla.

Is é is cuspóir don doiciméad “sealadach” seo cur ar chumas níos mó daoine san Aontas Eorpach tuiscint a fháil ar na doiciméid a chuirtear ar fáil don Aontas Eorpach (agus a mhaoinítear lena ranníocaíochtaí).

Is léiriú é ar an ngá atá leis an ilteangachas san Aontas Eorpach: gan aistriúchán, fágтар cuid mhór den daonra as an áireamh sa díospóireacht. **Tá sé inmhianaithe go dtógfadh riarachán an Aontais Eorpaigh aistriúchán ar dhoiciméid thábhachtacha i gceannas, ionas go mbeidh gach Eorpach in ann tuiscint a fháil ar a bhfuil i gceist leis sin, agus a dtodhchaí choiteann a phlé le chéile.**

D’aistriúcháin iontaofa, bheadh an teanga idirnáisiúnta Esperanto an-úsáideach mar gheall ar a simplíocht, a rialtacht agus a bheachtas.

Ar an Idirlíon:

Cónaidhm na hEorpa-Demokratio-Esperanto: <http://e-d-e.org/> nó

An Eoraip-Daonlathas-Esperanto (an Fhrainc): [Http://e-d-e.en/contact@e-d-e.org](http://e-d-e.en/contact@e-d-e.org)

AN VADEMECUM MIME

Soghluaisteacht agus cuimsiú in Eoraip Ilteangach

François Grin François Grin
Príomheagarthóir

Manuel Célio Conceição Manuel Célio Conceição
Peter A. Kraus
László Marác
Žaneta Ozolina
Nike K. Pokorn
Anthony Pym
Eagarthóirí

TionscadaMIME – Tuairisc chainníochtúil

- Thart ar 1500 leathanaigh de thuarascálacha eolaíochta agus gníomhaíochtaí
- breis agus 260 cur i láthair ag comhdhálacha eolaíochta agus imeachtaí poiblí
- breis agus 40 comhdháil agus ceardlann théamacha thiomnaithe
- níos mó ná 60 foilseachán eolaíoch atá tiomnaithe go sonrach do thorthaí an tionscadail
- rannpháirtíocht tuairim is 220 geallsealbhóir, eagraíochtaí na sochaí sibhialta agus lucht riaracháin i ngníomhaíochtaí tionscadail
- 22 institiúid chomhpháirtíochta i 16 dtír
- thart ar 70 acadóirí, idir mhic léinn PhD agus ollúna iomlána
- 11 dhisciplín rannpháirteacha
- 4 bliain taighde

agus foireann saineolaithe atá ar fáil duit, ar féidir dul i dteagmháil leo chun meastóireacht agus obair anailíse speisialaithe a dhéanamh ag www.mime-project.org/expertise

Go raibh maith agat

Tríd an tionscadal MIME (2014-2018), bhí na foirne taighde rannpháirteacha ina n-ádh le foireann taithí a bheith acu, ina measc Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring agus Tom Ricento. Ba mhaith linn ár mbuíochas a chur in iúl as an tacaíocht a thug siad.

Buíochas speisialta leis an Ollamh Tom Moring, Uachtarán na Comhairle Comhairlí, a raibh a scileanna san ilteangachas agus sa chumarsáid araon thar a bheith luachmhar i dtáirgeadh an vademecum seo, agus don Ollamh Wolfgang Mackiewicz, comhairleoir speisialta an tionscadail, a roinn go fial lena thaithí dhomhain ar na hinstiúidí Eorpacha agus lena fhís fhadtéarmach den Eoraip ilteangach. Bhí a gcuid tuairimí agus comhairle ionstraimeach i bhfoirmiú an leabhar seo.

Réimsí téamacha Disciplíní MIME

 Anailís ar an mbeartas teanga

 Mionlaigh, tromlaigh agus cearta teanga

 Éagsúlacht teanga, soghluaisteacht agus lánpháirtíú

 Oideachas, teagasc agus foghlaim teangacha

 Aistriúchán, teicneolaíocht teanga agus straitéisí malartacha

 Ábhair ar leith

 Geilleagar

 Eolaíochtaí Oideachais

 Airgeadas

 Ceart

 Fealsúnacht pholaitiúil

 Eolaíocht Pholaitiúil

 Síceolaíocht

 Sochtheangeolaíocht

 Socheolaíocht

 Aistriúchán

 Tíreolaíocht uirbeach

Cuibhreannas MIME

Ollscoil na Ginéive
Genève, Stwiss

Universiteit van Amstardam
Amstardam, an Ísiltír

Univerza v Ljubljani
Liúibleána, antSlóivéin

Universität Augsburg
Augsburg, an Ghearmáin

Universidade do Algarve
Faro, an Phortaingéil

Universitat Rovira i Virgili
Barcelone, an Spáinn

Ollscoil Latvijas
Ríge, an Lettonia

**Sveucilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku**
Osijek, Croatie

Eolaíocht Po Páras
Páras, an Fhrainc

**Társadalomtudományi
Kutatóközpont MTA
Társadalomtudományi**
Búdaipeist, Hongrie

**Vrije Universiteit Brussel Vrije
Universiteit Brussel**
An Bhruiséil, an Bheilg

Università di Milano-Bicocca
Milano, anIodáil

Ollscoil Leipzig
Leipzig, an Ghearmáin

Ollscoil Reims Champagne-Ardenne
Reims, an Fhrainc

Humboldt-Universität zu Berlin
Beirlín, an Ghearmáin

Katholieke Universiteit Leuven
Lwave, an Bheilg

**Ollscoil Luimnigh – Ollscoil
Luimnigh**
Luimneach, Éire

Ollscoil Dhún Éideann
Dún Éideann, Albain

Uppsalauniversitet
Uppsala, an tSualainn

Universitatea din Oradea
Oradea, Roumanie

Faireachlann Airgeadais
Genève, an Eilvéis

SCIPROM Sàrl
ST-Sulpice, Suisse

Clár na nÁbhar

Réamhrá 13

Anailís ar an mbeartas teanga 28

- 1 Cén fáth nach féidir saincheisteanna teanga a fhágáil dóibh féin? 30
- 2 An gá teanga choiteann chun daonlathas inmharthana a bheith ann? 32
- 3 An féidir leis an “saormhargadh” éagsúlacht teanga a bhainistiú? 34
- 4 Cén fáth a bhfuil an tíopeolaíocht mhaith úsáideach chun beartais teanga a roghnú agus a dhearadh? 36
- 5 Conas an míbhuntáiste teanga a aithint agus a thomhas? 38
- 6 Cad is “cur chuige coimpléascach” ann maidir le beartais teanga a roghnú agus a dhearadh? 40
- 7 Cén fáth ar cheart do réamh-mheastacháin dhoma-theangeolaíocha eolas a chur ar fáil do roghanna beartais teanga? 42
- 8 Conas a théann teagasc teanga iasachta i gcion ar chostais na himirce? 44
- 9 Cad iad na neamhionannais shocheacnamaíocha idir cainteoirí teangacha éagsúla nach mór aghaidh a thabhairt orthu i mbeartais phoiblí? 46
- 10 Na teangacha inar cheart cúram sláinte a chur ar fáil? 48
- 11 An bhfuil costais an bheartais teanga tábhachtach? 50
- 12 Cén fáth a bhfuil ionsamhlúcháin ríomhaire úsáideach chun beartais teanga chasta a roghnú agus a dhearadh? 52
- 13 Cad iad na himpleachtaí dlíthiúla ginearálta a bhaineann le taighde MIME? 54

Mionlaigh, tromlaigh agus cearta teanga 56

- 14 Ar cheart don rialtas moill a chur ar an meath na bpobal mionlaigh? 58
- 15 Ar cheart teangacha mionlaigh a mhúineadh do chainteoirí theanga an tromlaigh? 60
- 16 An mionlaigh “aonair” agus “neamh-uathúla” iad i gcásanna comhchosúla nuair a bhíonn forlámhas náisiúnta teanga i ndán dóibh? 62
- 17 Cad é an tábhacht a bhaineann le comhchruinniú daonteangach chun go mairfidh teangacha mionlaigh i ndomhan ina bhfuil méadú ag teacht ar an tsoghluaisteacht? 64
- 18 Cad iad na prionsabail a chabhraíonn le réamh-mheas a dhéanamh ar an mbaol coinbhleachta a bhaineann le difríochtaí eitneacha agus teanga 66
- 19 Cén fáth nach leor ceann amháin de na teangacha oifigiúla a fhoghlaim i gcomhthéacs ilteangach? 68
- 20 Conas prionsabail an chríochachais agus na pearsantachta a chur le chéile? 70
- 21 Conas a théann hegemony teanga “seachtrach” i bhfeidhm ar pholaitíocht intíre? 72
- 22 Conas ba cheart do na Stáit chomharsanachta oibriú i gcomhar le chéile chun an éagsúlacht a bhainistiú? 74
- 23 Cén fáth a bhfuil sé tábhachtach teanga mhionlaigh a aithint go soiléir (e.g. ar chomharthaí tráchta, etc.)? 76
- 24 An gceadaíonn an choimhdeacht beartais teanga níos cuimsithí? 78
- 25 Conas is féidir linn ligean do phinsinéirí soghluaiste a n-oibleagáidí a chomhlíonadh agus a gcearta a fheidhmiú? 80

Éagsúlacht teanga, soghluaisteacht agus lánpháirtíú 82

- 26 An féidir le Stáit riachtanais teanga a fhorchur maidir le hiontráil nó eadóirseacht imirceach? 84
- 27 An gceapann saoránaigh shoghluaiste Eorpacha gur “Eorpaigh” iad féin? 86
- 28 Céard iad na prionsabail ba cheart dúinn a úsáid chun beartais teanga a oiriúnú? 88
- 29 Ar cheart do Stáit oideachas máthairtheanga a chur ar fáil d’imircigh? 90
- 30 An leor an Béarla chun teacht ar dhaoine nua sula bhfoghlaimíonn siad an teanga/na teangacha áitiúla? 92
- 31 Ar cheart do Stáit seirbhísí a chur ar fáil d’imircigh ina dteanga féin 94

- 32 An féidir le beartais teanga feabhas a chur ar thorthaí fostaíochta do mhná inimirceach? 96
- 33 Conas is féidir leis an mbeartas teanga feabhas a chur ar “luaineacht” na n-imirceach? 98
- 34 Conas ba cheart beartais teanga náisiúnta a oiriúnú do chomhthéacs na gcathracha sonracha? 100
- 35 Cén fáth ar chóir dúinn straitéisí cumarsáide éagsúla a chur le chéile? 102
- 36 Conas ba cheart do bhordais sonraí a bhailiú agus a roinnt faoi phróifilí teanga a bpobal cónaitheoirí? 104
- 37 An bhfuil úsáid an Bhéarla ag méadú ar chostas teangacha áitiúla mar thoradh ar shoghluaisteacht? 106
- 38 An féidir leis an mbeartas Eorpach cuimsiú sóisialta a fheabhsú i gcomhthéacsanna uirbeacha áitiúla? 108
- 39 Conas a léiríonn beartais imeasctha teangacha iasachta roghanna agus dearcthaí an tromlaigh? 110
- 40 Ar cheart do bhordais úsáid teanga i spás poiblí a rialáil? 112

Oideachas, teagasc agus foghlaim teangacha 114

- 41 Conas is fearr is féidir le córais scoile chuimsitheacha éagsúlacht teanga a bhainistiú? 116
- 42 Conas is féidir líonraí foghlama neamhfhoirmiúla agus neamhfhoirmeálta a úsáid chun tacú leis an ilteangachas? 118
- 43 Conas soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn tríd an ilteangachas san ardoideachas? (ES)? 120
- 44 Conas is féidir linn cabhrú le mic léinn a mhalartú le chéile teanga a dtíre aíochta a fhoghlaim? 122
- 45 Conas is féidir le córais oideachais freagairt do dhinimic na réigiún atá casta ó thaobh teanga de? 124
- 46 Cad iad scileanna na múinteoirí is mó a bhfuil gá leo chun aghaidh a thabhairt ar na difríochtaí teanga i scoileanna chuimsitheacha? 126
- 47 Conas measúnú a dhéanamh ar na scileanna teanga neamhfhoirmiúla is fearr? 128
- 48 Cén fáth a bhfuil sé inmholta “treoshuíomh idirnáisiúnta” agus “suíomh réigiúnach” a chur le chéile i straitéis teanga ollscoileanna? 130
- 49 Conas is féidir le bailíochtú teanga soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn? 132
- 50 Conas is féidir leis na húdaráis tacú le scileanna teanga iasachta a chothabháil? 134
- 51 Conas is féidir scileanna teanga na n-imirceach atá ann cheana a úsáid chun cabhrú leo teanga na tíre óstaí a fhoghlaim? 136
- 52 Cé atá in ann leas a bhaint as oiliúint a bhaineann le scileanna teanga? 138
- 53 Cad é ról an Bhéarla i spásanna foghlama ilteangacha agus ilchultúrtha? 140

Aistriúchán, teicneolaíochtaí teanga, agus straitéisí malartacha 142

- 54 An mbeidh an t-aistriúchán uathoibríoch ionad aistritheoirí daonna? 144
- 55 Cad é idirthuisicint agus cad é do? 146
- 56 An laghdaíonn seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta na dreasachtaí chun na teangacha óstacha a fhoghlaim? 148
- 57 Ar cheart dúinn teanga phleanáilte ar nós Esperanto a chur chun cinn mar lingua franca idirnáisiúnta? 150
- 58 Ar cheart aistriúchán uathoibríoch a úsáid i seirbhísí poiblí? 152
- 59 Ar cheart an Béarla, mar lingua franca, a bheith ar fáil i gcineálacha éagsúla? 154
- 60 Cad iad na cineálacha cur chuige teanga is cuí chun freastal ar riachtanais teanga na n-oibríthe taistil a théann ar scor? 156
- 61 Conas is féidir idirghabháil a úsáid i gcomhthéacsanna gairmiúla? 158
- 62 Cad iad na bealaí is fearr le bheith ag obair le haistriúchán uathoibríoch? 160
- 63 Cé a oibríonn mar ateangaire nó mar aistritheoir? 162
- 64 Conas agus cathain ba cheart seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a chur ar fáil d’imircigh nuathagtha? 164

Ábhair leith 166

- 65 Conas coincheap an chuimsithe a chur i bhfeidhm maidir le pinsinéirí soghluaiste? 168
- 66 An bhfuil daoine ilteangacha níos cruthaithí? 170

- 67 Conas a oibríonn cosaint an ilteangachais i reachtaíocht AE maidir le cosaint tomhaltóirí? 172
- 68 Conas is féidir linn ionramháil ranna eitneacha chun críocha geopholaitiúla a chosc? 174
- 69 An bhfuil aonteangachas sa trádáil dhomhanda ag cur isteach ar theagasc agus ar chleachtas airgeadais? 176
- 70 An bhfuil ceachtanna úsáideacha do bheartas teagaisc teanga i gcur chuige na Romach i leith foghlaim teangacha? 178
- 71 Cad is féidir a dhéanamh chun cabhrú le scor soghluaiste a bhfuil cúram institiúideach de dhíth orthu? 180
- 72 Conas ilteangachas a chur chun cinn i reachtaíocht tomhaltóirí na hEorpa? 182

Conas an leabhar seo a úsáid?

1. Léigh an réamhrá,

chun an chéad léargas a fháil ar thionscadal MIME

2. Téigh go dtí “Príomhthorthaí”

chun ár bpríomhchonclúidí a fháil agus ár bpríomhchonclúidí a aimsiú

3. Strollaigh i measc na 72 chaibidil

De réir do chuid riachtanas agus leasanna.

Téacs cheathrú clúdach an eagráin pháipéir:

Is uirlis phraiticiúil é an Vademecum seo ó thionscadal MIME um Shoghluaisteacht agus um Chuimsiúin Eoraip Ilteangach, arna mhaoiniú ag an gCoimisiún Eorpach. Trí chur chuige nuálach a úsáid ina gcomhcheanglaítear aon dhisciplín déag éagsúla, is freagairt nuálach, chomhtháite ar na dúshláin a bhaineann le beartas teanga is gnách a ghlactar ar leithligh atá sa vademecum seo. Tá sé ceaptha dóibh siúd a dtugann a ngníomhaíochtaí gairmiúla nó polaitiúla faoi deara dóibh oibriú ar fhadhbanna ilteangachais, seasamh a ghlacadh ar na saincheisteanna sin, agus, go díreach nó go hindíreach, gníomhú ar chinntí beartais teanga ar leibhéal áitiúil, náisiúnta nó fornáisiúnta.

Réamhrá

Vademecum MIME: réamhrá

François Grin, comhordaitheoir thionscadal MIME

Ciallaíonn MIME "Soghluaisteacht agus Cuimsiú in Eoraip Ilteangach". Is tionscadaltaighde é maidir le hilteangachas atá á mhaoiniú ag Ard-Stiúrthóireacht Taighde agus Nuálaíochta an Choimisiúin Eorpaigh. Le linn a cheithre bliana gníomhaíochta (2014-2018), gineadh líon mór foilseachán, amhail ailt eolaíochta, caibidlí leabhair agus eagráin speisialta de thréimhseacháin, chomh maith le tuarascálacha ar ghníomhaíochtaí rialta.

Tá an *Vademecum MIME* ar cheann de phríomhtháirgí an tionscadail. Mar sin féin, tá sé difriúil ón gcuid eile de thorthaí an MIME, amhail gnáthfhoilseacháin eolaíochta amhail ailt in irisleabhair eolaíochta, leabhair nó caibidlí leabhair. Tá an *Vademecum MIME* difriúil ina spriocanna, struchtúr agus formáid.

Ar an gcéad dul síos, isuirilis é an *Vademecum* seo do dhaoine nach mbíonn baint acu de ghnáth le taighde ollscoile, ach a dtugann a ngníomhaíochtaí gairmiúla nó polaitiúla faoi deara dóibh fadhbanna an ilteangachais a chur san áireamh, chun seasamh ar na fadhbanna seo a ghlacadh, agus, go díreach nó go hindíreach, chun cinntí beartais teanga a threorú ar leibhéal áitiúil, náisiúnta nó osnáisiúnta. Dá bhrí sin, sna cúraimí sin, is minic a bhíonn orthu buntáistí agus míbhuntáistí na mbeart beartais atá molta ag na gníomhaithe éagsúla sóisialta agus polaitiúla maidir leis an ilteangachas a mheas. Tá an *Vademecum MIME* deartha chun cabhrú leo déileáil leis an gcineál seo staide.

Tionscadal taighde ar ilteangachas is ea MIME (2014-2018) atá maoinithe ag an gCoimisiún Eorpach faoin Seachtú Creatchlár

Cuireann an vade-mecum sraith uirlisí agus torthaí cuardaigh ar fáil.

Tá trí chuspóir ag an réamhrá sin:

1 déanann sé athbhreithniú ar shaintréithe riachtanacha an tionscadail MIME. Cuidíonn sé sin le dul i ngleic leis an gcuid eile den *Vademecum* le tuiscint níos doimhne ar dhúshláin na héagsúlachta teanga;

2 cuirtear i láthair ann struchtúr an *Vademecum*, ag míniú a bhfuil beartaithe sa doiciméad seo (ach freisin, gan níos lú tábhachta, cad nach bhfuil sé beartaithe chur ar fáil);

3 Tá teoracha praiticiúla maidir le conas a úsáid seo *Vademecum*.

Tá tionscadal MIME dírithe ar an *dúshlán ilteangach don saoránach Eorpach*. Mar fhreagra ar iarratas an Choimisiúin Eorpaigh, scrúdaíonn sé réimse leathan gnéithe den ilteangachas, ag maolú tionscadalmór ar an aondul síos. D'fhreagair MIME na ceisteanna seo a leanas:

- Conas is féidir le muintir na hEorpa cothromaíocht a bhaint amach idir riachtanais na soghluaisteachta i sochaí nua-aimseartha atá comhtháite agus forbartha ó thaobh na teicneolaíochta de agus an gá atá le héagsúlacht teanga agus chultúrtha na hEorpa a choinneáil agus tairbhe a bhaint aisti?
- Cad atá igceist leis an dúshlán seo maidir le cleachtais chumarsáide, úsáid cearta teanga agus teanga, múineadh teangacha agus foghlaim teangacha?
- Conas a aistrítear é seo go beartais a bhaineann le teangacha náisiúnta, mionteangacha agus teangacha na n-inimírceach nó na dteangacha traidisiúnta?

Cuireann MIME cur chuige nuálach ar fáil agus (i) gné anailíse beartais (ii) gné idirdhisciplíneach ina gcomhcheanglaítear aon dhisciplín déag, (iii) creat bainistíochta éagsúlachta lena gcomhtháthaítear gnáthcheisteanna teanga arna mbreithniú ar leithligh.

Téann na saincheisteanna sin i bhfad thar an méid is mó a bhíonn ag déileáil le beartas teanga de ghnáth. Dá bhrí sin, tá an tionscadal MIME ceaptha chun nuálaíocht a spreagadh mbeartas teanga ar thrí phríomhleibhéal.

Ar an gcéad dul síos, tá a chur chuige fréamhaithe in anailís ar an mbeartas poiblí. Déantar idirdhealú leis sin ó thaighde eilear theanga agus ar ilteangachas, a dhíríonn go príomha ar bhreathnú ar chleachtais teanga na n-actóirí isuíomhanna áirithe. Ina ionad sin, cuireann an tionscadal MIME creat comhtháite ar fáil inar féidir raon leathan braistintí, ón obair shochtheangeolaíoch a rinneadh le déanaí ar phróisis mhicrleibhéil agus breithnithe macra-leibhéil maidir le ceartas teangeolaíoch ó theoiric pholaitiúil, a chomhaontú ó thaobh beartais de.

Ar an dara dul síos, tá tionscadal MIME thar a bheith ildisciplíneach. Seasann comhpháirtithe an tionscadail d'aon dhisciplín déag éagsúla, lena n-áirítear eolaíocht pholaitiúil, fealsúnacht, sochtheangeolaíocht, aistriúchán, socheolaíocht, eolaíochtaí oideachais, stair, eacnamaíocht, tíreolaíocht, dlí agus síceolaíocht. Mar sin féin, tátaithí roimh ré ag ceannairí foirne ar a ndisciplín ar leith san éagsúlacht teanga agus/nó chultúrtha. Go bunúsach, déantar na treoirlínte araíonachta sin a dháileadh go forleathan sa tionscadal, rud a fhágann go bhfuil cur chuige cothrom agus cuimsitheach ann maidir leis an éagsúlacht teanga a bhainistiú.

Ar an tríú dul síos, déanann an tionscadal MIME breithniú i gcomhpháirt ar raon leathan fadhbanna teanga a ndéantar staidéar ar leithligh orthu de ghnáth, rud a fhágann gur féidir cur chuige cuimsitheach a úsáid chun éagsúlacht teanga a bhainistiú. Cuirtear san áireamh ann ag an am céanna fadhbanna amhail:

- teangacha réigiúnacha agus mionlaigh a chosaint agus a chur

chun cinn san Eoraip;

- láithreacht agus infheictheacht teangacha oifigiúla Ballstát eile i mBallstát amháin den AE (mar thoradh ar shoghluaisteacht laistigh den Eoraip);

Na dúshláin a bhaineann le foghlaim teangacha iasachta nó dara teanga sna córaisoidéachais, dúshláin a chruthaíonn go háirithe an fhadhb a bhaineann le ról speisialta na mórtheangacha, lena n-áirítear ceann amháin nó níos mó de na teangacha sin;

- fadhbanna teanga a bhaineann le cur i láthair teangacha eile(nach teangacha Eorpacha iad go minic) a ghabhann le sreabha imirce;

An fhadhb a bhaineann le cumarsáid éifeachtach chothrom in eagraíochtaí ilteangacha — ní hamháin na hinstiúidí Eorpacha féin;

- roinnt saincheistanna sonracha a bhaineann le bainistiú an ilteangachais, amhail na gnéithe teanga a bhaineann le cosaint tomhaltóirí nó riachtanais shonracha teanga pinsinéirí atá bunaithe i mBallstát eile AE.

Ní mór dúinn athmhachnamh a dhéanamh ar phleanáil teanga mar fhreagairt ar athruithe móra de bharr an domhandaithe agus na forbartha teicneolaíche.

Go dtí seo, rinne na dúshláin éagsúla sin staidéar gotraidisiúnta ar leithligh ó chinn eile, ag baint úsáide as cur chuige lena dtugtar tús áite do ghné ar leith (go háirithe teangeolaíocht fheidhmeach nó eolaíochtaí oideachais, eolaíocht pholaitiúil go minic, an dlí idirnáisiúnta uaireanta, disciplíní eile chomh minic sin). Mar sin féin, má thugtar aird ar fhadhb ar leith, ó thaobh disciplín áirithe de, d'fhéadfadh saincheistanna agus ionchais chomh tábhachtach céanna a fhágáil ina leith sin.

Is cúis díomá níos mó ná riamh é cur chuige ilroinnte i leith éagsúlacht teanga a bhainistiú mar thoradh ar dhá mhórtreocht. Is é an chéad cheann an domhandú, rud a chuireann le minicíocht na teagmhála idirtheangeolaíochta. Gné éigeantach de shochaithe nuaimseartha anois is ea an éagsúlacht teanga, bídis ag an obair, ar scoil nó le linn laethanta saoire, agus scaipeann sí ar an saol eacnamaíoch (táirgeadh, tomhaltas, trádáil). Is é an dara treocht mhór ná forbairt theicneolaíoch, go háirithe maidirle faisnéis agus cumarsáid, a bhfuil dlúthnasc acu le scileanna teanga agus le húsáid teangaaraon.

Nuair a chuirtear le chéile iad, cuireann na treochtaí sin i bhfios go láidir go bhfuil athrú gasta bunúsach á dhéanamh ar shochaithe. Téann an t-athrú seo i bhfeidhm ar an teanga agus ar an ilteangachas ar bhealaí éagsúla, agus is minic a bhíonn teorainneacha idir na cineálacha dúshlán teanga go dona. Cé go bhfuil an anailís fós úsáideach chun anailís chórasach a dhéanamh ar fhadhbanna teanga an lae inniu, ní mór a mheas san anailís sin gur gnéithe éagsúla iad de cheist dhomhanda: cén ról ar mhaith linn an t-ilteangachas a thabhairt i sochaí na hEorpa chomhaimseartha?

Ní mór na hidirnaisc idir an micrileibhéal (daoine aonair), an méileibhéal (eagraíochtaí) agus an macraileibhéal (anstát nó an tsochaí) a chur san áireamh.

Is é an dúshlán abhaineann leis na treochtaí comhcheangailte sin go bhfuil méadú ag teacht ar idirnascadh na leibhéal i bhfadhbanna teanga, áit a mbíonn tionchar ag micrea-leibhéal (daoine aonair agus teaghlaigh), ag a bhfuil tionchar mór ar a chéile (bídís le haghaidh brabúis nó eile, idir phoiblí nó phríobháideach, amhail ollscoileanna agus fiontair san earnáil phríobháideach), agus ag an macraileibhéal (an tsochaí ina hiomláine, go háitiúil, go náisiúnta nó ar fud an domhain). Ní bhaineann an treocht seo le teanga, ach ardaíonn sí ceisteanna castachta ar leith sa chás sin. Mar shampla, ní féidir diansocrú a dhéanamh ar chosaint teanga mionlaigh a thuilleadh laistigh de theorainneacha réigiúin ar leith: braitheann cinniúint na teanga freisin ar a hinfheictheacht ar an Idirlíon agus ar a infhaighteacht in áiteanna eile, mar shampla i gcathracha ina dtéann baill óga den phobal chuig ardoideachas. Is dócha go mbeidh comhtháthú teanga na n-imirceach níos casta agus níos ilteangaí ná mar a bhí roimhe seo.

San am a chuaigh thart, is minic gurbh ionann “comhtháthú” agus teanga áitiúil a fháil. Mar sin féin, mar thoradh ar athrú teicneolaíochta agus cultúrtha, is mó seans go mbeidh baint ag an bpróiseas foghlama le cineálacha éagsúla cothabhála “teanga a bhfuil oidhreacht aici”: mar gheall ar an gcostas níos ísle a bhaineann le taisteal agus teileachumarsáid idirnáisiúnta, bíonn teanga na tíre tionscnaimh ar fáil go héasca i saol laethúil na ndaoine. Bíonn tionchar ag treochtaí geopholaitiúla ar ghníomhaíochtaí intíre, chomh maith le tuairimí pearsanta, is féidir athshondas domhanda a bheith acu trí líonraí sóisialta. D’fhéadfadh éagsúlacht a bheith ann idir láidreachtaí agus módúlachtaí na n-idirghníomhaíochtaí seo idir leibhéil ó chás go cás, agus lucht déanta beartas á gcur i gcomparáid le réimse leathan dálaí áitiúla.

I mbeagán focal, chun athmhachnamh a dhéanamh ar an dúshlán teanga, ní mór dúinn smacht a ghlacadh ar leibhéal suntasach castachta agus é a chúbláil ó thaobh na sistéamachta de. Ní bhíonn smaointe a nglactar leo faoin mbeartas teanga oiriúnach i gcónaí chun déileáil leis an tasc seo. Is é bunmhisean an tionscadail MIME creat anailíseach a chur ar fáil chun aghaidh a thabhairt ar an gcastacht sin. Is é cuspóir foriomlán an tionscadail, anois, gan mionanailís theangeolaíoch a dhéanamh ar phróisis chumarsáide i gcomhthéacsanna sonracha (mar a rinneadh i dtionscadail taighde roimhe seo), ach cur chuige a fhorbairt lena ngintear, ar leibhéal níos ginearálta, freagairtí comhleanúnacha beartais ar dhúshlán na héagsúlachta teanga, agus na freagairtí sin a léiriú le feidhmchláir ar chásanna sonracha. Ar deireadh, tá sé mar aidhm ag tionscadal MIME an méid seo a leanas a mholadh:

Mar thionscadal sóisialta agus polaitiúil, bíonn soghluaisteacht agus cuimsiú araon de dhíth ar an Eoraip, ach is minic a bhíonn níos lú ná meán amháin i gceist léi, agus vice versa.

- sraith d'anailísí idirnasctha atá comhoiriúnach don dá thaobh ar fhadhbanna teanga a chuidíonn le raon leathan saincheisteanna (polaitiúil, sóisialta, oideachais, cumarsáide, etc.) a sheoladh, ach a chabhraíonn freisin le bogadh go héifeachtach idir an micrileibhéal, an meso agus an macraileibhéal ar a ndéantar próisis teanga;

- sraith uirlisí atá dírithe ar bheartais ar féidir le hanailísithe, lucht déanta beartas agus saoránaigh ina n-iomláine iad a oiriúnú agus a chur i bhfeidhm maidir le coincheapa sonracha, agus na hathruithe gasta a dhéanann difear do na comhthéacsanna sin á gcur san áireamh freisin.

Is í an tsamhail chomhréitigh, a chuireann creat aontaitheach ar fáil, an tagairt anailiseach de chroílár an tionscadail MIME. Tosaíonn an tionscadal ar an tuairim gur féidir dul i ngleic le fadhbanna teanga atá ag dul i ngleic le saoránaigh na hEorpa agus lena n-údarais trí bhróiteach na faidhbe coitinne. Is fadhb í an fhadhb choiteann seo a bhaineann le teannas idir dhá chuspóir, eadhon soghluaisteacht agus cuimsiú.

Uirlis chlasaiceach d'anailís bheartais ea an tsamhail chomhréitigh. Is féidir é a chur i bhfeidhm maidir le fadhb ar bith ar gá don tsochaí cinní a dhéanamh ina leith, agus go háirithe is gá cothromaíocht a bhaint amach idir spriocanna inmhianaithe ach spriocanna neamhchomhréireacha. Is dúshlán é an t-ilteangachas go díreach toiscgo bhfuil sé nasctha le dhá sprioc ar leith nach ndéantar a réiteach go héasca:

- Ar thaobh amháin, iséard atá i gceist leis an Eoraiptheacht ar aontas an-chomhtháite ar féidir lena shaoránaigh gluaiseacht faoi shaoirse idir na Ballstáit ar mhaithe le hobair, staidéar, fóillíocht nó dul ar scor. Seoar a dtugtar soghluaisteacht, coincheap a léiríonnraon níos leithne próiseas ná imirce fhisiciúil agus lena n-áirítear an iliomad spreagthaí agus rialacha mionsonraithe atá ag dul i méid a bhaineann le gluaiseacht gheografach daoine nó gluaiseacht fhíoriúil daoine uaireanta. Éilíonn soghluaisteacht cumarsáid éasca idir daoine ó chúlraí teanga éagsúla. Is féidir é sin a bhaint amach trí mheascán cuí de straitéisí a bhaineann le foghlaim teangacha chomhmaith le bealaí éagsúla chun teangacha a úsáid. Mar sin féin, cuireann an tsoghluaisteacht dúshlán roimh angcomhcheangal traidisiúnta idir teanga ar leith agus limistéar geografach ar leith;

Ar an taobh eile, ardaíonn an “dúshlán teanga” ceisteanna maidir le cuimsiú, ina bhfuil ról bunúsach ag teangacha. Tá raon na dteangacha a labhraítear san Eoraip ríthábhachtach chun a héagsúlacht a shainiú, teanga a aithnítear mar luach lárnach de chuid an Aontais. Léirítear an éagsúlacht sin i sainiúlacht teanga chodanna éagsúla an AE, áit a bhfuil teangacha oifigiúla éagsúla ag na Ballstáit (uaireanta, le forálacha éagsúla, ar an leibhéal náisiúnta agus/nó fo-náisiúnta, chun déileáil leis an éagsúlacht sin). Tagraíonn an cuimsiú, ansin, do bhraistint go mbaineann siad le háit chónaithe agus go bhfuil ceangal acu le háit chónaithe — toisc go raibh cónaí orainn anseob'fhéidir, nó gur aistrigh muid agus gur roghnaigh muid cónaí ann. Is féidir an meonmuintearais sin a chur in iúl go háirithe trí rannpháirtíocht i saol sóisialta, polaitiúil, eacnamaíoch agus cultúrtha na tíre, an réigiúin nó an limistéir

chónaithe áitiúil. Ciallaíonn sé sin go bhfuil eolas ar an teanga áitiúil. Dá bhrí sin, i ngeall ar na coinníollacha is gá chun braistint chomhuintearais agus naisc a choinneáil agus/nó a bheith ag teacht chun cinn, ní mór na teangacha agus na cultúir éagsúla atá san éagsúlacht Eorpach a aithint agus a chomhdhlúthú. Cultivating éagsúlacht stairiúil entrenched, chomh maith leis an aitheantas ar uathúlacht na n-eilimintí, beag nó mór, a dhéanann suas an éagsúlacht, nach bhfuil mar thoradh ar aon chineál diúltú nó eisiamh an duine eile. A mhalairt ar fad, is é caomhnú na timpeallachta teanga a thugann deis do dhaoine aosta muinín a bheith acu as a gcumas cuimsiú a leathnú chuig nuatheachtaithe. Tá sé sin tábhachtach, mar gheall ar an tábhacht a bhaineann le teanga agus cultúr i bpróisis tógála féiniúlachta. Ach cé go n-áirítear daoine nua a lánpháirtiú i ndálaí áitiúla, ní chuireann sé de cheangal ar nuatheachtaithe deireadh a chur leis na tréithe teanga agus cultúrtha a thugann siad leo, agus is féidir teacht chun cinn céannachtaí ilsrathacha a chur san áireamh leis.

**Tá an teannas idir
soghluaisteacht agus cuimsiú
thar a bheith géar i réimse na
teanga.**

Déanann tionscadal MIME comhdhlúthú ar an smaoineamh go n-eascaíonn fadhb chomhréitigh idir “soghluaisteacht” agus “cuimsiú”. Arthaobh amháin, dá roghnódh an tsochaí a éileamh go huile agus go hiomlán go mbeadh gá le cuimsiú in áit ar leith san AE, d’fhéadfadh bacainní ábhartha nó siombalacha roimh shoghluaisteacht na saoránach a bheith mar thoradh air sin. Dá gcuirfí i láthair ar bhealach éagsúil é, bheadh soghluaisteacht níos costasaí do dhaoine, i dtéarmaí ábhair nó siombalacha, dá ndéanfaí áitiú eisiach ar “chuimsiú”. Is iondúil go mbíonn níos lú soghluaisteachta mar thoradh ar bhreis cuimsithe. Os a choinne sin, d’fhéadfadh tionchar diúltach a bheith ag fócas eisiach ar shoghluaisteacht ar an gcuimsiú, mar gur féidir leis, trí na fórsaí aonfhoirmeacha a spreagann sé, an bhraistint chomhuintearais, sainiúlachta agus fréamhaithe a bhaineann le háiteanna éagsúla in AE a mhaolú. Sa chás is measa, má mheastar go mbaineann an bhéim sin ar shoghluaisteacht an bonn de theangacha agus de chultúir áitiúla, d’fhéadfadh sé tionchar diúltach a imirt ar roinnt saoránach a d’fhéadfadh a bheith ag cur isteach ar a mbraistint chomhuintearais (san áit chónaithe). Is féidir le soghluaisteacht neamhoibrithe cur isteach ar na próisis chuimsithe.

**Is é príomh-mhisean MIME
beartais teanga a shainaithint
lena bhféadfar feabhas a chur ar
chomhoiriúnacht idir
soghluaisteacht agus cuimsiú i
réimsí amhail cearta teanga,
úsáid teanga sa réimse
poiblí, oideachasteangeolaíoch
agus cumarsáid i socruithe
sonracha**

I mbeagán focal, is minic a bhíonn treoirínite a d’fhéadfadh a bheith i gcoinne a chéile ag baint le nousna comhábhair is gnách a bheith i gcomhréiteach, ina bhfuil dhá sprioc dírithe go bailí. D’fhonn an comhréiteach a réiteach, tá dhá chuspóir ag an tionscadal MIME:

Éilíonn comhtháthú sóisialta ar leibhéal Eorpach meascán cothrom de shoghluaisteacht agus de chuimsiú, agus i dtéarmaí úsáid teangacha, cearta teanga agus scileanna teanga freisin. Tá an t-ilteangachas ríthábhachtach nuair is gá don AE, mar thionscadal sóisialta agus polaitiúil, athmhachnamh a dhéanamh ar na dálaí chun é a mhealladh do shaoránaigh

- A aithint, faoi na srianta atá ann cheana (lena gcuirtear teorainn, ar na cúiseanna a leagtar amach thuas, le méid na soghluaisteachta is féidir a bhaint amach ach leibhéal áirithe cuimsithe a chaomhnú ag an am céanna, agus vice versa), an chothromaíocht is fearr idir soghluaisteacht agus cuimsiú a shainaithint;

- Treoshuíomhanna beartais a shainaithint lena bhféadfar an srian sin a éascú – go háirithe chun bearta a fhoirmiú (nó comhcheangail nua beart) lena bhféadfar soghluaisteacht a mhéadú gan cuimsiú a chosc, agus cuimsiú a fheabhsú gan soghluaisteacht a shrianadh. Is é an treoirphrionsabal ná an chomhoiriúnacht idir soghluaisteacht agus cuimsiú a mhéadú.

Déanann MrIME athbhreithniú ar na fadhbanna teanga traidisiúnta de réir na samhla comhréitigh seo, d'fhonn béim a leagan ar na hoiriúnuithe ar na forálacha atá ann cheana a d'fhéadfadh cur leis an gcomhoiriúnacht idir an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú i réimsí éagsúla (forálacha bunreachtúla, an saol laethúil i gcomharsanachtaí éagsúla, córais oideachais, etc.), agus uaireanta molann sé forálacha nua ó bhonn. Tá an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú ríthábhachtach do rath na hEorpa mar thionscadal sóisialta, eacnamaíoch agus cultúrtha araon. Tá siad tábhachtach dóibh féin, ach mar dhá thaobh den bhonn céanna freisin, toisc, i dteannta a chéile, go gcruthaíonn siad bonn de shocháí chomhtháite Eorpach: braitheann comhtháthú ar an leibhéal Eorpach ar an teaghlaim chothrom idir soghluaisteacht agus cuimsiú. Ar ndóigh, is rud dinimiciúil é an chothromaíocht seo a athraíonn le himeacht ama, ach is féidir achoimre a dhéanamh ar an dearcadh ginearálta maidir le comhtháthú fadtéarmach mar seo a leanas: Beidh an Eoraip comhtháite:

- Más rud é gur féidir lena shaoránaigh bogadh go héasca idir Ballstáit agus nach bhfuil siad teoranta do Stát aonair inar rugadh iad nó ina ndéanfaí staidéar orthu. Chuige sin, teastaíonn tacaíocht d'fhorálacha agus d'institiúidí a éascaíonn soghluaisteacht oibre, staidéir, fóillíochta agus scoir. D'fhéadfadh baint a bheith ag tacaíocht den sórt sin le soláthar dlíthiúil ceart teanga, le dearadh curaclam scoile, le rialú ilteangachais i bpacáistiú earraí tomhaltais, leis na coinníollacha faoina ráthaítear rochtain ar sheirbhísí poiblí, etc.;

Agus más rud é, agus lántairbhe á bhaint acu as na deiseanna oideachais, gairmiúla agus eile a chuireann an tsoghluaisteacht ar fáil, go n-áirítear saoránaigh sa phobal áitiúil ina bhfuil siad bunaithe, ar feadh tréimhse ghearr nó níos faide. Chuige sin, ní mór tacaíocht a thabhairt do bheocht na bpobal éagsúil, idir mhór agus bheag, nach ionann iad agus pobail eile agus a léiríonn a n-uathúlacht, go háirithe mar gheall ar a saintréithe teanga sonracha. Dá bhrí sin, tugtar le tuiscint leis an gcomhtháthú freisin go dtabharfar aird ar na hábhair inmí a bhí orthu siúd a roghnaigh gan bogadh, nó nach bhfuil aon chúis ar leith acu é sin a dhéanamh, ach atá i ról na sochaí ósta. Níor cheart a mbraistint chomhuintearais a bheith faoi bhagairt, ach a bheith níos saibhre ag teacht na saoránach Eorpach soghluaiste, ó thaobh teanga agus cultúir de.

Ní bhaineann MIME le gné ar leith den ilteangachas, ach le bainistiú an ilteangachais ar bhealach comhtháite, mar shaintréith a théann trí staideanna éagsúla. Soláthraíonn an méid seo coincheapa, samhlacha, prionsabail, tagairtí agus samplaí de chleachtais rathúla.

Tugann MIME aghaidh ar shaincheisteanna atá ríthábhachtach don Eoraip mar thionscadal polaitiúil, sóisialta, eacnamaíoch agus cultúrtha, mar gur féidir le bainistiú an ilteangachais cur go mór lena chomhtháthú (nó, má dhéantar é a mhíbhainistiú, gur féidir leis bac mór a chur air). Conas a chuireann an tAontas Eorpach é féin i dtaca le héagsúlacht a theangacha, bíonn tionchar aige freisin ar an gcaoi ar féidir le saoránaigh caidreamh a bheith acu leis an gcuideachta seo. Tráth a bhfuil athrú gasta ann, nuair a léiríonn comharthaí láidre ón mbosca ballóide toghcháin i roinnt Ballstát gur gá don Aontas Eorpach, mar institiúid, dul i ngleic arís le brí na hEorpa mar thionscadal comhchoiteann, ní féidir róchur leis an tábhacht a bhaineann le hilteangachas a bhainistiú go hinniúil.

I bhfianaise a raon feidhme téamach, ní bhaineann an tionscadal MIME le gné ar leith den ilteangachas – mar shampla conas múinteoirí a ullmhú níos fearr do ranganna atá éagsúil ó thaobh teanga de, nó le córais a dhearadh chun cearta teanga na mionlach náisiúnta a chosaint, nó seirbhísí aistriúcháin réidh don AE, nó chun lánpháirtíú teanga na n-imirceach fásta a áirithiú. Is le haghaidh gach ceiste ón tús atá sé, ach ar an gcéad dul síos is é cur chuige comhtháite a fhorbairt lena n-aithnítear go sainráite na hidirnáise idir na saincheisteanna sin agus lenar féidir linn smaoineamh go comhphárteach orthu. Tá inní ar MIME faoin gcaoi a gcumascann na saincheisteanna sin go léir ina dhúshlán leathan, agus gur féidir linn aghaidh a thabhairt ar an dúshlán seo de bheartas teanga comhtháite. Léirítear na tosaíochtaí sin sa Vademecum seo.

Tá an Vademecum seo ceaptha mar uirlis chun an t-ilteangachas a mheas mar fhadhb fhorleathan, agus chun coincheapa agus tagairtí a chur ar fáil do léitheoirí, agus ar deireadh an inspioráid chun a bhfreagairtí beartais féin a dhearadh ar na fadhbanna praiticiúla a chruthaíonn ilteangachas i gcomhthéacsanna sonracha. Ní mór d'úsáideoirí áirithe, ina misin státseirbhíse náisiúnta nó fornáisiúnta, nó i rannpháirtíocht pholaitiúil na n-úsáideoirí sin (go háitiúil, go náisiúnta nó go fornáisiúnta), smaoineamh ar éagsúlacht iontach saincheisteanna teanga. D'fhéadfaí a áireamh orthu sin an méid iomchuí cúnamh airgeadais a bheidh le cur ar fáil do lárionaid chultúrtha a chuireann mionlaigh thraidisiúnta teanga ar fáil. Ní mór d'úsáideoirí eile a bheith ar an eolas faoi na bealaí cur chuige malartacha atá ann maidir le himircigh fásta a lánpháirtíú ó thaobh teanga de. Ní gá go mbeadh freagra soiléir soiléir ag na ceisteanna a ardaítear i ndáil leis na hábhair sin, ceisteanna a bhfuil an chuma orthu go bhfuil siad in ann an chéad amharc a imscríobh go soiléir: mar shampla, beidh an rogha straitéisí chun tacú le foghlaim na hóstteanga ag brath, i measc nithe eile, ar phróifílí pearsanta na n-imirceach lena mbaineann, ar thraidisiúin na sochaí óstaí i dtreo na héagsúlachta teanga, ar an méid faid a mheastar a bheith idir teangacha oifigiúla na tíre óstaí agus an teanga/na teangacha a úsáideann an grúpa inimirceach lena mbaineann, etc. I bhfocail eile, níl aon réiteach amháin ann.

Ar na cúiseanna seo go léir, tá treoshuíomh soiléir ag an Vademecum seo bunaithe ar choincheap (díospóide) na “dea-chleachtas”. Cad is fearr a bhíonn sonrath i gcónaí, agus cad a oibríonn áit éigin nach gá go mbeadh sé ábhartha in áiteanna eile. Thairis sin, i dtréimhse athraithe luathaithe, d’fhéadfadh sé nach mbeadh an rud is fearr ag pointe áirithe oiriúnach a thuilleadh cúpla bliain ina dhiaidh sin. Ar an lámh eile, tugann an Vademecum seo tosaíocht do na léitheoirí uirlisí is féidir le léitheoirí uirlisí a ghlacadh agus a chur in oiriúint dá spriocanna féin. Agus na huirlisí sin á gcur i láthair againn, is é ár dtosaíocht ná comhleanúnachas: cinntimid go bhfreagraíonn siad do dhearcadh lánpháirtithe a bhaineann le héagsúlacht teanga a bhainistiú mar shaincheist shóisialta leathan, rud atá ina choinníoll do dhea-bheartas poiblí. Ach léiríonn muid iad freisin le samplaí de chleachtais rathúla — nóisean a mheasann muid a bheith i bhfad níos torthúla ná “dea-chleachtais”. Ag léiriú conas a déileáladh le fadhb áit éigin, ní chiallaíonn sé sin go gcaithfear an straitéis chéanna a chóipeáil in áit éigin eile; mar sin féin, trí anailís láidir a dhéanamh ar fhadhb teanga agus trí fhaisnéis spriocdhírthe faoin gcaoi ar réitíodh go rathúil í i gcomhthéacs áirithe, is féidir uirlisí úsáideacha a chur ar fáil don léitheoir agus inspioráid spreagthach a chur ar fáil.

I mbeagán focal, seachas moltaí a fhoilsiú nó oidis uiledhéanta a thabhairt, tá sé mar aidhm ag an Vademecum seo cabhrú le húsáideoirí aghaidh a thabhairt ar dhúshlán na héagsúlachta teanga mar fhadhb shóisialta ar mhórsála, agus uirlisí a sholáthar dóibh ar féidir leo bunchlocha phlean beartais dá mbeartas teanga féin a shainaithint ina gcomhthéacs féin, ag freastal ar a riachtanais féin.

Ní ann do réiteach uilíoch. Ní thugann muid oidis ná moltaí le haghaidh fadhb.

I gcásobair oifigigh i riarachán náisiúnta nó fornáisiúnta, i ngníomhaíocht pholaitiúil comhalta thofa de reachtas áitiúil, náisiúnta nó idirnáisiúnta, nó i ndíospóireachtaí poiblí a bhaineann leis na meáin, le daoine nó le saoránaigh ina n-iomláine, bíonn gach cineál cásanna inar gá treoir a thabhairt.

Cabhróidh an Vademecum seo le húsáideoirí a neamhspleáchas a fhorbairt sa phlé ar cheisteanna a bhaineann le bainistíocht éagsúlachta, agus na buntáistí agus na míbhuntáistí a bhaineann le tograí éagsúla ó ghníomhaithe eile nó ó ghrúpaí sainleasa á meas acu. Léiríonn ár bhfócas ar choincheap na n-uirlisí is féidir lenár léitheoirí a ghlacadh freisin ár bhfeasacht ar athrú tapa agus uileláithreach. Réitigh a d’fhéadfadh a bheith ciallmhar anois, b’fhéidir nach leor iad a thuilleadh ina dhiaidh sin – is dócha gurb é infheictheacht mhéadaithe fhadhb na sreafaí imirce le blianta beaga anuas an sampla is soiléire de seo. Tá réitigh shonracha díomuan, ach tá saolré i bhfad níos faide ag na huirlisí. Trí chabhrú le húsáideoirí na príomhghnéithe de pholasaí teanga a rialú, tá súil againn seirbhís a chur ar fáil do léitheoirí a bheidh úsáideach san fhadtárma.

Leis an Vademecum seo, nach bhfuil ceaptha pleananna beartais a ghiniúint go huathoibríoch, spreagtar léitheoirí le bheith rannpháirteach i roghnú, i ndearadh agus i meastóireacht na mbeartas teanga. Is féidir sonraí na hoibre anailíse beartais a chur de chúram ansin ar ghrúpa oibre atá speisialaithe i mbeartas teanga, ach cuideoidh na leathanaigh seo a leanas le hoifigigh thofa nó le polaiteoirí a bhfuil freagrachtaí orthu sa réimse seo coincheap i bhfad níos soiléire a fhorbairt maidir lena bhfuil uathu, agus cén fáth. Gan amhras, is gnóthas an-chasta é beartas teanga a roghnú agus a dhearadh roimh ré, agus meastóireacht a dhéanamh air ina dhiaidh sin, rud a éilíonn sainobair, agus sin an fáth a bhfuil gá le gairmithe beartais teanga freisin. Ach mar a léiríonn an Vademecum seo, ba chóir go mbeadh na gairmithe seo ina ngrúpa oibre fíor-idirdhisciplíneach, a mbeadh baint ag speisialtóirí ó réimse iomlán eolaíochtaí sóisialta agus daonnachtaí leis. Is é an fáth, go leor, gur réaltacht í an éagsúlacht teanga a chuimsíonn gnéithe éagsúla de shaol laethúil na ndaoine, na n-eagraíochtaí agus na sochaí ina hiomláine.

Is uirlis é an Vademecum seo d'úsáideoirí chun tosaíochtaí a aithint dá dtionscadail beartais féin, ina gcomhthéacsanna féin.

Tá baint ag fadhbannateanga le fadhbanna teanga, agus cruthaíonn siad córas. Tá an beartas teanga ann chun tionchar a imirt ar an gcóras seo, córas ar féidir linn smaoineamh air freisin mar “thimpeallacht teanga”, toisc gur forbraíodh beartais phoiblí eile chun ár dtimpeallacht nádúrtha a bhainistiú. Tá éagsúlacht mhór sa timpeallacht teanga. Leantar leis seo i réimsí ar leith amhail “feasacht idirchultúrtha i scoileanna ilteangacha”, “an tseirbhís ateangaireachta poiblí sna cúirteanna”, ranganna teanga do dhaoine fásta i lárionaid shóisialta, srl., agus feicimid iad mar ghnéithe de thimpeallacht teanga dhomhanda. Cuimsíonn an dara ceann acu sin, dá bhrí sin, na saintréithe teanga go léir a léiríonn timpeallacht ár saoil laethúil. Cuimsíonn sé cearta teanga, scileanna teanga, úsáid teanga, agus ionadaíochtaí teanga i réimsí éagsúla (amhail scoileanna, obair, riarachán, etc.) ina mbíonn daoine ag idirghníomhú trí theanga.

Cé go ndéileálann tionscadal MIME leis an ilteangachas mar chóras comhtháite, bhreathnaigh sé freisin ar réimse leathan fadhbanna teanga ar leith mar ghnéithe ar leith dár dtimpeallacht teanga. I measc na bhfadhbanna a chuirtear san áireamh in MIME tá cearta teanga a shainítear ó thaobh na mbunreacht de agus dul chun cinn san aistriúchán uathoibríoch, ó ról an oideachais neamhfhoirmiúil san oiliúint teanga go samhaltú matamaiticiúil dinimic teanga, nó ó na gnéithe teanga a bhaineann le cosaint tomhaltóirí go riachtanais teanga daoine a théann ar scor go hidirnáisiúnta, agus gan ach roinnt de na fadhbanna a mheastar sa tionscadal seo a lua. Bheadh gá le gealltanais i bhfad níos mó chun scrúdú a dhéanamh ar gach ceann acu – go deimhin clár taighde cuimsitheach, a mbeadh cineál ciclipéid ilteangachais mar thoradh air. Bheadh i bhfad níos mó ná tionscadal ceithre bliana de dhíth ar chuideachta den sórt sin.

Ní ciclipéid ná lámhleabhar é an leabhar seo, ach tairgeann sé clúdach leathan agus praiticiúil ar an timpeallacht teanga a dhéanann beartais teanga iarracht tionchar a imirt

Tá feidhm ag na prionsabail ghinearálta agus ag na conclúidí freisin maidir le saincheistanna beartais teanga nár tugadh aghaidh orthu sa Vade-mecum seo.

Mar thoradh air sin, níl an Vademecum seo ciclipéid. In ainneoin a fhócas ar uirlisí, ní sainlámhleabhar é ach oiread. Tá ár gcur chuige difriúil anseo, agus is leabhar tosaighéan Vademecum seo, mar díríonn sé ar rochtain thapa a thabhairt do léitheoirí ar ionstraimí dea-spríodhíthe ar féidir leo a úsáid dóibh féin. Mar sin, rinne muid rogha de 72 ábhar a mheasamar a bheith thar a bheith tábhachtach, agus a eagraítear i sé ghrúpa:

- Anailís ar bheartas teanga (ceisteanna 1 go 13)
- Mionlaigh, tromlaigh, agus cearta teanga (ceisteanna 14-25)
- Éagsúlacht teanga, soghluaisteacht agus comhtháthú (ceisteanna 26-40)
- Oideachas teanga, teagasc agus foghlaim teangacha (ceisteanna 41 go 53)
- Aistriúchán, teicneolaíochtaí teanga agus straitéisí malartacha (ceisteanna 54-64)
- Ábhair speisialta (ceisteanna 65 go 72).

Laistigh de gach grúpa, roghnaíodh iontrálacha Vademecum chun clúdach cuimsitheach ar cheisteanna praiticiúla a chur ar fáil, agus is féidir na hiontrálacha leis an Vademecum seo a úsáid mar chéimeanna chun aghaidh a thabhairt ar shaincheistanna eile.

Cé go bhfuilimid den chuid is mó ar iarraidh, d'fhéadfadh léitheoirí a thabhairt faoi deara nach bpléitear gnéithe áirithe a bhaineann le héagsúlacht teanga a bhainistiú anseo. Mar shampla, ní dhearnamar staidéar ar chorpas na teanga (amhail athchóiriú litrithe, nuálaíocht téarmaíochta nó rogha aibítir); ní phléimid léiriú cultúrtha na teanga sa litríocht agus sna healaíona; chomh maith leis sin, ní thugaimid aghaidh (nó gan ach beagán) ar ábhair sa gheilleagar teanga amhail rátaí fillte ar scileanna teanga i margadh an tsaothair. Níor tarraingíodh aird ar na saincheistanna sin i nglao an Choimisiúin Eorpaigh ar thograí, agus dá bhrí sin fágadh ar lár iad ag MIME, a bhfuil a raon feidhme níos mó ná raon feidhme fhormhór na dtionscadal ilteangachais, ó thaobh dúshlán anailíseacha agus cur chun feidhme polaitiúil araon. Mar sin féin, tugann an chosánú seo ar an Vademecum san anailís bheartais, áit a ndéantar meastóireacht ar na buntáistí agus na míbhuntáistí a bhaineann le cásanna beartais teanga éagsúla, nasc nádúrtha le cuid de ghnéithe eacnamaíocha an ilteangachais, agus soláthraíonn an litríocht a luaitear in iontrálacha éagsúla táscairí sa treo seo go háirithe.

Osclaítear ceist teidil i ngach iontráil, agus tugtar freagra uirthi. Is í an éifeachtúlacht an tosaíocht atá againn i ngach áit: is ionann gach iontráil agus leathanach dúbailte. Tá cóireáil na 72 shaincheist a dtugtar aghaidh orthu sa Vademecum seo fréamhaithe inár gcreat anailíseach agus tagraíonn sé i gcónaí, go díreach nó go hindíreach, don chomhréiteach idir soghluaisteach agus cuimsiú.

Ní bheidh spéis ag gach léitheoir i ngach ceist a tharraingimid anuas. Is dócha go bhfuil riachtanais ár léitheoirí éagsúil, más rud é nach lorgóidh gach duine an cineál céanna faisnéise (mar sheirbhísigh phoiblí, polaiteoirí, daoine ó na meáin, nó saoránaigh ar spéis leo é). Beidh roinnt tiomántán ag iarraidh dul díreach chuig cúpla iontráil roghnaithe. Mar sin féin, is féidir nascleanúint trí na ranna eile, go háirithe an ceann atá tiomanta do shaincheisteanna ginearálta beartais teanga, a úsáid chun ábhair inní ar leith a chur i gcomhthéacs níos leithne de bhainistíocht éagsúlachta ina iomláine, agus chun cabhrú le léitheoirí leas níos mó a bhaint as an Vademecum seo.

**Tugann na 72 iontráil
rochtain thapa, éifeachtach
agus spriocdhírthe ar
phríomhcheisteanna
beartais teanga**

Eagraítear gach iontráil ar an gcaoi chéanna: Tar éis trácht gairid ar an gceist oscailte, ag míniú cén fáth go bhfuil an cheist seo tábhachtach, déanaimid athbhreithniú ar thorthaí tábhachtacha an taighde ("Cada insíonn an taighde dúinn? an obair a rinneadh roimhe seo a chuimsiú agus iad a nascadh leis an dul chun cinn a d'eascair as tionscadal MIME. Ina dhiaidh sin tá roinn ("Breithniú agus Fianaise") ina ndírítear ar fhíricí agus ar fhigiúirí, agus roinn a dhíríonn ar "impleachtaí polaitiúla". Ar deireadh, i ngach cás, cuirimid roinnt tagairtí ar fáil is féidir a úsáid ní hamháin chun staidéar níos mionsonraithe a dhéanamh ar shaincheist, ach chun teacht ar ábhair a bhaineann le beartas teanga freisin.

Príomhthorthaí

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

Cruthaíonn an tionscadal MIME réimse leathan torthaí taighde, lena dtugtar treoir maidir le beartais teanga a roghnú agus a dhearadh san Eoraip. Ba mhaith linn tosú trí aird a tharraingt ar cheithre cinn de chonclúidí móra, ar féidir teacht ar threoir ghinearálta bheartais astu.

1

Ní féidir ilteangachas a fhágáil dó féin agus *aligean-conas*nach bhfuil an rogha. Is gné dhosheachanta de chuid an rialtais iad beartais teanga; Tá siad riachtanach agus tá údar leo. Tá dlúthnasc idir an teanga agus na próisis pholaitiúla, shóisialta, eacnamaíocha agus chultúrtha adhéanann difear do dhaoine aonair agus do ghrúpaí. Ní hamháin go n-eascraíonn na freagairtí éagsúla ar an éagsúlacht ó leibhéal níos airde nó níos ísle folláine ar fud na sochaí, ach bíonn dáileadh acmhainní níos cothroime nó níos lú i gceist leo freisin. Ina theannta sin, tugtar le fios san fhianaise go dtagann, le beartais lena gcuirtear ilteangachas an duine aonair chun cinn agus lena gcuimsítear an tsochaí, tairbhí ábhartha agus siombalacha a sháraíonn a gcostais, agus a chuireann cothromas níos fearr chun cinn sa tsochaí. Ní mór faisnéis maidir leis na héifeachtaí dearfacha don tsochaí ina hiomláine ar bheartais lena ndéantar an éagsúlacht a oiriúnú agus a thacú a scaipeadh ar bhonn níos forleithne agus níos córasaí.

2

Go mbeidh soghluaisteacht agus cuimsiú ann do chách; Dá réir sin, ní mór do bheartais a bheith bunaithe ar fhís chuimsitheach maidir le soghluaisteacht agus cuimsiú. Tá gá le fis chuimsitheach den sórt sin chun a áirithiú go mbeidh an éagsúlacht teanga le brath go dearfach freisin ag saoránaigh nach bhfuilspéis acu inti nó nach bhfuil bainteach léi. Dá bhrí sin, chun tacú le soghluaisteacht daoine ar fud an Aontais Eorpaigh, ní mór forálacha lena n-éascaítear daoine agus grúpaí soghluaiste a áireamh sa teanga áitiúil nó sna teangacha áitiúla agus sa chultúr nó sna cultúir áitiúla a chur leis. Cuidíonn cuimsiú i ndálaí áitiúla le soghluaisteacht neamh-thrítithe eile; gineann sé braistint na slándála a ligeann do chónaitheoirí spás a chruthú do dhaoine nua, lena n-áirítear an éagsúlacht is féidir leis na daoine nua seo a

thabhairt chuig an tsochaí áitiúil.

3

Is minic a bhíonn beartais dhea-dheartha lena gcomhcheanglaítear soghluaisteacht agus cuimsiú casta, ach tá siad riachtanach agus indéanta. Níl sé éasca an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú a chur le chéile agus tá teannas eatarthu fiú, mar go bhfuil an baol ann go mbainfí an bonn de chuimsiú sa tsochaí áitiúil trí shoghluaisteacht a éascú amháin, maille lena saintréithe sonracha teanga agus cultúrtha; os a choinne sin, agus gan ach cuimsiú á éileamh, tugtar neamhaird ar dhúshláin na soghluaisteachta, a bhfuil méadú ag teacht ar thábhacht an domhandaithe. Dá bhrí sin, trí bhearta a roghnú lena gcuirtear cuimsiú chun cinn, ba cheart tús áite a thabhairt dóibh siúd nach gcuireann bac ar chumas daoine bogadh ar fud na hEorpa – Aontas don obair, don oideachas, don fhóillíocht nó don scor. Go siméadrach, trí bhearta a roghnú lena n-éascaítear an tsoghluaisteacht, ba cheart tosaíocht a thabhairt dóibh siúd a ráthaíonn na dálaí riachtanacha le go dtiocfaidh borradh faoi thréithe teangeolaíocha agus cultúrtha gach áite, lena n-dinimic shonrach agus lena n-uathúlacht (go minic ilteangach).

4

Tagann comhtháthú sóisialta as an gcomhcheangal cothrom idir soghluaisteacht agus cuimsiú. Méadaíonn soghluaisteacht an raon deiseanna atá ar fáil do shaoránaigh; leis an gcuimsiú, neartaítear braistint chomhuintearais na ndaoine agus caomhnaítear sainiúlacht na n-áiteanna éagsúla san Eoraip. Chun an chothromaíocht sin a bhaint amach, agus chun beartais teanga chliste a cheapadh chuige sin, b'fhéidir go bhfuil sé ar cheann de na coinníollacha nach mór a chomhlíonadh d'fhonn tionscadal lánpháirtíochta na hEorpa a athghiniúint in aimsir an domhandaithe agus an athraithe.

Tá na ceithre chonclúid sin bunaithe ar thorthaí taighde a d'fhéadfadh an léitheoir a fháil sna 72 iontráil seo a leanas. Déantar na torthaí sin a aicmiú ina sé chatagóir théamacha.

1

Beartasteanga mar bheartas poiblí, arb é is aidhm dó eolas a chur chun cinn ar na prionsabail ar cheart dóibh rogha, dearadh agus measúnú beartas teanga a threorú ionas go mbeidh siad éifeachtach, costéifeachtach agus cothrom, de réir mar a bhíonn siad ag déileáil le “dúshlán ilteangach an tsaoránaigh Eorpaigh” (míreanna 1-13).

2

An beartas teanga, ina scrúdaímid go háirithe conas is féidir na forálacha bunreachtúla, dlíthiúla agus rialála atá ann cheana a fheabhsú d'fhonn comhtháthú níos fearr a áirithiú trí chothromaíocht dhea-rialaithe idir cearta agus cleachtais idir teangacha éagsúla (míreanna 14-25).

3

Déileáil leis an **éagsúlacht teanga mar fhadhb shóisialta**, rud atá rithábhachtach chun seasamh na ndaoine a labhraíonn teangacha éagsúla a shainiú. Leagtar béim sa tionscadal ar an tionchar atá ag athruithe comhaimseartha ar roghanna daoine maidir le húsáid teanga, ar an gcaoi a gcomhchuibhítear saintréithe teanga le foirmiú féiniúlacht grúpa, agus ar an gcaoi a léirítear é sin i saintréithe infheicthe an spáis ina bhfuil cónaí orainn (figiúirí 26-40).

4

Na prionsabail ar cheart **cleachtais stiúrtha agus teanga na gcóras oideachais a rialú leo**, lena n-áirítear ar leibhéal níos airde, d'fhonn aghaidh a thabhairt ar riachtanais teanga mhuintir na hEorpa agus na huirlisí is gá le haghaidh soghluaisteachta a sholáthar dóibh, ach chun a áirithiú freisin nach gcuirfear isteach ar an tsoghluaisteacht agus, in éineacht le bearta lena gcuirtear feabhas ar chuimsiú i sochaithe áitiúla, feabhsaítear comhtháthú na hEorpa mar thoradh air sin (míreanna 41 go 53).

5

Anúsáid is fearr is féidir a bhaint as straitéisí cumarsáide atá comhlántach lena chéile i gcásanna ilteangacha, lena n-áirítear clasaiceach amhail an t-aistriúchán agus an ateangaireacht, ach freisin an t-aistriúchán uathoibríoch, úsáid teangacha cumarsáide éagsúla, agus forbairt scileanna glactha i dteangacha a bhfuil dlúthbhaint acu leis an gcéad teanga (míreanna 54-64).

6

Iníúchadh ar **theorainneacha an ilteangachais** trí shraith staidéar píolótach ar ábhair speisialta nach ndearnadh iniúchadh orthu. I measc na n-ábhar seo tá impleachtaí slándála (geopholaitiúla) na héagsúlachta, riachtanais teanga na cosanta tomhaltóirí, acmhainneacht thaithí stairiúil na Romach ar éagsúlacht teanga chun cur chuige gan choinne a mholadh maidir le dúshlán an ilteangachais, riachtanais speisialta teanga na bpinsinéirí taistil idirnáisiúnta, na naisc idir an t-ilteangachas aonair agus an chruthaitheacht, agus impleachtaí na héagsúlachta teanga maidir le freagairt do ghéarchéimeanna airgeadais (míreanna 65-72).

Anailís ar an mbeartasteanga

- 1 Cén fáth nach féidir saincheisteanna teanga a fhágáil dóibh féin? 30
- 2 An gá teanga choiteann chun daonlathas inmharthana a bheith ann? 32
- 3 An féidir leis an “saormhargadh” éagsúlacht teanga a bhainistiú? 34
- 4 Cén fáth a bhfuil an tíopeolaíocht mhaith úsáideach chun beartais teanga a roghnú agus a dhearadh? 36
- 5 Conas an míbhuntáiste teanga a aithint agus a thomhas? 38
- 6 Cad is “cur chuige coimpléascach” ann maidir le beartais teanga a roghnú agus a dhearadh? 40
- 7 Cén fáth ar cheart do réamh-mheastacháin dhoma-theangeolaíocha eolas a chur ar fáil do roghanna beartais teanga? 42
- 8 Conas a théann teagasc teanga iasachta i gcion ar chostais na himirce? 44
- 9 Cad iad na neamhionannais shocheacnamaíocha idir cainteoirí teangacha éagsúla nach mór aghaidh a thabhairt orthu i mbeartais phoiblí? 46
- 10 Na teangacha inar cheart cúram sláinte a chur ar fáil? 48
- 11 An bhfuil costais an bheartais teanga tábhachtach? 50
- 12 Cén fáth a bhfuil ionsamhlúcháin ríomhaire úsáideach chun beartais teanga chasta a roghnú agus a dhearadh? 52
- 13 Cad iad na himpleachtaí dlíthiúla ginearálta a bhaineann le taighde MIME? 54

1 Cén fáth nach féidir saincheistanna teanga a fhágáil dóibh féin?

François Grin, Marco Civico Ollscoil na Ginéive

I bhfianaise a chasta atá cúrsaí teanga, tá cathú ar na rialtais a rá go réiteofar fadhbanna teanga ar a gconlánfáin agus nach ndéanfar cinntí teanga. Mar sin féin, ní rogha i ndáiríre é, ar an gcúis shimplí nach féidir le Stáit feidhmiú *gan* teanga. Agus ceartas á riar acu, cánacha a ghearradh nó oideachas a dhíolmhú, úsáideann na Stáit teanga amháin nó níos mó, ach ní úsáideann siad na teangacha eile; de réir sainmhínte, déanann siad cinntí maidir le teanga. Ní ann d'easpa beartais teanga, agus fiú ní mór na cinntí dosheachanta sin a bheith bunaithe ar ualú cothrom na mbuntáistí agus na míbhuntáistí a bhaineann leis na roghanna iomaíocha. Mar sin féin, is minic a bhíonn dhá chúis bhreise i bhfeidhm. Is é an chéad cheann ná go measann a lán Stát go bhfuil sé de dhualgas orthu mionteangacha a chosaint; Is é an dara ceann ná nuair a bhíonn teangacha éagsúla sa spás céanna ag an am céanna, is minic gur gá do Stáit eadráin a dhéanamh idir a n-éilimh i gcoinne acmhainníábharta agus siombalacha. Ar na cúiseanna sin ar fad, ní mór do na Stáit a bheith rannpháirteach i mbeartas teanga.

Deir Caddoesthe an taighde?

Chun tuiscint iomlán a fháil ar an ngá atá ann go nglacfaidh stáit páirt i mbeartas teangeolaíoch, ní mór dúinn tús a chur le haithéantóirdhápharadacsáí dealraitheacha maidir leis an éagsúlacht teanga. Is é an chéad cheann go laghdaíonn agus go bhfásann an éagsúlacht ag an am céanna. Laghdaíonn sé go hoibiachtúil toisc go laghdaíonn na mionteangacha nó go n-imíonn siad fiú, mar gheall ar idirghníomhú casta roinnt próiseas sóisialta, polaitiúil agus eacnamaíoch, rud a fhágann méid áirithe aonchineálach. Ag an am céanna, tá méadú ag teacht ar an éagsúlacht ileith na milliún duine – go háirithe iad siúd a bhfuil cónaí orthu i gcathracha móra a bhfuil inimirce shuntasach acu.

Is é an dara paradox, macalla an chéad, gur féidir éagsúlacht a mheas araon faoi bhagairt agus bagrach. Mar atá feicthe againn, tá roinnt teangacha i mbaol a ndíothaithe nó atá imithe as feidhm cheana féin, agus tá go leor Ballstát den tuairim cheart go bhfuil sé ar cheann dá ndualgais na teangacha sin a chosaint. Ag an am céanna, ní gá gur firinne faoi shíocháin é teangacha éagsúla a bheith ann sa spás céanna. D'fhéadfadh sé go mbeadh iomaíocht ann le haghaidh ábhar agus acmhainní siombalacha, agus is minic a iarrtar ar na Stáit eadráin a dhéanamh idir teangacha éagsúla. Dá bhrí sin, cibé acu ar mhaithe le *cosaint agus le cur chun*

cinn (mar go bhfuil codanna áirithe den éagsúlacht *faoi bhagairt*) nó ar mhaithe le *headráin agus teorannú* (mar go meastar, mar gheall ar roinnt de na gnéithe éagsúla, go bhfuil siad mícheart nó go bhfuil sé ceart go bhfuil daoine eile ag *bagairt orthu*), ní mór do na Stáit tabhairt faoi bheartas teanga.

Léaráidí agus fianaise

Is féidir le beagnach gach cás den bheartas teanga a bheith mar shaintréith den chuid is mó "cosaint agus cur chun cinn" nó "eadránú", cé gur minic a chumasann an dá fheidhm sin le chéile.

Cosaint agus cur chun cinn den chuid is mó:

* soláthar seirbhísí Gaeilge mar chuid de *chlár teanga* Rialtas na hÉireann¹;

* aitheantas, in Acht na Fionlainne, doncheartcainteoirí chun úsáid a bhaintasna húdaráis.²

Eadráin agus críochú den chuid is mó:

* úsáid na Fraince agus na hÍsiltíre i gcúirteanna réigiún na Bruiséile a rialáil³;

* cúrsaí teanga roghnacha a sholáthar i scoileanna poiblí in Hamburg,⁴

* an Chaistílis a bhunú mar theanga oifigiúil Stát na Spáinne⁵;

* aitheantas bunreachtúil do theorainneacha cobhsaí teangeolaíocha réigiúin teanga na hEilvéise⁶.

Idir chosaint agus eadráin:

* cosaint bhunreachtúil chearta oideachais agus chultúrtha chainteoirí Ungáracha sa Rómáin⁷;

* mionlach na Danmhairge a dhíolmhú ón tairseach

1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf

2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf

3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel

4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf

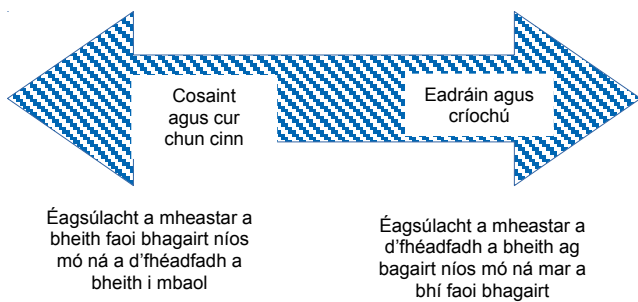
5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2

6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

ionadaíocht cúig faoin gcéad i dtírchlib Thalamh Schleswig-Holstein¹.

Impleachtaí polaitiúla

Ní féidir le tír ar bith aon bheartas teanga a bheith aici. Baineann sé sin le heintitis fhornáisiúnta amhail an tAontas Eorpach, agus leathnaíonn sé chuig aon struchtúra bhfuil inniúlacht aige ar dhaoine i réimsí áirithe, agus ní mór dó cumarsáid a dhéanamh go himmheánach nó go seachtrach. Nuair a bheidh gá le beartasteanga, ní mór é a roghnú, a cheapadh agus a mheas ar bhonn prionsabail fhónta a fhorbraítear i réimse ginearálta na hanailise beartais agus ní mór é a chur in oiriúint go cuí do bheartas teanga. I measc na bprionsabal sin, *isiad éifeachtúlacht agus cothromas*, a dtugtar aghaidh orthu in iontrálacha eile den Vademecum, na príomhphrionsabail.

Tagairtí agus doimhniú

Arzoz, X. (Ed.) (2008). *Éagsúlacht Teanga san Aontas Eorpach* a urramú. Amstardam: John Benjamins.

Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *Lámhleabhar Oxford na Sochtheangeolaíochta*. Oxford: Oxford University Press.

Grin, F. (2003). Éagsúlacht mar Paradigm, Gléas Anailiseach, agus Beartas Sprioc. W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *Language Rights and Political Theory* (pp. 169-188). Oxford: Oxford University Press.

7 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

1 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

2 An bhfuil comhtheanga riachtanach chun daonlathas inmharthana a bheith ann?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Aontaíonn formhór na saineolaithe ar shochaithe deighilte agus ar choincheap na n —institiúidígo bhfuilséníos deacra daonlathas cobhsaí agus feidhmiúil a bhunú agus a chothabháil i dtír ina bhfuil teangacha iomadúla agus réimsí poiblí atá ilroinnte ó thaobh teanga de ná i dtíortha níos aonchineálaí. Scríobh fealsamh 19ú haois na Breataine, John Stuart Mill, "i meascdaoine gancomhbhrón, go háirithe má léann agus má labhraíonn siad teangacha éagsúla, nach féidir leis an bpobal aontaithe, atá riachtanach d'fheidhmiú rialtais ionadaíoch, a bheith ann." Le blianta beaga anuas, d'athdhearbhaigh taighdeoirí an tráchtas sin. Dearbhaíonn Philippe Van Parijs, fealsamh polaitiúil comhaimseartha, mar shampla, go bhfuil teacht chun cinn taispeána comónta, a mheastar a bheith ina choinníoll riachtanach don daonlathas, indéanta toisc teanga choiteann a bheith ar fáil. Áitíonn sé nach féidir "daonlathas inmharthana gan taispeánacha teanga aontaithe" a bheith ann (Van Parijs, 2000, 236).

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Ní mórdúinn a aithint gur dúshlán don daonlathas í an mhóréagsúlacht teanga. Ach nach bhfuil sé dosháraithe. Is é an Eilvéis sampla. Is tír ilteangachí gan lingua franca, scoilte ina 26 gcantún agus tá gach ceann díobh, ach ceithre cinn díobh, neamhthoiliúil go hoifigiúil. Tá ceithre theanga náisiúnta (Gearmáinis, Fraincis, Iodáilis agus Rómhánaigh) agus ceithre réimse phoiblí teanga ar leith sa tír. Mar sin féin, meastar go forleathan go bhfuil sé ar cheann de na daonlathais is cobhsaí agus is rathúla sa domhan comhaimseartha. Is gnách le hacadóirí glacadh leis an rath a bhí ar mhúnla na hEilvéise den daonlathas. Go ginearálta, is lú i bhfad an spéis atá acu sa rath agus b'fhearr leo díriú ar chásanna deacra. Mar sin féin, isrudamháin é daonlathas a bheith ann nach n-oibríonn ach le dhá nó trí theanga oifigiúla. Tá níos mó fadhbanna ag baint leis an sprioc chéanna a bhaint amach agus go leor teangacha eile i láthair.

Chun go mbeidh an AE ina dhaonlathas inmharthana go háirithe, ní mór dó aghaidh a thabhairt ar shaincheist an ilteangachais, toisc go bhfuil 24 teanga oifigiúil aige agus nach bhfuil aon lingua franca oifigiúil aige.

Léaráidí agus fianaise

Bhí deacrachtaí móra ag tíortha an-ilteangacha amhail Ceanada agus an Bheilg le blianta beaga anuas (féach reifreann 1995 maidir le ceannasacht in Québec, an tsáinn institiúideach agus teacht chun cinn an náisiúnachais Phléimeannaigh sa Bheilg ó na 1970idí i leith). D'fhéadfaí an argóint a leathnú chuig tíortha amhail an Ríocht Aontaithe (in éineacht le hAibain), an Spáinn (leis an gCatalóin agus Tír na mBascach) nó an India, ach sna sochaithe sin tá ar a laghad lingua franca – Béarla, Spáinnis, Hindi – a labhraíonn nó ar a laghad a thuigeann formhór na ndaoine, nach amhlaidh sa Bheilg agus i gCeanada. De ghnáth, cuireann taighdeoirí a rinne iniúchadh ar chás na hEilvéise, maidir le bainistiú na héagsúlachta eitneolaíche, a rath i leith na cónaidhmeachta agus/nó nádúr "comhlach" a cuid institiúidí bunaithe ar chomhroinnt cumhachta, neamhspleáchas grúpa, leithdháileadh comhréireach suíochán parlaiminteach agus poist phoiblí, agus crosadh mionlach (Lijphart, 1977). Cé go n-aontaímid gur institiúid thábhachtach í an fheidearálachas, ní féidir léi féin cobhsaíocht dhaonlathas na hEilvéise a mhíniú. Teastaíonn institiúidí iomchuí ó thíortha Cónaidhme chun treochtaí lártheifeacha a chothromú. Níl an chothromaíocht sin á cur ar fáil, mar a mhaímid, ag *institiúidí* consociacha, ach *ag* institiúidí lárphíopa (féach Horowitz 1985; Stojanović 2009).

Mar fhocal scoir, creidimid gur gá institiúidí eile – ní hamháin an fheidearálachas agus an comh-chomhlachas – a bheith ina ndaonlathais inmharthana nó a bheith ina ndaonlathais inmharthana i sochaithe nach bhfuil lingua franca i gcoiteann acu. Go háirithe, ní mór *institiúidí ionaid a bheith bunaithe* ar riail an tromlaigh. (Ar ndóigh, ba cheart iad a chomhlánú le córas srianta agus ceartúchán, go háirithe na cúirteanna, chun "tránaíocht mhór" a sheachaint agus chun cearta mionlach a chosaint.)

Impleachtaí polaitiúla

I measc na n-institiúidí agus na sásraí lárphíopa, smaoinimid ar an Uachtarán a thoghadh go díreach agus go coitianta agus ar ionstraimí daonlathacha díreacha ón

mbun aníos a úsáid go minic amhail tionscnaimh agus reifrinn tóir, agus is féidir leo cur le bainistiú comhchuí na héagsúlachta teanga laistigh de na Ballstáit agus, go hintuigthe, san Aontas Eorpach ina iomláine. D'fhéadfadh institiúidí den sórt sin teacht chun cinn feargachaontaithe agus córas páirtí a chur chun cinn bunaithe ar pháirtitheilteangacha seachas ar pháirtithe aonteangacha. Tá na hathchóirithe is déanaí a tugadh isteach san AE le Conradh Liospóin in 2009 – toghcháin indíreacha Uachtarán na Comhairle Eorpaí agus tionscnaimh Eorpacha ó na saoránaigh á dtabhairt isteach – go beacht sa treo sin. Ach is dócha nach leor iad (ní thogh saoránaigh AE go díreach an tUachtarán; níl tionscnaimh Eorpacha ó na saoránaigh a n-éiríonn leo ceangailteach agus ní spreagann siad vótaí sa phobal) chun córas fíor-ilteangach de pháirtithe Eorpacha agus daonlathas lárphíopa a chur chun cinn. Smaoineamh eile a bhfuil gealladh fúithi, a d'athsheol rialtas na hIodáile le déanaí (Aibreán 2017) agus a d'fhormhuinigh Uachtarán na Fraince, Emmanuel Macron, agus ceannaire Daonlathach Sóisialta na Gearmáine Martin Schultz, sin 73 shuíochán na Breataine i bParlaimint na hEorpa, a bheidh folamh i ndiaidh Brexit, a leithdháileadh ar thoghlach amháin ar fud an Aontais. Táthar ag súil go bhféadfadh sé sin dóthain dreasachtaí a thabhairt do na páirtithe liostaí fornáisiúnta ilteangacha a chur i láthair i dtoghcháin do

Pharlaimint na hEorpa nó fiú le bheith ina bpáirtithe Eorpacha agus ilteangacha i bhfirinne.

Tagairtí agus doimhniú

- Lijphart, A. (1977). *Daonlathas i Sochaithe Iolracha*. HavenNua: Yale University Press.
- Reilly, B. (2012). Dearadh Institiúideach do Mheabhtálacha Éagsúla: Comhdhlúthú, Centripetalism agus Communalism Compared. *Eolaíocht Pholaitiúil na hEorpa*, 11, 259-270.
- Stojanović, N. (2009). An Féidir Daonlathas a bheith i dTír Ilteangach? Taithí na hEilvéise agus Paradox an Daonlathais Dhírih. In D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *An bhfuil an daonlathas infheicthe gan Tuairim Phoiblí Aontaithe?* An Bhruiséil: Ríomhleabhar Ath-Bhonn 3.
- Van Parijs, P. (2000). An gcaithfidh an Eoraip a bheith Beilgeach? Maidir leis an tsaoránacht dhaonlathach i bpolasaithe ilteangacha. In I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Éileamh Saoránachta* (lgh. 135-153). Londain: Contanam.

3 An féidir leis an “saormhargadh” éagsúlacht teanga a bhainistiú?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Go ginearálta, níl aon chúis mhaith ann chun cur isteach ar idirghníomhaíochtaí spontáineacha idir daoine aonair i gcás nach mbíonn tionchar ag torthaí na n-idirghníomhaíochtaí seo ach ar na daoine aonair lena mbaineann. Is amhlaidh atá go háirithe nuair a thrádáiltear earraí agus seirbhísí ar na margáí. Mar sin féin, i gcás go leor earraí agus seirbhísí, ní hamhlaidh atá. I gcás táirgí áirithe amhailtaisteal aeirné cosaint náisiúnta, ní bhíonn margadh ar bith ann de ghnáth. Fiú má tá margáí ann, d’fhéadfadh sé go ndéanfadh tomhaltas duine aonair nó táirgeadh earraí áirithe ag fiontar amháin difear do leas daoine eile nó do bhrabús gnóthas eile. I gcásanna den sórt sin, is annamh a dhéantar cinntí aonair neamhchomhordaithe don tsochaí agus tá gá le comhordú éigin. Tugann an éagothromaíocht seo idir torthaí iompraíochta aonair agus soirbhíochas comhchoiteann údar le gníomhaíocht chomhchoiteann.

Cada insíonn an taighde dúinn?

I gcásanna den sórt sin, labhraíonn eacnamaithe ar “theip ar an margadh”. Bíonn foirmeacha éagsúla i gceist le clistí margaidh, lena n-áirítear fo-iarmhairtí idirbheart margaidh, rannpháirtithe neamhshiméadracha sa mhargadh agus margáí atá in easnamh nó neamhiomlán d’earraí áirithe. Tá an feiniméan i gcoitinne go bhfuil náríomha personweighthing ina n-aonarna buntáistí agus na costais neglectsan éifeacht go bhfuila ghníomhartha ar dhaoine eile. Mar thoradh air sin, déantar na sochair chomhordaithe do féin agus do na gníomhaíochtaí eile ar fad dá ghníomhaíochtaí a ghanmheas (‘seachtrach dhearfach’) nó rómheastachán orthu (‘seachtrach diúltach’). Sa chéad chás, ní dhéanann sé bearta áirithe lena ngintear níos mó tairbhí ná costais don tsochaí ina hiomláine; sa dara cás, déanann sé bearta a mbeidh a gcostais níos mó ná na sochair a thiocfadh as sin don chuideachta. Má bhaineann an cinneadh le soláthar earraí nó seirbhísí, bíonn easpa soláthair sa chéad chás mar thoradh air sin agus bíonn rósholátharsa dara cás. Mar riail ghinearálta, ansin, ní mar thoradh ar iompar aonairis fearr is féidir.

Léaráidí agus fianaise

Is cineál sonrath “seachtrach” (deimhneach) é an méid atá á phlé againn anseo, a tharlaíonn i gcás earraí comhchoiteanna nó earraí poiblí, mar a thugtar orthu. Is ionann earra comhchoiteann agus earra is féidir le haon duine aonair a chaitheamh nó a mheas gan laghdú a

dhéanamh ar na féidearthachtaí atá ag duine eile an t-earra céanna a chaitheamh. Is samplaí clasaiceacha iad cláir theilifíse nó pléisiúr aeistéitiúil a eascraíonn as meas ar shaothar ealaíne. Mar an gcéanna, i measc na n-earraí poiblí a bhaineann le teanga tá doiciméid phoiblí nó comharthaí sráide a bheith ar fáil i mionlach teanga. Rachadh an méid a chuireann duine le soláthar comharthaí sráide dátheangacha chun tairbhe dóibh siúd go léir a chuideodh leis na comharthaí, ach ní bhreathnódh an duine ach ar a bhuntáiste féin agus cinneadh á dhéanamh acu faoin ranníocaíocht a thug siad agus, dá bhrí sin, bheadh méid a rannchuidithe níos lú ná an sochar iomlán a ghinfí. Dá gcinneadh gach duine do féin, bheadh ranníocaíochtaí deonacha ísle (más ann dóibh) mar thoradh air sin. Trí ghníomhú le chéile, ar an lámh eile, d’fhéadfadh daoine teacht ar chomhaontú go héasca maidir le toradh níos fearr eile. Ós rud é go bhféadfadh an chaibidlíocht riachtanach a bheith costasach go leor, d’fhéadfadh sé go mbeadh ar chinnteoir gníomhú mar chomhordaitheoir.

Déanaimis sampla simplí: Tá bialann Ghréagach agus Daphne(“D”) beár oíche ag Apollon (“A”) sa ráithe chéanna sa Ghréigis. Chun custaiméirí a mhealladh, cuireann siad póstaer i bhfeidhm a dhíríonn turasóirí ar a gcomharsanacht. Dá airde an t-airgead a chaitear ar chomharthaí, cuirfear níos mó daoine ar an eolas. Le EUR5,000 a chaitheamh, meallann siad daoine ó lár na cathrach; Le EUR 10000, daoine atá ina gcónaí laistigh de chiorcal na cathrach lár; A bhfuil EUR 15 000 acu, gach duine ó limistéir sheachtracha; Agus do 20, EUR 000, daoine ón gcathair ar fad.

Féadfaidh Apollon agus Daphne rogha a dhéanamh gan aon ranníocaíocht a dhéanamh, nó EUR 5 000 nó EUR 10 000 aneann; Bheadh 0, 5000, 10,000, 15 000 nó EUR 20,000 ar fáil ar an iomlán. Siad araon a shannadh luachanna áiritheChunna comharthaí. Is ionann Daphne agus luach EUR 4 000 samheánfháinne ag EUR 8 000,etc. agus measann Apollo gurb ionann na comharthaí sa lár agus EUR 3000,laistigh den mheánfháinne EUR 6 000,etc. Tugtar na hollsochair (sna mílte euro) do gach ceann acu sa chuid clé den fhiigiúr thuas do leibhéil éagsúla a ranníocaíochtaí faoi seach.

Ní mór ranníocaíochtaí a dhealú ó shochair chomhlána

chun glansochair a fháil, mar a léirítear ar thaobh na láimhe deise den fhiúir. Má íocann Apollo EUR5000, is léir go mbaineann Daphne na glansochair is airde (coibhéis EUR4000) amach trí gan aon rud a thabhairt. Baineann sé seo le haon rannchuidiú ó Apollo. Tá iompar Apollo siméadrach. Sa chás seo, ní chuirfear aon chomhartha isteach.

D'fhéadfadh gníomhaíocht chomhordaithe feabhas a chur ar an ranníocaíocht EUR 5 000 nó EUR 10,000 anceann, Daphne EUR 10 000 agus Apollo EUR 5 000. Baintear amach an glanluach comhiomlán is airde má thugann gach painéal EUR 10,000 trí phainéil a shuiteáil i ngach áit.

Sampla eile d'earraí a bhaineann le teanga is ea doiciméid phoiblí agus gineann a n-úsáid luach siombalach go bunúsach. I gcás a lán daoine, áfach, tá na rialacha maidir le gnéithe siombalacha amhail ainm oifigiúil na tíre nó institiúidí tábhachtacha i dteangacha éagsúla an-tábhachtach.

Impleachtaí polaitiúla

Mar gheall ar na seachtrachtaí a d'eascair as cinntí aonair maidir le go leor earraí teanga a sholáthar, níor cheart an beartas teanga a fhágáil chun idirghníomhú go spontáineach le daoine aonair. Tá gá le gníomhaíocht chomhordaithe agus tá ról tábhachtach ag an earnáil phoiblí.

		A		
		0	5	10
D	0	0	3	6
	5	4	8	12
	10	8	12	16
	10	8	12	16

		A		
		0	5	10
D	0	0	-2	-4
	5	-1	3	7
	10	-2	2	6
	10	-2	2	6

Ollbhrabúis aonair (ar chlé) agus glanbhrabúis aonair (ceart)

Tagairtí agus léamha breise

- Grin, F. (2003). Eacnamaíocht agus pleanáil teanga. *Saincheisteanna Reatha i bPleanáil Teanga*, 4, 1-66.
- [Athchlóite In Ricento, T. (Ed.) (2015). *Beartas Teanga agus Pleanáil: Coincheapa Criticiúla i dTeangeolaíocht*. Nua-Eabhrac: Rómhór.]
- Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Eacnamaíocht phoiblí idirmheánach*. Cambridge: Mit Press.
- Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (le teacht). Cur chuige eacnamaíochta i leith beartas teanga agus ceartas teangeolaíoch. In M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Polasáí teanga agus ceartas teanga: Cuir chuige eacnamaíochta, fealsúnacha agus sochtheangeolaíochta*. Heidelberg: Springer.

4 Cén fáth go bhfuil an tíopeolaíocht mhaith úsáideach chun beartais teanga a roghnú agus a dhearadh?

François Grin, Marco Civico, Ollscoil na Ginéive

Ar aon dul le haon bheartas eile, is iomaí foirm éagsúil atá i mbeartais teanga, ag brath ar a gcomhthéacs, a gcuspóirí agus a modh oibre. Ardaíonn sé seo an cheist faoin gcaoi a ndéanaimid cur síos orthu agus conas a aicmeoimid iad. Mar sin féin, ní leor i gcónaí na típeolaíochtaí simplí. Agus plean beartais teanga comhtháite á cheapadh, d'fhéadfadh sé go mbeadh aicmiú níos mionsonraithe úsáideach, mar go gceanglaíonn sé orainn a lán gnéithe den pholasaí a shonrú a ndearnadh faillí orthu murach sin. Seachas díriú ar ghné amháin, ba cheart go mbeadh roinnt gnéithe i gceist le tíopeolaíocht fhíorúsáideach, agus ba cheart cur síos a dhéanamh ar gach beart beartais de réir gach gné.

Cada insíonn an taighde dúinn?

Níl aon liosta de ghnéithe iata ná a priori i mbeartais teanga. Beidh na toisí, agus conas an réaltacht shochtheangeolaíoch a mhaolúgo mín laistigh de gach gné ag brath ar dhálaí áitiúla. Mar sin féin, tá ocht ngné (roinnt clasaiceach, cinn eile níos nua) ábhartha go ginearálta i gcásanna sonracha maidir le plean comhtháite beartais teanga a dhearadh:

1. Is gnáthchatagóiríú gníomhaíochta daonna é an fearann ina n-úsáidtear teangacha go sonrach. Is féidir na fearainn a shainaithint a bheag nó a mhór. Mar thúsphointe, is féidir linn tosú le mórréimsí amhail 'oideachas', 'córas breithiúnach', 'riarachán agus seirbhísí poiblí', 'na meáin', 'cultúr', 'gníomhaíocht eacnamaíoch' agus 'an saol sóisialta'.
2. Réimse ina n-aithnítear idirbeartais atá dírithe go príomha ar úsáid teangacha sa réimse príobháideach, poiblí nó stáit.
3. Éifeachtaí ar fholláine, lena ndéantar idirdhealú idir na bearta a dhíríonn go príomha ar leithdháileadh éifeachtach acmhainní nó ar dháileadh cothrom acmhainní.
4. Na spriocanna athraitheacha, i.e. na hathrúga lena bhfuil sé beartaithe go bhfeidhmeoidh an beartas: díríonn an chuid is mó de na bearta beartais teanga ar chumas daoine an teanga a úsáid (i.e. a scileanna), ar na deiseanna atá acu chun í a úsáid (mar shampla, cé mhéad réimse ar féidir leat í a dhéanamh?), agus ar tháscaire ar an mian atá ag daoine an teanga mhionlaigh a úsáid dáiríre.
5. Neamhchinnteacht eacnamaíochna bpolaitíochta. Is féidir an cineál eacnamaíoch sin a mhiondealú i bhfo-

toisí amhail 'earraí' v. 'seirbhísí', 'sochair' v. 'costais', nó 'ionchur' v. 'aschuir' v. 'results' deiridh birt beartais). Is coincheap leathan é nádúr eacnamaíoch a chuimsíonn ní hamháin luachanna ábhartha nó luachanna airgeadais, ach luachanna siombalacha freisin.

6. An ionstraim, ina ndéantar idirdhealú idir “ordú agus rialú”, ar ionstraim í a léiríonnbeartais éigeantacha (e.g. nuair is gá aistriúcháin ar imeachtaí breithiúnacha a chur ar fáil) agus “dreasachtaí”, ina spreagtar na gníomhairí chun teangacha áirithe a úsáid (e.g. má fhaigheann oifigigh bónas má bhíonn siad dátheangach).

7. T type, lena ndéantar idirdhealú idir pleanáil corpus agus pleanáil stádais (rialacháin maidir le seasamh teangacha éagsúla i ndáil lena chéile, e.g. i dtéarmaí aitheantais oifigiúil, úsáide sa chóras oideachais, sa mhargadh saothair, etc.).

8. Treoshuíomhteanga na hidirghabhála (e.g., úsáid ó bhéal v. scríobh; Córasscríbhneoireachta a roghnú, athchóiriú a litriú, forbairt foclóireachta nó téarmaíochta, etc.).

Léaráidí agus fianaise

Tá cathair na Ginéive an-teangach, cé gurb í an Fhraincis an t —aon teanga oifigiúil atá aici mar gheall ar dhaonra mór a rugadh lasmuigh den tír agus atá éagsúil ó thaobh na socheacnamaíochade. Is é beartas na cathrach feasacht leanaí ar oideachas réamhscoile a ardú (fóirdheontas ón gcathair). Tá an polasaí á chur i bhfeidhm mar chuid den *Tionscadal Teanga Awakening*, ina n-áirítear póstaer, scéalta, amhránaíocht agus gníomhaíochtaí eile a chuireann ar chumas na leanaí eolas a chur ar na teangacha a chomhfhreagraíonn donseomra ranga(Candier, 2003).

Mar bheart beartais teanga, is féidir an *tionscadal Teanga Awakening* a shaintréithiú mar seo a leanas:

1. Réimse: oideachas (réamhscoil)
2. Réimse: den chuid is mó, stáit ('fúscadh teanga' a chuirtear ar fáil i mbunaíochtaí arna dtacúag bardasach)
3. Dea — a bheith ina nÉifeachtaí: dáileadh den chuid is mó (aitheantas do dhínit chomhionann teangacha)
4. Spriocathróg: Dírithe go príomha ar dhearccháin leanaí i leith na héagsúlachta teanga
5. Nádúr eacnamaíoch: soláthar seirbhíse chun críoch neamh-mhargaidh

6. Ionstraim: ”ordú agus rialú“den chuid is mó (spreagtar go láidir d’fhoireann chun teanga a úsáid; ní féidir le leanaí ná le tuismitheoirí tarraingt siar)

7. Cineál: stádas teanga

8. Treoshuíomh inteangeolaíoch: ó bhéal den chuid is mó, nó glacadh leis nó léi i scríbhinn

Impleachtaí polaitiúla

Is úsáideach cur síos a dhéanamh ar bhearta beartais agus úsáid á baint as tacar gnéithe atá mór go leor chun:

- na himpleachtaí a bheadh ag beart atá beartaithe a shainaithint agus neamhréireachtaí laistigh de a sheachaint;
- comhsheasmhacht idir na bearta éagsúla a áirithiú agus, dá bhrí sin, comhsheasmhacht an bheartais teanga ina iomláine a áirithiú;
- a shainaithneoidh i gceart na comharthaí castachta is gá a chur san áireamh;
- éascú a dhéanamh ar shainaithint beart inchomparáide

éagsúla, sa riarachán agus sa tsochaí shibhialta, agus a rannpháirtíocht i gceapadh agus i gcur chun feidhme na mbeartas a éascú.

Ba cheart foireann idirdhisciplíneach a bhunú chun gach beart beartais a thréithriú sa phlean gníomhaíochta níos leithne.

Tagairtí agus doimhniú:

Candelier, M. (2003) (Ed.). *Languageawakeningsa bhunscoil. Eulang: Athbhreithniú ar nuálaíocht na hEorpa*. An Bhruiséil: Ó Boeck.

Cassels Johson, D. (2013). *Beartas Teanga*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Beartas agus meastóireacht teanga chomparáideach. G. G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.), *Aistriúchán agus Polasáí Poiblí* (l. 83-112). Londain: Ród-ghealladh.

Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Modhanna Taighde i mBeartas Teanga agus*

Is féidir teangacha a fheiceáil trí chomharthaí fáilte ilteangacha a phostáil, bileoga eolais ilteangacha a scríobh do thuismitheoirí agus leanaí a spreagadh chun focail áirithe a roinnt ina dteanga dhúchais.

Cloistear teangacha trí amhráin agus trí rímeanna (ar baill foirne iad a spreagtar le bailiú ó thuismitheoirí)

Is iad na teangacha chanadh: Éisteacht agus amhrán amhrán i dteangacha éagsúla, foghlaimíonn páistí de réir a chéile chun iad a aithint

Tugtar “s” artheangacha, ag baint úsáide asleabhair staire dátheangacha a cheadaíonn focail ó theangacha éagsúla a úsáid

Scríobhtar na teangacha, agus tarraingítear aird leanaí, bíodh sin sa rang nó le linn outings, ar eilimintí téacs atá scríofa i dteangacha éagsúla, agus b’fhéidir aibítir éagsúla a úsáid.

Déantar teangacha a scaipeadh idir scoileanna agus tuismitheoirí, agus idir leanaí, trí leabhair iasachta agus dlúthdhioscaí i dteangacha éagsúla.

SAMPLAÍ DE STRAITÉISÍ FEASACHTA TEANGA I KINDERGARTENS GINÉIVE.

Foinse: ville-geneve.ch/themes/petite-enance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

roimhe seo chun faireachán níos ábhartha a dhéanamh ar éifeachtaí an bheartais nua;

- Aitheantas a thabhairt do ról na ngníomhaithe

Pleanáil: Treoir Phraiticiúil. Chichester, an Ríocht Aontaithe: Wiley-Blackwell.

5 Conas an míbhuntáiste teanga a shainnithint agus a thomhas?

Brian Carey, Andrew Shorten, Ollscoil Luimnigh

Dúshlán mór do bheartais phoiblí chun soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn is ea bealaí a aimsiú chun aghaidh a thabhairt ar mhíbhuntáistí sóisialta de bharr scileanna teanga na saoránach. Bíonn sé éasca uaireanta a aithint nuair a bhíonn daoine faoi mhíbhuntáiste ar chúiseanna teanga, mar shampla nuair nach féidir le hinimircigh nach bhfuil an phríomhtheanga acu páirt a ghlacadh i saol an phobail. Mar sin féin, ós rud é nach féidir míbhuntáistí áirithe teanga a fheiceáil láithreach, tá gá le comhaontú leathan maidir le conas iad a aithint agus a thomhas.

Cada insíonn an taighde dúinn?

Tugann an obair theoiriciúil a rinneadh faoin tionscadal MIME le fios go bhfuil bealaí éagsúla ann chun míbhuntáistí teanga a aithint agus a thomhas (Carey, forthcoming; Giorraithe, 2017). Tá cur chuige iomasach chun scrúdú a dhéanamh ar líon na ndaoine ar féidir le duine éigin cumarsáid a dhéanamh go héifeachtach. Tugaimid an tsamhail deiseanna cumarsáide seo, agus is féidir é a bheith ina tháscaire úsáideach do lucht déanta cinntí, toisc go mbíonn míbhuntáistí sóisialta agus deiseanna cumarsáide a d'fhéadfadh a bheith ann comhghaolaithe go diúltach. Mar sin féin, is féidir an tsamhail seo a bheith míthreorach freisin, ós rud é gur féidir le duine éigin ábhar iad féin lena staid fiú má tá siad in ann cumarsáid a dhéanamh le daoine beag. Chun an fhadhb seo a réiteach, d'fhéadfaimis, ina ionad sin, úsáid a bhaint as Múnla Sásaimh Tosaíochta, a deir go bhfuil duine faoi mhíbhuntáiste teanga mura bhfuil sé in ann an méid atá uathu a dhéanamh ar chúiseanna teanga, amhail nuair nach féidir le duine obair shásúil a fháil ina rogha réimse fostaíochta toisc nach bhfuil scileanna teanga iasachta acu. D'fhéadfadh an cur chuige seo a bheith míthreorach freisin, áfach, toisc go dtugtar le fios leis nach bhfuil na daoine atá sásta leis na roghanna teoranta faoi mhíbhuntáiste.

Ina dhiaidh sin, is féidir an fhadhb seo a réiteach trí chomparáid a dhéanamh idir daoine de réir a gcumas chun rochtain a fháil ar liosta acmhainní nó torthaí atáinghlactha go sóisialta. Mar shampla, faoin tsamhail rochtana ar acmhainní, is cineál míbhuntáiste teanga é gan mórán deiseanna fostaíochta a bheith ann ar chúiseanna teanga, beag beann ar roghanna ná ar dheiseanna cumarsáide, ós rud é go bhfuil ceann faoi mhíbhuntáiste i gcomparáid le hioncaim a bhfuil luach

ginearáltauirthi afháil. Ag an am céanna, bíonn an tsamhail cur chuige cumais ar siúl ar an mbealach céanna, ach in ionad a iarraidh ar an méid atá ag duine nó atá in ann a fháil, fiafraíonn sé cad tá siad in ann a bheith agus ag déanamh. Dá bhrí sin, is éard atá sa liosta torthaí amhail dea-shláinte nó rialú comhshaoil, agus cuireann sé in iúl go dtagann míbhuntáiste teanga chun cinn toisc nach bhfuil an tsaoirse éifeachtach ag duine, ar chúiseanna teanga, na nithe seo a dhéanamh.

Léaráidí agus fianaise

Déantar achoimre sa tábla ar roinnt de na nithe agus easnaimh i ngach samhail. Is féidir na difríochtaí eatarthu a léiriú trí inimirceach nach labhraíonn an phríomhtheanga áitiúil a mheas, ach atá sásta, mar sin féin, lena saol agus lena saothar. Cé go bhfuil difríocht idir an chéad dá shamhail maidir le cé acu atá nó nach bhfuil sé faoi mhíbhuntáiste teanga, tiocfaidh an dá shamhail sin ar chonclúidí difriúla ag brath ar na hacmhainní agus na torthaí a úsáidtear chun daoine a chur i gcomparáid le chéile. Mar shampla, má chuirtear acmhainní amhail an guth polaitiúil nó torthaí amhail an deis páirt a ghlacadh sa saol poiblí san áireamh, d'fhéadfaimis teacht ar an tátal go bhfuil sé faoi mhíbhuntáiste, d'ainneoin easpa míshástachta.

Impleachtaípolaitiúla

Is féidir samhlachaéagsúla a bheith oiriúnach chun críocha éagsúla. Mar shampla, baineann an tsamhail deise cumarsáide úsáid as faisnéis atá inrochtana go héasca agus dá bhrí sin d'fhéadfadh sé a bheith iomchuí a chinneadh cén áit ar cheart díriú ar chláir foghlama teanga tromlaigh. Ar an taobh eile, tá tuilleadh eolais de dhíth ar an gcur chuige bunaithe ar thuilleadh, ach d'fhéadfadh sé cabhrú le tuiscint níos fearr a fháil ar riachtanais grúpaí leochaileacha, amhail inimirceigh scothaosta nach labhraíonn an teanga áitiúil. Ag an am céanna, ceann de na nithe is díol spéise don tsamhail “Sástacht na Tosaíochta” is ea go bhféadfadh sé cur chun feidhme na mbeartas nach dtacaítear go forleathan lena gcuspóirí a dhíspreagadh, ach ní féidir leis sin a dhéanamh ach amháin má bhíonn rochtain ag cinnteoirí ar fhaisnéis iontaofa chuimsitheach faoi fhíoroghanna na saoránach. Ar deireadh, tá samhlacha cur chuige maidir le leithdháileadh acmhainní agus acmhainn an-úsáideach agus cothroime shocruithe teanga sochaí na sochaí á meas .

Cé go bhféadfadh sé a bheith deacair comhdhearcadh leathan sóisialta a bhaint amach maidir leis na hacmhainní nó na torthaí atá le cur san áireamh agus conas iad a aicmiú, d'fhéadfadh sé, mar sin féin, go bhféadfaí íosmhéid sóisialta a bhunú trí theacht ar chomhthoil maidir le cuid de na hacmhainní nó na torthaí sin.

bhaineann leis an mbuntáiste teanga. *Athbhreithniú* Criticiúil ar Fhealsúnacht Shóisialta agus Pholaitiúil Idirnáisiúnta. [Doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905](https://doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905)

Giorrú, A. (2017). Ceathrar Conceptions of Linguistic Disadvantage. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38, 607-621.

Tagairtí agus doimhniú:

Carey, B. (Iteacht). Samhail shástachta na tosaíochta a

Samhail	Sainmhíniú	Sochair	Míbhuntáistí
Deiseanna cumarsáide	Tá buntáiste teanga ag baint le B nuair a bhíonn A in ann cumarsáid a dhéanamh le níos mó daoine.	Iomasach agus dá bhrí sin glacadh go forleathan. Is furasta é a chur i bhfeidhm.	Uaireanta frithiomasach.
Sástacht na roghanna	Baineann buntáiste teanga níos mó le B nuair a bhaintear amach sainroghanna A, ar chúiseanna teanga.	Iomasach agus dá bhrí sin glacadh go forleathan. Bonn cirt morálta cumhachtach.	Uaireanta frithiomasach. Is deacair iarratas a dhéanamh.
Rochtain ar acmhainní	Tá buntáiste teanga ag A ar B nuair a thugann stórlann teanga A rochtain níos fearr dó ar acmhainní tábhachtacha.	Déantar comparáid idir daoine de réir na gcritéar céanna, critéir atá suntasach ó thaobh na moráltachta de agus a bhfuil rochtain ag an bpobal orthu.	Easaontas sóisialta maidir le tábhacht choibhneasta na n-acmhainní. Is féidir a bheith deacair a chur i bhfeidhm.
Cur chuige acmhainne	Tá buntáiste teanga ag A thar B nuair a éascaíonn clár teanga A feidhmeanna daonna luachmhara a chomhlíonadh.	Déantar comparáid idir daoine de réir critéar atá comhionann, suntasach ó thaobh na moráltachta de, a bhfuil rochtain ag an bpobal orthu agus a bhfuil glacadh forleathan leo.	Easaontas sóisialta maidir le tábhacht choibhneasta oibríochtaí. Is féidir é a bheith deacair a chur i bhfeidhm

6 Cad is “cur chuige coimpléascach” ann maidir le beartais teanga a roghnú agus a dhearadh?

Marco Civico, François Grin, Ollscoil na Ginéive

Ciallaíonn cur chuige casta a ghlacadh an cur chuige traidisiúnta a leathnú chuig an nasc idir cinní beartais 'réamhtheachtacha' agus dtorthaí 'iartheachtacha'. Cé go bhfuil an chéad cheann ceaptha chun difear a dhéanamh don dara ceann (saothraíonn beartais cuspóirí áirithe fós), tá an nasc eatarthu níos casta go ginearálta ná mar a ghlacann gnáthdh teoriciú leo. Ag an am céanna, is féidir le réaltachtaí an réimse a bheith an-difriúil. Ar an dá chúis sin, níl aon bheartas amháin ann, agus is freagairt ar an dúshlán sin iad cur chuige casta. Baineann sé seo le gach cineál polasaí. Go deimhin, tá na "Treoirínte um Thioncharmheasúnú" a d'fhoilsigh an Coimisiún Eorpach in 2009 sách sainráite cheana féin, ina luaitear gur cheart i gcónaí tionchar comhshaoil, eacnamaíoch agus sóisialta, chomh maith le haon tosca seachtracha a bhféadfadh éifeachtaí dearfacha nó diúltacha ar bheartas a bheith acu, a chur san áireamh i gcur chun feidhme agus i meastóireacht na mbeartas. Mar sin féin, cé gur minic a aithníonn lucht déanta beartas castacht, is annamh a thugtar sainmhíniú foirmiúil di, gan trácht ar chreat anailíseach.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Léiríonn taighde ar theoric chastachta go gcomhlíonann ceisteanna teanga roinnt critéar sonrach agus, dá bhrí sin, meastar gur ceisteanna casta iad. I measc nithe eile, bíonn dinimic neamhlíneach ag fadhbanna teanga (e.g. próisis amhail sealbhú teanga, meath teanga, agus d'fhéadfadh coinneáil teangacha luas nó moilliú, agus uaireanta droim ar ais). Is é is príomhthréith dóibh lúba aiseolais (smaoineamh ar úsáid a bhaint as teanga fhéin-beatha) agus tá tréithe éagsúla acu ar leibhéal éagsúla comhiomlánaithe (mar shampla, tá riachtanais chumarsáide duine agus iad siúd de chuid cuideachta difriúil).

Ciallaíonn an sainmhíniú ar phlean idirghabhála casta, i measc nithe eile, a aithint go n-ardaíonn saincheisteanna teanga i gcónaí ceisteanna a bhaineann le réimsí eile amhail an córas oideachais, forálacha dlíthiúla, forbairtí déimeagrafacha agus forbairtí sa mhargadh saothair. Bíonn éifeachtaí iarmharta i gcónaí ag beartais teanga lasmuigh den réimse teanga. De réir teorice na castachta, ní mór aitheantas a thabhairt do na líonraí casta a nascann ceisteanna teanga le cúiseanna agus iarmhairtí teanga atá dírithe agus éifeachtach.

Léaráidí agus fianaise

Uaireanta ní éiríonn le beartais teanga a gcuspóirí/cuspóirí a bhaint amach toisc easpa castachta a bheith ag baint leo; bíonn beartais chasta chomhtháite níos fearr i gcoitinne. Mar shampla, meastar i gcoitinne go raibh torthaí díomá ar pholasaí iar-thuilleamaíochta na Gaeilge sa mhéid is go raibh sé ró-dírithé ar chomhthéacs na scoile agus, den chuid is mó, ar athróa neamhoideachais a ndearnadh failli orthu (m.sh. dearcadh i leith na Gaeilge). Os a choinne sin, d'éirigh níos fearr le cur chun cinn Euskera i dTír na mBascach toisc go raibh bearta a bhaineann leis an scoil san áireamh sa phlean beartais teanga, ach freisin cúrsaí do dhaoine fásta, institiúidí ad hoc a chruthú agus feachtais ardaithe feasachta.

Impleachtaí polaitiúla

Is é an prionsabal ginearálta nach mór dúinn beartais a fhorbairt “chomh casta leis na saincheisteanna a dtugann siad aghaidh orthu”. Is ionann sin agus roinnt treoirínte praiticiúla do bheartais a bhaineann le teanga.

Le linn chéim an roghnúcháin agus an deartha:

- Ní fadhbanna teanga amháin iad ceisteanna teanga. Sula ndéanfar straitéis idirghabhála a fhorbairt, ní mór grúpa idirdhisciplíneach a chur ar bun chun measúnú a dhéanamh ar a mhéid a chumhdaítear réimsí éagsúla leis an tsaincheist atá i gceist, chun measúnú a dhéanamh ar an leibhéal comhair is gá agus chun sraith táscairí casta is gá chun faireachán agus meastóireacht a dhéanamh a shainaithint.

Níor cheart go mbeadh an phlean gníomhaíochta bunaithe ar dhisciplíní teanga amháin. Caithfidh an fhoireann atá freagrach as a forbairt a bheith idirdhisciplíneach, agus saineolaithe ag obair ar cheist na teanga ar bhealaí éagsúla.

Le linn chéim an chur chun feidhme agus ina diaidh:

Ba cheart faireachán a dhéanamh aran mbeartas chun a fhíorú go bhfuil an clár á chur chun feidhme i gceart agus chun a fhíorú go bhfuil sreabhadh leordhóthanach faisnéise ann idir na seirbhísí éagsúla, d'fhonn coigeartú leanúnach a áirithiú. Léiríonn taighde ar chastacht nach dtarlaíonn athrú ar bhonn rialta. Is féidir tréimhsí fada gan athrú athrú le hathruithe tobanna drámatúla (ag

“pointí caidhpeála”).

Ní mór meastóireacht ex-post a bheith mar chuid den dearadh foriomlán. Ba cheart dó measúnú a dhéanamh ar thionchar díreach an bheartais chomh maith lena éifeachtaí ar athróga teanga, chun éifeachtaí gan choinne nó gan choinne a shainaithint ar bhealach níos córasaí (nó in éagmais na n-éifeachtaí sin).

Tá achoimre ar an bpróiseas sa léaráid thíos.

Tagairtí agus doimhniú:

An Coimisiún Eorpach (2009). *Treoirlinnte maidir le Measúnú Tionchair*. SEC (2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015). *Lámhleabhar maidir le Coimpléascacht agus Beartas Poiblí*. Cheltenham: Edward Elgar.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Beartas agus meastóireacht teanga chomparáideach. G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.). *Aistriúchán agus Beartas Poiblí* (lch. 83-112). Londain: Ród-ghealladh.

Seomra, G. (2011). *Castacht, Institiúidí agus Beartas*

Roimh

- Measúnú ar chastacht.
- Sainmhínigh leibhéal na rannpháirtíocht a comhoibríche.

Cur chun feidhme

- Monatóireacht a dhéanamh ar bhainistíocht castachta agus ar chumarsáid idirsheirbhíse.

Tar éis

- An tionchar foriomlán laistigh den líonra casta a mheasúnú.
- Sainmhínigh na hathróga a bhí i gceist a chuaigh i bhfeidhm ar thoradh deiridh an chláir (i gcás sainathint roimh ré nach bhfuil éifeachtach).

Poiblí. Cinnteoireacht Agile i nDomhan Turbulent. Cheltenham: Edward Elgar.

7 Cén fáth ar cheart go mbeadh réamh-mheastacháin dhoma-theangeolaíocha mar bhonn agus mar thaca ag na roghanna beartais teanga?

László Marác, Universiteit van Amstardam

I gcuid mhór den dioscúrsa acadúil agus poiblí Eorpach, is léir go bhfuil an-tábhacht le lingua franca agus gur Béarla a bheidh ann. Chomh maith leis na tréithe achrannacha a bhaineann le haon chineál hegemony teanga (is cuma cén teanga is mó a bhíonn acu), ní gá go mbeadh constellations geopholaitiúla a bhíonn ag athrú cumhachta i bhfabhar an cháis seo – lena n-áirítear leathnú leanúnach an Bhéarla dhomhanda. Eascraíonn post hegemonic an Bhéarla as an tionchar méadaitheach a bhí ag tíortha ina labhraítear Béarla sa^{20ú} haois (Phillipson, 2009). Sa 21^d^{haois}, áfach, táthar ag súil go laghdófar an smacht polaitiúil agus eacnamaíoch seo, agus níl sé soiléir go mbeidh ról an Bhéarla fós gan phlé.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá leathnú polaitiúil agus tráchtála na dtíortha ina labhraítear Béarla á chothú ag an 20ú haois. Tráchtairí argóint go mbeidh seasamh an Bhéarla a chur i gceist mar gheall ar an bhfíric go bhfuil an forlámhas domhan na Stát Aontaithe níos mó ná a bhuaic sa 21^d haois luath^l Moul and Morris, 2003 Ostler, 2006). Tugann Ostler (2010) le fios freisin go lagóidh forbairt teicneolaíochtaí teanga, go háirithe aistriúchán uathoibríoch, ábharthacht lingua franca domhanda. Leis sin, beifear in ann stádas domhanda lingua franca a fháil i dteangacha cumarsáide níos leithne nó, ar a laghad, a seasamh a choimeád mar ghné thábhachtach sa chumarsáid le lingua franca ar an leibhéal réigiúnach, lena n-áirítear críoch an Aontais Eorpaigh (AE). Is dócha go dtiocfaidh méadú ar an tionchar atá ag stáit nó cuibhreannais áirithe de chuid stát ar leith ar ghnóthaí domhanda stát áirithe mar thoradh ar theacht chun cinn chothromaíocht na cumhachta geopholaitiúla de réir a chéile.

Tá laghdú ag teacht ar mheáchan daonlathach an AE, ach is gníomhaí mór eacnamaíoch fós é. Is dócha go mbeidh níos mó tionchair ag grúpaí eile Stát, amhail Eagraíocht um Chomhar Shanghai nó an tAontas Eoráiseach. Tá tionchar méadaitheach na n-eagraíochtaí sin ar ghnóthaí domhanda le tuiscint freisin gur dócha go mbeidh a dteangacha agus a gcoincheapa beartais teanga níos tábhachtaí san fhadtárma.

Léaráidí agus fianaise

Tá roinnt teangacha cumarsáide níos leithne san iomaíocht cheana féin le Béarla domhanda do stádas lingua franca (réigiúnach). In iar-réigiúin an Aontais Shóivéadaigh, tá an Rúis fós in úsáid mar lingua franca réigiúnach. Tá tír cosúil leis an gCasacstáin sa bhfithis Shóivéadach agus Rúiseach a bhí ann faoi láthair tar éis glacadh le beartas oifigiúil trítheangach a chuireann stádas chomh tábhachtach céanna chun cinn don Chasacstáin, don Bhéarla agus don Rúisis. Is Rúisis agus Mandairinis iad dhá theanga oifigiúla Chomhoibriú Míleata Shanghai a chlúdaíonn críoch oirthear na mór-roinne Eoráisi. Le beagnach 900 milliún, is í Mandairinis an cainteoir is dúchais (thart ar thrí huairé níos mó ná an Béarla faoi láthair). Is í an Fhraincis an chuid is mó de lingua franca sa chuid is mó de stáit chóilíneacha na Fraince ar mhór-roinn na hAfraice, le réamh-mheastacháin dhéimeagrafacha inar leagadh síos líon na gcainteoirí Fraincise idir 370 agus 770 milliún faoi 2060; agus tá ról rithábhachtach cumarsáide ag an Spáinnis mar lingua franca ar fud mhór-roinn Mheiriceá, lena n-áirítear, tar éis don imirce agus do dhaonteangachas teacht chun cinn, sna Stáit Aontaithe. D'fhéadfaí teangacha tábhachtacha eile cumarsáide níos leithne, amhail Hindi, Malay agus Portaingéilis, a chur le liosta na n-iomaitheoirí réigiúnacha sa Bhéarla domhanda.

Impleachtaí polaitiúla

I mbeagán focal, de bharr forbairtí geopholaitiúla domhanda, ba cheart go mbeifí ag súil go n-úsáidfear roinnt lingua franca réigiúnacha nó domhanda, lena n-áirítear Béarla, ach roinnt teangacha eile freisin, lena n-áirítear an tSínis, Spáinnis, Araibis, Hiondúisis, Rúisis, Beangáilis, Malay, Portaingéilis, Urdu, Seapáinis, Fraincis, Gearmáinis, Peirsis agus Javanese. Sa tábla thuas, rangáítear na teangacha sin de réir líon iomlán na gcainteoirí, is léir go bhfuil líon na "cainteoirí lingua franca", agus "iomlán na gcainteoirí" an— chóngrach dá bhrí sin.

Chomh maith le líon na gcatagóirí éagsúla cainteoirí, áirítear dáileadh geografach agus comhchruinniú teangacha iomaíocha freisin, chomh maith lena n-aitheantas agus a stádas. Tugann an t-idirghníomhú casta idir tosca polaitiúla, eacnamaíocha agus

déimeagrafacha a mhúnlaíonn dinimic teanga le tuiscint gur cheart réimse leathan teangacha a chur san áireamh i mbeartas teanga don Eoraip atá dírithe ar an todhchaí.

D'fhéadfadh Ballstáit AE níos mó spáis a thabhairt do na teangacha thuasluaite sna curaclaim scoile, go háirithe trí gan a mbeartas oideachais teanga a theorannú do mhúineadh máthairtheanga ná Béarla amháin. Tá an cur chuige níos oscailte sin i gcomhréir leis an moladh in COM (2008/566: 7) go bhfuil teagasc na dteangacha cumarsáide níos leithne ábhartha chun iomaíochas a spreagadh agus deiseanna a fheabhsú i réimsí trádála domhanda.

Tagairtí agus doimhniú

Coimisiún na gComhphobal Eorpach (2003). Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún, 2003 – Foghlaim Teangacha agus Éagsúlacht Teanga a *Chur Chun Cinn: Plean Gníomhaíochta 2004-2006*. COM(2003) 449 final.

Coimisiún na gComhphobal Eorpach (2008). Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún: Ilteangachas: sócmhainn don Eoraip agus tiomantas comhroinnte. COM (2008) 566 críochnaitheach. An Bhruiséil: 18.9.2008.

An Coimisiún Eorpach (Feabhra 2006). Eorpaigh agus a gcuid Teangacha, Eorabharaiméadar Speisialta 243 <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>

An Coimisiún Eorpach (Meitheamh 2012). Eorpaigh agus a gcuid Teangacha, Eorabharaiméadar Speisialta 386 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Teangacha i*

nDomhan domhandaithe. Cambridge: Cambridge University Press.

Ostler, N. (2006). *Impireachtaí na Word: Stair Teanga an Domhain*. Londain: Harper Perennial.

Ostler, N. (2010). *The Last Lingua Franca: Go dtí an Tuairisceán Babel*. Nua-Eabhrac: Walker.

Phillipson, R. (2009). Leanadh ar aghaidh leis an *Imperialism Teanga*. Nua-Eabhrac: Ród-ghealladh.

Teanga	Iomlán na gcainteoirí (F)	Cainteoirí na máthairtheanga (F)	Cainteoirí lingua franca (F)
1 Béarla	1143	331	812
2 Mandairínis Síneach	1051	873	178
3 Spáinnis	389	329	60
4 Araibis	346	206	140
5 Hiondúis	302	182	120
6 Rúisis	254	144	110
7 Beangáilis	250	181	69
8 Malaeisiach/Indonesia	202	55	147
9 Portaingéilis	193	178	15
10 Urdu Urdu	154	61	93
11 Seapánach	126	125	1
12 Fraincis	118	68	50
13 Gearmáinis	118	90	28
14 Peirsis	109	36	73
15 Láivéin	85	85	0

Rangú teangacha de réir líon iomlán na gcainteoirí (oiriúnaithe ó Ostler, 2017:227)

8 Conas a théann teagasc teangacha iasachta i gcion ar chostais na himirce?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

Tugann an geilleagar le tuiscint go gcuireann soghluaisteacht an chaipitil agus an lucht saothair le dáileadh níos fearr acmhainní agus, ar an gcaoi sin, le héifeachtúlacht eacnamaíoch. Cuidíonn soghluaisteacht an lucht saothair, go háirithe, le héagthromaíochtaí sna rátaí struchtúracha dífhostaíochta a laghdú idir réigiúin. I gcomhthéacsanna éagsúla teanga, áfach, amhail an AE, d'fhéadfadh easpa eolais ar theangacha iasachta bac a chur ar shoghluaisteacht an lucht saothair. Tá sé costasach teanga nua a fhoghlaim agus is féidir leis tionchar a imirt ar roghanna soghluaisteachta. Is féidir le beartas teanga cabhrú le daoine na costais sin a laghdú agus cuimsiú á chur chun cinn.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Teoiric Eacnamaíoch múnlaíthe go ginearálta rogha duine dul ar imirce tar éis comparáid a dhéanamh idir sochair agus costais. Ní gá gur sochair airgeadais iad na sochair agus na costais sin agus d'fhéadfadh gnéithe neamhairgeadais a bheith i gceist leo, amhail an ghaireacht do bhaill teaghlaigh nó do chairde nó timpeallacht níos sábháilte do leanaí, ach chun críche an phlé seo, dírinne muid ar an gcuid airgeadais den chomparáid (ní ag caint faoi fhíorchásanna dídeanaithe agus iarrthóirí tearmainn, ná faoi chás na soghluaisteachta gearrhéarma). Moltar do dhaoine bogadh go tír eile má tá an *difríocht* idir an t-ioncam a bhfuiltear ag súil leis, glan ó cháin agus ó shochair shóisialta (agus coigeartaithe i leith difríochtaí sa chostas maireachtála) sa tír chinn scríbe agus sa tír thionscnaimh níos mó ná suim na gcostas imirce éagsúla. D'fhéadfadh árachas sláinte saor in aisce nó tógáil leanaí a bheith san áireamh i sochair. D'fhéadfaí a áireamh ar na costais sin costais taistil nó iontrála fhollasacha arna gcinneadh le beartas imirce na tíre cinn scríbe, chomh maith le costais intuigthe amhail an t-achar ó ghaolta agus ó chairde, rogha don bhaile, costais shíceolaíochta agus costais foghlama teanga.

Léaráidí agus fianaise

Léiríonn sonraí eimpíreacha ó thíortha éagsúla ECFE go bhfuil scileanna teanga ina gcinnteam suntasach ó thaobh staidrimh de ar phatrúin imirce agus go bhfuil bunús teanga na n-imirceach tábhachtach nuair a roghnaíonn siad an tír chinn scríbe (Chiswick and

Miller, 2015). Go ginearálta, is gné thábhachtach é eolas ar theanga oifigiúil na tíre óstaí (mar chéad teanga nó mar dhara teanga) lena mínítear comhdhéanamh agus méid na sreafaí imirce. San Eoraip, mar shampla, tá méadú nach mór tagtha ar an dóchúlacht go rachaidh sí ar imirce go dtí an tír sin trí phríomhtheanga thíre a labhairt. Is féidir le beartas teanga difear a dhéanamh do chostais teanga. D'fhéadfadh beartas teanga na tíre tionscnaimh a bheith níos nochta do theanga oifigiúil (nó do cheann de theangacha oifigiúla) na tíre is ceann scríbe. Laghdaíonn teagasc teangacha iasachta sa chóras oideachais meánchostas na himirce chuig tíortha ina labhraítear na teangacha sin go hoifigiúil nó ina labhraítear go forleathan, beag beann ar spéis a bheith ag saoránaigh dul ar imirce ina saol fásta. Bíonn tionchar ag beartas teanga na tíre cinn scríbe ar na costais imirce ar dhá bhealach éagsúla. Is féidir leis feabhas a chur ar nochtadh teanga iar-imirce trí chúrsaí inrochtana teanga agus lánpháirtíochta a chur ar fáil d'imircigh. Ina theannta sin, d'fhéadfadh sé eisceachtaí áirithe a cheadú in úsáid na teanga oifigiúla áitiúla i bhfoirmeacha áirithe riaracháin, i seirbhísí poiblí áirithe agus in earnálacha áirithe den mhargadh saothair. Mar shampla, is féidir le húdaráis phoiblí seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a úsáid chun foirmeacha riaracháin a sholáthar don oifig chánach i dteangacha éagsúla agus ateangairí a fhóstu in ospidéal. Féadfaidh údaráis phoiblí glacadh leis go bhfuil sé de cheart ag grúpaí áirithe imirceach (e.g. daoine ardháilithe) obair a dhéanamh i dteanga nach teanga oifigiúil na tíre óstaí í ar feadh tréimhse áirithe ama. Mar shampla, d'fhéadfaí múinteoirí iasachta a cheapadh faoi réir scileanna teanga leordhóthanacha a fhorbairt sa teanga áitiúil le linn tréimhse áirithe ama.

Ní hionann na beartais teanga go léir ná na torthaí céanna ó thaobh na soghluaisteachta agus an chuimsithe de. I bhformhór mór thíortha an AE, mar shampla, is é an Béarla an chéad teanga iasachta a mhúintear i scoileanna. Dá bhrí sin, tá sé níos saoire do shaoránaigh an Aontais taisteal go thíortha Eorpacha ina labhraítear Béarla go forleathan, go háirithe in Éirinn agus sa Ríocht Aontaithe. D'fhéadfadh saobhadh gan choinne teacht as sin i sreafaí oibrithe eachtracha laistigh de mhargadh saothair na hEorpa. Is minic a spreagann thíortha nach múintear a dteanga oifigiúil go forleathan ar an gcoigríoch úsáid náisiúnta an Bhéarla mar dhara teanga ghairmiúil do phoist ghairmiúla áirithe, mar

shampla in ardoideachas agus i bhfiontair mhóra. D'fhéadfadh fadhbanna eile a bheith ag baint leis an rogha sin, áfach, maidir le heachtrannaigh a áireamh ar an leibhéal áitiúil, toisc go laghdaíonn sé an dreasacht teanga cheannasach na tíre cinn scríbe nó an réigiúin chinn scríbe a fhoghlaim.

Impleachtaí polaitiúla

Tá gá le bearta breise ar an leibhéal Eorpach agus ar an leibhéal náisiúnta chun an teannas idir soghluaisteacht agus cuimsiú a laghdú. Ba cheart go mbeadh sé níos inrochtana agus níos saoire teanga a fhoghlaim sula mbogann sí thar lear agus/nó díreach tar éis di an tír óstach a shroicheadh. Is féidir costais a roinnt idir na Ballstáit, e.g. trí níos mó úsáide a bhaint as cistí struchtúracha AE. Féadfar tacú freisin le soláthar foirmeacha i níos mó teangacha agus le húsáid eolairí ilteangacha san ionad oibre trí sheirbhís phoiblí.

Dá ndéanfaí éagsúlacht na dteangacha a mhúintear sa chóras oideachais a éagsúlú, seachas díriú ar theanga amháin, chuirfí feabhas breise ar shoghluaisteacht. Léiríonn taighde eimpíreach go bhfuil sé ní hamháin máistreacht ar phríomhtheanga na tíre cinn scríbe atá tábhachtach, ach freisin an t-achar teanga idir an teanga sin agus na teangacha a bhfuil eolas ag imircigh orthu

cheana féin. D'fhéadfadh forbairt eolairí teanga ina n-áirítear teangacha a bhaineann le teaghlach éagsúla teanga (e.g. Gearmáinis, Rómháinnis agus Slavic) seachas teangacha a bhaineann leis an teaghlach céanna soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn.

Tagairtí agus doimhniú

Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). An gcothóidh inniúlacht teanga iasachta imirce daoine óga laistigh den Aontas Eorpach? In Gazzola, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *The Economics of Language Policy* (lch. 331-356). Cambridge: Mit Press.

Burckhardt, T. (an preas). Baint teanga agus soghluaisteacht an lucht saothair san Eoraip. In Gazzola, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.). *Beartas Teanga agus Ceartas Teanga: Cur Chuige Eacnamaíoch, Fealsúnachta agus Sochttheangeolaíoch*. Beirlín: Springer.

Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). Imirce idirnáisiúnta agus eacnamaíocht na teanga. In B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Lámhleabhar ar Eacnamaíocht na hImirce Idirnáisiúnta* (l. 211-269). Amstardam: An Ísiltír Thuaidh.

9 Cad iad na héagothromaíochtaí socheacnamaíocha idir cainteoirí teangacha éagsúla nach mór aghaidh a thabhairt orthu i mbeartais phoiblí?

Brian Carey, Andrew Shorten, Ollscoil Luimnigh

Is féidir leis an éagothroime shóisialta agus eacnamaíoch a tharlaíonn mar gheall ar scileanna teanga éagsúla daoine cur as don chuimsiú agus don tsoghluasteacht. Mar shampla, má thugann fostóirí luach saothair ar theangacha ceannasacha áitiúla nó teangacha domhanda ar nós an Bhéarla, is minic a bhíonn deiseanna fostaíochta agus ardú céime ag a gcainteoirí ardchumasacha. Mar sin féin, ós rud é nach ionann éagothroime teanga ar fad agus éagóir shóisialta, tá gá againn le prionsabail an cheartais shóisialta chun a mhíniú cad iad na neamhionannais atá tábhachtach, cén fáth go bhfuil siad, agus na cinn is tábhachtaí.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá a lán neamhionannais aitheanta ag taighdeoirí eimpíreacha de bharr teanga. Mar shampla, b'fhéidir go meallann cumas i dteangacha áirithe préimh pá, d'fhéadfadh sé go mbeadh deiseanna níos fearr ag cainteoirí dúchais ardú céime a chur chun cinn má bhíonn an chuma orthu nach bhfuil chomh drogallach nó chomhbháich ina n-ionad oibre, agus má labhraítear teanga a úsáidtear go forleathan is féidir an doras a oscailt d'institiúidí a bhfuil buntáistí acu amhail ollscoileanna agus líonraí gairme (le haghaidh achoimre, féach Shorten, 2017). Ina theannta sin, is féidir le scileanna teanga difear a dhéanamh freisin do chumas duine institiúidí casta sóisialta, tráchtála agus poiblí a láimhseáil, caidrimh a thógáil, cúram leighis a rochtain nó cearta sibhialta agus polaitiúla a fheidhmiú go héifeachtach (De Schutter agus Ypi, 2012).

Cé go meastar go bhfuil éagothroime mar sin in-agóide uaireanta, creideann a lán daoine go bhfuil cuid de na héagothromí ar a laghad saor ó thaobh na moráltachta de, amhail na sochair ghairmiúla a eascraíonn as an rogha infheistíocht a dhéanamh i bhfoghlaim teanga, nó as na deiseanna teoranta a bhí ag oibrí atá lonnaithe i dtír eile páirt a ghlacadh sa saol poiblí.

Ag an am céanna, aontaíonn beagnach gach duine gur cheart aghaidh a thabhairt ar neamhionannais áirithe lena mbaineann gné theangeolaíoch ar a laghad sa bheartas poiblí. Dá bhrí sin, ní mór dúinn cúiseanna prionsabalbhunaithe a bheith againn chun cabhrú linn tuiscint a fháil ar na héagothromaíochtaí a éilíonn gníomh feabhais, agus is féidir leis an taighde ar fhealsúna polaitiúla cabhrú linn iad a chur i dtoll a

chéile.

Prionsabal amháin a d'fhéadfaimis a úsáid chun na críche sin is ea prionsabal na leordhóthanachta, rud a chuireann in iúl go gcaithfidh beartais phoiblí a chinntiú go dtitfidh an líon is lú daoine agus is féidir faoi thairseach áirithe (an dara hiarracht, 1987). Is féidir an t-íosmhéid sóisialta sin a shainmhíniú trí thagairt a dhéanamh do dhea-bhail, d'ioncam duine, don mhéid a urramaítear a chearta daonna nó do rud éigin eile. In aon chás, cad is ábhar chun a chinntiú go bhfuil gach duine rudaí “cé” atá tábhachtach dúinn. Prionsabal eile a d'fhéadfadh a bheith ann is ea an prionsabal tosaíochta, ina moltar go dtabharfaí tús áite do bheartais phoiblí chun freastal ar riachtanais na ndaoine is mídheisiúla (Parfit, 1998). Níl an prionsabal seo bunaithe ar an smaoineamh maidir le híosmhéid sóisialta, ach dearbhaíonn sé go bhfuil cúnaimh do dhaoine níos tábhachtaí, ó thaobh na moráltachta de, toisc go bhfuil siad ag forbairt go dona. Dá bhrí sin, moltar gur mó tábhacht mhorálta na bhfeabhsuithe beaga ar staid líon beag daoine atá faoi mhíbhuntáiste ná mar atá feabhsuithe suntasacha i gcás líon mór daoine.

Léaráidí agus fianaise

A mhéid a bhaineann le héagothromaíochtaí teanga, cuireann prionsabal na leordhóthanachta brú orainn aghaidh a thabhairt ar neamhionannais a d'fhéadfadh a bheith mar thoradh ar roinnt daoine a fhágáil faoi bhun na tairisí.

D'fhéadfaí a áireamh leis sin, mar shampla, seirbhísí aistriúcháin a chur ar fáil ionas go mbeidh inimircigh in ann rochtain a fháil ar sheirbhísí poiblí nó ar chlár oiliúna teanga ionas go mbeidh siad in ann rochtain a fháil ar obair úsáideach. Chun é a chur chun feidhme, beidh ar shaoránaigh cinneadh a dhéanamh maidir le tairseach dá sochaí. B'fhéidir gurbh fhearr leo sainmhíniú atá go hiomlán eacnamaíoch, mar shampla trína áirithiú nach bhfuil aon duine in ann, ar chúiseanna teanga, ioncam leordhóthanach a fháil. Chun é sin a bhaint amach, bheadh gá le clár foghlama teanga a chur ar fáil d'inimircigh. Nó b'fhéidir gurbh fhearr leo sainmhíniú níos leithne, mar shampla, trína chinntiú go mbíonn deis éifeachtach ag gach duine a gcuid smaointe agus samhlaíochta a fheidhmiú i dteanga atá eolach orthu. Is dócha gur ghá táirgí

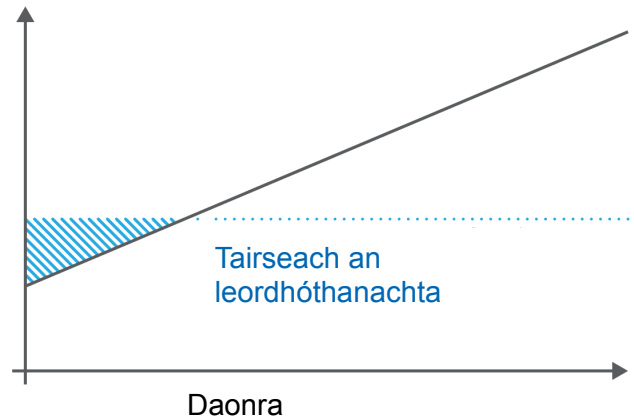
cultúrtha i mionteangacha a fhóirdheonú agus deiseanna fostaíochta a chur ar fáil do chainteoirí teanga mionlaigh.

Ag an am céanna, ceanglaítear le prionsabal na tosaíochta go ndírímid ar fheabhas a chur ar staid na ndaoine sin atá bocht faoi láthair, rud a chuireann a gcuid riachtanas os cionn riachtanais na ngrúpaí eile atá níos fabhraí. D'fhéadfadh sé sin a bheith i gceist, mar shampla, le cláir oiliúna teanga a thabhairt isteach d'inimircigh le déanaí a bhfuil droch-ionchais phoist acu mar gheall ar theanga. B'fhéidir ar bhealach conspóideach, cuireann an tuairim seo i bhfios go láidir, mar phrionsabal, nach mór dúinn staonadh ó bheartais a chur chun feidhme ar mhaithe leis na grúpaí is fearr, amhail cainteoirí teangacha dúchasacha áirithe, más féidir linn feabhas a chur ar staid na ndaoine is mídheisiúla.

Impleachtaí polaitiúla

D'fhéadfadh gach prionsabal a bheith ábhartha i gcásanna éagsúla beartais. Mar shampla, d'fhéadfadh prionsabal na leordhóthanachta a bheith an-ábhartha chun cinneadh a dhéanamh maidir leis na cineálacha seirbhísí aistriúcháin a chuirfear ar fáil agus maidir le cé hiad na seirbhísí aistriúcháin a chuirfear ar fáil dóibh. Ag an am céanna, d'fhéadfadh an prionsabal tosaíochta cabhrú linn acmhainní teoranta a leithdháileadh ar ghrúpaí éagsúla a bhfuil éilimh iomaíocha acu, amhail imircigh agus cainteoirí teangacha mionlaigh. Tá sé fíor-riachtanach go dtagann an dá phrionsabal le chéile go minic ar mholtaí comhchosúla praiticiúla, mar go n-áiritheofar go mbeidh a oiread daoine agus is féidir os cionn na tairsí leormhaitheasa a theastaíonn go minic

chun tús áite a thabhairt do riachtanais na ndaoine is mó atá faoi mhíbhuntáiste.

Tagairtí agus doimhniú

- De Schutter, H. & Ypi, L. (2012). Teanga agus Luck. *Polaitíocht, Fealsúnacht & Eacnamaíocht*, 11, 357-381.
- Frankfurt, H. (1987). Comhionannas mar Ideal Moral. *Eitic*, 98, 21-42.
- Parfit, D. (1998). Comhionannas agus Tosaíocht. In A. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (lgh 1-20), Oxford: Foilsiú an Dhubh
- Giorrú, A. (2017). *Ceathrar Conceptions of Linguistic Disadvantage*. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38, 607-621.

10 Cé na teangacha inar cheart cúram sláinte a chur ar fáil?

Brian Carey, Andrew Shorten, Ollscoil Luimnigh

D'fhéadfadh sé go mbeadh sé deacair ar dhaoine nach bhfuil príomhtheanga áitiúil acu cúram sláinte a rochtain má tá sé deacair dóibh na seirbhísí leighis atá i gceist a aithint agus cumarsáid a dhéanamh leo. Ag an am céanna, d'fhéadfadh sé a bheith deacair do chainteoirí teanga mionlaigh na seirbhísí leighis ábhartha a aithint agus a úsáid ina rogha teanga. Cathain a bhíonn duine i dteideal, i gcúrsaí ceartais, seirbhísí sláinte a sholáthar go poiblí i dteanga ar leith?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Féadfar cáilíocht sláinte duine a chur i mbaol má bhíonn deacracht aige nó aici cúram sláinte a rochtain i dteanga a thuigeann sé nó sí. Mar shampla, i gcúram éigeandála, tá tionchar suntasach ag easpa ateangairí gairmiúla ar thuiscint othar ar a riocht (Baker et al., 1996). Ina theannta sin, fiú i gcás daoine a bhfuil teanga cheannasach acu, is deacair cumarsáid a dhéanamh le gairmithe sláinte mura dtuigeann siad na téarmaí leighis (Schyve, 2007) agus mar thoradh air sin, d'fhéadfadh sé go mbeadh fadhbanna sláinte ag daoine mura mbeadh muinín acu as an bpríomhtheanga. Mar shampla, fuair staidéar hAstráile go raibh dúlagar postnatal níos coitianta i máithreacha na Síne ná sa daonra ginearálta ar an gcúis seo, cé go bhfuil an coinníoll beagnach anaithnid sa tSín (Chu, 2005), agus d'fhéadfadh deacrachtaí cumarsáide a bheith mar chuid den mhíniú. Dá bhrí sin, d'fhéadfadh beartais éagsúla teanga a bheith riachtanach chun freastal ar riachtanais sláinte daoine aonair, amhail seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a sholáthar, seirbhísí cúraim shóisialta agus sláinte atá fabhrach do mhionlaigh, agus tacaíocht foghlama teanga.

Chomh maith le rochtain a bheith ag a lán daoine ar chúram sláinte leordhóthanach, tá sé tábhachtach freisin go mbeadh rochtain ag a lán daoine ar sheirbhísí leighis sa teanga is fearr leo, fiú más cainteoirí inniúla de phríomhtheanga iad. Mar shampla, smaoinigh ar chónaitheoir i nGaeltacht Chiarraí, réigiún ina labhraítear an Ghaeilge in Iardheisceart na hÉireann, a chinneann go gcaithfidh sí Béarla a úsáid chun cumarsáid a dhéanamh lena dochtúir áitiúil. Baintear an bonn dá leasanna toisc nach bhfuil sí in ann seirbhís phoiblí thábhachtach a rochtain ina rogha teanga, i réigiún ina bhfuil an Stát tiomanta í a chur chun cinn. D'fhéadfadh sé a bheith cosúil nach bhfuil an leas deireanach sin chomh tábhachtach céanna leis an leas

thuasluaite, ós rud é nach bhfuil sé chomh díobhálach céanna rochtain ar chúram a dhiúltú i dteanga is fearr ná gan rochtain iomlán ar chúram a bheith aige. Nuair a bhíonn cinneadh á dhéanamh maidir le conas acmhainní poiblí teoranta a leithdháileadh, áfach, ní gá cothromaíocht a thabhairt idir an dá leas. Ina ionad sin, is cur chuige níos fearr é iarracht a dhéanamh teacht ar chomhaontú maidir leis na caighdeáin agus na prionsabail is iomchuí do gach cineál leasa.

Léaráidí agus fianaise

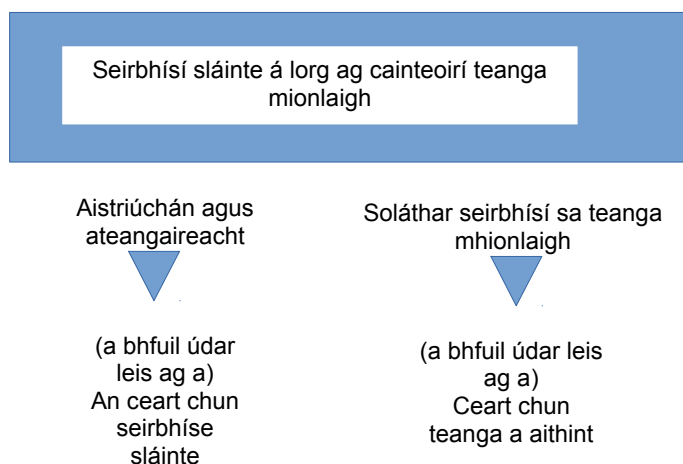
Ar thaobh amháin, tá leas suntasach morálta ag gach duine ina shláinte nó ina sláinte féin, agus tá an leas sin sách tábhachtach chun ceart chun sláinte a chosaint. Ós rud é go gcuirfear isteach ar theachtadh an chirt sin ag saoránaigh mura bhfuil siad in ann cúram sláinte a rochtain i dteanga a thuigeann siad, tá forais chumhachtacha ann don cheartas freastal ar chainteoirí teanga mionlaigh trí sheirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a chur ar fáil. ar an taobh eile, níl soláthar seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta chomh fada agus a theastaíonn ó roinnt cainteoirí teanga mionlaigh, eadhon soláthar seirbhísí sláinte gan idirghabhálaithe ina dteanga féin.

Mura féidir cúram sláinte a chur ar fáil i ngach ceann de na teangacha a labhraítear i sochaí, ní mór do na saoránaigh a chinneadh cé na teangacha is ceart a úsáid chun na críche sin. Ní mór meas a bheith ag na cinntí sin ar chainteoirí a bhfuil teangacha difriúla acu mar a chéile agus níor cheart gur ar chúiseanna eacnamaíocha amháin a bhainfí de chainteoirí na dteangacha mionlaigh rochtain a bheith acu ar sheirbhísí sláinte ina dteanga féin. Bealach amháin chun cainteoirí a bhfuil teangacha éagsúla acu a láimhseáil mar theanga chomhionann ná an leibhéal céanna oiriúnaithe per capita a chur ar fáil do na teangacha éagsúla a labhraítear sa tsochaí (Grin & Vaillancourt, 2015), mar shampla trí sheirbhísí cúraim sláinte a chur ar fáil i mionteangacha de réir an phrionsabail “when-justify” (Patten, 2014). Is féidir é sin a dhéanamh ar bhonn réigiúnach, mar shampla má bhíonn mionlach dírithe go geografach nó ar bhonn cineálach, ionas go mbeidh rochtain ag cainteoirí ar chúram sláinte ina dteanga féin, is cuma cén áit a bhfuil cónaí orthu sa tír.

Impleachtaí polaitiúla

Níl aon chúis, i bprionsabal, nach féidir an dá leas

thuasluaite a chomhlíonadh ag an am céanna. Nuair a bheidh acmhainní gann, áfach, beidh ar na saoránaigh a chinneadh cé na leasanna ar cheart tús áite a thabhairt dóibh. Toisc go ndéantar faillí éasca ar ghrúpaí nach bhfuil chomh cumhachtach sin sa phróiseas ceaptha beartais, tá sé tábhachtach a mheabhrú gur minic a bhíonn riachtanais chasta sláinte a bhaineann le teangacha ag pobail leochaileacha imirceach. Ag an am céanna, tá sé tábhachtach a mheabhrú go bhfuil ceart dlísteach ag mionlaigh teanga chun sciar cothrom d'acmhainní cúraim sláinte phoiblí a fháil, lena bhféadfar soláthar seirbhísí sláinte a áireamh sa teanga is rogha leo. Dá bhrí sin, ba cheart do lucht déanta cinntí na cúiseanna a ndéanann siad cinneadh maidir le tosaíochtaí ar leith a chur in iúl go soiléir, ionas go mbeidh an deis ag saoránaigh cinntí stáit a thuiscint agus agóid a dhéanamh ina gcoinne.

Tagairtí agus doimhniú

- Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates, W.C., & Pitkin, K. (1996). Úsáid agus éifeachtacht ateangairí i roinn éigeandála. *Journal of the American Medical Association*, 275, 783-8.
- CHU, C. (2005). Taithí Iarbheirthe agus Riachtanais Sláinte na Síne Mná Imirceacha i Brisbane na hAstráile. *Eitneachas agus Sláinte*, 10, 33-56.
- Gráinn, F. & Vaillancourt, F. (2015). Eacnamaíocht an Bheartais Teanga: Réamheolas maidir le hObair Meastóireachta. In F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *Modhanna Taighde i mBeartas agus Pleanáil Teanga: Treoir Phraiticiúil* (lch. 118-129), Boston: Wiley-Blackwell.
- Patten, A. (2014) *Comhaitheantas: Na Fondúireachtaí Moral Cearta Mionlaigh*. Oxford: Princeton University Press.
- Schuyve, P.M. (2007). Difríochtaí Teanga mar Bhacainní ar Cháilíocht agus Sábháilteacht i gCúram Sláinte: Dearcadh Comhphárteach an Choimisiúin. *Journal of General Internal Medicine*, 22, 360-361.

11 An bhfuil na costais shuntasacha ó thaobh an bheartais teanga de?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Chun beartas teanga a phlé go breithiúnach, is gá anailís a dhéanamh ar bhearta sonracha pleanála atá grúpáilte i gcatagóirí éagsúla. Tá gá le rialacha cinnteoireachta éagsúla maidir le catagóirí éagsúla chun struchtúir éagsúla costais a bheith ann do bhearta beartais teanga. Dirimid anseo ar na costais cur chun feidhme, ag fágáil ar leataobh na costais cinnteoireachta (a d'fhéadfadh a bheith suntasach) as a n-eascraíonn an beart atá i gceist. Ós rud é go bhfuil na tairbhíthe scaipthe thar limistéar áirithe, d'fhéadfadh costais a bheith éagsúil de réir líon na dtairbhíthe agus de réir mhéid an limistéir araon. I gcomhthéacs daonlathach, déantar beartais phoiblí a mheasúnú i dtéarmaí sochar agus míbhuntáistí. Is féidir an beartas teanga a mheas mar bheartas poiblí a ceapadh chun roghanna teanga gach duine sa tsochaí a chur san áireamh, agus cothromaíocht á baint idir na sochair a mheastar a bheith ann agus na costais ghaolmhara. Tugann eacnamaithe aghaidh ar an bhfadhb chúnag a bhaineann le sochair agus costais chomhiomlána a chur i gcomparáid le coincheap na “éifeachtúlachta”, rud a chuireann le modh ar a dtugtar “anailís costais is tairbhe”. Ag an am céanna, ba chóir do bheartais caitheamh go cothrom le daoine aonair. Is minic go mbíonn costais níos airde i gceist leis an dara critéar seo, nach bhfuil an tábhacht chéanna ag baint leis, agus ní mór teacht ar chomhréiteach. Téann eacnamaithe i dteagmháil leis an tsaincheist seo le coincheapa éagsúla “ceartais”. Tá ról lárnach ag costais sa dá ghné sin.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Struchtúir chostais éagsúla a bhíonn mar thoradh ar bhearta éagsúla beartais teanga. D'fhéadfadh costais a bheith éagsúil níos mó nó níos lú le líon na dtairbhíthe agus le méid na críche atá i gceist. Ar mhaithe leis an tsoiléireacht, pléimid ceithre chás archetypal, a chuirtear i láthair sa tábla ar an leathanach os coinne, cé gur féidir gach céim idirmheánach a dhéanamh.

Léaráidí agus fianaise

Cás I Is amhlaidh atá de ghnáth nuair a ghlactar teanga oifigiúil mar a dhéantar san AE. Áirítear leis sin doiciméid oifigiúla a chur ar fáil agus go bunúsach úsáidí siombalacha (ach go minic an-tábhachtach) amhail giorrúchán an Bhainc Cheannais Eorpaigh i

dteangacha éagsúla ar nótaí bainc. Anseo, tá na costais go léir socraithe.

Rannpháirtíocht Ós rud é go bhfuil na costais tairiseach agus go mbraitheann na tairbhí comhiomlána ar líon na dtairbhíthe, níor cheart an critéar maidir leis an gcinneadh réasúnach a bheith bunaithe ach ar líon na dtairbhíthe, atá nasctha le líon cainteoirí teanga. Ó thaobh na héifeachtúlachta agus an cheartais de, dá bhrí sin, is deacair údar a thabhairt gan stádas oifigiúil a thabhairt don Chatalóinis nó don Rúisis san AE, nuair is teangacha oifigiúla iad teangacha a bhfuil i bhfad níos lú cainteoirí acu, amhail an Laitvis nó an Mháltais.

Cás II Sampla maith is ea comharthaí sráide a bheith i roinnt teangacha. Ní bhíonn na costais ag brath ar líon na ndaoine a léigh na comharthaí, ach méadú ar líon na gcomharthaí – agus dá bhrí sin ar na costais – le méid na críche atá i gceist. Is féidir glacadh leis go bhfuil na sochair i gcomhréir le líon na dtairbhíthe.

Rannpháirtíocht Sa chás seo, éilíonn an critéar maidir le cinneadh réasúnach roinnt tairbhíthe in aghaidh an limistéir. Tugtar le tuiscint le critéir chinnidh atá bunaithe ar éifeachtúlacht agus ar cheartas gur cheart go rialódh dlús spásúil grúpa teanga cearta teanga sa chatagóir sin. Iarmhairt amháin is ea nár cheart cearta mionlach den sórt sin a laghdú más céatadán laghdaitheach den daonra é an mionlach de dheasca imirce an daonra tromlaigh chuig an réigiún. Is léir go bhfuil na beartais a bhí ann le déanaí i roinnt tíortha i Lár na hEorpa ag teacht salach ar an méid sin.

Cás III Léiríonn ionaid ghlaio i dteangacha éagsúla, saoránaigh a chur ar an eolas faoi shaincheisteanna a bhaineann lena n-oibleagáidí cánach, an chás seo. Tá costais neamhspleách ar mhéid an cheantair, ach tá siad i gcomhréir leis an líon daoine atá ag lorg faisnéise i dteanga ar leith. (Ní mór sábháilteacht sa lárionad glaonna tromlach-theanga a bhaint de bharr glaonna a bhogtar go dtí an t-ionad comhthreomhar.)

Rannpháirtíocht Arís, ós rud é go bhfuil na costais neamhspleách ar mhéid réimse na bunáochta, teastaíonn líon leordhóthanach daoine aonair chun na costais cur chun feidhme a chosaint. Ba cheart gur ar líon na dtairbhíthe amháin a bhraitheadh riail an chinnidh.

Cás IV Sampla den cheathrú cás is ea soláthar seirbhísí sóisialta sa bhaile do dhaoine scothaosta ina

máthairtheanga. Braitheann costais ar mhéid na críche agus ar líon na dtairbhíthe araon. Arís, ní mór an coigilteas sa chóras comhthreomhar i dteanga an tromlaigh a chur san áireamh.

Rannpháirtíocht Tar éis na hargóinte céanna agus a bhí i gcás II, ba cheart riail maidir le cinneadh ciallmhar a bheith bunaithe ar dhlús an daonra mionlaigh.

Impleachtaí polaitiúla

Is cásanna archetypical iad na cásanna a pléadh anseo. Tá go leor idirghabhálaithe ann, agus d'fhéadfadh meascán rialacha a bheith sa riail chinnteoireachta bunaithe ar líon iomlán na ndaoine aonair i ngrúpa teangeolaíoch agus ar a dlús saoil sa chríoch atá i gceist. Is é an chonclúid ghinearálta nach féidir aon chineál amháin cinnidh a bheith ann mar gheall ar struchtúir chostais agus, dá bhrí sin, nach bhfuil aon chineál aonfhoirmeach beartais teanga ann. Ní féidir le duine amháin a bheith ina chúis le gné amháin, mar "oifigeach" v "not officialon". Ina ionad sin, tá gá le beartas difreáilte. Ba cheart roinnt ceart teanga a aicmiú i gcatagóir amháin agus i gcatagóir eile i gcatagóir eile. I gcás gach catagóire, teastaíonn critéar cinnidh eile. Is

gá beartas teanga ciallmhar a bheith ilghnéitheach.

Aicmiú beart beartais teanga de réir airíonna an earra nó na seirbhíse a thagann as

Tagairtí agus doimhniú

Wickström, B.A. (2016). Cearta teanga: Cur chuige leasa-eacnamaíochta. In V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *The Palgrave handbook of economics and language* (lch. 659-688). Muilte cúnna: Palgrave Macmillan.

Wickström, B.A. (2017). *Teoiric chostas maidir le pleanáil agus polasaí teanga*. Tuarascáil taighde 17-2. Beirlín: Grúpa taighde "Eacnamaíocht agus teanga".

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (in dhiaidh seo). Cur chuige eacnamaíochta i leith beartas langaí agus ceartas teangeolaíoch. In M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Polasaí teanga agus ceartas teanga: Cuir chuige eacnamaíochta, fealsúnacha agus sochtheangeolaíochta*. Heidelberg: Springer.

AICMIÚ BEART BEARTAIS TEANGA DE RÉIR AIRÍONNA AN EARRA NÓ NA SEIRBHÍSE A THAGANN AS

Na costais a bhaineann le beart a dhéanamh...

ná bí ag brath ar mhéid na críche

méadú i gcomhréir le méid na críche

ná brath ar líon na ndaoine aonair

Cás I

Cás II

méadú i gcomhréir le líon na ndaoine aonair

Cás III

Cás IV

12 Cén fáth a bhfuil ionsamhlúcháin ríomhaire úsáideach chun beartais teanga chasta a roghnú agus a dhearadh?

Marco Civico, Ollscoil na Ginéive

Ós rud é go bhfuil sé go minic neamhphraiticiúil, más rud é nach bhfuil sé dodhéanta, sonraí a bhailiú ar roinnt mílte tuairimí, gan trácht ar a dhéanamh i gcrích (agus ath-fhorghníomhú) turgnaimh sóisialta ar scála mór a fháil sonraí chéad láimhe, tá samhlacha gníomhaire-bhunaithe (ABMs) thar a bheith úsáideach nuair a thagann sé le forbairt na beartais ó bharr anuas a bhfuil a éifeachtaí a chinneadh dosheachanta ag próisis bun-suas. Is féidir leis an mbeartas teanga leas a bhaint as úsáid ABManna toisc gur féidir leo próisis chasta a ionsamhlú go héasca amhail dinimic an mheath teanga agus an mharthanais, nó samhlacha cumarsáide atá mar thoradh ar roghanna teanga aonair. Ina theannta sin, is féidir le ABManna córais chasta oiriúnaitheacha a mhacasamhlú go héifeachtach, toisc gur féidir roghanna gníomhairí a shamhaltú chun a n-iompar a chur in oiriúint don fhaisnéis a fhaightear le himeacht ama.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is é ABMionedena príomhuirlisí chun anailís a dhéanamh ar chastacht agus is cuid é den fhealsúnacht ghinearálta samhaltaithe sna heolaíochtaí sóisialta: níl sé i gceist go mbeadh na samhlacha cosúil le réaltacht; ar a mhalairt, ag baint úsáide as fíricí stílithe, tá siad uirlisí chun cabhrú linn smaoineamh ar phróisis casta. Cuidíonn ionsamhlú ríomhaireachta, i measc nithe eile, leis an tionchar a bhíonn ag bearta beartais éagsúla a mheas. Is féidir le ABMs aicmí éagsúla athróg a áireamh freisin: iad siúd a d'fhéadfadh tionchar a bheith acu ar an mbeartas agus ar na hathrógacha comhthéacsúla nach n-imríonn an beartas tionchar orthu (nó go páirteach). Dá bhrí sin, is féidir le ABManna cabhrú le cinnteoirí roinnt feiniméin sna heolaíochtaí nádúrtha a mhíniú agus a thuar (e.g., scaipeadh siad siúd sa chorp), sna heolaíochtaí sóisialta, sna heolaíochtaí sóisialta (e.g. dinimic an leithscartha) agus sna daonnachtaí (e.g. athruithe i bpatrúin fhoclóra agus urlabhra).

Ina theannta sin, is féidir le ABManna léirshamhlú an-iomasach ar an dinimic atá i gceist a ghiniúint, gan an gá le tuiscint a fháil ar ghnéithe teicniúla an chóid atá mar bhonn leo.

Léaráid agus fianaise

Féachaint ar na bearta beartais atá molta sa *Chairt Eorpach do Theangacha Réigiúnacha nó Mionlaigh*. Déanann an múnla ionsamhlú ar chumarsáid laistigh de

dhaonra ina labhraítear teanga don tromlach Y agus teanga mhionlaigh amháin X. Tagann daoine aonair le chéile agus cumarsáid a dhéanamh le daoine eile a bhaineann leis an bpobal tromlaigh (an chuid is mó teanga Y amháin) nó leis an bpobal mionlaigh (máistreacht a dhéanamh ar an bpríomhtheanga Y agus scileanna éagsúla acu i mionteanga X). Nuair a thagann siad le chéile, cinneann siad an í Y nó X an teanga chumarsáide. Léiríonn an slabhra stílithe cruinnithe an fíorfhadhb a bhaineann leis na féidearthachtaí a bhaineann le cainteoir teanga X an mhionteanga a úsáid agus a scileanna sa teanga sin a fheabhsú, i bhfianaise an chomhthéacs ina bhfuil cónaí air nó uirthi. Féachaimis anois ar bheartas lena chinntiú go bhfaighidh leanaí mionlaigh idir 6 agus 15 bliana d'aois teagasc i dteanga X, rud a fheabhsóidh a scileanna sa teanga sin. Léirítear insamhaltaí go n-imíonn teanga mhionlaigh X sa chuid is mó de chásanna sula gcuirtear beartas i bhfeidhm, beagnach neamhspleách ar an gcéad sciar de chainteoirí mionlaigh. Tá laghdú ag teacht ar mheánscileanna X freisin. Más rud é, áfach, go gcuirtear an beartas i bhfeidhm, is iondúil go bhfanann an líon glan daoine atá in ann X a labhairt de shíor le himeacht ama. Tá sé an-suimiúil a thabhairt faoi deara nach bhfuil sé ródhéanach i mórán cásanna an chás a chur ina cheart tríd an mbeartas a chur i bhfeidhm níos déanaí.

Cuirtear na torthaí i láthair sna figiúirí thuas. Is léir gur féidir an tsamhail a bheachtú chun athrógacha comhthéacsúla eile a chur san áireamh, amhail an dearcadh go bhfuil a dteanga féin ag cainteoirí mionlaigh ó thaobh stádais de nó cumas na gcainteoirí teanga tromlaigh iad féin a chur in iúl sa teanga mhionlaigh. Ina theannta sin, is féidir an cód a athscríobh ionas go gcuirfidh sé an beartas i bhfeidhm go huathoibríoch nuair a thiteann cion na gcainteoirí mionlaigh faoi bhun tairseach áirithe. Mar sin féin, tá sé innmholta go ginearálta a sheachaint go gcuirfí an iomarca deacrachtaí leis an tsamhail, mar go bhféadfadh sé seo na hathrógacha spéise a cheilt sa deireadh.

Impleachtaí polaitiúla

Chun críocha beartais, is féidir ABManna a úsáid chun aithris a dhéanamh:

1. feiniméin atá ann cheana chun a saintréithe a laghdú (e.g. conas a fhorbraíonn straitéisí cumarsáide éagsúla laistigh de phobail éagsúla);
2. an tionchar a d'fhéadfadh a bheith ag idirghabhálacha

éagsúla, na hathróga atá san áireamh sa tsamhail a choigeartú (e.g. an tionchar a bhíonn ag athrú eisginiúil ar leibhéil inniúlachta teanga ar líon na gcainteoirí in imeacht ama);

3. athruithe laistigh de chóras sóisialta ar leith mar fhreagairt ar shuaití seachtracha (e.g. tonnta inimirce).

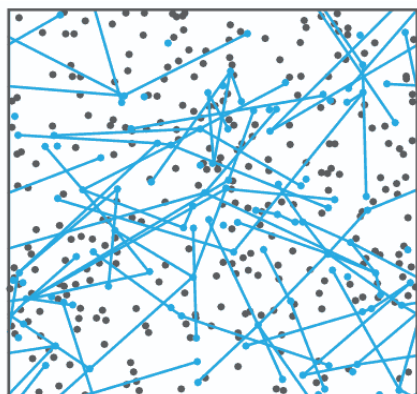
Chun críocha sonracha an bheartais teanga agus na pleanála, is féidir le hionsamhlúcháinríomhaire riachtanais teanga a thuar agus soláthar seirbhísí teanga a dhearadh dá réir. Cuireann siad réamh-mheastacháin fhadtéarmacha ar fáil agus éascaíonn siad comparáidí idir cásanna éagsúla ina gcuirtear bearta éagsúla chun feidhme nó nach gcuirtear i bhfeidhm iad. Is féidir leis na feidhmchláir sin cabhrú le lucht déanta beartais agus le reachtóirí nach mór dóibh roghanna eolasacha a

dhéanamh. Tá eolas maith a priori ag suíomh ABM ar na saincheistanna ar mian le lucht déanta beartas aghaidh a thabhairt orthu, ach gan códú a dhéanamh.

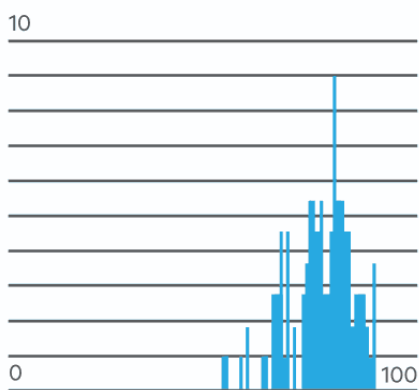
Tagairtí agus doimhniú

Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.) (2013). *Castacht a bhainistiú: Smaointe Praiticiúla i bhForbairt agus i gcur i bhfeidhm ABMs le Dúshlán Bheartais Comhaimseartha (Staidéar i Faisnéis Ríomhúil)*. Beirlín, Heidelberg: Springer-Verlag.

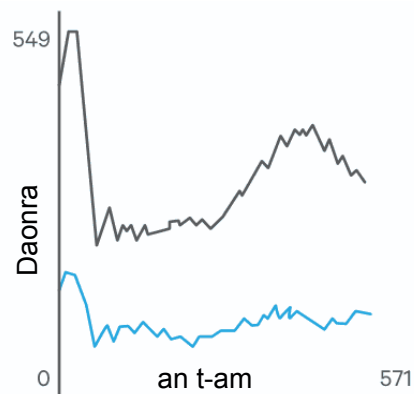
Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Réamhrá maidir le samhaltú bunaithe ar oibreáin: Samhaltú córais chasta nádúrtha, shóisialta agus innealtóireachta le NetLogo*. Cambridge: Mit Press.

Beochan AR AN IOMPAR
(aoichainteoirí beaga gorm,
cainteoirí tromlaigh liath)

DÁILEADH CAINTEOIRÍ TEANGACHA MIONLAIGH
mionlaigh (Ais Yi) de réir leibhéal an tsreafachta ar scála ó 0 go 100 (x ais) tar éis 500 atriallach

TREOCHTAÍ I LÍON GLAN NA GCAINTEOIRÍ. Cion na gcainteoirí mionlaigh tar éis 500 a scríobh = 0.12
\\ mionlach Mórshneasacht

13 Cad iad na himpleachtaí ginearálta dlí a bhaineann le taighde MIME?

Robert Dunbar, Ollscoil Dhún Éideann

D'fhéadfaí go leor de threoirlínte polaitiúla an Vademecum seo a chur chun feidhme trí athruithe beartais ar an leibhéal fonáisiúnta, ar an leibhéal náisiúnta nó ar an leibhéal Eorpach, agus ní gá athruithe a dhéanamh ar chóras dlí foirmiúil an Aontais Eorpaigh. D'fhéadfaí cinn eile, áfach, a bhaint amach ar bhealach níos fearr trí bhíthin na n-athruithe sin.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Téama tábhachtach taighde MIME atá ag teacht chun cinn is ea an tábhacht bhunúsach a bhaineann le hinniúlacht ilteangach chun an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú a chur chun cinn. D'fhéadfadh teagasc neamhleor teangacha iasachta bac a chur ar shoghluaisteacht an lucht saothair, agus is bac ar chuimsiú é freisin nuair a bhog saoránaigh AE go Ballstát eile. Léiríonn cuid de thaighde MIME freisin a thábhachtaí atá an t-ilteangachas chun féiniúlacht Eorpach a chur chun cinn agus chun comhspás polaitiúil daonlathach a fhorbairt.

Téama tábhachtach eile is ea a mhéid is ionann an easpa scileanna teanga i dteanga oifigiúil nó i dteangacha oifigiúla an stáit óstaigh agus bac d'imircigh AE (agus do dhaoine eile) rochtain a fháil ar sheirbhísí poiblí, go háirithe seirbhísí poiblí amhail cúram sláinte, seirbhísí éigeandála agus roinnt príomhsheirbhísí sóisialta. Chomh maith leis an tsoghluaisteacht a dhíspreagadh, eascraíonn saincheisteanna tábhachtacha comhionannais as an easpa rochtana ar sheirbhísí ardchaighdeáin atá cosúil leis na seirbhísí atá ar fáil do shaoránaigh a bhfuil na scileanna teanga is gá acu agus is bac ar an gcuimsiú sóisialta iomlán í freisin.

Léaráid agus fianaise

In Airteagal 3(3) den *Chonradharan Aontas Eorpach* (CAE) luaitear go n-urramóidh AE “saibhreas a éagsúlachta cultúrtha agus teanga agus áiritheoidh sé go gcaomhnófar agus go bhfeabhsófar a oidhreacht chultúrtha”.

In Airteagal 22 de *Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh* (“an Chairt Chearta”) luaitear go n-urramóidh AE an éagsúlacht chultúrtha, reiligiúnach agus teanga.

Tá an t-oideachas riachtanach chun scileanna ilteangacha agus feasacht mheittheangeolaíoch a neartú. Foráiltear le hAirteagal 165(1) den *ChonradharFheidhmiú an Aontais Eorpaigh* (CFAE) go rannchuideoidh AE le hoideachas de chaighdeán a fhorbairt trí chomhar idir Ballstáit a chothú agus, i gcás inar gá, trí thacú lena ngníomhaíocht agus í a fhorlíonadh agus freagracht na mBallstát i leith inneachar an oideachais agus eagrúchán an chórais oideachais agus a n-éagsúlacht chultúrtha agus teanga á hurramú aige. Foráiltear i mír 2 ansin go bhfuil gníomhaíocht AE i réimse an oideachais dírithe ar ghné Eorpach an oideachais a fhorbairt, go háirithe trí theangacha na mBallstát a theagasc agus a scaipeadh. Tá éagsúlacht teanga an AE i bhfad níos tábhachtaí ná 24 theanga oifigiúla Bhallstáit an AE, agus léirigh taighde MIME go bhfuil impleachtaí suntasacha ag an éagsúlacht sin ar shoghluaisteacht agus ar chuimsiú, agus go bhfuil gá le freagairtí beartais.

Tá an tábhacht a bhaineann le teangacha a mhúineadh aitheanta cheana féin i reachtaíocht an AE, go háirithe i dTreoir 77/486/CEE ón gComhairle, inar tugadh faoi deara go bhfuil sé tábhachtach teangacha a mhúineadh do leanaí de chuid imircigh AE chun soghluaisteacht daoine laistigh den AE a chur chun cinn. Foráiltear leis, dá bhrí sin, go ndéanfaidh na Ballstáit na bearta iomchuí chun a áirithiú go dteagmhófar teanga oifigiúil nó ceann de theangacha oifigiúla an Stáit óstaigh, mar aon le múineadh mháthairtheanga an linbh agus chultúr an Stáit tionscnaimh.

D'fhéadfaí an treoir seo – a d'fhulaing í féin de bharr í a bheith á cur chun feidhme go ginearálta – a thabhairt cothrom le dáta agus a shíneadh.

Cuireann scileanna teanga na n-imirceach ón Aontas agus ó áiteanna eile i dteanga an stáit óstaigh bac ar sheirbhísí poiblí áirithe a theachtadh. Ní raibh an reachtaíocht Eorpach ach an-teoranta mar fhreagairt ar an bhfadhb seo. Maidir le cúram sláinte, foráiltear le Treoir 2011/24/AE maidir le cearta othar i gcúram sláinte trasteorann a chur i bhfeidhm go bhféadfaidh Ballstáit AE faisnéis (ach ní seirbhísí) a chur ar fáil i dteangacha oifigiúla eile de chuid an Aontais seachas teanga oifigiúil an stáit. Mar sin féin, ní mór aistriúchán agus ateangaireacht a sholáthar i nósanna imeachta tearmainn (Treoir 2013/32/AE) agus in imeachtaí

coiriúla (Treoir 2010/64/AE).

Impleachtaí polaitiúla

I ngach ceann de na ceithre réimse atá díreach scrúdaithe, féadfar leasuithe ar théacsanna dlí atá ann cheana a mheas. Athrú dlíthiúil ar cheart é a chur san áireamh is ea leasú Airteagal 3(3) CAE mar thagairt d'fheabhsú agus d'fheabhsú inniúlachtaí ilteangacha shaoránaigh uile AE; tá sé tábhachtach go mbeidh gné ghníomhach atá dírithe ar fheabhsú an ilteangachais agus na hinniúlachta ilteangaí i ndlíchóras an AE mar chuid d'aon aitheantas don ilteangachas agus don inniúlacht ilteangach i ndlíchóras an AE.

D'fhéadfaí foráil a dhéanamh le leasuithe ar mhír 2 CFAE chun a aithint go n-áirítear i dteangacha na mBallstát ní hamháin teangacha oifigiúla ach teangacha dúchasacha chomh maith, chun críocha oideachais áirithe, na teangacha a thug na babhtáí inimirce is déanaí go dtí Stáit AE. Maidir leis an Treoir ón gComhairle lena gceanglaítear ar Stáit teanga an Stáit óstaigh a mhúineadh, d'fhéadfaí í a leathnú ó leanaí na n-imirceach chuig na himircigh féin agus chuig na cleithiúnaithe atá ina dteannta.

Ar bhonn níos bunúsaí, d'fhéadfadh sé iarracht a dhéanamh dhá theanga a mhúineadh sa bhreis ar an bpríomhtheanga teagaisc ó aois luath leis an gcuspóir polaitiúil seanbhunaithe atá ag an AE le fada an lá, i ndiaidh chonclúidí Uachtaránachta 2002 na Comhairle Eorpaí in Barcelona, dhá theanga a mhúineadh. Ardaítear leis sin, ar ndóigh, saincheisteanna coimhdeachta, ach is féidir a áitiú nach féidir leis na Ballstáit cuspóirí na gníomhaíochta atá beartaithe

maidir le teagasc teanga a bhaint amach go leordhóthanach agus gur fearr is féidir iad a bhaint amach ar leibhéal an AE.

I bhfianaise thábhacht bhunúsach seirbhísí poiblí áirithe, lena n-áirítear cúram sláinte agus cúram éigeandála – is dócha go mbeidh na leasanna atá i gceist chomh tábhachtach céanna ar a laghad leis na leasanna atá i gceist le tearmann nó le himeachtaí coiriúla – agus a thábhachtaí atá an cumas cumarsáide rochtain a fháil ar cháilíocht iomchuí na seirbhísí sin, d'fhéadfaí reachtaíocht Eorpach a fhorbairt ar bhealach a d'éileodh, ar a laghad, go soláthrófaí seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta chun rochtain a fháil ar na seirbhísí sin. Cuirtear an comhionannas san áireamh chun tacú tuilleadh le gníomhaíocht reachtach an Aontais sna réimsí sin.

Tagairtí agus doimhniú

- Creech, R. L. (2005). *Dlí agus Teanga san Aontas Eorpach: The Paradox of a Babel "United in Diversity"*. Groningen: Foilsiú Dlí Europa.
- Dunbar, R. (2006). An bhfuil sé de dhualgas ar Reachtaíocht maidir le Mionlaigh Teanga? *Journal of Law and Society*, 33, 181-198.
- Foster, N. (2016). *Conarthaí agus Reachtaíocht an Aontais Eorpaigh 2016-2017 de chuid na Cloch Dubh*. Oxford: Oxford University Press.
- van der JEUGHT, S. (2015). *Dlí Teanga an AE*. Groningen: Foilsiú Dlí Europa.

Mionlaigh, tromlaigh agus cearta teanga

- 14 Ar cheart don rialtas moill a chur ar an meath na bpobal mionlaigh? 58
- 15 Ar cheart teangacha mionlaigh a mhúineadh do chainteoirí teanga an tromlaigh? 60
- 16 An mionlaigh “aonair” agus “neamh-uathúla” iad i gcásanna comhchosúla nuair a bhíonn forlámhas náisiúnta teanga i ndán dóibh? 62
- 17 Cad é an tábhacht a bhaineann le comhchruinniú daonteangach chun go mairfidh teangacha mionlaigh i ndomhan ina bhfuil méadú ag teacht ar an tsoghluaisteacht? 64
- 18 Cad iad na prionsabail a chabhraíonn le réamh-mheas a dhéanamh ar an mbaol coinbhleachta a bhaineann le difríochtaí eitneacha agus teanga 66
- 19 Cén fáth nach leor ceann amháin de na teangacha oifigiúla a fhoghlaim i gcomhthéacs ilteangach? 68
- 20 Conas prionsabail an chríochachais agus na pearsantachta a chur le chéile? 70
- 21 Conas a théann hegemony teanga “seachtrach” i bhfeidhm ar pholaitíocht intíre? 72
- 22 Conas ba cheart do na Stáit chomharsanachta oibriú i gcomhar le chéile chun an éagsúlacht a bhainistiú? 74
- 23 Cén fáth a bhfuil sé tábhachtach teanga mhionlaigh a aithint go soiléir (e.g. ar chomharthaí tráchta, etc.)? 76
- 24 An gceadaíonn an choimhdeacht beartais teanga níos cuimsithí? 78
- 25 Conas is féidir linn ligean do phinsinéirí soghluaiste a n-oibleagáidí a chomhlíonadh agus a gcearta a fheidhmiú? 80

14 Ar chóir don rialtas moill a chur ar an meath ar phobail mionlaigh?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Mar riail ghinearálta, ba cheart roghanna aonair nach ndéanann difear díreach do leas daoine eile a fhágáil faoi na daoine aonair féin; eacnamaithe labhairt faoi staid “raon-conas”. In a lán cásanna, áfach, bíonn tionchar díreach ag gníomhartha an duine aonair ar fholláine daoine eile. Sa chás seo, is annamh a bhíonn na cinntí is fearr don duine aonair chomh maith don tsochaí. Tá an éagsúlacht seo idir iompar réasúnach aonair agus soirbhíochas comhchoiteann ina údar tábhachtach le gníomhaíocht chomhchoiteann. Sampla de sin is ea cainteoirí teanga mionlaigh a stopann dá ndeoin féin an teanga sin a úsáid. Tá buntáistí cumarsáide ann, ar ndóigh, a bhaineann le teanga choiteann a bheith acu sa tsochaí, ach bíonn costais ar chainteoirí na dteangacha mionlaigh freisin, má bhíonn orthu éirí as a dteanga dhílse a úsáid ar deireadh. Sa chás seo, tá argóintí maithe ann chun tacú le pobail mhionlaigh dhátheangacha.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Go ginearálta, nuair a bheidh línte éagsúla caingne á mbreithniú ag duine, meán sé a bhuntáistí aonair maidir lena chostais aonair agus go bhfaillíonn sé éifeacht a ghníomhartha ar dhaoine eile. Tugtar “seachtraí” ar na héifeachtaí “seachtracha” sin a théann i bhfeidhm ar dhaoine eile. Go ginearálta, beidh claonadh ag duine neamhaird a thabhairt ar éifeachtaí tairbhiúla (seachtrachas dearfach) nó díobhálacha (seachtrachas diúltach) a gcuid gníomhartha ar an gcuid eile den tsochaí (leas sóisialta). Seachtracht thábhachtach a bhaineann le húsáid teangacha is ea “seachtraí líonra”. Nuair a chinneann Jane teanga a fhoghlaim, cruthaíonn sí buntáistí di féin mar is féidir léi cumarsáid a dhéanamh le cainteoirí eile na teanga sin. Ina cinneadh foghlama réasúnach, cuirfidh Jane na sochair sin i gcomparáid leis na costais foghlama éagsúla agus bunóidh sí a cinneadh ar an gcomparáid seo.

Ní dóigh léi go gcruthaíonn sí buntáistí do chainteoirí eile ar mhaith leo cumarsáid a dhéanamh léi sa teanga sin. Is é an “is fearr” seo ó chainteoirí teanga seachtrach an líonra. (D’fhéadfadh cainteoirí eile meas a bheith acu ar an eolas a fhoghlaimíonn daoine eile agus a dteanga a úsáid; mar sin féin, is “gnáth” seachtracht é seo nach mbaineann leis an éifeacht líonra.) Glacaimid leis anois gur chinn Jane gan an teanga atá i gceist a fhoghlaim.

Sa chás seo, d’fhéadfadh go mbeadh deis ann níos fearr a dhéanamh di féin agus do na daoine eile go léir: féadfaidh cainteoirí na teanga ar mhaith leo labhairt leis sa teanga sin cinneadh a dhéanamh í a chúiteamh, go hábhartha nó go siombalach, as a chuid foghlama. Más mó an sochar a bhainfeadh gach duine acu as é ná an costas a bheadh orthu mar gheall ar an luach saothair, agus dá mba rud é go n-áitíonn an luach saothair Jane an teanga a fhoghlaim, beidh gach duine níos fearr. Ó thaobh an gheilleagair de, tá an tsochaí níos éifeachtaí. Ní dócha, áfach, go n-eagrófaí a leithéid de ghradaim le gníomhartha spontáineacha de chainteoirí mionlaigh agus, dá bhrí sin, má tá seachtracht líonra ann, ciallaíonn laissez —faireapproach go ndéanfaidh an iomarca daoine infheistíocht i dteanga áirithe a fhoghlaim. D’fhéadfaí cinntí aonair neamhéifeachtacha a “cheartú” trí ghníomhaíocht phoiblí. Is argóint í seo ar son teagasc éigeantach teanga scoile, mar shampla.

Léaráid agus cruthúnas

Bíonn an argóint chéanna i bhfeidhm nuair a chinneann duine pobal teangacha mionlaigh a fhágáil, agus is féidir ciall a bhaint as stair iarbhir an mheathlaithe agus an athraithe teanga ó thaobh seo de.

Nuair a stadann cainteoir amháin nó níos mó de bheith ag úsáid teanga mhionlaigh, is lú an líon daoine a bhíonn ag na cainteoirí eile lena bhféadfaidh siad cumarsáid a dhéanamh sa mhionteanga. Má tá meas acu ar chumarsáid den sórt sin, cailleann an grúpa leas an ghrúpa agus ní cuid é an cailteanas sin de mheasúnú an duine aonair ar an staid mar atá ag an duine atá ag fágáil an phobail. An argóint go gcruthódh an duine atá ag fágáil an mhionlaigh seachtracht líonra dearfach sa phobal tromlaigh, ní bheadh sé cothrom ach amháin dá n-athródh sé ó aonteanga amháin go haonteangachas ar an taobh eile. Mar sin féin, má tá cainteoirí teangacha mionlaigh dátheangach, mar a tharlaíonn de ghnáth le Bascais nó le cainteoirí Breatnaise, ní sheasann an argóint seo: níl aon idirghabhálaí breise ag cainteoirí an tromlaigh, ós rud é go raibh siad in ann cumarsáid a dhéanamh leis an imeacht sa tromlach. Is ionann anéifeacht ghlan agus cailteanas do chainteoirí teanga mionlaigh.

Is dócha go bhfaighidh an duine atá ag fágáil an phobail gnóthachan, seachas sin ní bheadh an cinneadh déanta acu. Mar a luadh thuas, bheadh na cainteoirí teanga mionlaigh eile toilteanach luach saothair a thabhairt, go

pointe áirithe, don dul amach agus bheadh sé níos fearr dá gcinnfeadh sé, dá bhrí sin, fanacht. I gcás roinnt daoine a d'fhéadfadh titim amach, d'fheabhsódh an luach saothair sin dán-athródh siad a gcinneadh agus dá gcinnfidís leanúint den teanga mhionlaigh a úsáid. Bheadh an luach saothair a fheabhsú ansin gach duine.

Nuair afhágann duine an pobal mionlaigh, ní bhíonn úsáid na teanga ina dhiaidh sin chomh tarraingteach céanna dóibh siúd atá fós ann. Sa ríomh aonair, bheadh sé níos dóchúla go ndéanfaí cinneadh i bhfabhar an pobal a fhágáil. D'fhéadfaí tús a chur le próiseas athraithe teanga – nó dlús a chur leis. Le himeacht ama, laghdaíonn sé sin úsáid na mionteanga i mórán réimsí agus is féidir athrú iomlán teanga a bheith mar thoradh air. Dá bhrí sin, cuireann seachtracht an líonra dhiúltaigh dlús leis an athrú teanga i gcomhthéacs laissez-faire.

Impleachtaí polaitiúla

Is féidir dul i ngleic le seachtracht trí bheartas teanga atá fabhrach don teanga mhionlaigh, rud a chruthaíonn dreasachtaí do dhaoine aonair chun níos mó úsáide a bhaint aisti. Lagóidh sé sin na dreasachtaí do dhaoine aonair an pobal a fhágáil agus cinntí aonair a athrú chun fanacht i bhfabhar fanacht. Glacann an beartas poiblí an ról atá ag luach saothair i dtaithe an smaoinimh thuas agus, faoi na dreasachtaí a chruthaíonn an pholaitíocht, athrófar cinntí réasúnaithe aonair agus as seo amach tiocfaidh barrmhaitheas ar fáil as seo amach.

Toradh díreach ar an gcinneadh sin is ea gur beartas atá éifeachtach ó thaobh na sochaí de í tacaíocht an phobail do mhionteanga chomh fada agus go bhfuil meas ag cainteoirí teangacha mionlaigh ar a húsáid¹.

Tagairtí agus doimhniú

Eaglais, J. & King, I. (1993). Dátteangachas agus seachtrachtaí líonra. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 26, 337-345.

Wickström, B.A. (2016). Beartas teanga amháin: An bóthar chuig an gCúigeantachas? *ACTAuniversitatis sapientiae, staidéir Eorpacha agus réigiúnacha*, 9, 71-76.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (leiteacht). Cur chuige eacnamaíochta i leith beartas langaí agus

1 Is cineál eile argóinte é an luach a d'fhéadfadh cainteoirí a lua le húsáid teanga mar gheall ar an mbeartas tacaíochta, rud a neartaíonn a thuilleadh argóint sheachtrach an líonra chun dul chun cinn sa rannchuidiú seo.

ceartas teangeolaíoch. In M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Polasaí teanga agus ceartas teanga: Cuir chuige eacnamaíochta, fealsúnacha agus sochtheangeolaíochta*. Heidelberg: Springer.

15 Ar cheart teangacha mionlaigh a mhúineadh do chainteoirí teanga an tromlaigh?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Tugannanchest aghaidh ar fhadhb an ainmniúcháin teanga agus ar anmbaolatá ann go ndéanfaí an mionlach a chomhshamlúsa chuidis mó den teanga i sochaithe atá measctha ó thaobh teanga de. Is é cás na n-eintiteas polaitiúil ina bhfuil grúpaí teanga éagsúla “fadbhunaithe” “nó” dúchasach” beo lechéile, agroinnt cathracha agus comharsanachtaí. I measc na samplaí tá an Chatalóin, an Ghailís agus Tír na mBascach sa Spáinn; An Bhruiséil sa Bheilg; An Bhreatain Bheag agus codanna d’Albain sa Ríocht Aontaithe; An Chorsaic, an Bhriotáin agus Tír Bhascach na Fraince sa Fhrainc; codanna den Trasalváin le pobail ina labhraítear an Ungáiris; nó Lochlann thuaidh leis na mionlaigh Sami.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is léir go bhfuil teanga cheannasach ag na sochaithe sin, go minic ó thaobh cumhachta agus déimeagrafaíochta de, ina bhfuil beagnach gach duine compordach nó a chuireann iallach orthu a bheith inniúil. Tá leibhéal éagsúla aitheantais oifigiúil ag teangacha mionlaigh (cibé acu ag an stát náisiúnta, ag fo-aonad rialtais nó ag an dá cheann). Mar sin féin, tá an t-aitheantas sin dírithe go háirithe ar chainteoirí teanga mionlaigh agus ní dhéanann sé difear don tromlach. Is iad cainteoirí mionlaigh na daoine a bhfuil cearta teanga áirithe acu, amhail teagasc sa mhionteanga. D’fhéadfadh sé nach leor na cearta sin, áfach, chun forlámhas teanga a sheachaint, ar féidir breathnú air mar éagóir teanga.

Is ón bhfealsúnacht pholaitiúil a thagann coincheap na ceannasachta. Tá sé fréamhaithe i dtraidisiún smaoinimh poblachtach, a fhéachann leis an éagóir a eascraíonn as forlámhas a íoslghdú. Bíonn ceannas ag daoine aonair nó ag grúpaí nuair a bhíonn siad ag brath ar chaidreamh inar féidir le tríú páirtí nó le grúpa idirghabháil treallach a dhéanamh (nó cumhacht threallach a fheidhmiú) ina leith gan a dtoiliú a fháil nó gan a roghanna dlisteanacha a chur san áireamh (Pettit, 1997).

Ba cheart deireadh a chur leis anleochaileacht sin nó leis an spleáchas ar chumhacht threallach duine eile chun sochaí saoránach saor a thógáil. Tarlaíonn forlámhas teanga nuair a bhíonn cainteoirí ghrúpa

teanga X “líneach ó thaobh teanga” go dtí an teanga Y. Bíonn siad ceaptha aistriú go dtí an phríomhtheanga go poiblí agus uaireanta fiú sa réimse príobháideach, ach ní de rogha é sin a dhéanamh. Ní dhéantar oiriúnú den sórt sin riamh sa treo eile agus, go ginearálta, tá baill mionlaigh dátheangach, ach ní bhíonn baill an tromlaigh ina mbaill dhátheangach. Mar gheall ar an ard-dóchúlacht a bhaineann le cumarsáid a dhéanamh le cainteoirí i dteanga an tromlaigh (nó i bhfad níos measa ná sin), bíonn ar chainteoirí mionlaigh an chuid is mó de na teangacha a úsáid sa chuid is mó de na ceantair. Is éard a bhíonn mar thoradh air sin ná foirmeacha “caillteanas”, scéim ina sanntar feidhmeanna éagsúla do theangacha, agus déantar an teanga mhionlaigh a eisiáimh ó ghníomhaíochtaí áirithe den chuid is mó. Tá an diglossia neamhshiméadrach de ghnáth, ós rud é go n-úsáidtear an phríomhtheanga i ngach réimse, cé nach bhfuil ach feidhmeanna teoranta ag an teanga mhionlaigh.

Ó thaobh na fealsúnachta polaitiúla de, is féidir a rá go n-éilítear trí choinníoll le “ceannaireacht teanga”: (1) gur gá do ghrúpa amháin de na grúpaí dul in oiriúint don ghrúpa eile ó thaobh teanga de, ach gan a mhalairt a dhéanamh (tá sé seo níos infheicthe i bhfoghlaim teanga neamhshiméadrach); (2) athdhéanamh na samhla seo go minic ar bhonn laethúil; agus (3) ar an bhfíric nach bhfuil baill an ghrúpa is mó a bhfuil rogha eile i ndáiríre, seachas idirghníomhaíocht leis na cainteoirí is mó a sheachaint go hiomlán.

Tugann bunphrionsabail na teoirice polaitiúla normatacha le fios gur cineál éagóir é forlámhas teanga agus, dá bhrí sin, go bhfuil gá le bearta cúitimh i gcúrsaí ceartais.

Dá bhrí sin, tugann na prionsabail seo údar don mholadh seo a leanas: ba cheart go bhfágfadh an córas oideachais go bhfuil sé éigeantach gach teanga aitheanta a fhoghlaim, sa chaoi go bhfaigheann cainteoirí na teanga tromlaigh leibhéal áirithe inniúlachta sa mhionteanga. Leis an inniúlacht dara teanga, ba cheart ar a laghad a chur ar chumas na saoránach uile an teanga eile a *thuiscent*, is cuma cén mháthairtheanga atá acu. Is féidir leis an gceanglas sin beartais urramacha a chothú lenar féidir féiniúlachtaí casta agus hibrideacha a fhorbairt, agus ar an gcaoi sin bonn coiteann a bhunú d’idirphlé daonlathach. Ag an am céanna, is féidir leis cabhrú chun réiteach a fháil ar

an gcomhréiteach idir cuimsiú (d'fhéadfadh meas níos fearr a bheith ag gach grúpa teanga dúchasach, dá bhrí sin, sa phobal) agus soghluaisteacht (bheadh ceann amháin ar a laghad de na teangacha eile ar an gcríoch ag gach ceannacu).

Léaráid agus cruthúnas

Deimhníonn taighde eimpíreach ábharthacht an mholta. Is féidir cláir tumoideachais a mholadh ó thaobh rath oideachasúil fadtéarmach a bhaint amach agus ó thaobh dátheangachas agus dé-Lettrism a bhaint amach “inamúintear do dhaltai teanga L1majority den chuid is mó trí L2, mionteanga de ghnáth, chun a bheith dátheangach agus déliteartha sa teanga sin agus sa mhórtheanga”. Is féidir é seo a bheith níos úsáidí má tá sé eagraithe mar chláir dhá-bhealach ina roinn cainteoirí an dá theanga an seomra ranga céanna, seachas aon-bhealach samhail tumoideachais (Bealtaine 2010, 296). Deimhníonn staidéar a rinne Thomas agus Collier (2002) de níos mó ná 210,000 mac léinn mionlaigh teangeolaíochta i scoileanna poiblí go bhfuil cláir tumoideachais níos fearr do mhic léinn, go háirithe nuair a dhéantar comparáid idir rath acadúil na mac léinn atá ag freastal ar scoileanna tumoideachais agus mic léinn atá rannpháirteach i gcláir scoile idirthréimhsiúlaimBéarla.

Impleachtaí polaitiúla

Cégurb é an príomhmholadh, ar chúiseanna bunúsacha an cheartais teanga, foghlaim na teanga mionlaigh ag baill an tromlaigh a spreagadh, *tácúrsaí* comhréireachta ibhfeidhm freisin. Samhlaigh sochaí ina bhfuil 1000 ball, ina bhfuil 10 cainteoir X, teanga”fhadbhunaithe“mionlaigh bhunaidh, agus 990 cainteoir Y. D'fhéadfadh forlámhas teangaa bheith mar thoradh ar an staid seo má chomhlíontar na trí choinníoll atá againn. Mar sin féin, a cheangal ar gach cainteoirí Y a fhoghlaim X a bheadh ina bheart díréireach, ach amháin má tá roinnt nithe breise a thagann i bhfeidhm (m.sh., má labhraítear X go

forleathan in áiteanna eile ar fud an domhain). Is é an dearcadh a bhaineann leis sin ná éifeachtacht. Éilíonn beartas poiblí fóna go n-úsáidfeair acmhainní ganna go héifeachtach. Sa sampla seo, d'fhéadfadh sé a bheith deacair údar a thabhairt le hinfheistíocht shuntasach in am, in iarracht agus in airgead chun iallach a chur ar 99 % den daonra teanga a fhoghlaim a labhraíonn 1 %. Is féidir an dá choinníoll a mheas mar chritéar “i gcás ina dtugann na figiúirí údar leis” (Bealtaine 2014: 386-388). Nuair a chomhlíontar an coinníoll sin, áfach, d'fhéadfadh údar a bheith le hilteangachas a fhorchur ar an tromlach ar chúiseanna ceartais teanga. Ar deireadh, tá ról freisin ag líon na dteangacha atá i gceist. Dá mhéad líon na dteangacha, is deacra a bheidh sé beartas den sórt sin a chur i bhfeidhm. I gcomparáid le mór-roinn eile, níl líon mór teangacha dúchasacha san Eoraip. Dá bhrí sin, *déanann díláirí* beartas teanga chuig fo-aonaid ilteangacha (amhail, sa Rómáin, an Județe [cuntais] áit a labhraítear an Ungáiris) an fhadhb indéantachta a mhaolú go mór.

Tagairtí agus doimhniú

Bealtaine, A. (2010). Curaclam agus oideachas na mionlach cultúrtha agus teanga. In B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *International Encyclopedia of Education (3ú ed.)*, Iml 1. (lch. 293-298). Oxford: Elsevier.

Bealtaine, S. (2014) Contest Public Monolingualism and Diglossia: Athmhachnamh a dhéanamh ar Theoiric Pholaitiúil agus Beartas Teanga do Dhomhan Ilteangach. *Beartas Teanga*, 13, 371-93.

Pettit, P. (1997). *Poblachtánachas: A Theoiric na Saoirse agus an Rialtais*. Oxford: Oxford University Press.

Thomas, W. & Collier, V. (2002). *Staidéar náisiúnta ar éifeachtacht scoile do ghnóthachtáil fhadtéarmach acadúil daltaí mionlaigh teanga*. Santa Cruz: An Lárionad um Thaighde ar Oideachas, Éagsúlacht agus Barrfheabhas (Rede).

16 An bhfuil mionlaigh “aonair” agus “neamh-uathúla” i gcásanna comhchosúla nuair a bhíonn forlámhas náisiúnta teanga i ndán dóibh?

Astrid von BUSEKIST, Jean-François Grégoire, Eolaíochtaí Po Páras

Is féidir forlámhas teanga intíre a shainmhíniú mar chás ina n-úsáideann grúpa a bhuntáiste déimeagrafach mar chrann taca polaitiúil chun cleachtais institiúideacha áirithe a mhacasamhlú. Is féidir leis na cleachtais sin buanú ar na neamhionannais a eascraíonn as an líon simplí daoine agus is féidir leo dáileadh éagórach cumhachta idir an tromlach agus an mionlach a chumhdach. Ní mór do chomhdhálacha polaitiúla a bhfuil sé d’aidhm acu éagsúlacht teanga a chosaint agus leibhéal cothrom comhionannais pholaitiúil a choinneáil idir a gcomhaltaí ceannas náisiúnta teanga a ghlacadh go dáiríre agus na gnéithe sin a mheas dá réir.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is gnách go n-athraíonn éifeachtaí forlámhas teanga náisiúnta i stáit ilnáisiúnta ag brath ar cé acu a dhéanann siad difear do mhionlaigh amháin nó níos mó. Mar sin féin, is é an rud a fheictear go ginearálta ná go n-éiríonn saincheisteanna teanga níos casta i gcás rialachais il-leibhéil nó feidearálachais. Mar shampla, tá staid agus cearta teanga Francophones scaipthe ar fud Shasana Ceanada an-difriúil óna staid i Quebec, chomh maith le staid na bpobal Aboriginal agus teangacha. Ar an gcaoi chéanna, tá cainteoirí na Catalóinise roinnte de réir teorainneacha réigiúnacha laistigh den Spáinn, agus iad siúd atá ag maireachtáil i Valencia atá difriúil ó na dálaí a bhfuil taithí acu orthu siúd atá ina gcónaí sa Chatalóin. I gcomhthéacs an rialachais il-leibhéil nó na cónaidhmeachta, spreagann an forlámhas teanga dlínsí mionlaigh chun a mbeartas teanga féin a fhorbairt. Ós rud é gur mórfheithicil féiniúlachta í an teanga, a mbíonn ábhar mothúcháinach ag baint léi go minic, is minic a bhíonn braistint ghinearálta de choimhthíú ón eintiteas (náisiúnta) ginearálta ag gabháil le cosaint agus cur chun cinn teangacha mionlaigh; is amhlaidh atá i gCeanada agus sa Spáinn.

Dá bhrí sin, spreagann forlámhas teanga frithghníomhartha i bhfoirm beartas idirghabhálach teangacha mionlaigh, lena réitítear an bealach do dhúshraitheanna eilena tógála náisiúnta. Tá an treocht seo níos suntasaí i gcás forlámhas teanga a bheith ag tromlach mór cainteoirí ar mhionlach “aonair”, rud a fhágann go dtiocfaidh borradh faoi ghluaiseachtaí saolta mar thoradh air sin. Is casta an comhtháthú sóisialta agus an rialachas cónaidhme nó fornáisiúnta dá bharr

sin.

Léaráid agus cruthúnas

Machnamh a dhéanamh ar chomhthéacsanna a mheastar a bheith ina mionlach teanga amháin go bunúsach. Is é a fheicimid i gcásanna den sórt sin ná go dtugann an tslí a mbainistíonn cúirteanna an comhréiteach idir soghluaisteacht (idir codanna éagsúla den tír) agus cuimsiú (i bpobail áitiúla) de réir éagthroime na cumhachta idir grúpaí teanga. Is mó an rath a bheidh ar an ngrúpa ceannasach maidir le cearta teanga a chuid ball a fhorfheidhmiú sa dlínse mionlaigh ná mar a éireoidh leo ar an mbealach eile. Déan comparáid, mar shampla, idir cúigí Alberta agus Québec¹. Léiríonn na sonraí treocht ghinearálta i gCeanada, áit a n-asamhlaíonn Anglophones mall asamhlú Francophones agus inarbionann “allophone” inimirceigh (iad siúd le máthairtheanga seachas Béarla nó Fraincis) ar ráta i bhfad níos airde. Ós rud é gur mar thoradh ar idirghníomhaíocht idir beartais agus cleachtais a eascraíonn na figiúirí seo, is féidir a bhaint de thatal as na beartais chónaidhme nach ndéantar tarraingteacht an chuid is mó den teanga a laghdú go leordhóthanach agus nach dócha go n-áiritheofar le beartas feidearálach teangacha cothromaíocht chobhsaí idir soghluaisteacht agus cuimsiú ar fud na tíre.

In áiteanna ina bhfuil iliomad mionlach teanga, amhail an India, tarlaíonn éifeachtaí polaitiúla ar bhealaí éagsúla. Nuair is gnách le daoine maireachtáil i dtimpeallacht ilteangach, is laige i bhfad na dreasachtaí do thionscnaimh teanga-bhunaithe náisiúntógála. Ag an am céanna, níl comhthéacsanna den sórt sin díolmhaithe ón riosca go mbeadh grúpa ag brú ar thús cadhnaíochta a dteanga (mar shampla, ag iarraidh a dteanga a dhéanamh den lingua franca laistigh den réaltbhuíon polaitiúil, mar a rinne Gandhi ag argóint go raibh Hindi devitethelanguage oifigiúil na hIndia). I gcásanna den sórt sin, tagann éifeachtaí polaitiúla eile chun cinn: (I) iliomad tionscnaimh beartais teanga áitiúil nó réigiúnach, ar tionscnaimh iad a d’fhéadfadh a bheith deacair a rialú agus a d’fhéadfadh deighiltí

1 Roghnaíodh Alberta mar chúige leis an gcothromaíocht dhearfach is airde imirce, agus an chúige leis an mbearna is mó idir na hathróa teanga a labhraítear sa bhaile agus sa mháthairtheanga.

cultúrtha a dhéanamh níos measa; (II) dodhéantacht fhíorúil, i bhfianaise líon mór na gcásanna mionlaigh, an beartas oifigiúil (náisiúnta) teanga a chur i bhfeidhm go haonfhoirmeach i gcoinne léirithe frithbheartaíochta áitiúla; (III) baic thromchúiseacha ar fheidmiú cuí beartais dhaonlathaigh ar roinnt leibhéal an-deacair, go háirithe trí ghluaiseachtaí láidre buana a chruthú. I mbeagán focal, is dócha go nginfear patrúin agus scoilteanna dothuartha a d'fhágfadh bainistiú daonlathach na héagsúlachta an-deacair mar gheall ar fhorlámhas teanga i gcrúachas polaitiúil le hiliomad mionlaigh teanga.

Tuarascáil Ó NA DAOINE LENA nGLACADH NÓ LE FAISNÉIS AG TUAIRSCIÚ DO DHAOINE A BHAINÉANN LE GLAIS NÓ LE FÉIN MAR BHAINISTÍOCHT SHEACHTRACH (Foinse: Daonáireamh Ceanadach 2011)

	Béarla	Fraincis
Alberta Alberta	1,13	0,36
Québec	1,28	1,02
Ceanada (iomlán)	1,38	0,97

Impleachtaí polaitiúla

I bhformhór na gcásanna, tá bainistiú na héagsúlachta teanga, i gcomhar le headráin an chaidrimh tromlaigh-mionlaigh, dianpholaitiúil. D'fhonn dálaí fabhracha a chruthú don tsoghluasteacht agus don chuimsiú intíre,

moltar an méid seo a leanas a dhéanamh:

- *Aitheantas a thabhairt do mhionteangacha* agus beartais dhochta teanga a ghlacadh chun a n-úsáid in institiúidí áitiúla, amhail parlaimintí réigiúnacha agus scoileanna, agus in institiúidí cónaidhmeacha a chur chun cinn, d'fhonn muintearas a chothú i measc ball de mhionlaigh teanga.

- Ní mór don eintiteas lárnach rialacha a chur i bhfeidhm lena dtugtar na deiseanna céanna le haghaidh soghluaisteachta agus cuimsiú do bhaill na ngrúpaí mionlaigh agus atá ag na daoine sin atá ag formhór na ngrúpaí mar gheall ar an tionchar atá acu ar an bpolaitíocht.

- Tá na prionsabail ghinearálta is infheidhme maidir le tíortha ilteangacha léirithe, *mutatis mutandis*, sna beartais teanga a d'achtaigh eagraíochtaí fornáisiúnta.

Tagairtí agus doimhniú:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). *An Leigheas Samhlach: Cén fáth nach mbeidh inimirce a shábháil* Quebec. Montréal: Boreal.

Maignéad, J.E. (1998). *Teoiric Cearta Teanga i mBeirspictíocht Ceanada*. I dT. Ricento & B. Burnaby (Eds.), *Teanga agus Polaitíocht sna Stáit Aontaithe agus i gCeanada: Miotais agus Realities* (lgh. 185-206), Ród-ghealladh: Nua-Eabhrac.

17 Cad é an tábhacht a bhaineann le comhchruinniú daonteangach chun go mairfidh teangachamionlaighi ndomhan ina bhfuilméadú ag teacht ar an tsoghluaisteacht?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

I dtíortha éagsúla, stopann daoine ag labhairt mionteangacha agus casann siad go teangacha cumarsáide níos leithne. Tá ceann amháin nó níos mó de “theangacha réigiúnacha nó mionlaigh” ag roinnt Ballstát AE¹ agus cailleann go leor acu cainteoirí. Chuir soghluaisteacht laistigh den Eoraip chomh maith le himirce ó lasmuigh den Aontas brú breise ar mhionteangacha agus tá sé níos deacra fós iad a chaomhnú. Ardaíonn sé seo an cheist faoin gcaoi a n-idirghníomhaítear, ar leibhéal ginearálta, maidir leis na tosca a chinntíonn beogacht agus teacht slán mionteangacha i ndomhan atá ag athrú – nó, chun é a chur ar bhealach difriúil, cén cur chuige is féidir linn a úsáid chun beartais teanga a aithint a d’fhéadfadh cabhrú le teangacha réigiúnacha agus mionlaigh a chosaint ionas gomairfidhsiad gan soghluaisteacht a chur i mbaol.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is i limistéir gheografacha áirithe de chuid Bhallstáit an Aontais is mó a úsáidtear teangacha mionlaigh críochacha. Sna ceantair sin, tá sciar áirithe den phobal áitiúil dátheangach agus labhraíonn sé príomhtheanga an stáit agus an mhionteanga. Is fachtóir é an comhchruinniú geografach a bhfuiltear ag súil leis go dtacaíonn sé le beogacht fhadtéarmach teanga mhionlaigh: éascaíonn líon mór cainteoirí i ndlínse bonn cirt a thabhairt do bheartais teanga i bhfabhar na teanga, agus tá tionchar ag comhdhéanamh teanga críche ar dhinimic tharchur, fhoghlaim agus úsáid teangacha. Is mó seans go gcuirfidh teaghlaigh a bhfuil an teanga mhionlaigh á labhairt acu an teanga ar aghaidh chuig a leanaí. Ag an am céanna, dá airde líon na gcainteoirí teanga mionlaigh i réigiún, dá airde líon na dteaghlach sin agus dá airde an dreasacht atá ann an teanga sin a tharchur mar gheall ar a raon réasúnta leathan cumarsáide.

Ina theannta sin, cinntíonn líon ard cainteoirí i gceantar gur féidir le daoine é a chloisteáil agus a úsáid ina saol

1 I gcomhréir leis an *gCairt Eorpach do theangacha Réigiúnacha agus mionlaigh*, ciallaíonn muid teangacha “traidisiúnta igcríoch ar leith de chuid Stáit ag náisiúnaigh an Stáit sin ar grúpa iad atá go uimhriúil níos lú ná an chuid eile de dhaonra an Stáit”.

laethúil. I bhfocail eile, ciallaíonn líon ard cainteoirí teanga mionlaigh i gcríoch a úsáidí agus anochtadh don teanga sin. Ach cé chomh mór isatáant-idirghníomhú lesoghluaisteachtmhéadaithe?

Léaráid agus cruthúnas

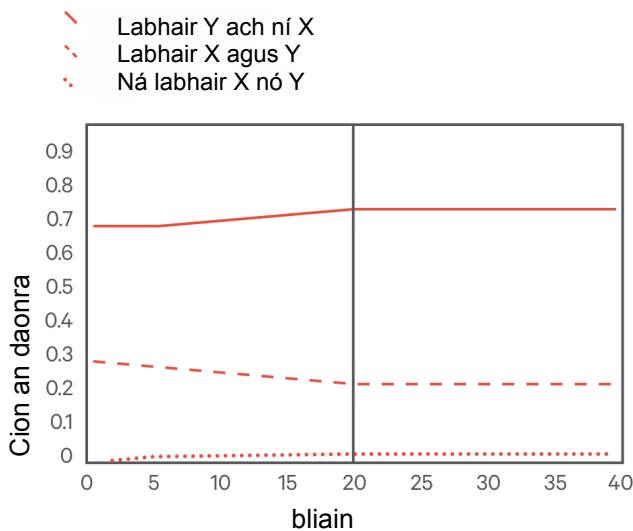
Smaoinigh ar thrí chineál teangacha mionlaigh chríche: (1) iad siúd a labhraítear i mBallstát amháin, amhail Sorbach sa Ghearmáin; (2) iad sin a labhraítear i níos mó ná Ballstát amháin, amhail an Bhascais sa Spáinn agus sa Fhrainc; agus (3) iad siúd ar teanga mhionlaigh i mBallstát iad ach teanga cheannasach agus oifigiúil i Stát comharsanachta, amhail an tSlóivéinis san Ostair agus san Iodáil. Is féidir le soghluaisteacht ag teacht isteach brú breise a chur ar gach cineál teanga mionlaigh críche ar bhealaí éagsúla. Má tá an mhionteanga áitiúil ag daoine nua cheana féin mar an phríomhtheanga, e.g. d’Ungárach a lonnaíonn i gceantar Székely sa Rómáin, is féidir leis an tsoghluaisteacht an mhionteanga sa réimse atá i gceist a neartú fiú. Is minic, áfach, nach labhraíonn daoine nua an mhionteanga áitiúil agus b’fhéidir nach bhfuil teanga thromlach an Stáit óstaigh ar eolas acu fiú. Ag brath ar neart agus ar láithreach na mionteanga sa phobal, san oideachas agus sa gheilleagar, d’fhéadfadh nuatheachtaithe príomhtheanga an stáit a fhoghlaim seachas teanga mhionlaigh a fhoghlaim. Má tá líon ard daoine nua ann, laghdaíonn an próiseas seo an céatadán de chainteoirí teanga mionlaigh agus d’fhéadfadh sé go lagófaí an teanga le himeacht ama. Is féidir le múnlaí de dhinimic teanga (e.g. Templin et al. 2016) cabhrú le hanailís a dhéanamh ar an tionchar a bhíonn ag gluaiseachtaí imirceacha ar chothabháil na mionteanga ar bhealach dian agus loighciúil.

Fágann siad gur féidir na treochnaí breathnaithe a fhadú amach anseo agus éifeachtaí na mbeart beartais teanga a ionsamhlú, go pointe áirithe ar a laghad. Ós rud é go gceadaíonn siad athróa breise a áireamh a bhfuil tionchar acu ar na saincheisteanna ábhartha, is féidir iad a chur i bhfeidhm freisin maidir le saincheisteanna gaolmhara a bhreithniú, amhail athruithe ar chostais agus ar shochair na roghanna beartais iomaíocha.

Toradh tábhachtach ar ionsamhlúcháin den sórt sin is ea

gur féidir leis an teanga mhionlach maireachtáil san fhadtéarma, in ainneoin insreabhadh leanúnach imirceach, ós rud é go bhfuil líon íosta cainteoirí ann, toilteanas na dteaghlach an teanga mhionlaigh a tharchur, chomh maith leis an úsáid a bhaintear as an mionteanga san oideachas. Tugtar le fios sna hinsamhaltaí freisin go bhfuil tábhacht ar leith ag baint le teagasc na mionteanga do dhaoine nua agus dá leanáí agus gur féidir leo gníomhú in aghaidh na bagartha a d'fhéadfadh a bheith acu don mhionteanga.

Déantar dinimic teanga a ionsamhail (féach an figiúr) do chomhthéacs ina bhfuil teanga mhionlaigh X sách mór, teanga a bhfuil móramh Y acu agus insreabhadh de chainteoirí teangacha éagsúla. I rith na bliana imeachta, tá 30 % den daonra dátheangach i Y agus X, agus tá 70 % aonteangach i Y. Mar gheall ar an rogha na newcomers Y a fhoghlaim seachas X, laghdaíonn an céatadán de X-cainteoirí.

CÉATADÁN NA GCAINTEOIRÍ I DTEANGA AN TROMLAIGH (Y) AGUS I DTEANGA MHIONLACH (X)

Glactar leis go dtugtar isteach bearta beartais tar éis 20 bliana chun teagasc X a neartú do dhaoine nua agus dá leanáí. Mar thoradh air sin, is féidir leis an laghdú i gcéatadán X-cainteoirí a bheith ann.

Impleachtaí polaitiúla

Cé go gcuireann soghluaisteacht brú breise ar mhionteangacha, tá an chuid is mó de na bearta beartais teanga a bunaíodh cheana chun teangacha mionlaigh a chosaint rithábachtach i gcónaí. Má theastaíonn soghluaisteacht isteach, tá sé tábhachtach deiseanna agus dreasachtaí a chruthú do dhaoine nua chun an teanga mhionlaigh a fhoghlaim, agus deireadh a chur le frithdhreasuithe amhail ardchostais dhíreacha nó indíreacha foghlama.

Tagairtí agus doimhniú

- Fishman, J.A. (1991). *Aistriú teanga a aisiompú: Bunsraith theoiriciúil agus eimpíreach den chúnamh do theangacha atá faoi bhagairt*. Clevedon: Cúrsaí Ilteangacha.
- Grin, F. (2016). Dúshláin a bhaineann le Mionteangacha. In V. Ginsburgh agus S. Weber (Eds.), *Lámhleabhar Palgrave na hEacnamaíochta agus na Teanga* (lch. 616-658). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). An beartas teanga is fearr chun teanga mhionlaigh a chaomhnú. *Matamaitic Eolaíochtaí Sóisialta* 81, 8-21.

18 Cuidíonn prionsabail na ceiste le teacht roimh an gcoimhlint a bhaineann le difríochtaí eitneacha agus teanga?

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Búdapeist

D'fhéadfadh difríochtaí eitneacha, teanga nó creidimh teacht as coinbhleachtaí nuair a théann daoine agus grúpaí san iomaíocht le haghaidh cumhachta, ábhair agus acmhainní siombalacha. Mar sin féin, ní dhéanann an teanga (nó aon chomhchuid de chultúr) féin coimhlint. Ina ionad sin, is "líne é" inar féidir le coinbhleachtaí criostalú nuair a bhíonn éilimh pholaitiúla neamh-chomhoiriúnacha nó rochtain mhíchothrom ar dheiseanna socheacnamaíocha laistigh de stáit mar thoradh ar dhifríochtaí teanga nó cultúrtha. Diríonn an iontráil seo ar na tosca is cúis le coinbhleachtaí a fhorbairt ar línte eitnetheangeolaíocha.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Déanann na rialacha agus na cleachtais lena rialaítear teanga sa riarachán, sa dlí, san oideachas, sna meáin, i gcomharthaíocht phoiblí agus i gcumarsáid le húdaráis agus le soláthraithe seirbhíse poiblí difear do leasanna agus d'fhéiniúlacht daoine aonair. Dá bhrí sin, is cinnte go ndéantar an teanga a pholaitiú i sochaithe ilteangacha.

Spreagann loighic an náisiúnstáit críche agus neamhshiméadrachtaí cumhachta atá ionchódaithe ansin coinbhleachtaí idir tromlaigh agus mionlaigh teanga. Tá náisiúnstáit nua-aimseartha, go háirithe ón 19ú haois, i bhfabhar tromlaigh eitneacha, nach mór, ar bhonn córasach (náisiúin na n-úinéirí). Is minic a bhíonn easaontas idir formhór agus mionlaigh maidir le léirmhíniú réaltachtaí agus/nó múnla inmhianaithe an chaidrimh stáit-mionlaigh.

Bíonn dinimic choimbhleachta éagsúil mar gheall ar dhifríochtaí i struchtúir riaracháin a bunaíodh san am atá thart, ar chomhréitigh chumhachta agus ar sheasamh coibhneasta na mionlach agus na tromlaigh ag leibhéal éagsúla. Leanann an féinthuiscint atá ag cuid mhór sochaithe Eorpacha agus stáit náisiún aonteangacha de roghanna polaitiúla a mhúnlú, agus ní gá go gcuirfeadh an t-ilteangachas oifigiúil deireadh le coinbhleachtaí idir pobail theangeolaíocha.

Níbhíonn an timpeallacht macro-comhshaoil úsáideach i gcónaí: is minic a dhéantar agóid i gcoinne caighdeán idirnáisiúnta maidir le cearta mionlaigh agus iad a bheith fo-ordaithe i gcoinne leasanna geopholaitiúla; gan córas láidir agus comhchoiteann maidir le cearta mionlaigh Eorpacha, ní cheanglaítear ar Bhallstáit an

AE tuairisc a thabhairt ar neamhchur chun feidhme na ngealltanais maidir le cosaint mhionlaigh; agus is minic gur mó príomhaíocht pholaitíocht na bpáirtithe náisiúnta ná an tionchar atá ag coinníollacht an AE.

Léaráid agus cruthúnas

Athraíonn patrúin coinbhleachta idir Stáit agus laistigh díobh araon. Léiríonn taighde allamuigh i réigiún Vojvodina Serb go bhfuil cómhaireachtáil chomhchuí ag roinnt áiteanna idir pobail eitneacha agus teanga, agus go n-aistríonn an t-ilteangachas i gcleachtas sleachta beagnach neamh-inghlactha ó theanga amháin go teanga eile (e.g. Belo Blato/Nagyzerzsebetlak/Biele Blato). Ar an taobh eile, tá coinbhleachtaí tar éis titim amach i réigiúin eile, tar éis do líon mór dídeanaithe ón gCróit agus ón mBoisnia agus an Heirseagaivéin teacht isteach i ndiaidh na gcogaí a tharla go luath sna 1990idí. I measc na léirithe coinbhleachta bhí méadú ar theagmhais inspreagtha ó thaobh eitneachais (grafítí, damáiste do mhaoin phríobháideach, rudaí reiligiúnacha agus cuimhneacháin, chomh maith le hionsaithe ó bhéal agus ionsaithe fisiciúla) i gcoinne mionlach. Trí ghinearálú ó na torthaí, agus ag cur san áireamh an teannas a breathnaíodh i gcomhthéacsanna eile, is féidir linn próisis éagsúla coimhlinte a aithint. Déantar achoimre orthu sa tábla atá i gceangal leis seo.

Impleachtaí polaitiúla

Ba cheart comhdhéanamh stairiúil il-eitneach agus ilteangach na stát Eorpach a léiriú go leordhóthanach sa reachtaíocht. Éilíonn cothromas agus dílseacht eitnealtachta don stát coiteann meascán de rialacháin agus beartais neodracha agus grúpógair, ní mór céannacht na mionlach náisiúnta a chur san áireamh i gcomhchoincheapa (e.g. teanga na mionlach a chur san áireamh in institiúidí poiblí) agus ráthaíochtaí institiúideacha maidir lena n-atairgeadh cultúrtha. Ní mór breathnú ar éilimh mhionlaigh neamh-lamhálta mar ghné dhlísteanach de dhúshlán na gcoinníollacha a bhaineann le cuimsiú polaitiúil i ndaonlathas il-eitneach.

Ba cheart goléireofaí an t-olrachas eitneach agus teangeolaíoch i réitigh pholaitiúla lena mbaintear leas as leibhéal éagsúla rialtais (náisiúnta, réigiúnach agus áitiúil), chun roinnt inniúlachtaí idirna húdaráis sin a mhionchoigeartú agus chun neamhshiméadrachtaí a

chruthú i bhfabhar na dteangacha is mó a bhfuil cosaint de dhíth orthu. Ba cheart cur chuige comhlántach (“breiseach”) a léiriú i réitigh bheartais a bhaineann leis an ilteangachas, seachas cur chuige “suntasach”, lena bhféadfaí teanga oifigiúil an stáit a fhoghlaim mar dhara teanga atá riachtanach don fhostaíocht agus don tsoghluasteacht shóisialta, agus an mháthairtheanga á neartú mar phríomhtheanga atá riachtanach do riachtanais chéannachta, shíceolaíochta agus slándála.

Tagairtí agus doimhniú:

Csergő, Z. (2007). *Caint ar an Náisiún: Teanga agus Coinbhleacht sa Rómáin agus sa tSlóvaic*. Ithaca, NY & Londain: Preas Ollscoil Cornell.

Grin, F. (2005). Cearta teanga an duine mar fhoinsé

treoirilínte beartais: Measúnú criticiúil. *Iris na Sochtheangeolaíochta*, 9 (3), 448-460.

Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds.). (1999). *Teanga: A Ceart agus Acmhainn. Ag druidim le Cearta an Duine Teanga*. Búdaipeist: Preas Ollscoile Lár na hEorpa.

Varenes, F., (2011). Teanga, Coinbhleachtaí Eitneacha agus an Dlí Idirnáisiúnta. *Journal of Ethnic Studies*, 65, 8-35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017). *Thar Choinníollacht Idirnáisiúnta. Athruithe Áitiúla ar Ionadaíocht Mhionlaigh i Lár agus Oirdheisceart na hEorpa*. Baden-Baden: Nomos.

PRÓISEAS A SPREAGANN COINBHLEACHT I GCÁS “LÍNTE DLÍ” EITNEACHA AGUS TEANGA

1. Slándáil saincheisteanna eitneacha agus teanga nach bhfuil bonn cirt leo: léirmhíniú ag scothaicme an tromlaigh ar éilimh na mionlach atá ceaptha ó thaobh cultúir de mar bhagairtí ar shláine an stáit; mímhúinín na n-institiúidí a scartar ó mhionlaigh mar shuíomhanna náisiúnachais frithstáit; ó thaobh na mionlach de, bíonn coincheap na comhfhéiniúlachta a cheap an Stát atá ag náisiúnú agus forchur na neodrachtá eitneoireachta agus na rialála neodraí don ghrúpa amhrasach mar chóid asamhlaithe. Ar shamplaí eile tá an Eastóin, an Fhrainc, an Ghréig, an Rómáin agus an tSlóvaic.
2. Sárú, úsáid nó laghdú ar raon feidhme na gceart (teangeolaíoch) atá ag mionlaigh: díluacháil neamhbhailithe ar stádas na mionteanga sa riarachán, san oideachas, etc. Sampla: An Úcráin.
3. Sainordú eitneach: athdháileadh teorainneacha na gceantar riaracháin nó na dtoghcheantar ionas go roinnfear an daonra mionlaigh sa chríoch, d'fhonn stádas mhionlach tromlaigh a aisiompú agus/nó chun cumhacht vótála na bpobal mionlaigh a laghdú agus/nó chun an seans atá acu leas a bhaint as a gcearta a laghdú. Mar shampla, sa tSlóvaic (atheagrú riaracháin, 1996).
4. Cuireadh i gcoinne marcóirí aitheantais idir an tromlach agus na mionlaigh atá lonnaithe i gcomhchríoch: iarrachtaí iomaíochta chun críoch a cheangal le teanga agus leanúnachas críochach saorga a fhorchur i marcáil spáis fhisiciúil agus i bhfeidhmiú na n-institiúidí poiblí (agus, b'fhéidir, an iomarca tábhachta teanga mar chomhartha ar an bhféiniúlacht náisiúnta ó thaobh teanga de mar mhodh cumarsáide). Mar shampla, sa Bhoisnia agus an Heirseagaivéin, sa Chosaiv agus sa Mhacadóin.
5. Gníomhachtú Aontaobhach Stáit Tuismitheora agus Cleachtais Fhoirgníochta Neamh-chríochacha: iarrachtaí chun naisc leis an máthairstát a neartú ar bhealach a íoslaghdaíonn muintearas na mionlach lena dtír chónaithe. Mar shampla, sa Bhulgáir, san Ungáir, sa Rómáin, sa tSeirbia (i ndáil le stáit chomharsanachta).
6. Iarrachtaí chun náisiún a thógáil atá in iomaíocht lena léirítear mionlaigh chomheitneacha/chomhnáisiúnta, mar a thugtar orthu, nó mionlaigh “idirmheánacha” do bhrúnna dílseachta nach bhfuil ag teacht salach ar a chéile. Mar shampla, Bunjevci, ●ams, Csángós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (Oirdheisceart na hEorpa).

19 Cén fáth nach leor ceann amháin de na teangacha oifigiúla a fhoghlaim i gcomhthéacs ilteangach?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Aithnítear go ginearálta gur gné lárnach de lánpháirtíú inimirceach sa tsochaí óstach é teanga oifigiúil nó náisiúnta na tíre óstaí a fhoghlaim. I *nGníomhbheart2016 maidir le náisiúnaigh tríú tír de chuid an Choimisiúin Eorpaigh a lánpháirtíú*, luaitear go bhfuil “gá le teanga na tíre cinn scribe a fhoghlaim riachtanach do náisiúnaigh tríú tír chun go n-éireoidh leo ina bpróiseas lánpháirtíochta” (an Coimisiún Eorpach, 2016: 7). Tá méadú ag teacht ar líon na dtíortha Eorpacha a chuireann riachtanais teanga i bhfeidhm maidir le himircigh ar mian leo stádas cónaithe nó saoránacht a fháil.

Spéisiúil, meastar go hintuigthe gur creat aonteangach í an tír is ceann scribe, cé go bhfuil níos mó ná teanga oifigiúil amháin ag roinnt Ballstát AE nó go n-aithníonn siad teangacha réigiúnacha agus/nó mionlaigh éagsúla. Cén fáth, i gcásanna áirithe, an féidir le himircigh nó ar cheart dóibh níos mó ná teanga amháin a fhoghlaim a labhraítear sna comhthéacsanna ilteangacha sin?

Insíonn Quedúinn taighde?

I gcomhthéacsanna ilteangacha, ardaítear raon feidhme na gceanglas teanga ar dtús idir soghluaisteacht na n-imirceach a chur chun cinn agus iad a lánpháirtíú sa tsochaí óstach. Dá dtabharfaí tús áite don tsoghluaisteacht seachas don chuimsiú, chuirfí íosriachtanais teanga i bhfeidhm ar imircigh agus bheifí ag súil nach mbeidís ag foghlaim ach ceann amháin de theangacha oifigiúla na tíre óstaí i gcás inarb iomchuí. Os a choinne sin, dá dtabharfaí tús áite don chuimsiú, d'fhágfadh sé go mbeadh riachtanais teanga níos mó ar imircigh agus go mbeadh ar imircigh, i dtír ilteangach, dhá cheann nó níos mó de na teangacha oifigiúla a fhoghlaim ionas go mbeidís in ann páirt iomlán a ghlacadh sa saol sóisialta, cultúrtha agus polaitiúil.

Braitheann líon na dteangacha atá le foghlaim ag imircigh a thiocthaid i suíomh oifigiúil ilteangach ar an gcaidreamh cumhachta sa réaltbhuíon teangeolaíoch sa tsochaí óstach. Tá neamhshiméadracht idir teanga tromlaigh agus teanga mhionlaigh ina bpríomhthréithe ag a lán stát nó réigiún ilteangach. Ós rud é gur lú líon na gcainteoirí a úsáideann teangacha mionlaigh agus nach n-úsáidtear ach i gcuid den chríoch iad go minic, d'fhéadfadh sé nach mbeadh an áirgiúlacht eacnamaíoch agus an tarraingteacht a mheastar a bheith acu chomh híseal sin agus is fearr le himircigh an chuid is mó den teanga a fhoghlaim. I gcás taighdeoirí ilchultúrthachta (amhail Will Kymlicka, fealsamh

polaitiúil as Ceanada a bhfuil saineolas aige i gcearta agus i ndualgais i sochaithe atá éagsúil ó thaobh eitneachais), beidh ar mhionlaigh náisiúnta a bhféiniúlacht chultúrtha agus teanga a chosaint agus iad ag fáiltiú roimh imircigh, rud a d'fhéadfadh a bheith ina chúis dhlísteanaigh le riachtanais teanga a fhorchur sa mhionteanga chomh maith le riachtanais teanga i dteanga oifigiúil an stáit (Kymlicka, 2011). I dtíortha ilteangacha nach bhfuil an réaltbhuíon teanga chomh neamhshiméadrach céanna iontu agus nach gné mhór den staid shóisialta agus pholaitiúil iad an iomaíocht nó coinbhleachtaí teanga, d'fhéadfaí a mheas gur leor na ceanglais teanga i gceann de na teangacha oifigiúla, ar an taobh eile, chun imircigh a lánpháirtíú sa tsochaí óstach.

Léaráidí agus fianaise

Sa chiall sin, mheas rialtais réigiúnacha éagsúla a bhí ag déileáil le réaltbhuíon teanga neamhshiméadrach gur ghá riachtanais teanga a chur i bhfeidhm a bhaineann go sonrach le himircigh chun stádas na teanga mionlaigh ina gcríoch a chosaint. Sa Chatalóin, mar shampla, in 2010, thug údarais réigiúnacha trialacha teanga Catalóine isteach d'imircigh atá ina gcónaí sa Chatalóin mar chuid dá bpróiseas lánpháirtithe.

I Lucsamburg, ar an taobh eile, áit nach bhfuil an réaltbhuíon teangeolaíoch chomh neamhshiméadrach sin, foráiltear leis an 'Conradh Glactha agus Lánpháirtíochta' a d'eisigh gníomhaireacht fáiltithe agus lánpháirtíochta Rialtas Lucsamburg go bhféadfaidh imircigh cúrsa teanga a roghnú 'i gceann amháin nó níos mó de thrí theanga riaracháin Lucsamburg, mar atá Lucsamburg, an Fhraincis nó an Ghearmáinis'. Ar an gcaoi chéanna, san Eilvéis, meastar gur leor "eolas maith ar cheann de na teangacha náisiúnta"² chun cead buanchónaithe a fháil.

Impleachtaí polaitiúla

Mar fhocal scoir, i gcomhthéacs neamhshiméadrach ilteangach, is féidir a bheith ag súil go bhfoghlaiméoidh

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil

2 Dlí Cónaidhme maidir le hEachtrannach an 16 Nollaig 2005 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; léiríonn an tsaintréith sin, áfach, dáileadh iomlán críochach na dteangacha oifigiúla sa tír.

imircigh ní hamháin an teanga is mó, ach an dara teanga oifigiúil nó réigiúnach freisin – nó ina ionad sin – chun go mbeidh mionlaigh náisiúnta in ann a gcéannacht teanga a chosaint agus an t-aistriú ón teanga go dtí an phríomhtheanga a chosc. Is féidir idirghabháil a dhéanamh trí shocrúithe polaitiúla ar an gcomhréiteach idir an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú agus an teannas idir cearta cultúrtha agus teanga na mionlach agus saoirse aonair na n-imirceach a chosaint.

D'fhéadfadh forálacha fabhracha a bheith ag brath ar chruthú dreasachtaí d'imircigh teanga nó teangacha na sochaí óstaí a fhoghlaim trí rochtain ar chúrsaí teanga a fheabhsú i dteanga nó i dteangacha na tíre óstaí ar chostas íseal, seachas smachtbhannaí a fhorchur. Ar deireadh, ba cheart go ndíreodh riachtanais teanga ar chúrsaí oiliúna teanga seachas ar leibhéal áirithe inniúlachta a shocrú: cé gur féidir a bheith ag súil go bhfoghlaiméoidh imircigh teanga amháin nó níos mó de chuid na sochaí óstaí, ní leanann sé go mbeidh siad go léir in ann é sin a dhéanamh leis an rath céanna.

Tagairtí agus doimhniú:

An Coimisiún Eorpach (2016). *Plean Gníomhaíochta maidir le náisiúnaigh tríú tír a lánpháirtiú*. COIM(2016) 377 leagan deireanach.

Grin, F. (1996). Coinbhleacht Teanga Eithneach agus

Pholaitiúil, *Caidreamh Idirnáisiúnta*, 88, 381-396.

Kymlicka, W. (2011). Saoránacht ilchultúrtha sna Stáit Ilnáisiúnta, *Ethnicities* 11, 281-302.

Woehrling, J. (2008). Riachtanais Teanga d'Inimircigh, go Sonrach Maidir le Teangacha a bhaineann le Stádas Oifigiúil i gCuid den Chríoch. In *Mundialització, d'iarr circulació circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com (l. 133-172)*. Barcelona, Institut d'Estudis Autònòmics.

AN CREAT ILTEANGACH OIFIGIÚIL

Réaltbhuíon teanga neamhshiméadrach		Réaltbhuíon siméadrach teangeolaíoch	
Ceanglais teanga i mionteanga cha agus i dteangacha oifigiúla tromlaigh araon	Sampla: Ní mór d'imircigh an Chatalóinis agus an Spáinnis a fhoghlaim sa Chatalóin.	Riachtanais teanga in aon teanga oifigiúil amháin	Sampla: Is féidir le himircigh Fraincis, Gearmáinis nó Lucsamburgach a fhoghlaim i Lucsamburg.

20 Conas prionsabail an chríochachais agus na pearsantachta a chomhcheangal?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Is minic a úsáidtear dhá phríomhshamhail chun cearta teanga a shannadh i sochaithe atá éagsúil ó thaobh teanga de: críochacht agus pearsantacht (De Schutter, 2007). I gcomhréir le prionsabal an chríochachais teanga (LTP), ní mór na teangacha a choinneáil ó thaobh críche de. Tá Stát roinnte i roinnt criosanna críochacha, agus laistigh de gach crios tá teanga an tromlaigh oifigiúil. Moladh trí leagan den LTP¹.

- Sa leagan docht is coitianta, níl ach teanga amháin incháilithe i gcríoch ar leith maidir le riarachán poiblí, saol polaitiúil, imeachtaí breithiúnacha agus oideachas éigeantach arna maoiniú ag an Stát (i measc nithe eile). Sampla maith is ea Flóndras (an Bheilg).
- Sa leagan níos laige, is féidir le haonad críche aitheantas a leathnú go níos mó ná teanga amháin ach tosaíocht shoiléir a thabhairt do theanga amháin thar na teangacha eile (Grin, 2006), mar atá sa chóras oideachais Quebec faoina Acht cáiliúil 101, i gcás ina ndeonaítear cearta teanga do Anglophones i bhfoirm scoileanna stáit-mhaoinithe Béarla ar leith, ach i gcás ina bhfuiltear ag súil le hinimircigh agus Francophones freastal ar scoileanna poiblí Fraincise, ag teorannú scoileanna Béarla go Béarla amháin.

Sa leagan dinimiciúil, tugtar le tuiscint i bprionsabal an chríochachais, cé go bhfuil na critéir maidir le cearta a dheonú cobhsaí, go n-athraíonn a gcur chun feidhme chun éabhlóid na bhfigiúirí daonteangacha (e.g. an Fhionlainn) (Stojanović, 2010) a léiriú.

De réir phrionsabal na pearsantachta teanga (LPP), féadfaidh daoine cearta teanga a fheidhmiú beag beann ar an áit ina bhfuil cónaí orthu laistigh den Stát nó den fhostát. Samhail de shaor-rogha atá ann.

Sampla maith is ea an Bhruiséil: is féidir le saoránaigh doiciméid, seirbhísí sláinte nó institiúidí oideachais a fháil in Ollainnis nó i bhFraincis. Sampla eile is ea an Ungáir, a thugann neamhspleáchas cultúrtha agus teanga ar fud na tíre do mhionlaigh áirithe, beag beann ar a staid chríochach san Ungáir.

An bhféadfaí prionsabail an chríochachais agus na pearsantachta a chomhcheangal chun soghluaisteacht

agus cuimsiú a fheabhsú? Is féidir le prionsabal na pearsantachta soghluaisteacht laistigh de stát a éascú, ach ní neartódh sé cuimsiú a priori. Bheadh prionsabal an chríochachais, go háirithe an leagan láidir de, i bhfabhar a priori a chur san áireamh, ach chuirfeadh sé bac ar shoghluaisteacht.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá míbhuntáistí ag baint leis an dá phrionsabal, áfach. D'fhéadfadh prionsabal an chríochachais srian a chur ar shoghluaisteacht, agus d'fhéadfadh prionsabal na pearsantachta an bonn a bhaint den chuimsiú. Mar sin féin, is féidir síneadh féideartha agus teaglamaí den dá phrionsabal sin a shainaithint, ar prionsabail iad is féidir a úsáid chun feabhas a chur ar chomhoiriúnacht idir soghluaisteacht agus cuimsiú (Morales-Gálvez, 2017).

- Comhaitheantas do na bunteangacha: seachas teanga aonair a bhunú mar “iar” críche, a bhféadfadh forlámhas na ngrúpaí teanga is mó a bheith mar thoradh uirthi, ba cheart níos mó tacaíochta a thabhairt do na teangacha dúchasacha is laige (fiú nuair is tromlach áitiúil iad) trí phrionsabal maidir le dáileadh inbhéartach na n-acmhainní atá ar fáil don bheartas teanga inbhéartach per capita. Dá laghad teanga atá ann, tá líon iomlán cainteoirí ann, is é sin na hacmhainní is gá a fháil. Is é is aidhm leis seirbhísí inchomparáide a chur ar fáil do gach grúpa teanga, beag beann ar a mhéid (De Schutter 2017; Patten 2014; Grin agus Vaillancourt 2015). Leanann an prionsabal sin an leagan lag de phrionsabal an chríochachais (toisc go dtugann sé níos mó tacaíochta do theanga) agus tugtar isteach eilimint phearsantachta leis.

- Beartais neamhdheighilte ar chúiseanna teanga laistigh de na críocha d'fhonn daoine a thabhairt le chéile seachas iad a scaradh óna chéile: cuirtear seirbhísí poiblí aontaithe (sláinte, oideachas) ar fáil i ngach teanga aitheanta seachas iad a dheighilt go fisiciúil. Cuireann an prionsabal seo, a chuirtear in iúl den chuid is mó leis an pearsantacht, foghlaim teangacha na ngrúpaí eile nó grúpaí eile chun cinn. Cuireann sé sin tuiscint chomhroinnte ar an gcómhuintearas chun cinn mar aon le dlúthpháirtíocht shóisialta agus ceartas níos mó (Miller, 1995). Chuirfeadh cur i bhfeidhm an pholasáí seo i scoileanna éigeantacha dé-theangach/ilteangachas chun cinn i

1 Baineann roinnt tíortha, amhail an Eilvéis, úsáid den chuid is mó as an leagan docht, ach úsáideann roinnt codanna sonracha den tír leaganacha níos laige nó níos dinimiciúla.

dteangacha áitiúla.

Léaráid agus cruthúnas

Cás aitheanta is ea anChatalóin inar cuireadh an t-aitheantas céanna i bhfeidhm i ngach teanga dhúchais, agus tosaíocht á tabhairt ag an am céanna don mhionteanga agus gan deighilt na saoránach bunaithe ar an teanga. Sa chás sin, ní hamháin gurb í an Spáinnis (castillan) formhór na ndaoine sa Chatalóinis (55 %), ach tugtar L1 (31.3 %) uirthi de ghnáth. Tá feabhas tagtha, áfach, ar eolas ar an gCatalóinis thar thréimhse 30 bliain. Cuireadh tús leis an mbeartas reatha teanga in 1983. Bhí sé bunaithe ar aitheantas cothrom an dá theanga sa riarachán poiblí, agus tosaíocht chríochach na Catalóinise a thabhairt lena scaipeadh (mar shampla, is í an Chatalóinis an phríomhteanga scolaíochta).

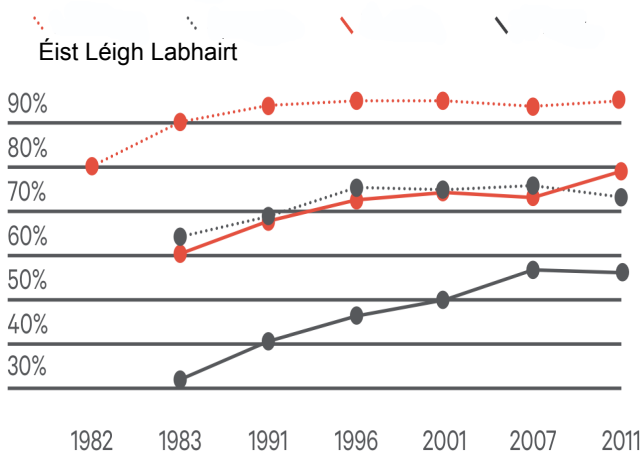
Impleachtaí polaitiúla

Impleacht normatach dhomhanda dá dtagraítear thuas is ea gur féidir soghluaisteacht agus cuimsiú a chomhcheangal ar bhealach níos fearr i sochaithe ina bhfuil sé de cheart ag gach duine a theanga féin a labhairt agus an dualgas teangacha eile na críche a thuiscint. Leis na príonsabail a bhfuil breac-chuntas orthu, is féidir cabhrú le beartais measúla a chur chun cinn lena gceadaítear féiniúlachtaí hibrideacha agus lena mbunaítear comhdhearcadh don idirphlé daonlathach agus don cheartas sóisialta. Cuidíonn siad le cuimsiú (mar gur féidir leis na grúpaí teanga dúchasacha uile a bheith san áireamh go comhleanúnach sa phobal) agus soghluaisteacht (toisc go bhforbróidh gach duine scileanna aireachtála ar a laghad i dteangacha ábhartha na críche, go n-éascófaí taisteal laistigh de na fo-aonaid agus eatarthu laistigh den chríoch náisiúnta)

Tagairtí agus doimhniú:

- De Schutter, H. (2007). Beartas Teanga agus Fealsúnacht Pholaitiúil. Maidir le Díospóireacht Cheartais Teanga atá ag Teacht Chun Cinn. *Fadhbanna Teanga & Pleanáil Teanga*, 31, 1-23.
- De Schutter, H. (2014). Tástáil I gcomhair Éigeartas Teanga: Críochoíocht agus Iolrachas. *Páipéir Náisiúntachtaí: An Journal of Nationalism and Ethnicity*, 42, 1034-1052.
- De Schutter, H. (2017). Dhá phríonsabal maidir le hAitheantas Chomhionann Teanga. *Athbhreithniú Criticiúil ar Fhealsúnacht Shóisialta agus Pholaitiúil Idirnáisiúnta*, 20, 75-87.
- Grin, F. (1996). Coinbhleacht eitneach agus polaitíocht teanga. *Caidreamh idirnáisiúnta*, 88, 381-396.
- Miller, D. (1995). *Is Náisiúntacht sinn*. Oxford: Oxford University Press.
- Moráltacht-Gálvez, S. (2017). Ag Maireachtáil Le chéile mar Chomhionann: Ceartas Teanga agus An Sphere Poiblí a Roinnt i Socrúithe Ilteangacha. *Eitneachas*, 17, 646-666.
- Stojanović, N. (2010). Coincheap dinimiciúil príonsabal an chríochachais teanga. An Dlí ar Theangacha Canton Grisons. *Polaitíocht agus Sochaithe*, 29, 231-259.

EOLAS AR AN GCATALÓINIS 1981-2011

21 Conas a théann hegemony teanga “seachtrach” i bhfeidhm ar pholaitíocht intíre?

Astrid von BUSEKIST, Jean-François Grégoire, Eolaíochtaí Po Páras

Síneann ceannas (uaireanta fiú hegemony) an Bhéarla chuig i bhfad níos mó tíortha ná iad siúd ina bhfuil sé á labhairt mar chéad teanga ag cuid mhór den daonra. D’fhéadfadh sé tarlú freisin i dtíortha nach bhfuil pobal labhartha Béarla acu go stairiúil. Tá éifeachtaí leanúnacha polaitiúla ag coilíneachas na Breataine, a bhfuil tréithe nua-choilíneacha na n-oibríochtaí tráchtála comhaimseartha curtha ina ionad anois, agus pléitear na héifeachtaí sin anseo ag tagairt do chás na hIndia.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Cruthaítear dhá phríomhriosca polaitíochta trí stádas Béarla a bhronnadh ar an leibhéal céanna agus teangacha áitiúla:

(a) Fágann coinbhleachtaí idir grúpaí teanga i dtíortha móra ina bhfuil ardleibhéal iolrachais go bhfuil an Béarla ina réiteach áisiúil, neodrach a shílítear a bheith neodrach in amanna, chun forlámhas teanga a sheachaint. Mar sin féin, d’fhéadfaí a áitiú nach dtagann sé seo in ionad cineál amháin forlámhasa (an tromlach thar mhionlaigh) le ceann eile – go háirithe i dtír ina bhfuil an Béarla mar theanga na cumhachta coilíní a bhí ann roimhe sin.

... *An 2 Feabhra 1835, tiolacadhnóiméad Thomas Babington Macaulay ar bheartas na hIndia. Deir sí “ní mór dúinn ár ndícheall a dhéanamh anois chun rang a chruthú atá in ann freastal mar ateangaire idir muid féin agus na milliúin daoine a rialú... aicme de dhaoine Indiacha fola agus datha, ach Béarla i cách, tuairimí, moráltacht agus intleacht’. Ciallaíonn an nóiméad gur tugadh isteach Béarla isteach sa chóras oideachais Indiach d’fhonn seirbhísigh a fháil a bhfuil eolas ar an Béarla.” (Sarah Jayasundara 2014).*

Mar sin féin, beartais nach dtéann i ngleic le saincheist an fhorlámhais teanga toisc go dtugann siad stádas oifigiúil do theanga seachtrach (nó nach ndéanann siad aon rud chun tionchar na teanga sin ashrianadh) laghdáitear, go díreach nó go hindíreach, luach socheacnamaíoch agus polaitiúil na dteangacha áitiúla chun tairbhe chainteoirí na teanga seachtraí sin. I gcás

na hIndia, buntáistí seo Anglophones ó laistigh nó lasmuigh arféidir leo “dlisteanach” a thaispeáint cad a ghlaonn an fealsamh Beilge Philippe Van Parijs “dearcadh coilíneach” (2011: 139-141). Dá bhrí sin, nuair a bhíonn ardleibhéal iolrachais ann, ní mór do reachtóirí a bheith cúramach agus cothromaíocht á lorg acu idir an gá atá le héifeachtúlacht agus an gá atá le héagsúlacht teanga a chaomhnú.

(B) Bíonn comhaltaí tofa na bparlaimintí daonlathacha freagrach de ghnáth as labhairt thar ceann a dtoghthóirí, agus is bealach éifeachtach amháin chun é sin a dhéanamh ná labhairt ina dteanga/teangacha. Maidir leis sin, tá dea-fheidhmiú déanta ag an India agus ag an Aontas Eorpach chun stádas oifigiúil a dheonú do raon leathan teangacha agus, ar an gcaoi sin, cead a thabhairt d’ionadaithe é sin a dhéanamh. I gcleachtas, áfach, tá fadhb mhór ann maidir le dlisteanacht pholaitiúil mar gheall ar phríomhthréasamh an Bhéarla, is é sin, in ainm na ndaoine a labhraíonn polaitoírí tofa.

Léaráid agus cruthúnas

I gcás na hIndia, tá dlisteanú polaitiúil ar taispeáint dearcaidh nuachoilíneach ag an bhfíric go bhfuil go leor teangacha eile (22 ar an iomlán) a bhfuil stádas oifigiúil i mBunreacht na hIndia. Athraíonn an dinimic pholaitiúil a eascraíonn as sin ó chás go cás, ag brath ar líon na dteangacha “eile” sin atá imeallaithe dá bhrí sin agus ag brath ar a n-ualach daonteangach; San India, is é Béarla an teanga mháthair de thart ar 0.2 % den daonra.

Déanann an t-anáil ar scothaicmí, mar atá san India, pobail áitiúla a fhreagairt do ghníomhaithe seachtracha, cumhachtaí eachtracha go stairiúil agus cuideachtaí sa lá atá inniu (ilnáisiúnta). D’fhéadfaí a áitiú nuair a labhraíonn parlaiminteoirí príomhtheanga seachtrach (b’fhéidir Béarla nó hibrideach de Bhéarla agus de theanga áitiúil, a chiallaíonn Hindi go minic san India), tá an baol ann go mbeidh níos mó leasanna ag mionlach Angla-fóin ná leas na dtoghthóirí nach Béarla a máthairtheanga. Tríd is tríd, dá bhrí sin, d’fhéadfaí bearna theangeolaíoch a chruthú idir an aicme pholaitiúil agus a comhdhamhnaí trí úsáid mhéadaithe a bhaint as teanga cheannasach seachtrach. Má chuirtear i gcoinne forlámhas teanga, trí bheartais lena gcuirtear luach agus úsáid phoiblí na dteangacha áitiúla chun cinn, is féidir cur le cumasú na ndaoine.

atá teoranta dochomhthéacsanna atá sainithe go soiléir.

Impleachtaí polaitiúla

Tugann taithí na hIndiale fios go mbaineann fadhb le stádas oifigiúil a thabhairt do theanga sheachtrach agus go bhféadfadh sé an bonn a bhaint de na luachanna bunúsacha a thacaíonn de ghnáth leis an saol polaitiúil daonlathach. Ní mór aird ar leith a thabhairt ar an bpointe seo i gcás (i) ina bhfuil an phríomhtheanga nó an teanga heagónach sheachtrach tugtha isteach ag frontair choilíneacha agus (ii) i gcás ina bhfuil ardleibhéal iolrachais ann, mar atá in AE. Dá bhrí sin, ní féidir a mheas gur straitéis bharrmhaith í teanga cheannasach sheachtrach a úsáid sna réimsí sóisialta agus polaitiúla ina bhfuil saoránaigh rannpháirteach. Seachas a bheith á spreagadh, níorcheart úsáid teanga anphríomhghné amheasach amháin i gcás feidhmeanna

Tagairtí agus doimhneachtaí:

- Jayasundara, S.N. (2014). An Beartas um Fhorbairt an Oideachais Teanga: Peirspictíocht Indiach; A View from Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4: 11, 1-3.
- Ramachandran, V. (2011). Cónaidhmeacht na hIndia i gCéim Dhíomuan: Ó Asymmetry go hilchultúrachas. In Gopa Kumar (Ed.), *Gnóthaí Eachtracha, Feidearálachas agus Conarthaí Idirnáisiúnta* (lgh. 68-77). Deilí Nua: Foilseacháin Nua-Aoise.
- Van Parijs, P. (2011). *Ceartas Teanga don Eoraip agus don Domhan Mór*. Oxford: Oxford University Press.

22 Conas ba cheart do na Stáit chomharsanachta oibriú i gcomhar le chéile chun an éagsúlacht a bhainistiú?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Búdaipeist

Ní raibh an dearcadh traidisiúnta atá ag náisiúnstáit mar shochaithe aonchineálacha ó thaobh teanga de réalaíoch riamh agus tá sé ag éirí níos lú agus níos lú soghluaisteachta nuair a thrasnaíonn daoine teorainneacha náisiúnta go minic. Ní hamháin go mbaineann cur chuige nua maidir le bainistiú éagsúlachta le cosaint idirnáisiúnta ar chearta mionlaigh, ach baineann sé freisin le comhar déthaobhach i measc na Stát.

Ceist a thagann chun cinn ansin is ea an chaoi ar féidir le Stáit chomharsanachta comhoibriú sa réimse seo agus, go háirithe, conas is féidir saintréithe na "cómhalartachta" a "chomhtháthú" sa chomhar déthaobhach d'fhonn cearta teanga na bpobal eitéangeangach mionlaigh a leathnú.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Le bunú stát aonchineálach, gluaiseachtaí teorann, malartuithe deonacha nó éigeantacha daonra, asamhlú beartas stáit agus neamhshiméadrachtaí cumhachta idir stáit agus neamhshiméadrachtaí cumhachta laistigh den stát, is minic a bhíonn mionlaigh faoi mhíbhuntáiste. Chomh maith leis an gcóras idirnáisiúnta um chearta mionlaigh, is tús maithéan caidreamh triantánach idir "máthairstáit", "Stáit óstacha" agus mionlaigh náisiúnta chun caidreamh comharsanachta a thuiscint i ndáil leis sin. Ar an gcéad dul síos, ní mór coincheap an "máthairstáit" a chur i bhfeidhm le bheith cúramach, agus ní mór léamh "éifeach" de theanga agus de chéannacht a sheachaint. Tá ciall leis sin, mar shampla, i gcás cainteoirí Ungáracha atá ina gcónaí sa Traslaváin, cainteoirí Gearmáinise agus Danmhairgise atá ina gcónaí ó thuaidh agus ó dheas ó Schleswig. Ar an taobh eile, níl ciall ar bith leis sin do fhrancghlaonna, d'Iodálachaigh ná do Ghearmánaigh a bhfuil cónaí orthu san Eilvéis, nach measann siad gur Fraincis, Iodáilis ná Gearmáinis iad, nó nach dtugann neamhaird ar an bhFrainc, ar an Iodáil ná ar an nGearmáin mar "máthairstáit" (ní gá gurb ionann teanga choiteann agus stair choiteann agus an fhéiniúlacht chéanna).

I mbeagán focal, tá freagracht pholaitiúil agus deacair ar choincheap an ghaoil eitneolaíoch, ach tagann sé ar ais go minic agus tá gá le cóireáil sciliúil. Tríd is tríd, oibríonn na Stáit chomharsanachta i gcomhar le chéile maidir le saincheisteanna polaitiúla ar bhonn cómhálartachta. Nuair atá saincheisteanna céannachta agus cearta mionlaigh ar an gclár oibre idir

"máthairstáit" agus "stát óstach", is féidir fadhbanna ar leith a bheith ag baint le comhar déthaobhach agus cómhálartacht.

Sa chaidreamh déthaobhach, is féidir an chómhálartacht sa chás seo a thuiscint mar shraith de bhearta frithpháirteacha ach aontaobhacha a thacaíonn leis na "mionlaigh tuismitheoirí" faoi seach nó mar chómhálartacht dhlíthiúil atá cumhdaithe i gcomhaontuithe déthaobhacha. Faoin dlí idirnáisiúnta, ní féidir glacadh le tacaíocht aontaobhach ó mháthairstáit dá mhionlaigh—tuismitheoirí atá ina gcónaí thar lear ach i gcásanna eisceachtúla (i réimse an chultúir, an oideachais nó na seirbhísí teanga – féach Coimisiún na Veineise 2001). Is annamh a bhíonn na conarthaí déthaobhacha sonracha maidir le mionlaigh, ach is minic a bhíonn forálacha maidir le cearta mionlaigh sna conarthaí dea-chaidrimh comharsanachta – ar bhonn comhionann i bhformhór na gcásanna.

Léaráid agus cruthúnas

Tá roinnt cásanna siméadrach (e.g. i gcás mhionlach na Danmhairge i dtuaisceart na Gearmáine agus mionlach na Gearmáine i ndeisceart na Danmhairge), rud a fhágann go bhfuil an chómhálartacht ina straitéis nádúrtha do na rialtais náisiúnta lena mbaineann, mar a léirítear le Comhaontú Comhpháirteach Bonn-Cóbanhávan 1955. I measc na gcogaí náisiúnta san iar-Iúgslaiv agus an teannas eitneach atá ag dul i méid in Oirthear agus Lár na hEorpa, thug Conradh na Slóivéine agus na hUngáire maidir le Mionlaigh dea-shampla freisin den chur chuige frithpháirteach céanna.

Ach mar a léiríonn an dá chás, ní oibríonn cómhálartacht ach amháin i gcásanna ina bhfuil napobail "mionaoiseachta" atá ina gcónaí ar an dá thaobh den teorainn ar mhéid déimeagrafach den chineál céanna. I mórán cásanna, áfach, tá sé níos deacra cómhálartacht a chur chun feidhme mar gheall ar neamhshiméadracht dhaonteangach. Mar shampla, tá mionlach beag Crótach sa Chróit, a bhfuil cónaí orthu san Iodáil den chuid is mó, agus tá mionlach tábhachtach Iodálach ann sa Chróit. Nuair a theip ar an Iúgslaiv, bhí an Iodáil in ann conradh a shíniú leis an gCróit ar chearta mionlaigh (1996), áit a bhfuil an neamhshiméadracht sin le feiceáil (ag tagairt do dhualgais na Cróite vis-à-vis a mionlach Iodálach) sa chuid is mó de na forálacha. I gcomhthéacs eile den chineál céanna, tá forálacha na 1995 gconradh

déthaobhacha maidir le mionlaigh sa tSlóvaic agus san Ungáir, faoi seach, foirmlithe i dteanga iomlán chómhalartach, cé go bhfuil an mionlach Ungárach sa tSlóvaic thart ar 20 uair chomh mór leis an mionlach Slóvacach san Ungáir. Dála an chaidrimh idir stáit ar fad, is féidir go mbeidh cothromaíocht na cumhachta, cur chuige an chomhphobail idirnáisiúnta i gcoitinne agus gnéithe neamhdhlíthiúla eile ríthábhachtach don chomhar déthaobhach maidir le cearta mionlaigh. Mar a léirigh Vojvodina (an réigiún Seirbiach a bhfuil teorainn aige leis an Ungáir ina bhfuil cónaí ar phobail mionlaigh éagsúla), is féidir leis an teanga a bheith antábhachtach i ndáil leis sin. Baineann an chuid is mó de na coimhlintí laethúla le húsáid teanga go poiblí. Go deimhin, tá comhghaol láidir ann idir úsáid phoiblí na hUngáire agus cóimheas déimeagrafach Ungárach – tá comhchoibhneas diúltach idir an mian an teanga mhionlaigh a roghnú agus forlámhas siombalach an tromlaigh theangeolaíoch. Ar an taobh eile, d’fhéadfadh dlúthnaisc leis an Ungáir, treochtaí imirce agus rochtain ar shaoránacht na hUngáire cur le gradam sóisialta na teanga mionlaigh i gcásanna sonracha.

Impleachtaí polaitiúla

Ní chumhdaítear comhar comharsanachtaidir Stáit ach go páirteach le comhaontuithe idirnáisiúnta. Tá na bearta aontaobhacha a ghlac na máthairstáit chun tacú lena “tuismitheoirí mionlaigh”, amhail tacaíocht airgeadais nó saoránacht sheach-chríochach, ábhartha freisin. Ba cheart do na Ballstáit aird níos fearr a thabhairt ar riachtanais shonracha agus ar chásanna

sonracha na bpobal mionlaigh éagsúil, lena ndiúltaítear don chómhalartacht uathoibríoch. Ag an am céanna, ba cheart beartais aontaobhacha an mháthairstáit a chomhordú níos fearr leis na “Stáit óstacha” d’fhonn tacaíocht fhiúntach a chur ar fáil do mhionlaigh. Sa chomhthéacs sin, is féidir le saoránacht sheach-chríochach cabhrú le baill de thuismitheoirí comhthéacsanna a chruthú a bhaineann go príomha leis an imirce agus leis an tsoghluaisteacht idirnáisiúnta inar féidir leo iad féin a léiriú (a shainaithint agus a aicmiú) mar bhaill de náisiún trasteorann.

Tagairtí agus doimhniú:

- ARP, B. (2008). *Noirm agus Caighdeáin Idirnáisiúnta chun Mionlaigh Náisiúnta a Chosaint*. An Háig: Brill.
- Brubaker, R. (1996). *Nationalism Reframed*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Halász, I. (2006). Múnlaí de Chosaint Kin-Mionlaigh i Lár agus in Oirthear na hEorpa. In O. Ieda (Ed.) *Beyond sovereignty: Ón Dlí Stádais go dtí an tSaoránacht Thrasnáisiúnta?* (lch. 255-280). Sapporo: Ollscoil Hokkaido.
- Coimisiún na Veinése (2001). *Tuarascáil maidir le Cóir Thomchúiseach na Mionlach Náisiúnta*, arna glacadh ag Coimisiún na Veinése ag a 48ú Cruinniú Iomlánach (An Veinéis, 19-20 Deireadh Fómhair 2001) CDL-INF(2001)019-e.

23 Cén fáth a bhfuil sé tábhachtach teanga mhionlaigh a aithint go soiléir (e.g. ar chomharthaí tráchtá, etc.)?

Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Búdaipeist

Cuid den tírdhreach teanga is ea amharcléiriú teanga. I bhformhór na gcásanna, léiríonn sé cumhacht agus stádas coibhneasta na dteangacha éagsúla. Is féidir feidhm faisnéise agus feidhm shiombalach a bheith ag tírdhreach teanga críche. Tá tábhacht ag baint le teanga mhionlaigh a bheith ann agus leis an gcaoi a bhfuil an teanga le feiceáil sa spás poiblí do chainteoirí teangacha mionlaigh: Imríonn úsáid teanga i gcomharthaíocht oifigiúil agus phríobháideach tionchar ar an tuiscint atá ag daoine ar stádas teangacha éagsúla agus bíonn tionchar aige ar iompar teanga na gcainteoirí.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá an taighde reatha ar an tírdhreach teangeolaíoch ag déanamh staidéir ar réimse leathan agus ar mhodhanna úsáide fisteanga. Forbraíodh an téarma den chéad uair chun staidéar a dhéanamh ar bheocht eitneolaíoch na Fraincise in Québec. Níos déanaí, bhunaigh Scollon agus Scollon an modh bunúsach le haghaidh taighde cáilíochtúil agus geosemiotíc ar inscríbhinní agus comharthaí. Ba é a rannchuidiú bunúsach leis an gcur síos sochtheangeolaíoch ar phobal, ar réigiún nó ar chathair ar leith measúnú a dhéanamh ar thaispeánt agus ar léirmhíniú na dteangacha mionlaigh éagsúla sa tírdhreach teanga. Sa lá atá inniu ann, is féidir an fócas ar thaighde a leathnú chuig ardáin dhigiteacha arna n-oibriú ag údarais phoiblí: chomh maith leis sin, is féidir leis eolas luachmhar a chur ar fáil faoi amharcléiriú teangacha.

Tá dhá chur chuige thábhachtacha idirspéiceacha ann. I gcás sochtheangeolaíochta, tugann sé léargas ar na difríochtaí a d'fhéadfadh a bheith ann idir beartas na dteangacha oifigiúla (mar a léirítear le hainmneacha sráide, ainmneacha na bhfoirgneamh oifigiúil agus oifigí riaracháin, etc. – i.e. gné “barr anuas” an bheartais) agus an tionchar iarbhir a bheadh ag an mbeartas ar úsáid teangacha ag daoine aonair, go háirithe i gcomharthaí teanga príobháideacha, a d'fhéadfadh a bheith rialaithe nó nach ndéanfaí, ag brath ar an gcás atá i gceist.

Murab amhlaidh an cás, tugann úsáid teangacha éagsúla i gcomharthaíocht tráchtála, atá le feiceáil sa spás poiblí, leideanna ar ghné níos ‘bun-suas’, i.e. cad iad na cónaitheoirí féin a bhaineann leis na teangacha sin. Ó thaobh an dlí de, is féidir leis an tírdhreach teanga “oifigiúil” (torcaid oifigiúil, ainmneacha sráide, ainmneacha foirgneamh poiblí, etc.) faisnéis a sholáthar

maidir leis na caighdeáin lena rialaítear comharthaíocht oifigiúil agus maidir le cur chun feidhme na gcaighdeán sin.

Tá an dá dhearcadh seo úsáideach chun léargas a thabhairt ar fhíorchuimsitheacht na mionlach sa tsochaí. Tríd is tríd (cé is moite de chórais teanga críche le réigiúin teanga a bhfuil teorainn mhór leo, mar atá san Eilvéis), is dócha go n-úsáidfear an chuid is mó den teanga náisiúnta níos minice sa réimse poiblí, fiú i gceantair ina bhfuil líon mór mionlach ina gcónaí, ós rud é, i bhformhór na gcásanna, go bhfuil stádas pribhléide ag an gcuid is mó agus b'fhéidir gurb í an teanga í an t-aon teanga oifigiúil amháin a aithnítear mar theanga oifigiúil fiú. Tá stádas dlíthiúil teanga ríthábhachtach i ndáil leis sin: táthar ag súil go n-úsáidfear na teangacha oifigiúla in institiúidí poiblí agus go léireofar iad ar chomharthaí poiblí (ainmneacha na n-institiúidí, na n-oifigí, etc.). I roinnt réigiún, d'fhéadfadh teangacha mionlaigh a bheith ar comhchéim leis an tromlach (e.g. i réigiún na Tioróil Theas san Iodáil).

Tá lánrogha nach beag ag na Ballstáit maidir leis na rialacha maidir le húsáid na teanga poiblí a chinneadh. Aithnítear le caighdeáin idirnáisiúnta chearta an duine an ceart chun teanga an duine a úsáid gan bhac i gcumarsáid scríofa agus ó bhéal sa réimse príobháideach (Airteagail 26-27 den Chúnant Idirnáisiúnta ar Chearta Sibhialta agus Polaitiúla). Sa chomhthéacs Eorpach, aithnítear sna conarthaí arna dtarraingt suas faoi choimirce Chomhairle na hEorpa, amhail an Creat-Choinbhinsiún maidir le Mionlaigh Náisiúnta a Chosaint (FCNM) agus an Chairt Eorpach do Theangacha Réigiúnacha nó Mionlaigh (ECRML), an ceart atá ag cainteoirí teangacha mionlaigh a dteanga a úsáid i gcomharthaí príobháideacha ar féidir leis an bpobal iad a úsáid (Airteagal 11(2) agus Airteagal 7(1) (d) ECRMM).

In imthosca áirithe, baineann an ceart seo le húsáid na teanga mionlaigh ar chomharthaí oifigiúla (FCNM Airt. 11(3) agus ECRML Airt. 10(2)(g) faoi seach). Tá sé ríthábhachtach caighdeáin idirnáisiúnta maidir le húsáid teangacha mionlaigh a chur chun feidhme mar is ceart, mar ní i gcónaí a dhéantar an síniú agus an daingniú a dhéantar i gcomhréir leis an rialtas.

Léaráid agus cruthúnas

I réigiúin ina n-úsáidtear teanga mhionlaigh go

hoifigiúil, is cinnte go mbeidh tionchar ag cur chun feidhme na ndlíthe atá ann cheana ar an tírdhreach oifigiúil. Tagann cás eile chun cinn i réimsí ina gcónaíonn cainteoirí mionteangacha, ach nach n-úsáidtear a dteanga go hoifigiúil – i gcásanna den sórt sin beidh a hinfheictheacht ag brath i bhfad níos mó ar fhachtóirí sochtheangeolaíocha (féach léaráidí).

Chomh maith le haitheantas dlíthiúil, is féidir le hordlathas soch-stairiúil teangacha ról a imirt freisin: is féidir ionadaíocht níos fearr a dhéanamh ar theanga mhionlaigh ar teanga náisiúnta oifigiúil í i Stát eile, go háirithe i gceantair teorann. D'fhéadfadh sé go mbeadh deacrachtaí ag cainteoirí teangacha mionlaigh réigiúnacha aitheantas físiúil dá dteanga 'uathúil' a lorg. Ina theannta sin, d'fhéadfadh sé go mbeadh difríocht idir cur chun feidhme na rialachán ábhartha dlí maidir le húsáid teangacha sa spás poiblí, ag brath ar stádas socheacnamaíoch chainteoirí na dteangacha éagsúla sin. Ní hamháin go bhfeicimid an méid nach bhfeicimid ach freisin cad nach bhfeicimid eolasach, mar shampla, d'fhéadfadh an teanga Romach a bheith chomh sofheicthe le teangacha mionlaigh eile fiú i réimsí ina bhfuil an t-aitheantas céanna oifigiúil ag gach mionteanga (féach Bartha- Laihonen-Szabó 2013: 14).

Impleachtaí polaitiúla

Tá tionchar ag idirghníomhaíocht chasta idir tosca sóisialta agus dlíthiúla ar chúrsaí teanga agus, i bhformhór na gcásanna, tá gá le gníomhaíocht beartais ar leith chun a áirithiú go gcuirfear forálacha dlíthiúla chun feidhme ina n-iomláine agus chun úsáid mionteangacha i spás poiblí a éascú. Ní mór an comhthéacs sóisialta ina gcónaíonn cainteoirí teangacha mionlaigh a chur san áireamh i ngníomhaíocht pholaitiúil den sórt sin. Tá sé tábhachtach freisin go mbeadh an ghníomhaíocht pholaitiúil comhleanúnach. Ciallaíonn sé sin uaireanta bearta beartais a leithlisiú ó bhreithnithe polaitiúla áitiúla agus a mheabhrú nach bhfuil srianta buiséadacha áititheach ar argóintí ina gcoinne (is iondúil gur fíorbheag na costais bhreise a bhaineann le hathrú ó chomharthaíocht neamhthoiliúil go comharthaíocht dhátheangach). Cuirfidh lucht déanta beartas forbairtí nua, go háirithe seirbhísí poiblí

digiteacha, san áireamh mar réimsí nua inar féidir ionadaíocht chothrom teangacha éagsúla a bhaint amach go héasca gan srianta críochacha. Maidir le teanga mhionlaigh a chosaint trí chomharthaíocht phoiblí a ghlacadh, rud a fhágann go bhfuil sí infheicthe á cur chun cinn ag caighdeáin idirnáisiúnta agus gur féidir comhtháthú níos fearr a dhéanamh ar phobail mionlaigh agus tromlaigh ar an leibhéal áitiúil dá bharr.

Tagairtí agus doimhniú

- Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tájkép kisebbségben es többségben. *Pro Minoritate*, 9, 13-28.
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Teangacha Tírdhreacha Teangacha agus Mionlaigh, *Iris Idirnáisiúnta an Ilteangachais*, 3, 68-80.
- Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Tírdhreach teanga agus beogacht ríomhtheangeolaíochta: Staidéar eimpíreach, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23-49.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Discourses in Place: Teanga sa Domhan Ábhar*. Londain: Ród-ghealladh
- Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009). *Tírdhreach Teanga: An Radharc a leathnú*. Londain: Ród-ghealladh.

Ar chlé: painéil ilteangacha gan aistriúchán ceart in Vojvodina, an tSeirbia: inscríbhinní i mBunscoil na Seirbia, na Slóvaice agus na hUngáire ag Belo Blato/Nagyzerzébetlak/Biele Blato, ach gan aistriúchán ar ainm na scoile agus ainm an tsráidbhaile. San ionad: comhartha iomlán dátheangach ag stáisiún iarnróid Bolzano/Bozen san Iodáil. Ar dheis: Comharthaí dátheangacha i nDúnajská Streda/Dunaszerdahely sa tSlóvaic (méid agus dathanna éagsúla, a léiríonn ordlathas na dteangacha oifigiúla).

24 An gceadaíonn an choimhdeacht beartais teanga níos cuimsithí?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Búdaipeist

Is féidir an choimhdeacht a úsáid mar phrionsabal ginearálta chun comhordú idir leibhéal rialtais a fheabhsú (áitiúil, réigiúnach, náisiúnta, fornáisiúnta [AE]). Is féidir leis comhoibriú idir-leibhéal maidir le beartas teanga a threorú freisin.

Tá struchtúr pholaitiúla Bhallstáit AE éagsúil ó thaobh leibhéal a ndíláráithe de réir a dtraidisiún stáit agus a réimeas teangeolaíoch a mhúnlaítear le forbairtí stairiúla agus le socruithe institiúideacha, i.e. bunsráitheanna stairiúla agus institiúideacha a bhaineann le rialachas na héagsúlachta. Go ginearálta, tá trí leibhéal ag formhór na struchtúr (náisiúnta; réigiúnach/Cúige; áitiúil/bardasach). Is í an fhadhb is mó atá ann inniúlachtaí a roinnt idir na leibhéal sin agus an chaoi a bhfreagraíonn roinnt na n-inniúlachtaí do na dúshláin atá ann faoi láthair (lena n-áirítear neamhshiméadracht na cumhachta, cuimsiú agus dinimic) agus an chaoi a gcuireann an deighilt inniúlachtaí leis an gcomhtháthú trí chomhtháthú (áitiúil) agus trí shoghluaisteacht. Is í an cheist an dtugann taithí ar chás-staidéir le tuiscint go n-oibríonn cineál áirithe dáileacháin níos fearr ná cinn eile le haghaidh beartais teanga éifeachtacha agus, más amhlaidh go n-oibríonn, na coinníollacha faoina n-oibríonn siad. Ba cheart a mheabhú go bhféadfadh na ceisteanna atá á mbreithniú, agus na freagraí, dá bhrí sin, a bheith éagsúil ag brath ar na cineálacha beartas teanga atá á bplé againn (teanga uathúil réigiúnach nó mhionlaigh a chosaint), cearta teanga a shannadh do mhionlach náisiúnta, imirce a lánpháirtí, etc.

Cad a insíonn an taighde dúinn ?

Is í ceist bhunúsach na coimhdeachta, má tá sí le comhtháthú i gcomhthéacs Eorpach, ná roinnt na n-inniúlachtaí idir na Ballstáit (ar féidir iad a aistriú ansin chuig réigiúin agus bardais) agus institiúidí an Aontais Eorpaigh mar chuid de thionscadal lánpháirtithe na hEorpa ina iomláine.

Bíonn brí ar leith leis an gceist bhunúsach seo nuair a chuirtear i bhfeidhm í ar shaincheisteanna teanga.

Ba cheart tuiscint ar chearta teanga agus ar ilteangachas bunaithe ar choimhdeacht a bheith bunaithe go príomha ar an gcomhlacht áitiúil is mó atá in ann brí agus

éifeacht a thabhairt do chearta teanga agus údarás agus freagracht a thabhairt d'eagraíochtaí níos mó agus níos cuimsithí chun idirghabháil a dhéanamh chun cabhrú le cearta teanga a bhaint amach. Is prionsabal paradacsach beagán í an choimhdeacht, toisc go dtéann sí thar dhéachas docht na Stát agus an chomhphobail idirnáisiúnta, rud a theorannaíonn idirghabháil agus a éilíonn idirghabháil ag an am céanna. Is léir go bhfuil débhríocht mhór fós ann maidir le prionsabal agus cuid mhór den easaontas maidir lena chur i bhfeidhm agus a aistriú ceart a chur i bhfeidhm agus a aistriú go dtí cearta teanga.

Léaráidí agus fianaise

Bíonn éagsúlacht ag baint le roghanna beartais teanga agus le rialachas na héagsúlachta teanga ar bhonn cás ar chás, ag brath ar an gconair stairiúil, arna múnla ag teaglamaí éagsúla déimeagrafaíochta eitnigh, comhchruinniú críochach, struchtúr riaracháin, cleachtais áitiúla agus cur i bhfeidhm caighdeán idirnáisiúnta, srianta agus treoirthe ag traidisiúin stáit intuigthe nó fhollasacha in institiúidí polaitiúla, sannadh cumhachta agus idirghabhálacha Stáit i sochaithe teanga éagsúla. Tá idé-eolaíochtaí teanga éagsúla agus ordlathais teanga éagsúla sna stáit chónaidhmeacha agus aonadacha lena léirítear caidreamh cumhachta agus tuairimí éagsúla maidir leis an gcaidreamh idir náisiún, stát agus éagsúlacht.

Léiríonnathrú ó stáit aonteangacha oifigiúla (e.g. an Fhrainc, an Ghréig, an Rómáin, antSlóvaic) go stáit ilteangacha chónaidhme (e.g. an Bheilg, Ceanada, an Eilvéis) éagsúlacht thraidisiúin an stáit chomh maith le neamhréireachtaí agus éagsúlachtaí idir beartais teanga agus réaltachtaí sochtheangeolaíochta.

Maidir le fadhb na neamhshiméadrachta cumhachta, dealraíonn sé gur réiteach iomchuí é an t-idirdhealú idir teangacha mionlaigh agus teangacha atá i mbaol i gcur chuige críochach solúbtha atá fabhrach don ilteangachas agus do chur i bhfeidhm ilteangachais atá ‘dúchasach’. Is cur chuige comhlántach (agus réasúnta dearfach) é cur chuige an bhreiseáin a chuireann cothabháil na héagsúlachta chun cinn, murab ionann agus an t-ilteangachas “suntasach” nach n-eisiatar. Cumasaíonn sé teanga oifigiúil an Stáit a fhoghlaim mar dhara teanga (bunúsach d'fhostaíocht agus do

shoghluaisteacht shóisialta) agus ag an am céanna neartaítear an mháthairtheanga mar chéad teanga (bunúsach do riachtanais aitheantais, síceolaíochta agus slándála). Caitear go neamhshiméadrach le cásanna míchothroma, rud a thugann níos mó cumhachta agus tionchair do chainteoirí teangacha mionlaigh agus do theangacha atá faoi bhagairt ná a líon. Is cuid de dhearcadh coibhneasta den chomhionannas é seo, is é sin nach bhfuil daoine a bhfuil cónaí orthu in imthosca agus i ndálaí éagsúla comhchosúil lena chéile agus a éilíonn, ar bhealaí áirithe, cóir pholaitiúil, dhlíthiúil agus shóisialta éagsúil. Dá bhrí sin, is féidir le hilteangachas breisithe difríochtaí i stádas teangacha a réiteach le comhionannas i ndomhan ina bhfuil cearta an tromlaigh intuigthe agus ina meastar go bhfuil cearta mionlaigh “speisialta” agus nach mór údar maith a bheith leo. Maidir le fadhb an chuimsithe, d’fhéadfadh dílárú méadaithe an chríochachais a bheith ina fhreagairt leordhóthanach ar staid na mionlach laistigh de mhionlaigh. Maidir le fadhb na dinimice, d’fhéadfadh athruithe ar chomhdhéanamh eitneadhéimeagrafach agus sreabha síor-imirce amhras a tharraingt ar dhlísteacht an chórais teanga.

Rannpháirtíocht pholaitiúil

Má imíonn muid ó léirmhíniú docht phrionsabal an chríochachais agus má thugtar isteach neamhshiméadrachtaí lena gcuirtear éagsúlacht agus caoinfhulaingt chun cinn, is féidir linn cineálacha solúbtha críchechta a chur i bhfeidhm nach bhfuil aon bhaint acu leis an leithscaradh teanga agus nach féidir a réiteach leis an éagsúlacht teanga trí leas a bhaint as na leibhéil éagsúla rialtais, trí roinnt na n-inniúlachtaí idir na húdaráis sin a scagadh, trí neamhshiméadrachtaí a

chruthú i bhfabhar teangacha a mheastar a bheith níos laige agus a bhfuil cosaint ag teastáil uathu, agus trí dhílárú a úsáid mar cheann de na ráthaíochtaí is fearr maidir le daonlathas. Tá baint ag beartais teanga atá bunaithe ar chríochachas le coincheap an chuimsithe freisin. Sa Bhreatain Bheag, mar shampla, bhainfeadh daoine nua (cibé acu an Béarla nó Polainnis a labhraíonn siad) leas mór i sochaí na Breataine Bige (e.g. i réigiúin ar nós Ceredigion nó Dyfed) as an gcríochachas a chosaint agus a chur chun cinn.

Tagairtí agus doimhniú:

- Burckhardt, T. (2016). Críocha athbhraith. Reachtóireacht ilteangach agus coincheapú chóras teanga na hEilvéise. Páipéar a tugadh ag Comhdháil Ghinearálta ECPR 2016 (Prág, 8-10 Meán Fómhair).
- Cairdinéal, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015). *Traidisiúin an Stáit agus Réaltai Teanga*. Montréal: Preas Ollscoile McGill-Queen.
- Grin, F. (1995). Cearta inimirceach agus cearta uatheascarthacha teanga a chomhcheangal: Cur chuige críochach i leith an ilteangachais. In T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *Linguistic Human Rights: Idirchealú teanga a shárú* (lch. 31-48). Beirlín: Caoirigh Gruyter ar.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). Dinimic na Cónaidhmeachta: An Bheilg agus an Eilvéis Comparáid. Páipéar Oibre Uimh. 138 (Leuven Centre for Global Governance Studies, Aibreán 2014)

25 Conas is féidir le pinsinéirí soghluaiste a n-oibleagáidí a chomhlíonadh agus a gcearta a fheidhmiú?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

Príomhghné maidir le soghluaisteacht agus cuimsiú a éascú is ea gur féidir le daoine soghluaiste a gcearta dlíthiúla a fheidhmiú agus a n-oibleagáidí dlíthiúla a chomhlíonadh. I gcás imircescoir laistigh deAE, níl a ndóthain eolais ag go leor pinsinéirí soghluaiste faoina gcearta agus faoina ndualgais mar gheall ar chúlna teanga. D'fhéadfadh faisnéis shonrach a bheith ag teastáil uathu freisin faoina gcearta agus faoina n-oibleagáidí mar imircigh laistigh den Eoraip agus mar shaoránaigh Eorpacha. Cad ba cheart do lucht ceaptha beartas a dhéanamh chun an t-eolas sin a chur ar fáil dóibh, agus cad iad nationscnaimh teanga a bhfuil gá leo ina leith sin?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Sa litríocht eolaíoch agus sa díospóireacht phoiblí araon, tá coincheapa éagsúla ann maidir le himircigh a chur san áireamh. Tá roinntcoincheap ann adhiríonn aran gcultúr agus ní mór d'inimircigh a bheith asamhlaithe le cultúr na tíreostaí nó go nglacann sochaithe óstacha beartais ilchultúrtha a aithníonn agus a thacaíonn le cultúir mhionlaigh. I gcásanna eile, díritear ar chearta comhionanna agus oibleagáidí sibhialta do dhaoine dúchasacha agus do dhaoine inimircigh ó thaobhnósanna cultúrtha de mar rogha phearsanta. Tugtar lánpháirtíú sibhialta ar an gcur chuige sin go coitianta.

Ó thaobh an lánpháirtithe shibhialta de, tá sé riachtanach go mbeadh a ndóthain eolais ag imircigh faoina gcearta agus faoina n-oibleagáidí ina dtír thionscnaimh nua. I gcás imirce idirnáisiúnta pinsinéirí, áirítear ar réimsí tábhachtacha coinníollacha cónaithe dlíthiúla, cánacha agus táillí, cearta cúraim sláinte agus árachais shóisialta, cearta polaitiúla agus saincheisteanna tithíochta áitiúla. Léiríonn taighde, áfach, nach bhfuil faisnéis thábhachtach faoi dhlíthe agus rialacháin áitiúla ag go leor daoine aosta atá ag bogadh chun caighdeán saoil níos fearr a aimsiú.

Cúis amháin is ea gur minic nach mbíonn ach eolas teoranta ag imircigh atá ar scor ar an teanga áitiúil. Cúis eile is ea gur minic a mheasann údarais na tíre óstaí imirce idirnáisiúnta pinsinéirí mar chuid den tionscal turasóireachta agus go mbreathnaíonn siad ar imircigh mar chuirteoirí seachas inimircigh agus saoránaigh nua. Dá bhrí sin, ní tosaíocht í faisnéis dhlíthiúil agus shibhialta an ghrúpa seo.

Léaráid agus cruthúnas

Tugann taighde ón tionscadal MIME le fios gurb é an comhtháthú sibhialta an cur chuige is réadúla maidir le cuimsiú i gcomhthéacs imirce idirnáisiúnta pinsinéirí. Le cur chuige níos dírithe ar an gcultúr i leith an chuimsithe, chuirfí éilimh neamhréadúla ar imircigh nó ar shochaithe óstacha agus d'fhéadfadh sé, go deimhin, srian a chur le cineál soghluaisteachta a thabharfadh cáilíocht saoil níos fearr do líon mór Eorpach aosta.

Leagtar béim sa taighde arMIME ar bhealaí éagsúla a d'fhéadfadh a bheith ann chun lánpháirtíú sibhialta pinsinéirí soghluaiste a chur chun cinn. Is bealach úsáideach iad eagraíochtaí easaoránacha chun faisnéis shochoaíoch a scaipeadh ar imircigh atá ar scor. Is minic a bhíonn bonneagar forbartha go maith i gclubanna, cumainn agus séipéil eitneacha i gceann scríbe mór scoir, áit a gcruinníonn cónaitheoirí ar scor lena gcomhthírigh. Is minic a sholáthraíonn na heagraíochtaí sin eolas ar cheisteanna áitiúla i máthairtheangacha na bpinsinéirí. Is féidir le húdarais áitiúla iarracht a dhéanamh oibriú leis na heagraíochtaí sin chun faisnéis ábhartha a scaipeadh. Mar sin féin, ní thagann eagraíochtaí eitneacha ar gach pinsinéir eachtrannach. Tá faisnéis oifigiúil (clóite nó ar líne) aistrithe go dtí máthairtheanga nó Béarla na n-imirceach úsáideach.

Tá roinnt bardas ina bhfuil líon mór imirceach ar scor tar éis oifigí de chónaitheoirí eachtrannacha a oscailt le baill foirme ilteangacha chun cabhrú leo i gcleachtas agus chun teagmhálacha le hoifigigh áitiúla eile a éascú.

Is féidir teacht ar réitigh níos sonraí go háitiúil. Mar shampla, d'fhéadfaí faisnéis faoi rialacha clárúcháin áitiúla – saincheist thábhachtach sa chás Spáinneach a scrúdaíodh sa staidéar MIME – a chur ar fáil nuair a chláraíonn eachtrannaigh teach nó árasán a cheannach ón nótaire.

Luann anMIMEstudyingindindind gurábhar inní ar leith iad cearta tomhaltóirí do phinsinéirí eachtrannacha nach bhfuil an teanga áitiúil acu. Mar shampla, tá tuairiscí ann faoi dhiolacháin teileafóin mhífhreagracha chuig eachtrannaigh a bhfuil drochscileanna teanga acu. D'fhéadfadh sé a bheith deacair línte cabhrach teileafóin, go háirithe córais idirghníomhacha freagartha gutha, a úsáid do dhaoine aosta i ngeall ar fhadhbanna teanga.

Tá gné Eorpach agus, dá bhrí sin, gné thrasnáisiúnta ag baint le saincheist na gceart agus na n-oibleagáidí. Tarlaíonn imirce pinsinéirí laistigh den Eoraip faoi chuimsiú na saorghluaisteachta agus faoi chuimsiú

‘saoránacht Eorpach’. Bíonn tionchar ag creataí náisiúnta dlíthiúla agus institiúideacha éagsúla air freisin, agus uaireanta ag comhaontuithe déthaobhacha.

Go háirithe, bíonn iarmhairtí suntasacha praiticiúla agus eacnamaíocha ag an gcumas loingseoireachta laistigh de na córais éagsúla chánach agus slándála sóisialta agus eatarthu ar phinsinéirí soghluaiste. Is féidir leis an nascleanúint sin a bheith deacair agus braitheann sé go pointe áirithe ar scileanna teanga na bpinsinéirí.

Impleachtaí polaitiúla

Measann údaráis na tíre óstaí imircighar scora mheas mar chónaitheoirí a bhfuil cearta dlíthiúla agus oibleagáidí leathacha orthu, seachas marthurasóirí nó mar chuairoteoirí sealadacha. Mar chónaitheoirí, is cinnte go bhfuil an fhreagrachtar phinsinéirí imirceacha an fhaisnéis a theastaíonn uathu maidir lena gcearta agus lena ndualgais along, ach tá cúiseanna maitheag údaráis nátiúre óstaí chun an próiseas seo a éascú. I measc na dtionscnamh úsáideach tá eolas ábhartha a aistriú go teangacha na n-imirceach, oifigí cónaitheoirí eachtrannacha le foireann ilteangach agus comhar

le heagraíochtaí easaoránacha áitiúla. Ba cheart do chomhlachtaí náisiúnta agus áitiúla cosanta tomhaltóirí aird ar leith a thabhairt ar chás na n-imirceach atá ar scor. Tá gá ar leith ann freisin le faisnéis agus comhairle a thugann aird ar choinníoll trasnáisiúntan— imirceach laistigh den Eoraip. Is féidir le comhaontuithe déthaobhacha maidir le cánacha agus cearta ar chúram sláinte saol na bpinsinéirí soghluaiste a fheabhsú tuilleadh.

Tagairtí agus doimhniú

- Aiceálaithe, L., & Dwyer, P. (2004). Dlíthe seasta, saolta sreabhánacha: Stádas saoránachta na n-imirceach iarscoir san Aontas Eorpach. *Aois agus Cumann*, 24, 451-475.
- Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Saoránacht Eorpach, gníomhaireacht aonair agus an dúshlán do chórais leasa shóisialta: Cás-staidéar ar imirce scoir san Aontas Eorpach. *Polasaí agus Polaitíocht*, 37, 573-589.
- Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Úsáid teanga agus cuimsiú sóisialta le linn imirce idirnáisiúnta scoir. *Cuimsiú Sóisialta*, 5, 69-77.

CUR CHUIGE MAIDIR LE CUIMSIÚ AGUS A GCUIMSIÚ AGUS A INFHEIDHMEACHT MAIDIR LE HIMIRCE SCOIR

Comhshamhlú	Comhshamhlú iomlán cultúrtha agus teanga sa tsochaí óstach Ceanglais neamhréalaíocha d'imircigh
Ilchultúrachas	Cearta cultúrtha agus teanga leathnaithe do ghrúpaí inimirceacha Ceanglais neamhréalaíocha do shochaithe óstacha
Lánpháirtiú sibhialta	Cearta comhionanna agus oibleagáidí sibhialta do dhúchasaigh agus d'imircigh Cur chuige níos réadúla

Éagsúlacht teanga, soghluaisteacht agus lánpháirtiú

- 26 An féidir le Stáit riachtanais teanga a fhorchur maidir le hiontráil nó eadóirseacht imirceach? 84
- 27 An gceapann saoránaigh shoghluaiste Eorpacha gur “Eorpaigh” iad féin? 86
- 28 Céard iad na prionsabail ba cheart dúinn a úsáid chun beartais teanga a oiriúnú? 88
- 29 Ar cheart do Stáit oideachas máthairtheanga a chur ar fáil d’imircigh? 90
- 30 An leor an Béarla chun teacht ar dhaoine nua sula bhfoghlaímíonn siad an teanga/na teangacha áitiúla? 92
- 31 Ar cheart do Stáit seirbhísí a chur ar fáil d’imircigh ina dteanga féin 94
- 32 An féidir le beartais teanga feabhas a chur ar thorthaí fostaíochta do mhná inimirceach? 96
- 33 Conas is féidir leis an mbeartas teanga feabhas a chur ar “luaineacht” na n-imirceach? 98
- 34 Conas ba cheart beartais teanga náisiúnta a oiriúnú do chomhthéacs na gcathracha sonracha? 100
- 35 Cén fáth ar chóir dúinn straitéisí cumarsáide éagsúla a chur le chéile? 102
- 36 Conas ba cheart do bhardais sonraí a bhailiú agus a roinnt faoi phróifílí teanga a bpobal cónaitheoirí? 104
- 37 An bhfuil úsáid an Bhéarla ag méadú ar chostas teangacha áitiúla mar thoradh ar shoghluaisteacht? 106
- 38 An féidir leis an mbeartas Eorpach cuimsiú sóisialta a fheabhsú i gcomhthéacsanna uirbeacha áitiúla? 108
- 39 Conas a léiríonn beartais imeasctha teangacha iasachta roghanna agus dearcthaí an tromlaigh? 110
- 40 Ar cheart do bhardais úsáid teanga i spás poiblí a rialáil? 112

26 An féidir le Stáit riachtanais teanga a fhorchur maidir le hiontráil nó eadóirseacht imirceach?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Ollscoil Dhún Éideann

Leis an méadú atá tagtha ar líon na ngluaiseachtaí daonra san Eoraip, tá méadú ag teacht ar úsáid na teanga, go siombalach agus go litriúil, chun rochtain ar chónaí agus ar shaoránacht a bhainistiú agus a shrianadh, agus úsáid á baint as teanga mar “caomhnóir institiúideach”, ruda chuireann srian go héifeachtach leis an tsoghluasteacht. Ar an gcaoi chéanna, tá sé cruthaithe go bhfeabhsaíonn inniúlacht i dteanga oifigiúil an Stáit nua deiseanna eacnamaíocha agus sóisialta agus, dá bhrí sin, go bhféadfaí cuimsiú a fheabhsú trí cheanglais oilteachta teanga a fhorchur. Meastar gur gnéithe ríthábhachtacha den cheannasacht iad rialú teorann agus rochtain ar shaoránacht, agus i gcoitinne níl mórán oibleagáidí forchurtha ag an dlí idirnáisiúnta ar stáit, cé, i gcomhthéacs an AE, go bhfuil athrú suntasach tagtha ar an staid mar gheall ar an gceart chun saorghluaiseachta, ar a laghad do shaoránaigh AE maidir le teacht isteach agus cónaí i mBallstáit eile AE.

Cad a dhéanann an researchtellus?

Tá tabhairt isteach riachtanas teanga ag céimeanna éagsúla gluaiseachta laistigh de Stát (dul isteach sa stát, cead oibre a fháil, saoránacht a fháil) ag éirí níos coitianta san Eoraip, rud a thugann le fios go bhfuil cuid mhór Ballstát AE ag éirí níos saintreoraí i réimse na hinimirce de réir a chéile. In 1998, d’fhorchuir ach 6 Stát Eorpach riachtanais teanga agus/nó trialacha saoránachta; mhéadaigh an líon sin go 18 Stát in 2010, agus go 23 Stát in 2013. In 2014, d’fhorchuir 23 stát Eorpach ceanglas oilteachta teanga chun cead cónaithe a fháil, agus d’éiligh 9 stát ar imircigh coinníoll inniúlachta teanga a chomhlíonadh sula ndeachaigh siad isteach ina gcóir (Bauböck agus Wallace Goodman, 2012; Wodak and Boukala, 2015).

Is minic a chuireann na Stáit féin na riachtanais teanga a cuireadh i bhfeidhm chun iontráil a rialú nó mar na coinníollacha a bhaineann le saoránacht Stáit Eorpaigh a fháil i láthair mar iarracht shimplí chun cabhrú le himircigh tríd an imeascadh a chur chun cinn. Go deimhin, tá lear mór fianaise ann a thugann le fios go bhfuil sealbhú teanga oifigiúil (nó teanga oifigiúil nó teanga cumarsáide) an stáit ríthábhachtach don lánpháirtíú rathúil, agus léiríonn fianaise ó go leor tíortha inimirce go bhfuil máistreacht ar an teanga náisiúnta/na teangacha náisiúnta ríthábhachtach do rath

eacnamaíoch (Hansen, 2003: 34-35). Is minic a bhíonn na himircigh féin ar an eolas faoi sin agus go ginearálta is mian leo cumas leordhóthanach a fháil i dteanga an stáit chun lánpháirtíú a bhaint as na deiseanna a ghabhann leis an imirce agus leis an lánpháirtíú rathúil.

I gcás imirceach ar saoránaigh de Bhallstát den Aontas iad, cuireann an ceart chun saorghluaiseachta cosc ar aon cheanglais teanga a chur i bhfeidhm maidir le hiontráil nó fanacht (cé gur féidir le stáit iad a fhorchur fós má dhéanann saoránach de Bhallstát eile den Aontas iarratas ar shaoránacht sa tír óstach). Maidir le saoránaigh tríú tír (‘náisiúnaigh tríú tír’) a bhfuil cónaitheoirí fadtéarmacha i mBallstát amháin de chuid AE bunaithe acu, féadfaidh siad a bheith faoi réir ceanglais oilteachta teanga má bhogann siad go Ballstát AE eile – Airteagal 5(2) de Threoir 2003/109/CE ón gComhairle maidir le stádas náisiúnach tríú tír, foráiltear go bhféadfaidh Ballstáit AE a chur de cheangal ar náisiúnaigh tríú tír na coinníollacha lánpháirtíochta a chomhlíonadh, i gcomhréir le dlí náisiúnta an Bhallstáit – ach ní mór do na coinníollacha sin a bheith comhréireach, agus moladh go bhforchuirfí tástálacha teanga ar náisiúnaigh tríú tír iad, ar bhonn na comhréireachta foirmiúla, i gcomhréir le dlí náisiúnta an Bhallstáit.

Léaráid agus fianaise

Ceist thábhachtach a bheidh ann a mhéid atá na ceanglais ‘comhréireach’; go ginearálta, éilítear leis an bprionsabal sin gur cheart beart a chuireann isteach ar leasanna duine aonair a dhéanamh a mhéid is féidir chun cuspóir polaitiúil dlísteanaigh an bhirt a bhaint amach. Mar shampla, d’fhéadfadh sé go mbeadh níos lú argóintí ann chun riachtanais teanga a fhorchur ag an gcéim ina dtagann imirceach isteach i Stát imirceach chuig an Stát ná mar a bhí ag céim na saoránachta. Is dócha freisin go bhféadfadh forálacha comhionannais na bpríomhchonartháí maidir le cearta an duine a bheith i gceist. An bhfuil tionchar difreálach ag riachtanais teanga, mar shampla, ar na catagóirí éagsúla imirceach, agus mar thoradh air sin gur dóchúlacha go gcomhlíonfaidh catagóirí áirithe na riachtanais (nó go gclisfidh orthu)? De ghnáth, éilíonn riachtanais scileanna teanga ar an imirceach páirt a ghlacadh i bhfoghlaim fhoirmiúil teanga, rud a bhíonn níos éasca d’imircigh óga,

d'imircigh níos saibhre agus d'imircigh a bhfuil oideachas níos foirmiúla orthu de ghnáth. An gcuirtear na ceanglais sin i bhfeidhm go cothrom ó thaobh an nós imeachta de – mar shampla, an bhfuil scileanna teanga na dtrialacha i ndáiríre, nó an bhfuil aon chúiseanna neamhtheangacha ann cén fáth go bhféadfadh sé go mbeadh níos mó deacrachta ag roinnt iarrthóirí na riachtanais a chomhlíonadh ná a chéile?

Impleachtaí polaitiúla

Nuair a fhorchuireann na Stáit ceanglais oilteachta teanga, ba cheart, go ginearálta, nach mbeadh siad chomh dian céanna ag an gcéim iontrála ná ag an gcéim ina lorgaíonn an t-imirceach stádas buan nó stádas cónaitheora fadtéarma, nó nuair a bhíonn iarratas á dhéanamh ar shaoránacht. Ba cheart ceanglais a mhaolú do chatagóirí áirithe imirceach, go háirithe ag teacht isteach dóibh agus b'fhéidir ag céim an iarratais maidir le cónaí fadtéarmach, amhail daoine scothaosta agus iad siúd a bhfuil oideachas foirmiúil íseal acu. Ba cheart tacaíocht, lena n-áirítear tacaíocht airgeadais, a chur ar fáil chun cabhrú le himircigh teanga oifigiúil a fhoghlaim, agus ba cheart cúrsaí iomchuí d'imircigh a fhorbairt agus a chur ar fáil go forleathan agus go

héasca.

Tagairtí agus doimhniú:

- Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). Achoimre ar Bheartas Saoránachta EUDO 2: *Eadóirseacht*. Flórans: An Institiúid Ollscoile Eorpach.
- Böcker, A. & Strik, T. (2011). Tástálacha Teanga agus Eolais do Chearta Buana Cónaithe: Cabhair nó bac do Lánpháirtíú? *Iris Eorpach na hImirce agus an Dlí*, 13, 157-184.
- Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *An Coinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine, an séú heagrán*. Oxford: Oxford University Press.
- van der JEUGHT, S. (2015). *Dlí Teanga an AE*. Groningen: Foilsiú Dlí Europa.
- Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Supra)Féiniúlacht Náisiúnta agus Teanga: Athmhachnamh a dhéanamh ar Bheartais Imirce Náisiúnta agus Eorpacha agus ar Lánpháirtíú Teanga Imirceach. *Athbhreithniú Bliantúil ar Teangacha Fheidhmeacha*, 35, 253-273.

27 An measann saoránaigh shoghluaiste Eorpacha gur “Eorpaigh” iad féin?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Brussel

Tráth a mbíonn mímhúinín pholaitiúil ann, nuair a thugtar amhras ar dhlúthpháirtíocht fhrithpháirteach agus ar roinnt idir grúpaí éagsúla den tsochaí, tá sé tábhachtach braistint chomhuintearais a chruthú i measc na saoránach. I gcomhthéacs an náisiúnstáit, déantar é sin trí dhíriú ar chomhoidhreacht chultúrtha, teanga choiteann agus cinniúint choiteann laistigh de chreat na féiniúlachta náisiúnta. Sa chomhthéacs Eorpach, tá lucht déanta beartas ag iarraidh brí chomhchosúil a bhaint amach maidir le “Eorpais”, mar shampla, trí mhalartuithe a spreagadh i réimse an oideachais agus an chultúir, agus trí éagsúlacht teanga a chaomhnú. Déanfaidh roinnt acu cur síos air sin mar “fhéiniúlacht Eorpach”. Ceann de na cearta bunúsacha chun bheith i do shaoránach de cheann de na Ballstáit is ea an tsaoirse chun oibre agus chun cónaí i mBallstát eile. Ceist amháin a thagann chun cinn is ea an neartaíonn sé freisin céannacht na saoránach chuig “Eoraip” trí leas a bhaint as an gceart sin. An bhforbraíonn sé féiniúlacht áitiúil nó an gclóíonn na hoibrithe soghluaiste sin le haitheantas na tíre thionscnaimh? Agus cén ról atá ag eolas ar theanga áitiúil nó ar theangacha áitiúla sa phróiseas aitheantais seo?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is téarma cineálach é an chéannacht a úsáidtear agus a mbaintear mí-úsáid as i ndioscúrsa polaitiúil. Comhaontaíonn taighde ar chastacht an téarma seo, le comhpháirt aonair (rogha) agus comhpháirt chomhchoiteann (treoshuíomh grúpa) araon. Ní aithníonn daoine “an Eoraip” go príomha, ach is féidir leo ról a imirt i gcomhthéacs ar leith (féach an Coimisiún Eorpach, 2012). Cuireann Recchi (2012) dhá mhúnla ar fáil chun taighde reatha a aicmiú ar an anailís ar “fhéiniúlacht Eorpach”.

Glacann an tsamhail chultúrtha cur chuige ón mbarr anuas ina bhfuil an tsóisialú rithábachtach ó tharla go bhfuil ról rithábachtach ag an óige in inmheánú luachanna bunúsacha na hEorpa. Cuirtear dearcadh nach bhfuil chomh ceannasach ar fáil leis an tsamhail struchtúrach, ina n-úsáidtear cur chuige ón mbun aníos i gcás ina dtagann an fhéiniúlacht Eorpach as an idirghníomhaíocht agus as baint a bheith aici le daoine eile.

Sa chreat deireanach sin, díríonn taighde go príomha ar

an tionchar a bhíonn ag soghluaisteacht mac léinn Erasmus. Tá na torthaí neamhchonclúideach. Ag brath ar thairbhí na mac léinn, is féidir le soghluaisteacht an tsainathint leis an Eoraip a neartú nó a lagú. Mar sin féin, bíonn tionchar beag ag teagmhálacha sóisialta rialta le hEorpaigh eile ar shainathint na mac léinn san Eoraip (Sigalas, 2010). Deimhnítear le taighde a rinneadh le déanaí i measc daoine óga (Mazzoni, 2017) go bhfuil tionchar dearfach indíreach ag rannpháirtíocht i dtionscnaimh an Aontais maidir le daoine óga san Aontas a shainathint mar eintiteas polaitiúil agus cultúrtha.

Is beag taighde atá déanta ar shoghluaisteacht daoine fásta san Aontas Eorpach. Léiríonn taighde a rinneadh sa Bhruiséil (Janssens, 2008, 2013) go bhfuil nasc den chuid is mó idir aithint leis an Eoraip agus cúlra oideachais agus seasamh na ndaoine ar mhargadh an tsaothair: An leibhéal oideachais níos ísle atá acu agus a seasamh sa mhargadh saothair, dá laghad a aithníonn siad leis an Eoraip”. I bhfianaise na staid speisialta sa Bhruiséil, tá nasc gairmiúil idir formhór shaoránaigh an AE a shainathníonn leis an Eoraip agus institiúidí an AE nó a chuid eagraíochtaí satailíte. I gcás 70 % díobh, ciallaíonn “a bheith Eorpach” na luachanna cultúrtha céanna a roinnt; Ní aithníonn ach 8 % den ilteangachas gur buntréith é an t-ilteangachas.

Léaráidí agus fianaise

Tá an tábla thuas bunaithe ar anailís ar shonraí suirbhé tánaisteacha sa Bhruiséil. De bharr éagsúlacht dhaonra na Bruiséile, is féidir grúpa de náisiúnaigh AE agus de náisiúnaigh tríú tír ($n > 800$) a bhfuil cónaí orthu sa chathair a roghnú. Iarradh ar fhreagróirí measúnú a dhéanamh ar na coincheapa is mó a d’fhéadfaidís a shainathint. Rinneadh na freagraí a athchódú ina gceithre chatagóir aitheantais: áitiúil, ag tagairt don tír thionscnaimh, don Eoraip agus go hidirnáisiúnta. Tá nasc dearfach idir sainathint leis an Eoraip agus leibhéal an oideachais agus an staid eacnamaíoch. Níl aon ról ag an teanga, cé go ndéanann sí amhlaidh i dtéarmaí aitheantais áitiúil (dealraíonn sé gurb í an Ollainnis alabhairt, teanga mhionlaigh sa Bhruiséil, an athróg is láidre idirdhealaitheach) agus an t-aitheantas leis an tír thionscnaimh (a chomhfhreagraíonn do leibhéal íseal sna teangacha oifigiúla áitiúla). Ar an iomlán, áfach, tá laghdú ag teacht ar bhraistint na hEorpa.

Impleachtaí beartais

Tá na torthaí a fuarthas sa Bhruiséal ag teacht le taighde a rinneadh roimhe seo i measc daoine óga: forbraíonn siad cineál féiniúlachta Eorpaí atá bunaithe ar na sochair a fhaigheann siad. Mar sin féin, tá an tsainnithint leis an Eoraip teoranta do shaoránaigh AE a bhfuil ardphróifíl oideachasúil acu agus líonra idirnáisiúnta. Dá bhrí sin, tá an baol ann go mbeidh féiniúlacht Eorpach ina coincheap éiglitheach.

Déananneolas ar an teanga oifigiúil áitiúil/na teangacha oifigiúla áitiúla difear suntasach sa bhraistint go mbaineann siad leis an bpobal áitiúil, rud atá riachtanach maidir leis an gcuisiú sóisialta a mhéadú. Ní haon chomhtharlú é gur beag teagmháil leis an bpobal áitiúil atá ag mic léinn agus fostaithe soghluaiste a bhfuil seans níos fearr acu go mbeidh féiniúlacht Eorpach acu. Tá eolas níos fearr ag saoránaigh ar bheagán oiliúna san AE ar an teanga áitiúil nó ar na teangacha áitiúla agus bíonn níos mó teagmhálacha áitiúla acu, ach measann siad gur lú “Eorpach” atá acu. Mar chuid de chur chuige comhtháite i leith na soghluaisteachta agus an chuimsithe ar fud na hEorpa, ba cheart aird níos mó a thabhairt ar (i) infheistíocht i scileanna teanga iasachta i measc mhuintir na hEorpa a bhfuil cáilíochtaí réasúnta íseal acu (e.g. daoine óga i ngairmoiliúint seachas in oideachas ollscoile), trí dhreasachtaí foghlama teanga trí thionscadail soghluaisteachta aonair a neartú; (ii) infheistíocht a dhéanamh i scileanna teanga áitiúla (óstacha) le daoine an-soghluaiste (e.g. “saoránaigh”), rud a neartaíonn dreasachtaí chun na teangacha sin a fhoghlaim agus cuisíú a chomhtháthú ina bpleananna gairme

pearsanta.

Cónaitheoirí de náisiúntacht na Beilge nach ón mBeilgiad a shainnithint (foinse: Janssens 2013)

Sainnithint	2007		2013	
	AE	Neamh-AE	AE	Neamh-AE
Áitiúil	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Tír	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Eoraip	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %
Idirnáisiúnta	4,60 %	4,90 %	10,80 %	10,70 %

Tagairtí agus doimhniú:

An Coimisiún Eorpach (2012). Féiniúlacht/Eintitis Eorpacha a Fhorbairt: Gnó gan chríochnú. Athbhreithniú Beartais, Ard-Stiúrthóireacht an Taighde agus na Nuálaíochta, an Bhruiséal.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Soghluaisteacht trasteorann, féiniúlacht Eorpach agus rannpháirtíocht i measc déagóirí Eorpacha agus daoine fásta óga, *Iris Eorpach na Síceolaíochta Forbartha*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010) Soghluaisteacht trasteorann agus féiniúlacht Eorpach: Éifeachtacht na teagmhála idirghrúpa le linn na bliana ERASMUS thar lear. *Polaitíocht an Aontais Eorpaigh*, 11, 241-265.

28 Cad iad na prionsabail ba cheart dúinn a úsáid chun beartais teanga a oiriúnú?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Tagraíonn tiomantas an AE don ilteangachas don tábhacht a bhaineann le scileanna teanga don tsoghluaisteacht – ag leagan béime ar an ngá atá le fórsa saothair ilteangach soghluaiste san Eoraip – agus le cuimsiú – ag díriú ar chomhtháthú sóisialta, ar chomhtháthú agus ar idirphlé idirchultúrtha (féach an Coimisiún Eorpach, 2008).

Maidir le moltaí beartais, tá foirmle na máthairtheanga móide dhá cheann curtha chun cinn ag an AE (samhail 1+2). De réir an mhúnla seo, ní mór do gach saoránach dhá theanga (eachtrannacha) a fhoghlaim chomh maith lena chéad teanga. Glactar leis go hintuigthe sa tsamhail seo go bhfuil máthairtheanga ag daoine aonair agus go bhfásann siad aníos i dtimpeallacht aonteach. San Eoraip, áfach, tá méadú ag teacht ar líon na ndaoine atá ag maireachtáil i dtimpeallachtaí an-teangacha, áit a n-idirghníomhaíonn foirmeacha éagsúlachta teanga atá suite go stairiúil leis na teangacha nua a thugtar isteach le próisis na himirce agus an domhandaithe. Cé chomh mór is atá moltaí an AE in oiriúint do chomhthéacsanna den sórt sin ina bhfuil éagsúlacht teanga chasta?

Cada insíonn an taighde dúinn?

Le blianta beaga anuas, tá cineálacha nua éagsúlachta teanga tagtha chun cinn mar thoradh ar rabhartaí éagsúla imirce agus ar thábhacht mhéadaitheach an Bhéarla mar theanga chumarsáide i réimsí idirchultúrtha agus idirnáisiúnta na trádála agus an chomhair. I réimse na n-eolaíochtaí sóisialta, leagtar béim i gcoincheapna “héagsúlachta coimpléascaí” ar athruithe struchtúracha i sochaithe uirbeacha a bhfuil tionchar ag an imirce agus ag an tsoghluaisteacht orthu (Kraus, 2012). Is éard atá i gceist le héagsúlacht chasta nasc idir an t-ilteangachas “diongnéigineach” a bhí suite go stairiúil agus sraitheanna níos déanaí d’éagsúlú “teangeolaíoch” nua.

Tá tábhacht ar leith ag baint leis an éagsúlacht chasta teanga sin i dtíortha, i réigiúin nó i gcathracha na hEorpa atá ilteangach go traidisiúnta, agus atá anois ina sochaithe óstacha d’imircigh, do dhídeanaithe agus do chineálacha éagsúla daoine soghluaiste. Sna comhthéacsanna sin, is é atá i gceist le dul i ngleic leis an gcomhréiteach idir soghluaisteacht agus cuimsiú ná cineálacha éagsúla leithscartha a shárú nó a chosc (idirdheighilt eacnamaíoch, spásúil, shóisialta, pholaitiúil, etc.) ar cuid de loighic teanga iad. Léiríonn taighde comparáideach a rinneadh faoin tionscadal

MIME gur féidir le roghanna foghlama teanga ar leith cur isteach ar an gcothromaíocht neamhbhuan idir teangacha atá ann san am i láthair. Na sainiúlachtaí a bhaineann leis an réaltbhúion teanga, lena n-áirítear an gaol neamhshiméadrach idir mionlach stairiúil agus teanga nó teangacha an tromlaigh agus/nó lingua franca, ní chuirtear san áireamh go leordhóthanach iad i moltaí reatha AE, amhail Samhail 1+2, a dhíríonn go príomha ar fhoghlaim aonair teangacha.

Léaráidí agus fianaise

Léiríonn cásanna Barcelona agus Ríge conas a mhúnlaítear an comhréiteach idir soghluaisteacht agus cuimsiú le tosca sonracha polaitiúla, cultúrtha agus sóisialta. Sa dá chathair, feicimid idirghníomhaíocht idir teangacha dúchasacha, an Chatalóinis agus an Laitvis, a athbheochan tar éis tréimhse leatrom, agus teangacha a d’fhorchuir réimis fhorlámhacha nó cumhachtaí heagónacha san am a chuaigh thart, sa Spáinnis agus sa Rúisis. I gcás Lucsamburg, fiú amháin in éagmais cos ar bolg fhada inchomparáide, b’éigean do Lucsamburg forlámhas na Gearmáine agus na Fraince a shárú. Tá an t-ilteangachas buanseasmhach sin tar éis éirí níos casta le blianta beaga anuas: tá méadú tagtha ar líon na dteangacha imirceacha agus Béarla amhail lingua franca i réimsí éagsúla le sraith d’éagsúlacht teanga iontach.

Mar thoradh air sin, tá na stóirí teanga a úsáideann saoránaigh ina saol laethúil tar éis éirí níos ilchineálaí agus níos casta.

Ag an am céanna, tá cineálacha éagsúla dúshlán ag baint leis an gcomhthéacs sochtheangeolaíoch agus leis na patrúin soghluaisteachta i ngach cathair maidir le cuimsiú sóisialta, cultúrtha, polaitiúil agus eacnamaíoch sa tsochaí. Ar an iomlán, tá insreabhadh mór daonra i mBarcelona agus i Lucsamburg, ach i Ríge, is í an imirce an ghné is tábhachtaí den tsoghluaisteacht. Ní mór gnéithe den idirghníomhaíocht idir an t-ilteangachas inginiúil agus an t-ilteangachas eisginiúil i ngach cathair a chur san áireamh agus aghaidh á tabhairt ar an teannas idir an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú.

Impleachtaí beartais

Chun cásanna ina bhfuil éagsúlacht teanga chasta a chur san áireamh, ba cheart do moltaí AE ilteangachas sochaíoch a dheardh ar bhealach atá níos íogaire ó

thaobh comhthéacs de. In ionad réitigh uathúla a fhoirmiú, ní mór mionteangacha stairiúla a chur san áireamh sna moltaí sin chomh maith leis na dinimicí a bhaineann leis an tsoghluaisteacht shóisialta agus gheografach as a n-eascaíonn deacrachtaí teanga ar leith atá ina saintréith de chríoch nó de thimpeallacht uirbeach. Ós rud é go bhfuil an t-ilteangachas aonair nasctha go dlúth leis an genuasach teangeolaíoch ar leibhéal na sochaí, tugaimid isteach prionsabal an” ilteangachais fhéinlárnaigh”¹“d' fhonna aithint gur gá aghaidh a thabhairt ar ghnéithe an duine aonair agus ar ghnéithe sochaíocha le chéile. I mbeartais atá bunaithe ar an bprionsabal sin, féachtar le cothromaíocht a bhaint amach idir cur chun cinn na dteangacha dúchasacha, a bhfuil máistreacht ar na teangacha sin fós ina choinníoll riachtanach don chuimsiú sóisialta ar an leibhéal áitiúil, réigiúnach agus náisiúnta, d’ aithint theangacha na n-imirceach agus do scaipeadh lingua franca.

Kraus, P.A. (2012). Polaitíocht na héagsúlachta casta: Dearthadh Eorpach. *Eitneachas*, 12, 3-25.

Lauze, L. & Kņava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010-2015*. Rīga: Latviešu Valodas a ģentūra.

Tagairtí agus doimhniú:

An Coimisiún Eorpach. (2008). *Ilteangachas: Sócmhainn don Eoraip agus tiomantas comhroinnte*. COIM 2008 (566) Críochnaitheach.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Die Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung*. Bielefeld: Trans-scribhinn Verlag.

Janssens R. (2013). *Ilteangachas uirbeach. Cás na Bruiséile*. An Bhruiséil: Racine Editions.

	Barcelona	Lucsamburg	Ríge
Éagsúlacht teanga inginiúil	Catalóinis agus Spáinnis	Fraincis, Gearmáinis agus Lucsamburg	Laitvis, Rúisis...
Éagsúlacht teanga eisginiúil	* Béarla * Araibis, Rómáinis, Tamazight...	* Béarla * Portaingéilis, Iodáilis...	* Anglais

Kraus, P.A. (2008). *Aontas Éagsúlachta: Teanga, Féiniúlacht agus Tógáil Polity-Building san Eoraip*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kraus, P.A. (2011). An Chathair Ilteangach: Cásanna Heilsincí agus Barcelona. *Journal Nordic of Migration Research*, 1, 25-36.

1 Faigheann muid coincheap an “ilteangachais fhéinlárnaigh” ar iasacht ó Rafael Castelló Cogollos (Ollscoil Valencia) ach sanntar brí dhifriúil dó thar chomhthéacs an ardoideachais (féach an coincheap “ilteangachas a chóineasú” in Kraus 2008: 176-179).

29 Ar chóir do Stáit a chur ar fáil do mháthair-educationtomigrants?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Ollscoil Dhún Éideann

Is ann do líon mór imirceach, ó Bhallstáit eile agus ó thíortha lasmuigh den Aontas araon, i bhformhór Bhallstáit AE, agus tá scileanna éagsúla ag na himircigh sin i dteanga oifigiúil nó i dteangacha oifigiúla an stáit óstaigh. Cruthaíonn sé sin dúshlán do bheartais oideachais an Stáit aíochta ar gach leibhéal, agus maidir le hoideachas leanúnach do dhaoine fásta.

Go stairiúil, bhí oideachas a fuair tacaíocht ón rialtas dírithe ar máistreacht fheidhmiúil a chur ar fáil do mhic léinn i dteanga oifigiúil nó i dteangacha oifigiúla an stáit, agus bhí sé mar ghnáthoideachas ag Máthair na teangasin. Le blianta beaga anuas, tá an dlí idirnáisiúnta tosaithe chun aghaidh a thabhairt ar iarmhairtí na héagsúlachta teanga atá ag dul i méid. Cá mhéad a chuireann an dlí idirnáisiúnta de cheangal ar Stáit oideachas a chur ar fáil i dteangacha nó trí theangacha na n-imirceach?

Cada insíonn an taighde dúinn?

Tríd is tríd, urramaítear beartais teanga na Stát leis an dlí idirnáisiúnta. Mar sin féin, tá prionsabail i roinnt conarthaí idirnáisiúnta a bhaineann le ceist theanga theagasc na n-imirceach. Tá feidhm ag scéimeanna éagsúla maidir le leanaí imirceach ó Bhallstáit eile de chuid an Aontais agus ó thíortha nach Ballstáit den Aontas iad. Cé nár dhaingnigh ach sé Bhallstát *den AE é, foráiltear leis an gCoinbhinsiún Eorpach 1977 maidir le Stádas Dlíthiúil Oibríthe Imirceacha* go n-eagróidh na páirtithe sa Choinbhinsiún, i gcomhar, cúrsaí speisialta do theagasc leanaí na n-oibríthe imirceacha ina máthairtheanga (Airteagal 15).

Rinneadh na forálacha sin a atáirgeadh go deimhin i *dTreoir 77/486/AE* agus tá feidhm acu maidir le leanaí oibríthe imirceacha ó gach Ballstát eile san AE: ba cheart do na Ballstáit aíochta, i gcomhar leis na Ballstáit tionscnaimh, bearta iomchuí a dhéanamh chun teagasc mháthairtheanga agus chultúr na tíre tionscnaimh do na leanaí sin a chur chun cinn. I *gCairt Shóisialta na hEorpa 1996* (athbhreithnithe), a dhaingnigh 20 mBallstát an AE, ceanglaítear ar Stáit freisin teagasc mháthairtheanga an oibrí imirceach a chur chun cinn agus a éascú, a mhéid is féidir, do leanaí an oibrí imirceach (Airteagal 19(12)). I gcás inar teanga mhionlaigh sa Stát óstach í teanga na n-imirceach, féadfaidh a leanaí leas a bhaint as aon fhoráil oideachais sa mhionteanga atá ráthaithe le conarthaí amhail an *Creat-Choinbhinsiún um Chosaint na Mionlach Náisiúnta* nó an *Chairt Eorpach do Theangacha*

Réigiúnacha nó Mionlaigh.

Tá níos lú cosanta ann do leanaí ó thíortha nach bhfuil san AE. I *gCoinbhinsiún Idirnáisiúnta 1990 maidir le Cearta na nOibríthe Imirceacha uile agus a dTeaghlach a Chosaint, luaitear nach mór do stáit a áirithiú go n—urramófar féiniúlacht chultúrtha oibríthe imirceacha agus daoine dá dteaghlaigh, cé nach bhfuil sé daingnithe ag aon Bhallstát de chuid an Aontais fós. Mar sin féin, tá cosaint ag leanaí na n-oibríthe imirceacha i *gCoinbhinsiún 1989 um Chearta an Linbh*, coinbhinsiún ina leagtar síos go mbeidh sé mar aidhm ag an oideachas meas a fhorbairt ar fhéiniúlacht chultúrtha, ar theanga agus ar luachanna an linbh, mar aon le luachanna náisiúnta thír thionscnaimh an linbh (Airt. 29).*

Léaráidí agus fianaise

Tá córais oideachais teanga mhionlaigh dea-fhorbartha ann i gcuid mhaith de na Ballstáit do theangacha dúchais an stáit agus, dá bhrí sin, tá a lán sármhúnlaí ann.

Is annamh a chuirtear oideachas ar fáil trí theangacha neamhdhúchasacha/neamhdhúchasacha, agus is eisceacht thábhachtach í an tSualainn. D'fhreagair a lán Stát d'éagsúlacht teanga a gcuid scoileanna trí chlár a chruthú a éascaíonn sealbhú na teanga oifigiúla; mar sin féin, is freagraí ad hoc riaracháin iad seo de ghnáth, nach bhfuil bunaithe ar aon chreat reachtach ná ar chreat cuimsitheach fiú. Léiríonn taighde nach bhfuil *Treoir 77/486/AE* á cur chun feidhme go héifeachtach.

Tá breithnithe a bhaineann leis an gceart chun comhionannais ábhartha. Mura gcuirtear teagasc mháthairtheanga ar fáil do leanaí nach bhfuil máistreacht ar an teanga oifigiúil acu, ar bhonn idirthréimhseach ar a laghad go dtí go mbainfear lánúsáid as an teanga oifigiúil, d'fhéadfadh sé sin a bheith ina shárú ar phrionsabal na cosanta comhionainne ar an dlí (a rátháitear le Prótacal 12 a ghabhann le CECD), ar an bhforas go ndiúltaítear oideachas do na leanaí sin go héifeachtach den cháilíocht chéanna le mic léinn atá líofa sa teanga oifigiúil (féach breithiúnas na Stát Aontaithe *Lau v. Nichols*, 414 U.S. 563 (1974), áit ar cuireadh an prionsabal seo i bhfeidhm). Ós rud é go dtuigeann muid conas is féidir le teanga bac a chur ar theachtadh iomlán agus cothrom na gceart (féach Piller (2016), UNESCO (2008)), d'fhéadfadh tionchar

suntasach a bheith ag an bprionsabal seo ar theanga an tseachadta seirbhíse. Mura gcuirtear cineál éigin teagaisc ar fáil sa mháthairtheanga do leanaí nach leor a n-inniúlacht sa teanga oifigiúil, d'fhéadfadh sé sin a bheith ina shárú ar an gceart chun oideachais a chosnaítear le hAirteagal 2 de Phrótocal 1 a ghabhann leis an CECD (féach an *Chipir v. an Tuirc*, [GC], Uimh. 25781/94, ECHR 2001-IV). Ar deireadh, dá gcuirfí cineál éigin oideachais máthairtheanga ar fáil, d'éileodh na forálacha neamh-idirdhealaitheacha forálacha comhchosúla a thabhairt do bhaill de mhionlaigh teanga eile.

Impleachtaí polaitiúla

Ar a laghad, ba cheart do Bhallstáit an Aontais Treoir 77/486/AE a chur chun feidhme go hiomlán, agus ba cheart cur chuige caighdeánaithe a bheartú: is é is aidhm don Treoir soghluaisteacht trasteorann a chur chun cinn trína áirithiú gur féidir le leanaí shaoránaigh an Aontais Eorpaigh atá ag obair i mBallstáit eile an Aontais a lánpháirtíú go héifeachtach ina dtír dhúchais má fhilleann siad, agus níor cheart go mbeadh an cumas é sin a dhéanamh ag brath ar bheartas oideachais an stáit óstaigh amháin. I gcás nach bhfuil dóthain eolais ar theanga oifigiúil an Stáit ag leanaí atá sa bhunoideachas nó san oideachas meánscoile, bíodh siad ó Bhallstáit eile an AE nó ná bíodh, tugtar le fios go láidir gur

cheart cineál éigin oideachais teanga idirthréimhsigh a chur ar fáil. D'fhonn cur i bhfeidhm neamhréireach na forála a sheachaint, ní mór beartas cuimsitheach a mheas ar a laghad.

Tagairtí agus doimhniú

- Cholewinski, R. (1997). *Oibrithe Imirceacha sa Dlí Idirnáisiúnta um Chearta an Duine: A gCosaint i dTíortha Fostaíochta*. Oxford: Clarendon Press.
- Looting, I. (2016). *Éagsúlacht Teanga agus Ceartas Sóisialta: Réamhrá maidir le Sochtheangeolaíocht Fheidhmeach*. Oxford: Oxford University Press.
- Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *An Coinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine, an séú heagrán*. Oxford: Oxford University Press.
- UNESCO. (2008). *Cáilíocht na Litearthachta agus na Foghlama atá bunaithe ar Mháthair Thongue a fheabhsú: Cás-Staidéar ón Áise, an Afraic agus Meiriceá Theas*. Bangkok: UNESCO.
- Rapóirtéir Speisialta na Náisiún Aontaithe ar Shaincheisteanna Mionlaigh. (2017). *Cearta Teanga na Mionlaigh Teanga: Treoir Phraiticiúil maidir le Cur Chun Feidhme*. An Ghinéiv: Na Náisiúin Aontaithe.

30 An leor an Béarla chun teacht ar dhaoine nua sula bhfoghlaímíonn siad an teanga/na teangacha áitiúla?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Tá sé de chúram ar eagraíochtaí áitiúla amhail bardais agus soláthraithe seirbhíse poiblí teacht isteach saoránach nua de chuid an Aontais, imirceach agus dídeanaithe soghluaiste a éascú. Cé go n-aithnítear go forleathan gur cheart d’inimircigh an teanga áitiúil a fhoghlaim chun lánpháirtiú a chur chun cinn sa mheántearma agus san fhadtéarma, tá gá le forálacha breise maidir le beartais ghlactha. In a lán cásanna, ní mór do bhordais agus d’eagraíochtaí áitiúla straitéis nua a fhorbairt chun daonra atá éagsúil ó thaobh teanga de a bhaint amach nach bhfuil an teanga áitiúil ar eolas aige go fóill. Tá sé thar a bheith tábhachtach i gcásanna ina bhféadfadh an chumarsáid neamhéifeachtach beatha daoine aonair nó cearta bunúsacha an duine (earnáil na sláinte, ceartas, oideachas) a chur i mbaol. Ina theannta sin, tá gá le beartais fáiltithe do dhaoine nua.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Le bheith éifeachtach, ní mór d’eagraíochtaí cumarsáid a dhéanamh le hinimircigh atá ag teacht isteach i dteanga a thuigeann siad. Ba cheart, dá bhrí sin, faisnéis faoi ghnéithe foirmiúla agus neamhfhoirmiúla den saol laethúil (maidir le nósanna imeachta riaracháin, rochtain ar an margadh saothair, tithíocht, sláinte agus oideachas, saoráidí agus príomhshaoráidí cultúrtha agus spóirt) a aistriú go teangacha na nuatheachtaithe. Béarla úsáidtear go minic mar theanga réamshocraithe chun críocha den sórt sin. Is léir ón taithí a fuarthas, áfach, nach leor an Béarla chun inimircigh a shroicheadh. Níl ach roinnt acu Béarla líofa ar chúiseanna éagsúla, amhail breith agus oideachas, a raibh cónaí orthu i dtír ina labhraítear an Béarla nó mar gheall ar a gcuid oideachais agus/nó a gcuid gníomhaíochtaí gairmiúla. Tá cuid mhór acu, áfach, nach bhfuil aon scileanna Béarla acu, nó níl acu ach eolas teoranta ar an mBéarla nach mbeadh leordhóthanach chun cumarsáid éifeachtach a dhéanamh.

Léiríonn staidéar ar oibríthe sóisialta sa Bhruiséil go n-úsáidtear scileanna teanga na foirne agus na n-imirceach i mBéarla agus i dteangacha áitiúla (Fraincis agus Ollainnis), ach i gcumarsáid shimplí amháin. Tá “Léiritheoirísóisialta” (deimhnithe le haghaidh obair shóisialta) ag teastáil chun agallaimh níos casta a dhéanamh (De Rijk 2016.).

Léaráidí agus fianaise

Ó "Beartais Áitiúla Fáilte d’imircigh AE"¹, cathracha Amsterdam, an Bhruiséil, Baile Átha Cliath, Hamburg, Cóbanhávan agus Göteborg, tá beagán níos mó ar eolas againn faoi shaoránaigh shoghluaiسته an AE agus faoi na fadhbanna cumarsáide nuair a thagann siad isteach i gcathair nua. In Amsterdam (an Ísiltír), meastar gur grúpa “deacair” iad na Bulgáraigh. Is minic nach labhraíonn siad Béarla (*Tuarascáil Deiridh Polasaithe 2016 Fáilte, Amsterdam*, lch. 43). In Göteborg (an tSualainn), “Is í an Rómáin an teanga is coitianta a úsáidfidh eagraíochtaí a bhíonnag obair le himircigh leochaileacha san Aontas Eorpach, roimh an mBéarla agus antSualainnis (*Tuarascáil Deiridh Bheartais 2016, Göteborg*, lch 39).

Impleachtaí polaitiúla

Dá bhrí sin, níor cheart do bhordais agus d’eagraíochtaí pobail áitiúla eile a bhfuil ról lárnach acu fáilte a chur roimh inimircigh nua amhail ionaid fostaíochta, seirbhísí poiblí, cumainn tithíochta, bainc, ospidéal, scoileanna, cumainn spóirt agus chultúrtha, a n-iarraictear a theorannú go Béarla amháin. Ba cheart dóibh a mbeartais teanga a chur in oiriúint do shainiúlachtaí na ndaoine nua agus aistriúcháin a ullmhú a bheidh curtha in oiriúint do scileanna teanga na mórghrúpaí. Chuige sin, tá gá le feacht agus eolas ar chomhdhéanamh teanga an chomhthéacs áitiúil agus, thar aon rud eile, ar scileanna teanga na n-imirceach.

Chomh maith le doiciméid i dteangacha éagsúla (teangacha cumarsáide amhail Béarla, Fraincis, Spáinnis, Portaingéilis, Araibis agus mórghrúpaí), ba cheart leagan sa teanga áitiúil nó sna teangacha áitiúla a chur ar fáil chun a áirithiú go mbeidh an fhaisnéis a chuirtear ar fáil ar fáil do chónaitheoirí áitiúla freisin, agus b’fhéidir go mbeadh mearbhall orthu faoina bhfuil snabileoga eolais agus b’fhéidir go mbeidís eisiata ón bpróiseas cumarsáide, agus b’fhéidir forálacha agus cearta sonracha. Tá sé éasca go leor aird a thabhairt ar an leagan amach ionas gur féidir léamh comparáideach a dhéanamh ar an doiciméad céanna i leaganacha teanga éagsúla dóibh siúd a léigh é in dhá theanga iasachta (dóibh). Ní hamháin go n-éascaíonn sé sin ábhar a chur in iúl idir imircigh agus oifigigh áitiúla (nó áitribh ina

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

líonra sóisialta), ach d'fhéadfaí bróisiúir nó bileoga eolais a úsáid mar ábhar teagaisc i gcúrsaí teanga chun an teanga/na teangacha áitiúla a shealbhú.

Maidir le cumarsáid ó bhéal, ní mór d'eagraíochtaí áitiúla feasacht a mhúscailt maidir lena n-éagsúlacht teanga féin. Bacheart go spreagfadh sé cumas na bhfostaithe cumarsáid a dhéanamh i dteangacha seachas teangacha oifigiúla, ionas gur féidir na hacmhainní sin a úsáid i gcásanna éigeandála. Is acmhainn thábhachtach é córas náisiúnta cianateangairí ar féidir glaoch air ar an teileafón, go háirithe in earnáil na sláinte. Ba cheart do bhordais agus d'eagraíochtaí áitiúla (amhail ospidéal) teacht le chéile chun córas den sórt sin a chruthú mura bhfuil sé ann cheana féin ar an leibhéal náisiúnta. I roinnt earnálacha, go háirithe in earnáil na sláinte, tá an idirthréimhse ina meastar go bhfuil gá le hateangaireacht/aistriúchán chun cumarsáid éifeachtach agus cóireáil éifeachtach a áirithiú i bhfad níos faide ná i gcásanna eile, toisc gur gá leibhéal i bhfad níos airde

scileanna teanga a bheith ag daoine nua sa réimse seo; teastaíonn níos mó ama uathu chun an leibhéal sin a bhaint amach.

Tagairtí agus doimhniú

- Boix-Fuster, E. (Ed.) (2015). *Éagsúlacht uirbeach agus beartais teanga i bpobail mheánmhéide teanga*. Briostól: Cúrsaí Ilteangacha.
- De Ryck, L.-P. (2016). *Taalcommunicatie sa het gebruik van brugfuncties in de Brusselse Hulpverlening*. An Bhruiséil: IS TRIÚR É.
- King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016). *An chathair ilteangach. Beogacht, coimhlint agus athrú*. Briostól: Cúrsaí Ilteangacha.
- Fáilte a chur roimh Fhoireann Uirlisí na hEorpa (2016). *Beartais áitiúla le haghaidh shaoránaigh shoghluaiste an Aontais*. Amstardam.

31 Ar chóir do Stáit seirbhísí a chur ar fáil d'imircigh ina dteanga féin?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Ollscoil Dhún Éideann

Mar thoradh ar imirce ollmhór laistigh den Eoraip agus chun na hEorpa ó thar lear, tá líon mór daoine a bhfuil cónaí orthu go dlíthiúil i mBallstáit an AE tar éis teacht chun cinn agus gan ach eolas teoranta acu ar theanga oifigiúil nó ar theangacha oifigiúla an stáit. Cosúil leis an bpobal i gcoitinne, braitheann siad ar réimse seirbhísí, ó chúram sláinte agus slándáil shóisialta go clárú feithiclí agus tiománaithe, agus bíonn orthu idirghníomhú leis an Stát chun críocha éagsúla, lena n-áirítear cánacha a íoc, clárú vótálaithe (má tá sé de cheart acu é sin a dhéanamh) agus mar sin de. Cé chomh mór is atá oibleagáid ar an Stát seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a chur ar fáil do na daoine sin? An gá do státseirbhísigh iad féin teangacha na n-imirceach a labhairt go líofa chun na seirbhísí sin a chur ar fáil?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Ó thús na 1990idí i leith, forbraíodh sraith ionstraimí dlí idirnáisiúnta, lena n-áirítear an *Creat-Choibhinsiún um Chosaint na Mionlach Náisiúnta* agus an *Chairt Eorpach do Theangacha Réigiúnacha nó Mionlaigh*, lena gceanglaítear ar an Stát seirbhísí poiblí áirithe a sholáthar trí mhionteanga i gcúinsí áirithe. Go ginearálta, níl feidhm ag na hionstraimí sin ach amháin maidir le mionlaigh sheanbhunaithe ar chríoch an Stáit ('dúchasaigh') agus ní maidir le hinimircigh ('nuachtanna'), cé gur mionteanga teanga an imircigh freisin a chosnaítear leis na hionstraimí sin, is féidir leis an imirceach leas a bhaint as an gcosaint sin. Tugann taighde a rinneadh le déanaí le fios, áfach, go bhfuil an t-idirdhealú idir mionlaigh dhúchasacha agus mionlaigh nua ag dul i laige, lena n-áirítear i gcásdlí Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (Burch, 2010; Medda-Windischer, 2017).

Tá conarthaí idirnáisiúnta um chearta an duine amhail an *Coinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine (ECHR)* agus an *Cúinant Idirnáisiúnta ar Chearta Sibhialta agus Polaitiúla* ar choinníoll i gcónaí nach mór iad siúd nach dtuigeann an teanga oifigiúil a chur ar an eolas go pras i dteanga a thuigeann siad an chúis atá lena ngabháil agus na cúisimh ina n-aghaidh, agus go bhfuil an ceart chun ateangaire acu in ábhair choiriúla. Cé nach n-aithnítear go sainráite aon cheart eile chun seirbhísí teanga mionlaigh sna hionstraimí sin, féadfaidh prionsabal na cosanta comhionainne don dlí (a ndéantar cur síos air i bPrótocal 12 a ghabhann le

CECD) a cheangal go soláthrófar na seirbhísí sin i gcúinsí áirithe, go háirithe i bhfianaise na tuisceana níos fearr atá ann faoi láthair ar an tionchar diúltach a d'fhéadfadh a bheith ag easpa seirbhísí den sórt sin ar dhaoine nach bhfuil an teanga oifigiúil acu (Dunbar, 2006); Creachadh, 2016). I gcás, mar shampla, go mbíonn tionchar ag neamhábaltacht chun cumarsáid éifeachtach a dhéanamh sa teanga oifigiúil ar an gcumas an caighdeán céanna seirbhísí leighis is féidir leo a fháil, d'fhéadfadh sé go n-iarrfaí ar an Stát é a leigheas, b'fhéidir trí ateangaire a sholáthar nó fiú saineolaí a labhraíonn teanga an mhionlaigh a chur ar fáil (i gcás ina bhféadfadh ateangaireacht bac a chur ar chúram cuí).

Léaráidí agus fianaise

I gcuid mhaith de Bhallstáit an AE, freagraíonn an stát cheana féin do riachtanais daoine nach bhfuil in ann cumarsáid éifeachtach a dhéanamh sa teanga oifigiúil: Tá fógraí poiblí ilteangacha, bróisiúir eolais, etc. le feiceáil níos minice anois in oifigí dochtúirí, in údarais áitiúla agus in institiúidí poiblí eile. Ní gnách go mbíonn creat reachtach nó beartas cuimsitheach ceangailteach mar threoir ag na bearta sin, ach is freagairtí ad hoc ar réaltachtaí teanga iad. Dá bhrí sin, tá difríochtaí suntasacha sa chleachtas, fiú laistigh den Stát céanna. Mura bhfuil creat reachtuil nó beartas cuimsitheach ceangailteach ann cruthaítear na coinníollacha maidir le neamh-chomhshheasmhacht sa soláthar, agus faigheann cainteoirí teangacha áirithe seirbhísí áirithe ar a laghad ina dteanga féin, rud a d'fhéadfadh prionsabal an neamh-idirdhealaithe a shárú (e.g. nuair a dhéantar failí ar ghrúpaí teangaáirithe nó nuair nach ndéantar freastalleordhóthanach orthu) agus cosaint chomhionann an dlí.

Tá prionsabal na comhréireachta, ar coincheap dlíthiúil é a bhfuil tábhacht bhunúsach ag baint leis, úsáideach ó thaobh creat nó beartas iomchuí a shainiú. Ar an gcéad dul síos, dá thromchúisí an neamhábaltacht cumarsáid a dhéanamh sa teanga oifigiúil, is mó an gá don Stát cóir chomhionann a chinntiú trí rochtain ar an tseirbhís a chur ar fáil trí theanga an úsáideora. Sna comhthéacsanna is tromchúisí, mar shampla, iad siúd atá ar aon dul le cailleadh saoirse (rud a chiallaíonn an ceart chun ateangaire, dá dtagraítear thuas), d'fhéadfadh sé gur oibleagáid iomlán a bheadh ann an tseirbhís a chur ar fáil trí ateangaire nó tríd an soláthraí seirbhíse. Ar an dara dul síos, i gcásanna eile, is féidir leibhéal an tsoláthair a chinneadh trí "scálasoghluaiste" a chur i

bhfeidhm, agus tairiscint níos mó ar fáil nuair a bhíonn tíúchan níos mó nó líon níos mó cainteoirí i dteanga arleith ann nachbhfuilín ann cumarsáid a dhéanamh go héifeachtach sa teanga oifigiúil.

Impleachtaí polaitiúla

Bacheart do Stáit a chur san áireamh a mhéid a sholáthraítear seirbhísí poiblí agus riaracháin sa mhionteanga i dteangacha eile seachas an teanga oifigiúil. I gcás ina gcuirtearseirbhís ar fáil, ní mór cineálna seirbhíse a sholáthraítear, líon na gcainteoirí teanga mionlaigh agus an méid de chomhchruinnithe suntasacha cainteoirí a chur san áireamh chun leibhéal na seirbhísí a chuirfear ar fáil agus na teangacha ina soláthrófar na seirbhísíachinneadh.

Tagairtí agus doimhniú

Burch, E. S. (2010). Mionlaigh Réigiúnacha,

Inimircigh, agus Imircigh: Tagairt do Chearta Mionteangacha san Eoraip, *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261-312.

Dunbar, R. (2006). An bhfuil sé de dhualgas ar Reachtaíocht maidir le Mionlaigh Teanga? *Journal of Law and Society*, 33, 181-198.

Medda-Windischer, R. (2017). Sean-Mionlaigh agus Mionlaigh Nua: Rialachas Éagsúlachta agus Comhleanúnachas Sóisialta ó Pheirspictíocht Chearta Mionlaigh. *An Staidéar Eorpach agus Réigiúnach*, 11, 25-42.

Looting, I. (2016). *Éagsúlacht Teanga agus Ceartas Sóisialta: Réamhrá maidir le Sochtheangeolaíocht Fheidhmeach*. Oxford: Oxford University Press.

Rapóirtéir Speisialta na Náisiún Aontaithe maidir le Saincheisteanna Mionlaigh (2017). *Cearta Teanga na Mionlaigh Teanga: Treoir Phraiticiúil maidir le Cur Chun Feidhme*. An Ghinéiv: Na Náisiúin Aontaithe.

32 An féidir le beartais teanga feabhas a chur ar **thorthaí fostaíochtado mhnáinimirceacha?**

Brian Carey, Andrew Shorten, Ollscoil Luimnigh

Is féidir le scileanna teanga agus úsáid na teanga sa tsochaí agus san ionad oibre difear a dhéanamh do dhuine i saothar spéisíúil. Tugann fianaise eimpireach le fios go bhfuil inimircigh nach cainteoirí oilte teanga an tromlaigh faoi mhíbhuntáiste go ginearálta i margáí saothair agus go bhféadfadh bacainní eile a bheith roimh mhná inimirceach go háirithe. Ardaíonn sé sin an cheist an féidir beartais teanga a cheapadh chun cabhrú le deireadh a chur le bacainní teanga ar fhostaíocht a mbíonn tionchar díreireach acu ar mhná.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá sé léirithe ag taighde eacnamaithe go bhfuil tionchar diúltach ag an neamhábaltacht an teanga áitiúil a labhairt ar ioncam na n-inimirceach (Chiswick and Miller, 1995; Dustmann & Van Soest, 2002). Tugann roinnt staidéar le fios go bhfuil gné inscne ag baint leis an bhfeiniméan seo freisin. Mar shampla, tá sé léirithe ag taighde san Ollainn, cé go dtuilleann mná inimirceach le scileanna ísle Ollainnise níos lú ná mná inimirceacha a bhfuil scileanna níos fearr san Ísiltír acu, níl an caidreamh céanna ann d'fhir (Yao agus Van Ours, 2015). Is é is cúis leis sin go minic go mbíonn bacainní éagsúla roimh fhir agus mná roimh an bhfostaíocht. Mar shampla, fuarthas amach i staidéar a rinneadh ar inimircigh Afracacha i gCeanada cé gur minic a bhíonn rochtain ag fir inimirceach ar obair ghorm bhóna, is dóchúla nach bhfuil na scileanna teanga ag mná inimirceacha a theastaíonn do ghairmeacha atá inchomparáide agus baineann go traidisiúnta, amhail i gcúrsaí miondíola, riaracháin nó cúraim (Creese and Wiebe, 2012).

B'fhéidir nach léiríonn na míbhuntáistí a bhaineann do mhná inimirceacha i gcomparáid le fir ach patrúin níos leithne den neamhionannas inscne i margáí saothair, ós rud é go dtuilleann mná níos lú ná fir i gcoitinne ar chúiseanna éagsúla. Má bhíonn míbhuntáistí sonracha teanga ann, áfach, a bhfuil seans ar leith ann go mbeidh mná inimirceach aghaidh orthu, beidh gá le tuiscint a fháil orthu má táthar chun aghaidh a thabhairt orthu go rathúil trí bheartais phoiblí.

Léaráidí agus fianaise

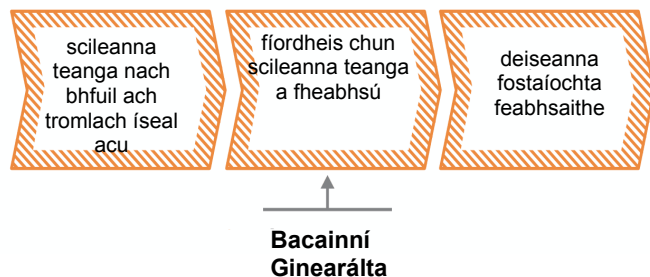
Is é an phríomhchúis nach bhfuil daoine in ann obair shásúil a fháil ná nach bhfuil na scileanna teanga atá á lorg ag fostóirí acu, agus cuirfear leis an míbhuntáiste sin mura bhfuil siad in ann feabhas a chur ar a gcuid scileanna teanga. Cé go bhféadfadh roinnt grúpaí sóisialta éagsúla a bheith thíos leis na cúinsí sin, tarlaíonn siad go minic i measc na ndaoine is boichte, agus go háirithe i measc na n-inimirceach nach bhfuil chomh saibhir sin a shroicheann siad gan ceannas ar an bpríomhtheanga áitiúil. Is é is cúis leis sin go mbíonn níos lú deiseanna fostaíochta ar an gcéad dul síos ag imircigh nach bhfuil chomh saibhir sin go ginearálta, agus toisc nach ann do dheiseanna foghlama teangacha cuí nó nach bhfuil siad deacair rochtain a fháil orthu, go háirithe dóibh siúd a bhfuil post marthanais acu cheana féin. Mar thoradh air sin, d'fhéadfadh inimircigh nach bhfuilformhór na scileanna teanga acu a bheith níos leochailí do thréimhsí fada tearcfhostaíochta, sa chás go bhfuil an fhostaíocht faoi bhun an leibhéil cáilíochta atá acu.

Tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara go bhféadfadh sé go mbeadh mná inimirceach faoi mhíbhuntáiste go háirithe maidir le scileanna teanga tromlaigh a shealbhú. Ar thaobh amháin, fuair staidéar go claonadh mná tí a fhoghlaim níos lú ná fir sna teangacha ceannasacha (Pavlenko agus Piller, 2001). Tugann sé sin le tuiscint go mbeidh míbhuntáistí ar leith ag baint le roinnt ban nach bhfuil sa mhargadh saothair faoi láthair má lorgaíonn siad fostaíocht amach anseo. Os a choinne sin, d'fhéadfadh sé go mbeadh sé deacair ar mhná atá i bpoist mhíshásúla faoi láthair agus a d'fhéadfadh leas a bhaint as scileanna teanga breise a leithéid a dhéanamh má bhíonn orthu freisin "an dara post" a dhéanamh sa bhaile (Hochschild, 2012).

Impleachtaí polaitiúla

Ba chóir go mbeadh sé mar aidhm ag beartais phoiblí i gcuideachtaí soghluaiste a chinntiú go bhfuil deis ag gach duine post sásúil a fháil. Chun é sin a bhaint amach, ní mór firicí faoi neamhionannais struchtúracha atá ann cheana a chur ar an eolas faoi bheartais teanga, ionas nach gcuirfear leo. Mar shampla, má bhíonn sé róchostasach teanga nua a fhoghlaim, beidh na buntáistí

a bhaineann le teanga nua a fhoghlaim teoranta dóibh siúd atá in acmhainn í a fhoghlaim. Ar an gcúis sin, maidir le beartais teanga a bhfuil sé mar aidhm leo cuimsiú a chur chun cinn trí fheabhas a chur ar dheiseanna fostaíochta d'inimircigh, ba cheart fíricí faoin neamhionannas inscne a bheith mar bhonn leo freisin agus, go háirithe, faoi na dúshláin shonracha a bhíonn os comhair ban imirceach, sa bhaile agus i saol na hoibre, chun scileanna a shealbhú i dteanga an tromlaigh.

Tagairtí agus doimhniú

Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). An Endogeneity between Language and Earnings: Anailís

Idirnáisiúnta. *Journal of Labor Economics*, 13, 246-88.

Créese, G. & Wiebe, B. (2012) 'Fostaíocht Mharthanais': Inscne agus díoilúint i measc Inimircigh Afracacha i gCeanada. *An Imirce Idirnáisiúnta*, 50, 56-76.

Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). Teanga agus tuilleamh na n-imirceach. *Athbhreithniú ar Chaidreamh Tionscail agus Saothar*, 55, 473-492.

Hochschild, A. (2012). *An Dara hAistriúchán: Tuismitheoirí Oibre agus an Réabhlóid ag Baile* (eagrán athbhreithnithe, le A. Machung). Londain: Penguin.

Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Treoracha Nua sa Staidéar ar Ilteangachas, Foghlaim Dara Teanga, agus Inscne. In A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-Dwyer (Eds.) *Ilteangachas, Foghlaim Teanga agus Inscne* (lch. 17-52). Nua-Eabhrac: Caoirigh Gruyter ar.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Scileanna teanga agus feidhmíocht mhargadh saothair na n-imirceach san Ísiltír. *Eacnamaíocht an tSaothair*, 34, 76-85.

33 Conas is féidir leis an mbeartas teanga feabhas a chur ar “luaineacht” na n-imirceach?

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

Tagraíonn “soghluasteacht” do shoghluasteacht *fhéideartha* daoine. Braitheann méid na soghluasteachta ar a éasca is féidir le duine bogadh ó áit go háit, rud a bhraitheann freisin, i measc nithe eile, ar scileanna an duine (lena n-áirítear scileanna teanga). Cuirtear coincheap na soghluasteachta leis an anailís ar imirce ó pheirspictíochtaí éagsúla, ó eolas socheacnamaíoch (e.g. an chaoi a mbaineann scileanna teanga le rathúlacht sa mhargadh saothair) (Koopmans 2010) nó sochchultúrtha/síceolaíoch (e.g. conas a bhaineann beartais asimilationist le meabhairshláinte na mionlach cultúrtha) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tands-Tóth Vanóth 2003). Is féidir le beartas teanga tionchar a imirt freisin ar mhódúlacht (Houtkamp 2017). Trí shoghluasteacht daoine a éascú d’fhonn leas a bhaint as deiseanna níos fearr in áiteanna eile, is féidir a bheith ag súil go mbeidh dálaí socheacnamaíocha feabhsaithe ag gabháil leis an tsoghluasteacht.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá an taighde soghluasteachta sách nua fós. Tugadh isteach an coincheap, a forbraíodh ar dtús i dtaighde bitheolaíochta, i socheolaíocht uirbeach ag Kaufmann et al. (2004), d’fhonn creat comhtháite a dhearadh chun staidéar a dhéanamh ar na gnéithe éagsúla d’acmhainneacht soghluasteachta agus caipitil a éascaíonn soghluasteacht. I gcomhthéacs an tionscadail MIME, leathnaíodh úsáid choincheap na soghluasteachta chun saincheisteanna sochtheangeolaíochta (Houtkamp 2014) a chuimsiú, agus béim á leagan ar a thábhachtaí atá an bonneagar teanga. I gcás imirce idirnáisiúnta, áirítear leis an mbonneagar sin saoráidí le haghaidh mhúineadh na máthairtheanga agus sealbhú na hósttheanga. Tá tábhacht freisin le tuairimí na n-imirceach maidir le luach a scileanna teanga, ina dtír chónaithe agus i dtíortha óstacha a d’fhéadfadh a bheith ann. Ina theannta sin, tá measúnú na n-imirceach ar an mbeartas teanga sa tír ina bhfuil cónaí orthu faoi láthair ábhartha freisin.

Léaráidí agus fianaise

D’fhonn an idirghníomhaíocht idir beartas teanga agus soghluasteacht a mheas, rinneadh 60 agallamh le hinimircigh na Tuirce agus na Polainne agus lena sliocht idir 2015 agus 2017 san Ísiltír, sa Fhrainc agus

sa tSualainn. Cuireadh ceist ar fhreagróirí faoin dearcadh atá acu i leith oideachas na máthairtheanga (i.e. múineadh isteach nó teanga a dtíre bunaidh) agus saoráidí chun an teanga óstach a fháil. Dhírigh na hagallaimh freisin ar scileanna na bhfreagróirí i dteangacha eile AE agus fiafraíodh díobh cé na teangacha a mbeadh suim acu i staidéar a dhéanamh chun a soghluasteacht laistigh den Aontas a mhéadú. Tá ceithre cinn de phríomhchonclúidí ann.

1. *Measann freagróirí go bhfuil sé thar a bheith tábhachtach teanga a fháil sa tsochaí óstach, ach cháin siad a cur chun feidhme praiticiúil, go háirithe a fócas láidir ar ghramadach.* Mheas na freagróirí go mbeadh na cúrsaí níos éifeachtaí trí dhíriú níos mó ar scileanna cumarsáide béil.

2. *Dealraíonn sé gur fadhb ranga é an t-oideachas máthairtheangach agus an t-ilteangachas i gcoitinne.* San Ísiltír, cuireann tuismitheoirí a bhfuil stádas socheacnamaíoch íseal acu in iúl uaireanta go bhfuil amhras orthu faoi oideachas dátheangach a bpáistí nó faoi chlárú in oideachas dátheangach, mar gheall ar eagla go gcuirfeadh sé sin bac ar a ndeiseanna teanga óstach a fhoghlaim agus ar an gcaoi sin srian a chur lena ndeiseanna socheacnamaíocha.

3. *Tá imní ar roinnt freagróirí go bhféadfadh beartais oideachais na máthar agus beartais ilchultúrtha i gcoitinne leithscaradh a chothú,* agus léiríonn na sonraí freisin míchompord i measc na bhfreagróirí agus iad ag scrúdú na n-éifeachtaí a bhíonn ag cláir oideachais máthairtheanga agus agtrealamh maidir le próisis lánpháirtithe agus cuimsithe sa chomhthéacs sóisialta agus teangeolaíoch áitiúil.

4. *Is minic a luaitear scileanna na máthairtheanga mar éascaitheoir soghluasteachta san AE, go háirithe do phobail eitneacha atá scaipthe in a lán tíortha;* tuairiscíonn na Polannaigh agus na dTurcach araon go mbíonn teagmhálacha ann go minic idir pobail eitneacha ar fud an AE. Mar thoradh air sin, méadaíonn deonú ceart ar oideachas teanga d’inimircigh a soghluasteacht, rud is féidir a bheith ag súil, i gcoitinne, le feabhas a chur ar a staid shocheacnamaíoch.

Impleachtaípolaitiúla

Sna hagallaimh a rinneamar maidir leis an ngné teanga a bhaineann leis an tsoghluasteacht a d’fhéadfadh a bheith ann, nó “an tsolúbthacht”, tugtar le fios gur cheart do na húdaráis, mar threoir ghinearálta bheartais, clár

cuimsitheach um oideachas teanga a fhorbairt do dhaoine soghluaiste agus tacú leis an gclár sin. Ba cheart teagasc teangacha áitiúla (oifigiúla) a chuimsiú faoin gclár seo, ach ba cheart teangacha inimirceacha (oidhrí) a bheith san áireamh ann freisin. Ba cheart díriú ar theanga mar inniúlacht iniompartha lena gcuirfí le soghluaisteacht nó soghluaisteacht fhéideartha daoine mar ghné amháin de chlár *den* chineál sin. Tá soghluaisteachtríthábhachtach toisc go n-éascaíonn sé do dhaoine deiseanna socheacnamaíochaníos fearr a shainaithint agus bogadh go dtí áiteanna eile ina bhfuil na deiseanna sin inrochtana.

Aithnítear go ginearálta gur gá an teanga áitiúil a fhoghlaim, d'fhonn rochtain ar an margadh saothair áitiúil a éascú agus d'fhonn comhtháthú comhchuí i sochaí na tíre óstaí a chur chun cinn. Léiríonn agallaimh, áfach, go bhfuil gá le praiticiúlacht i measc úsáideoirí. Ba cheart do chúrsaí teanga sa tír óstach (go háirithe do dhaoine fásta) aird ar leith a thabhairt ar an ailíniú idir ábhar na gcúrsaí agus fíor-riachtanais na n-úsáideoirí.

Tásétabhachtach go mbeadh rochtain ar ghnáthchúrsaí máthairtheanga (nó teangoidhreachta) ní hamháin ar chúiseanna a bhaineann le cearta teanga an duine, rud a thugann rochtain chothrom ar an litearthacht ina dhiaidh sin, ach freisin toisc teagmhálacha a éascú i dtíortha eile san AE le pobail easaoránacha eile nó le himircigh a bhfuil an teanga chéanna acu ag cur leis an tsoghluaisteacht freisin, rud a bhfuil iarmhairtí dearfacha socheacnamaíocha aige.

Tá eagla ar roinnt tuismitheoirí inimirceach go mbeidh drochthionchar ag an teanga oidhreachta ar thodhchaí a bpáistí. Mar sin féin, ní thacaítear leis an eagla sin trí thaighde ar chonairí socheacnamaíocha na n-imirceach. D'fhéadfadh easpa úsáide na gcuraclam máthairtheanga cur leis an mbearna idir réimse scileanna teanga na n-imirceach is boichte agus is saibhre, fiú má tá cearta

fairsinge ag teangacha inimirceach. Dá bhrí sin, ba cheart do na húdaráis, trí fheachtais faisnéise, díriú ar bhuntáistí an dátheangachais.

Tagairtí agus doimhniú

- Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003). Ilchultúrachas agusculturation: tuairimí na hÍsiltíre agus na Tuirce-na hÍsiltíre. *Iris Eorpach na Síceolaíochta Sóisialta*, 33, 249-266.
- Horenczyk, G. (1996). Seilfeanna Imirceacha i gCoinbhleachta. G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *Aonáin Eorpacha atá ag Athrú* (lch. 241-252). Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Houtkamp, C. (2014). Teanga a chomhtháthú sna teoiricí maidir le gluaiseacht fadraoin: migration v. mobility & the concept of motility. *A'dam multiling*, 1, 16-26.
- Houtkamp, C. (le teacht). Ábharthacht na soghluaisteachta i dtaighde ar aistrithe teanga. *Fadhbanna Teanga agus Pleanáil Teanga*.
- Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Soghluaisteacht: Soghluaisteacht mar chaipiteal. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28, 745-756.
- Koopmans, R. (2010). Trádáil-Cionta idir Comhionannas agus Difríocht: Lánpháirtiú Inimirceach, Ilchultúrachas agus an Stát Leasa sa Pheirspictíocht Trasnáisiúnta. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1-26.
- Van Oudenhoven, J., Prins, K. & Buunk, B. (1998). Dearcadh ball de mhionlach agus de thromlach i dtreo inimirceigh a chur in oiriúint. *Iris Eorpach na Síceolaíochta Sóisialta*, 28, 995-1013.

34 Cén chaoi ar cheart beartais teanga náisiúnta a oiriúnú do chomhthéacs na gcathracha sonracha?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

I bhformhór na dtíortha Eorpacha, úsáideann na húdaráis ceann amháin nó, i gcásanna eisceachtúla, dhá theanga oifigiúla de chuid an stáit chun cumarsáid a dhéanamh leis na saoránaigh. Is léir go bhfuil an cleachtas sin i gcodarsnacht le próifíl theangeolaíoch na bpobal uirbeach in a lán cathracha móra san Eoraip, a raibh i bhfad níos ilteangaí acu ná réigiúin neamhuirbeacha. Ní hamháin go bhfuil “mega—city” ach ceirtleáin uirbeacha ina bhfuil níos lú ná 500,000 áitritheoir (Carson & King, 2016 le brath ar an bhfás tapa seo sa daonra de bhunadh éagsúil agus ar éagsúlacht teanga chomhfhreagrach. 2). Mar thoradh air sin, tá dúshláin éagsúla os comhair cathracha atá ag éirí níos ilteangaí de réir a chéile i mbainistiú teanga agus i mbeartais teanga.

Cruthaíonn an éagsúlacht teanga uirbeach teannas idir dhá chuspóir: an cuspóir maidirle soghluaisteacht shóisialta agus gheografach chónaitheoirí agus nuatheachtaithe, ar thaobh amháin, agus a lánpháirtíú sa tsochaí uirbeach, ar an taobh eile. Má tá scileanna i dteangacha eile de dhíth chun cuspóir na hardsoghluaiseachta a bhaint amach, tá nasc idir cuspóir na sochaí cuimsithí agus sealbhú scileanna sa teanga áitiúil nó sna teangacha áitiúla. Ina theannta sin, ní i gcónaí a chuirtear seirbhísí poiblí áitiúla in oiriúint do riachtanais na n-inimirceach nua, ós rud é gur minic a bhíonn teanga eile acu seachas an teanga oifigiúil nó na teangacha oifigiúla. D’fhéadfadh an staid sin moill a chur agus d’fhéadfadh sé bac a chur ar inimirceach a bheith sa tsochaí óstach.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

I gcur chuige an-simplithe (a úsáidtear anseo don ghaireacht), is féidir bainistiú teanga a eagrú i dtír réimse a bhfuil ábharthacht ar leith ag baint leo maidir le timpeallacht uirbeach ilteangach:

Beartaisa shainíonn úsáid phoiblí agus stádas teangacha,

• polasú a dhéanamhar fhoghlaim teangacha, agus

Beartaislena rialaítear soláthar seirbhísí aistriúcháin phoiblí agus ateangaireachta (Skrandies, 2016: 114).

Tá baint dhíreach ag na réimsí sin leis na cuspóirí tacú le cuimsiú agus soghluaisteacht cónaitheoirí. Mar sin féin, tá siad éagsúil ó thaobh oiriúnú féideartha do chomhthéacs uirbeach ar leith.

Léaráidí agus fianaise

Maidir leis an gcéad chineál bainistíochta teanga, tá reachtaíocht curtha i bhfeidhm ag formhór na Stát ar dá réir nach féidir ach teangacha oifigiúla agus roinnt teangacha réigiúnacha sna críocha ina labhraítear iad a úsáid i gcumarsáid phoiblí agus oifigiúil. Tá riarachán aonteangach de *jure* ag formhór na stát Eorpach, go háirithe an Fhrainc agus an Ghearmáin. Is *tíortha dejurebilingual* stáit eile, amhail an Fhionlainn agus Éire. Sa chás go bhfuil údar leis na figiúirí, glacann a n-údaráis bhardasacha leis an dátheangachas, a úsáideann teangacha oifigiúla nó réigiúnacha i gcumarsáid le pobal na cathrach. Ar an iomlán, is féidir a rá go mbíonn úsáid na teanga i gcumarsáid oifigiúil ar an leibhéal bardasach á rialú go minic ag an reachtaíocht náisiúnta.

Maidir leis an dara sraith de bhearta a bhaineann le sealbhú teanga, is féidir cláir foghlama teanga a mhodhnú chun díriú ar theangacha tromlaigh agus mionlaigh atá i láthair i gcathair a fháil.

I roinnt stát, amhail an Laitvia, faigheann bardais acmhainní buiséadacha chun cúrsaí teanga a eagrú atá oiriúnaithe do riachtanais foghlama teanga de réir mar a thagann siad chun cinn ar an leibhéal áitiúil. Mar sin féin, is minic a rialaíonn an Roinn Oideachais comhtháthú teangacha iasachta áirithe isteach i gcuraclaim scoile ag leibhéal an Stáit (nó i réigiún roinnt stát cónaidhmeach).

Maidir leis an tríú cuid de na réimsí beartais thuasluaite, eadhon seirbhísí poiblí a sholáthar i roinnt teangacha, is fusa beartais teanga náisiúnta a chur in oiriúint do chomhthéacs na cathrach ar leith. I ndáil leis sin, is féidir le húdaráis áitiúla a bheith ar thús cadhnaíochta maidir le bacainní ar chumarsáid lena gcónaitheoirí a shárú agus lánpháirtíú mionlach teanga a mhéadú gan difear a dhéanamh do stádas dlíthiúil na dteangacha a labhraíonn an daonra. Léiríodh é sin le níos mó ná cás-staidéar amháin ar chathracha ilteangacha san Eoraip, i gCeanada agus san Astráil a thugann forbheathnú ar chineálacha éagsúla cur chuige i leith bainistiú teanga i gcomhthéacs uirbeach (Rí & Carson, 2016).

Léirítear sna samplaí sin, i gcreataí reachtacha an-éagsúla ar an leibhéal náisiúnta, gur féidir le húdaráis bhardasacha freagairt d’ilteangachas de facto an daonra uirbigh (agus go mbainfeadh siad tairbhe as i gcoitinne).

Impleachtaí polaitiúla

Mar achoimre, ba cheart go gcomhlánófaí beartais teanga náisiúnta le gníomhaíochtaí ar an leibhéal áitiúil a fhreagraíonn don chomhthéacs uirbeach sonrach. Trí thacaíocht a thabhairt don ilteangachas trí bheartais agus cleachtais ar an leibhéal áitiúil, is féidir le stór teanga na saoránach mórán a leathnú agus, ar an gcaoi sin, níos mó deiseanna soghluaisteachta a chur ar fáil dóibh. I gcomhar le foghlaim na teanga áitiúla ag nuatheachtaithe, cuireann sé seo forbairt eitice ilteangaí chun cinn a chabhródh le muintearas a chothú, agus dá bhrí sin le cuimsiú, i bpobal (níos ilteangaí).

Tagairtí agus doimhniú

Carson, L. & King, L. (2016). Réamhrá: ‘Tá an t-ilteangachas beo Anseo’. I L. King & L. Carson (Eds.), *An Chathair Ilteangach. Beogacht,*

Coinbhleacht agus Athrú (lch. 1-16). Briostól, Buffalo, Toronto: Cúrsaí Ilteangacha.

King, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *An Chathair Ilteangach. Beogacht, Coinbhleacht agus Athrú*. Briostól, Buffalo, Toronto: Cúrsaí Ilteangacha.

Kraus, P.A. (2011). An Chathair Ilteangach: The Cases of Heilsinci agus Barcelona, *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25-36.

Marten, H. F. (2016). *Sprachpolitik. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Beartais Teanga agus Polaitíocht an Ilteangachais Uirbigh. I L. King & L. Carson (Eds.), *An Chathair Ilteangach. Beogacht, Coinbhleacht agus Athrú* (lgh. 115-148). Briostól, Buffalo, Toronto: Cúrsaí Ilteangacha.

BEARTAIS TEANGA A CHUR IN OIRIÚINT DON ÉAGSÚLACHT TEANGA I GCOMHTHÉACS UIRBEACH

Leibhéal náisiúnta

Beartais teanga a rialaíonn úsáid phoiblí agus stádas teangacha

An leibhéal náisiúnta + rialáil chomhlántach ar an leibhéal réigiúnach

Beartais teanga d'fhoghlaim teangacha

Eabharáitiúil

Beartais lena n-éascaítear an tseirbhís phoiblí san aistriúchán agus san ateangaireacht

35 Cén fáth ar cheart dúinn straitéisí cumarsáide éagsúla a chomhcheangal?

László Marác, Universiteit van Amstardam

Méadaíonn an domhandú minicíocht na dteagmhálacha leis an éagsúlacht teanga, rud a fhágann go mbíonn straitéisí cumarsáide ilteangacha agus trasnáisiúnta níos ábhartha. Baineann ceann de na straitéisí cumarsáide trasnáisiúnta seo le cumarsáid lingua franca. Is teanga thairisí í lingua franca (LF) a úsáideann na hidirghabhálaithe chun críocha cumarsáide; go traidisiúnta, ní hí linguafranca máthairtheanga aon duine de na hidirghabhálaithe. Tugann go leor tráchtairí faoi deara go bhfuil Béarla ar an méadú mar lingua franca domhan. Mar sin féin, ardaíonn sé sin dhá chineál fadhbanna:

- Má bhaineann an scaipeadh le malairt chaighdeánach Béarla, d'fhéadfadh cás impiriúlachas teanga a bheith ann (Phillipson, 2006) agus tionchar díobhálach aige ar cheartas teanga;
- Más rud é, ar a mhalairt, measaimid gurb é an próiseas seo scaipeadh rud éigin atá éagsúil go mór ó Bhéarla (rud éigin dá dtagraítear go minic ag a lucht tacaíochta mar Béarla mar lingua franca (ELF); féach mar shampla Hülmbauer, 2011), tagann cineálacha eile fadhbanna chun cinn. Sa litríocht, úsáidtear an Béarla mar lingua franca, uaireanta, chun tagairt a dhéanamh do Bhéarla mar a labhraíonn cainteoirí neamhdhúchasacha é, agus a chlaonann ó thréithe moirfeolaíochta agus foclóireachta an Bhéarla chaighdeánaigh. Áitíonn Elf gur cheart na gnéithe neamhchaighdeánacha sin a ghlacadh agus go ndéanfadh sé sin cumarsáid idirnáisiúnta a dhaonlathú agus go bhféadfadh gné impiriúil a bheith ag baint le Béarla. Leis an dearcadh sin, áfach, ní thugtar aghaidh go leordhóthanach ar na hábhair inní atá ann faoi éifeachtaí fadtéarmacha a scaipthe ar éagsúlacht teanga agus ar cheartas teanga (Gazzola agus Grin 2013).

Má tá Béarla le húsáid, ní mór é a bheith mar chuid de straitéis níos leithne.

Queinsíonn dúinn an taighde?

Bíonn éifeachtaí doiléire ag úsáid an Bhéarla mar theanga dhomhanda ar shoghluaisteacht agus ar chuimsiú (Gazzola agus Grin, 2013). Is iad na daoine is airde sa tsochaí a bhfuil oideachas faighte acu a chuireann ar a gcumas scileanna a fhorbairt atá níos giorra do chaighdeán an chainteora dhúchais, agus iadsin amháin, a úsáideann é go héifeachtach. Go ginearálta, áfach, níl sé seo inrochtana ag na leibhéil is ísle den tsochaí, mar atá léirithe sa *Suirbhéar Theanga agus Litríocht do dhaoine fásta, a bhailighbeagnach*

200,000 freagróir (Gazzola, 2016). Os a choinne sin, d'fhéadfadh cur chun cinn (faoi lipéad an Bhéarla amhail lingua franca) roinnt leaganacha neamhchaighdeánacha nó leaganacha neamhghnácha Béarla a bheith ina mbac ar a n-áireamh i bpobail dhomhanda nó áitiúla. Dá bhrí sin, ba cheart úsáid lingua franca (Béarla nó eile) a chomhcheangal le straitéisí cumarsáide ilteangacha nó trasnáisiúnta eile.

Léaráidí agus fianaise

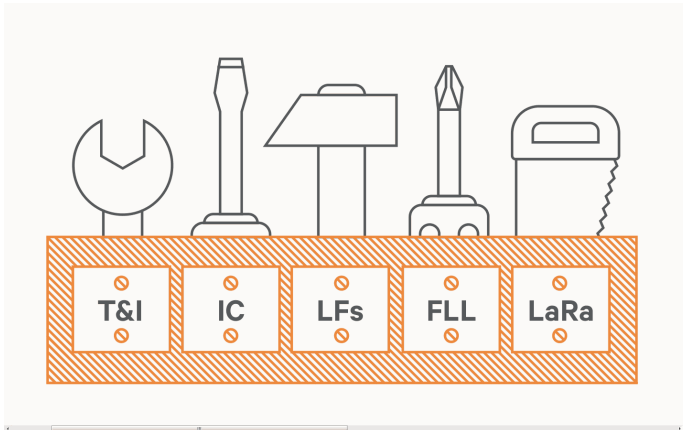
Áirítear ar na straitéisí eile seo a leanas:

1. Roinnt teangacha cumarsáide níos leithne a úsáid mar mhalairt ar an mBéarla nó ar “ELF”. De réir mar a ardaíonn teangacha eitneacha, fiú ar bhonn níos lú, fadhbanna atá cosúil leis na fadhbanna sin atá leagtha amach thuas don Bhéarla, níor cheart neamhaird a dhéanamh ar an méid a chuireann na teangacha pleanáilte (e.g. Esperanto) (nó fiú, i gcomhthéacsanna áirithe, seanteangacha ar nós na Laidine).
2. Scileanna cómhálartacha ach neamhtháirgiúla a fhorbairt i dteanga an idirghabhálaí. Tugtar *lingua receptiva ar an straitéis sin* (LaRa). Is féidir an t-idirthuiscint (IC) a fheiceáil mar cheann de na foirmeacha den *straitéis lingua receptiva* atá dírithe ar theangacha atá nasctha go dlúth lena máthairtheanga féin; Oibríonn sé laistigh de theaghlaiigh teanga ar nós Slavic, Gearmáinis nó Romanesquelanguages.
3. Tá straitéisí eile amhail aistriúchán agus ateangaireacht (T & I) mar chuid den tSraith Straitéisí Cumarsáide is féidir a úsáid chun soghluaisteacht agus cuimsiú sa chumarsáid idirnáisiúnta a chur chun cinn. Is féidir le TFCanna, amhail aistriúchán uathoibríoch, na straitéisí cumarsáide sin go léir a éascú.
4. Ar deireadh, iad siúd ar gá dóibh a bheith páirteach i gcumarsáid dhomhain, mharthanach le daoine a labhraíonn teanga eile, feicfead go ginearálta gur straitéis dho-athsholáthraithe í foghlaim na teanga sin, cé go bhféadfadh sé a bheith costasach ó thaobh ama agus iarrachta de, i.e. *straitéis Foghlama na dTeangacha Eachtracha* (FLL).

Impleachtaí polaitiúla

Ba cheart aghaidh a thabhairt ar dhúshlán chumarsáide de mheon “bosca uirlisí” do chumarsáid ilteangach agus thrasnáisiúnta (Jørgensen 2011). Cé go bhfuil Béarla ina uirlis dochreidte ábhartha sa trealamh, ní hé an t-aon

cheann amháin é. Is féidir leis an bhfoireann uirlisí na straitéisí eile go léir a liostaíodh, agus béim á leagan ar chomhlántacht fhrithpháirteach eatarthu.

Tagairtí agus doimhniú

Coimisiún na gComhphobal Eorpach (2003). Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún, 2003 – Foghlaim Teangacha agus Éagsúlacht Teanga a Chur Chun Cinn: Plean Gníomhaíochta 2004-2006. COIM(2003) 449 leagan deireanach.

Coimisiún na gComhphobal Eorpach (2008). Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún: Ilteangachas: sócmhainn don Eoraip agus tiomantas comhroinnte. COM (2008)

566 críochnaitheach. An Bhruiséil: 18.9.2008. Gazzola, M. (2016). Cumarsáid ilteangach do na daoine? Beartas teanga agus cothroime san Aontas Eorpach, *Polaitíocht an Aontais Eorpaigh*, 17, 546-596.

An Coimisiún Eorpach (Feabhra 2006). Eorpaigh agus a gcuid Teangacha, Eorabharaiméadar Speisialta 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

An Coimisiún Eorpach (Meitheamh 2012). Eorpaigh agus a gcuid Teangacha, Eorabharaiméadar Speisialta 386, ec.europa.eu. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). An bhfuil ELF níos éifeachtúla agus níos cothroime ná an t-aistriúchán? Meastóireacht ar chóras ilteangach an AE? *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93-107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Béarla mar Lingua Franca san Ilteangachas Eorpach. In A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (Eds.), *Exploring the Dynamics of Multilingualism* (lch. 387-406). Amsterdam: John Benjamins.

Jørgensen, J. N. (Ed.) (2011). Sraith Straitéisí le haghaidh Cumarsáide Trasnáisiúnta san Eoraip. Staidéar Chóbanhávan sa Dátteangachas, 64. Ollscoil Chóbanhávan, Dámh na nDaonnachtaí.

Phillipson, R. (2006). *Béarla-An Eoraip amháin? Dúshlánach Beartas Teanga*. Londain: Ródghealladh. //Fraincis: (2019). Forlámhas an Bhéarla: dúshlán don Eoraip. Páras: Saor in aisce agus Solidaire.

36 Conas ba cheart do bhardais sonraí a bhailiú agus a roinnt faoi phróifílí teanga a bpobal cónaitheoirí?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amstardam

Tá feasacht áitiúil agus eolas ar an timpeallacht teanga áitiúil ríthábhachtach chun úsáid níos fearr a bhaint as na hacmhainní teanga atá ann cheana agus chun feabhas a chur ar sheirbhísí. Mar sin féin, níl staidreamh ar an leibhéal Eorpach agus ar an leibhéal náisiúnta ábhartha go ginearálta i gcásanna áitiúla, toisc nach bhfuil saoránaigh shoghluaiste an Aontais, náisiúnaigh tríú tír agus dídeanaithe scaipthe go haonfhoirmeach ar fud na tíre.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Go ginearálta, bíonn na sonraí atá ar fáil bunaithe ar aitreabúidí neamhtheangeolaíochta (amhail náisiúntacht nó tír bhreithe a úsáidtear mar ionadaí, agus sa chás sin glactar leis go minic gurb í príomhtheanga na tíre breithe agus/nó saoránachta príomhtheanga an duine) nó ceisteanna daonáirimh maidir leis an máthairtheanga (nuair a dhéantar daonáireamh). Tá an t-eolas seo an-pháirteach agus díríonn sé go príomha ar theangana gcónaitheoirí, rud a théann chun dochair do léiriú níos nuanced agus níos casta ar repertoires teanga aonair. Is minic a thomhaistear scileanna féinthuairiscithe sa teanga oifigiúil leis na staitisticí sin, agus sa chás sin úsáidtear na scileanna sin sa teanga oifigiúil mar gharbheart lánpháirtíochta agus mar argóint ar son bearta chun úsáid na teanga oifigiúla a fhorbairt. Is gnách go ndéantar faillí ar scileanna teanga eile agus ar an tábhacht a bhaineann leo maidir le lánpháirtíú sóisialta, conairí oideachais agus/nó deiseanna i margadh an tsaothair.

Dá bhrí sin, chun aghaidh a thabhairt ar na fadhbanna sin, ní hamháin gur cheart do bhardais saintréithe teanga an daonra faoina ndlínse a leanúint, ach ba cheart dóibh aird ar leith a thabhairt freisin ar bhailiú sonraí maidir le hathróa ábhartha eile teanga, amhail scileanna idteangacha eile agus samhlacha úsáide teanga i gcomhthéacsanna éagsúla. D'fhéadfaí monatóireacht a dhéanamh ar scileanna teanga i ndáil le suirbhéanna litearthachta (chomh maith le hinniúlacht nternet).

Ar deireadh, d'fhéadfadh na suirbhéanna sin díriú ar scileanna meiteangeolaíche. Mhéadódh sé sin feasacht ar thábhacht na scileanna sin maidir le dul i mbun loingseoireachta i sochaí atá éagsúil ó thaobh teanga de. Mar sin féin, tá gá le híogaireacht agus le bheith

cúramach chun sonraí den chineál seo a bhailiú: ní mór dóibh eolas comhchoiteann an phobail a fheabhsú gan cur isteach ar shláine phearsanta agus ar phríobháideacht na gcónaitheoirí.

Léaráidí agus fianaise

Ní dócha go mbeidh an bailiú sonraí sin ina thosaíocht mhór ag na húdaráis áitiúla, ach tá samplaí spreagúla ann. Is tionscadal taighde de chuid Ollscoil *Graz* (an Ostair) é *Graz Ilteangach* faoi stiúir Dieter halwachs, agus ó 2012 i leith tá doiciméadú déanta aige ar na teangacha a labhraíonn muintir na cathrach. Is é is aidhm dó feabhas a chur ar an eolas atá ag pobail áitiúla ar éagsúlacht chultúrtha bunaithe ar shaoránacht stáit a áitritheoirí. Taispeánann an suíomh na teangacha a fheictear in *Graz* (féach seat an scáileáin). I ngach cill sa tábla inchliceáilte seo is féidir teacht ar eolas ginearálta teanga (ainmneacha, cainteoirí, stádas agus ceantar, foirm scríofa agus aistriúchán ar bheannachtaí caighdeánacha), blúirífuaimne (le tras-scríobh agus aistriúchán go Gearmáinis), chomh maith le beathaisnéisí teangeolaíocha agus próifílí úsáide áitritheoirí *Graz* ag labhairt na teanga sin.

Impleachtaí polaitiúla

Trí mheasúnú níos nuanced a dhéanamh ar stór áitiúil teanga, is féidir le húdaráis áitiúla a mbeartais ghlactha agus oideachais agus eagrú gníomhaíochtaí cultúrtha áitiúla a chur in oiriúint agus a fheabhsú.

D'fhéadfaí athruithe ar phríomhtheangacha na ngrúpaí a thagann isteach sa chathair a thuairisciú níos luaithe; D'fhéadfaí éifeachtacht na mbeartas oideachais a fheabhsú trí shonraí faoi na príomhtheangacha a labhraíonn na daltaí agus a dtuismitheoirí sa bhaile a chursan áireamh. D'fhéadfaí díriú níos sonraí ar chúrsaí teanga d'imircigh fásta. D'fhéadfaí na cúrsaí atá beartaithe chun an teanga áitiúil nó na teangacha áitiúla a shealbhú a eagrú ar bhealach níos éifeachtaí trí eolas níos fearr a bheith acu ar na teangacha áitiúla atá ag foghlaimoírí sa teanga/sna teangacha áitiúla agus trí eolas níos fearr a bheith acu ar scileanna teanga nua. Mar shampla, d'fhéadfaí foghlaimoírí le heolairí agus scileanna teanga den chineál céanna, nó iad ag tosú leis an teanga chéanna, a ghrúpáil le chéile chun díriú ar fhadhbanna ar leith (ó fhoghraíocht go foclóir agus pragmatach).

D'fhéadfadh bailiú sonraíden sórt sin a bheith úsáideach

freisin chun feasacht a mhúscailt i measc cónaitheoirí áitiúla maidir lena dtimpeallacht éagsúil ó thaobh teanga de. Tá eolas ar an timpeallacht teanga úsáideach freisin chun gníomhaíochtaí cultúrtha áitiúla a eagrú. D'fhéadfadh leabharlanna poiblí leabhair agus ábhair chlosamhairc a thairiscint sna príomhtheangacha a labhraítear sa phobal áitiúil agus deis a thabhairt do na cónaitheoirí a stór teanga a chothabháil agus a leathnú. D'fhéadfaí gníomhaíochtaí pobail a eagrú chun feasacht a mhúscailt i measc chónaitheoirí (eile) na héagsúlachta teanga áitiúla agus chun malartuithe idir cainteoirí na teanga céanna nó idir na daoine sin ar mian leo í a fhoghlaim a éascú. Ar an gcaoi chéanna, d'fhéadfaí comhtháthú sóisialta a neartú trí shaorálaithe áitiúla a nascadh le daoine ar féidir ceachtanna comhrá a mhalartú leo le himircigh (tugtar an tandemmodel ar an bhfoirmle sin). Is féidir le scoileanna áitiúla a ndoirse a oscailt i ndiaidh na scoile chun an bonneagar is gá a chur ar fáil do na cruinnithe sin (tar éis uaireanta oibre a dhéanamh i gcás fhormhór na n-imirceach agus na n-oibrithe deonacha).

Gabháil scáileáin de phríomhleathanach an láithreáin ghréasáin maidir le Graz Iteangach a sheasann do na teangacha a breathnaíodh in Graz (arna rochtain an 19 Iúil 2017).

Tagairtí agus doimhniú

Is leis an máthairtheanga, leis an teanga a mhúintear sa mheánoideachas nó le scileanna teanga féindhearbhaithe a bhaineann na staitisticí teanga de ghnáth:

Teangacha sa Mheánoideachas: Forléargas ar Thástálacha Náisiúnta san Eoraip – 2014/15 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (cé go bhfuil an leathanach i mBéarla, tá tuarascálacha pdf ar fáil i dteangacha éagsúla)

An Oifig Staidrimh Náisiúnta 2013 Teanga i Sasana agus sa Bhreatain Bheag (2011). Teanga i Sasana agus sa Bhreatain Bheag:2011. goo.gl/gm5KJz

Eorabharaiméadar Speisialta 386 Eorpach agus a dteangacha <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Féach Tube Tongues le haghaidh léirshamhlú bunaithe ar na sonraí daonáirimh teanga thart ar stáisiúin fobhealaigh Londain. goo.gl/Dm6wUf

Afrikaans Afrikaans	Akan Akan	Albanian Albanian	Arabic Arabic	Bulgarian Bulgarian	Catalan Catalan	Czech Czech
Dutch Dutch	English English	French French	German German	Greek Greek	Hebrew Hebrew	Hungarian Hungarian
Italian Italian	Japanese Japanese	Korean Korean	Latvian Latvian	Lithuanian Lithuanian	Malay Malay	Polish Polish
Portuguese Portuguese	Romanian Romanian	Russian Russian	Slovak Slovak	Slovenian Slovenian	Spanish Spanish	Swedish Swedish
Tamil Tamil	Thai Thai	Ukrainian Ukrainian	Yiddish Yiddish	Zhinese Chinese	Other Other	None None

37 An bhfuil úsáid an Bhéarla ag dul i méid mar thoradh ar shoghluaisteacht ar chostas teangacha áitiúla?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Ar cheann de phrionsabail bhunúsacha an Aontais Eorpaigh tá caomhnú na héagsúlachta teanga agus cultúrtha. Mar sin féin, ní féidir diúltú do phríomhthréasamh an Bhéarla mar an teanga is fearr aithne, a labhraíonn 38 % de mhuintir na hEorpa ag leibhéal éagsúla inniúlachta (an Coimisiún Eorpach, 2012). San ardoideachas, féachtar ar úsáid an Bhéarla mar theanga teagaisc agus mar phríomhtheanga san eolaíocht mar mhodh idirnáisiúnaithe, rud a spreagann soghluaisteacht mac léinn agus taighdeoirí. Ag an am céanna, is minic a úsáidtear Béarla mar theanga ghnó i gcomhthéacs eacnamaíoch idirnáisiúnta. Is í an cheist an bhfuil tionchar ag an athrú seo ar sheasamh na teanga/na dteangacha áitiúla.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

I gcomhthéacs na Bruiséile, áit a bhfuil pas ó Bhallstát eile ag 23 % den daonra agus ina bhfuil níos mó ná 10 % de náisiúnaigh tríú tír aige, tugtar eispéireas nádúrtha idéalach chun staidéar a dhéanamh ar thionchar na soghluaisteachta ar úsáid teanga. Léiríonn taighde bunaithe ar shuirbhéanna teanga (Janssens, 2013) go bhfuil méadú ag teacht ar úsáid an Bhéarla san ionad oibre, ach i dteannta teangacha oifigiúla na Bruiséile, na Fraincise agus na hÍsiltíre go príomha. Tá sé seo ag teacht le taighde a rinneadh roimhe seo a thugann le fios go bhfuil fíorchleachtas ilteangacha i ngnólachtaí áitiúla (féach Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Deimhnítear an treocht sin trí úsáid teanga i réimsí eile. Cé go maíonn beagnach 90 % de chónaitheoirí na Bruiséile go bhfuil Fraincis líofa acu, is léir go bhfuil úsáid choiteann na teanga ag dul i dtreo an ilteangachais. Is coitianta úsáid sholúbtha a bhaint as teangacha éagsúla agus is minic a úsáidtear na cóid sin agus tá eolas a bheith ag daoine ar theangacha.

Léaráid agus cruthúnais

Tá an Bhruiséil dátheangach go hoifigiúil, agus is í an Fraincis an tromlach agus an Ollainnis mar mhionteanga. Tá athruithe ar inniúlacht an Bhéarla i gcomparáid leis an dá theanga oifigiúla curtha i láthair i dTábla 1. Tá na figiúirí bunaithe ar eolas féinthuairiscithe agus tagraíonn siad dóibh siúd a bhfuil teangacha acu a bhfuil a ndóthain teangacha acu chun comhrá a bheith acu sa teanga sin.

I gcás na gcatagóirí uile thuas, laghdaítear le himeacht

ama eolas ar an bhFraincis mar lingua franca áitiúil, mar aon leis an meáneolas ar Ollainnis agus ar Bhéarla ar anngrúpa iomlán de neamh-Bheilgí. Níl aon bhagairt, áfach, ar sheasamh na Fraincise mar lingua franca sa Bhruiséil. Is as cúrsaí teanga saor in aisce a thairgtear do mhuintir na hÍsiltíre a thagann anseasamh atá aici i gcónaí. Cuireann soghluaisteacht san AE agus inimirce náisiúnachtríú tíortha le tionchar an Bhéarla, ach ar an iomlán, ní mhothaíonn ach aon trian den daonra go bhfuil siad compordach sa teangasin. Go suntasach, cé go bhfuil athrú ó bhonn tagtha aranmeánchumas sa Bhéarla, úsáidtear i bhfad níos mó é. Níos áfach go bhfuil cumas teanga ina coinníoll leordhóthanach chun í a labhairt, is é sin leibhéal oscailteachta nasochaí don ilteangachas, is cosúil gurbé an toisc chinntitheach é.

Léirítear i dTábla 2 éifeacht na n-athruithe thuas ar úsáid iarbhir na teangasan ionad oibre agus sa siopa áitiúil, atá teoranta d'úsáid na dtrítheanga teagmhála agus a dteaghlamaí.

Go bhfuil na hathruithe ar an dá réimse cosúil lena chéile; Tá cleachtas ilteangacha á gcur in ionad na cumarsáide aonteangaí de réir a chéile, agus ní chuirtear Béarla in ionad teangacha áitiúla.

Impleachtaí polaitiúla

Léiríonn sampla na Bruiséile a chasta atá úsáidteanga. Léirítear margadh "saor" teanga, inéineacht le soghluaisteacht mhéadaitheach, i gcleachtas atá ag éirí níos ilteangaí ar an láthair. Ní mór, dá bhrí sin, leasú a dhéanamh ar an óráid lena ndéantar Béarla ar lingua francanua Eorpach. Ní labhraíonn formhór na gcónaitheoirí Béarla go líofa, agus ní hionann soghluaisteacht agus teangacha áitiúla a athsholáthar le Béarla, ach le méadú ar an ilteangachas. Is féidir le cinnteoirí áitiúla tionchar a imirt ar an bhforbairt seo. Is féidir le reachtaíocht teanga, beartas oideachais agus beartas imeasctha do dhaoine nua tacú le teangacha áitiúla agus, ag an am céanna, oscailteacht don ilteangachas a chruthú. Tacaíonn sé sin leis antoimhde, i gcomhthéacs uirbeach an-éagsúil, nach bhfuil cumarsáid idirnáisiúnta, agus dá bhrí sin cuimsiú sa phobal, bunaithe ar úsáid lingua franca, ach ar ilteangachas. Ní gá go mbeadh soghluaisteacht ina bagairt ar theangacha áitiúla na tíre óstaí, fiú ar mhionteangacha.

Tagairtí agus doimhniú

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). Beartais agus cleachtais soghluaisteachta anascadh: *Barúlacha agus moltaí maidir le forbairtí náisiúnta agus institiúideacha san Eoraip*. An Bhruiséil: Comhlachas Ollscoile na hEorpa.

An Coimisiún Eorpach (2012). *Eorpaigh agus a dteangacha*. Eorabharaiméadar Speisialta 386, taighde a rinne TNS Opinion & Social ar iarratas ó Ard-Stiúrthóireacht an Oideachais agus an Chultúir, Ard-Stiúrthóireacht an Aistriúcháin agus Ard-Stiúrthóireacht na hAteangaireachta, Bru Xelles. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013). *Ilteangachas uirbeach. Cás na Bruiséile*. An Bhruiséil: Racine Editions.

Náisiúntacht:	Beilgeach		AE		Neamh-AE	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Scileanna teanga i						
Fraincis	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Ollainnis	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Béarla	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
ceann ar bith de na cinn a bhí ann roimhe seo	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
% daonra	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Tábla 1. Éabhlóidscileanna teanga de réir náisiúntachta (Foinse: Janssens 2013).

an chuid is mó den teanga chomharthach	ionad oibre		siopaí		EITINN 3	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Fraincis	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %		
Ollainnis	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %		
Béarla	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %		
Fraincis/Ollainnis	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %		
Fraincis/Béarla	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %		
Ollainnis/Béarla	0,30 %	—	0,10 %	—		
Fraincis/Ollainnis/Béarla	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %		
Teangacha eile	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %		

Tábla 2. Teanga a úsáid ag an obair agus le linn ceannacháin (Foinse: Janssens, 2013).

38 An féidir leis an mbeartas Eorpach cuimsiú sóisialta a fheabhsú i gcomhthéacsanna uirbeacha áitiúla?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Tá saoirse gluaiseachta agus cónaithe náisiúnach AE archeann de nacearta bunúsacha a eascraíonn as saoránacht AE. Tugann cur chun feidhme an phrionsabail seo le tuiscint go mbeidh beartas casta ann a chuimseoidh saincheisteanna amhail slándáil shóisialta, rochtain ar sheirbhísí poiblí, cánachas, fostaíocht, dioplómaí a aithint agus cearta ball teaghlaigh. Is próiseas casta agus fadálach ar leibhéal na mBallstát é teoracha ón Aontas Eorpach a thiontú ina reachtaíocht. Tá sé níos casta fós aghaidh a thabhairt ar thionchar teangana soghluaisteachta ar an leibhéal áitiúil, ós rud é go bhfuil comhthéacsanna náisiúnta aonair bunaithe den chuid is mó ar aonchineálacht theangeolaíoch an náisiúin, cé go bhfuil an tionscadal Eorpach bunaithe ar phrionsabal tacaíochta don éagsúlacht teanga. Cad iad na huirlisí a thugann AEdo lucht ceaptha beartas áitiúil chun aghaidh a thabhairt ar ghnéithe teanga an chuimsithe?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Déanann saoránacht Eorpach na grúpaí nuaithe a dheighilt idir saoránaighAE agus náisiúnaigh tríú tír, agus cearta agus oibleagáidí éagsúla ag gach ceann acu sna tíortha óstacha éagsúla. Mar thoradh air sin, uaireanta bíonn beartais teanga ag teacht salach ar a chéile ó thaobh an AE agus ó thaobh na náisiúntaí de. Dírionn beartas imirce an AE (an Coimisiún Eorpach, 2014) ar chúrsaí tosaigh agus ar chúrsaí teanga chun tiomantas láidir a chinntiú don óstach. D'fhonn tacú le soghluaisteacht shaoránaigh an AE i gcomhthéacs an ilteangachais, tugtar tacaíocht d'fhoghlaim teangacha, do shoghluaisteacht múinteoirí agus mac léinn, chomh maith le tionscnaimh aistriúcháin (Franke & Mennella, 2017).

Léirítear an difríocht sin i mbeartais áitiúla. Deimhníonn staidéar comparáideach idir cathracha Eorpacha éagsúla an cur chuige éagsúil agan leibhéal áitiúil (Ernst & Young, 2014).

Tá na creataí beartais foriomlána dírithe go príomha ar imirce lasmuigh den Aontas mar fheiniméan fadtéarmach, cé go ndírítear go sonrach le beartais roghnaithe ar sonshaoránaighshoghluaiste AE maidir le cineálacha éagsúla soghluaisteachta gearrthearma, a bhaineann go príomha le fostaíocht agus oideachas. Mar

sin féin, tá claonadh soiléir i ngach cathair brath ar sheirbhísí agus ar institiúidí a bhíonnag déileáil le gach eachtrannach nó le gach saoránach seachas seirbhísí ar leithligh a chur ar fáil do shaoránaigh shoghluaiste de chuid an Aontais Eorpaigh. Isminic nach bhféachtar ar shaoránaigh shoghluaiste de chuid an Aontais mar spriocghrúpa, cé go n-aithnítear eolas ar an teanga marcheann dena príomhchonstaicí archuimsiú na sochaithe óstacha. I gcásina leagannAEbéim ar bheartas chun tacúle cúrsaí teanga a eagrú do náisiúnaigh tríú tír, cuireann dlíAE srian ar anbhféidearthacht ceanglais teanga a chur i bhfeidhm arsholáthraithe seirbhíse i mBallstáit eile, amhailldlíodóirí, dochtúirí agus altraí. Ní chuirtear an triailteanga i bhfeidhm ar chónaitheoirí óthíorthaeileAE fiú(féach van der Jeght, 2015).

Cé nach cúrsaí dlí iad cúrsaí éigeantacha teanga do shaoránaigh fásta Eorpacha, tá sé seo difriúil do pháistí scoile a fhreastalaíonn ar scoil faoina dálaí céannale náisiúnaigh. Faoi dhlí an AE, tá sé de cheart ag leanaí de náisiúntacht Eorpach, faoi dhlí an AE, glacadh le cúrsaí teanga saor in aisces a tír thionscnaimh nua chun cabhrú leo oiriúnú don chóras scoile (Treoir77/486/EE). Cé gobhfuil goleor taighde ar fheidhmíocht mac léinn inardoideachais mBallstáit eile, nídhéantarníos lútaighde ar na tionchair a bhíonn ag imirce leanaí laistigh den AE sa bhunoideachas agus sa mheánoideachas.

Chomh maith le máistreacht a fháilar theanga anteagaisc, táatal a bhaint as Heath et al. (2008) go bhfuil acmhainní socheacnamaíocha agus leibhéal oideachais na dtuismitheoirí rithábhachtach don rath acadúil, cé nach bhfuil aon difríochtaí idir náisiúntacht andalta, beag beann ar cé acu an bhfuil nó nach bhfuil na leanaí náisiúntacht na tíre.

Léaráid agus cruthúnas

Léirítear sa tábla thíos sampla sonrach na Bruiséile agus forbairt scileannateangana ndaoine nach cónaitheoirí sa Bheilg iad ach nár labhair siad ceann de nateangacha oifigiúla mar an teanga óstach. Níorbh fhéidir le haonduine dena himircigh freastal ar chúrsaí éigeantacha teanga. Ní leanann cuimsiú sóisialta níos airde i dtéarmaí máistreachta sa teanga áitiúil nó sna

teangacha áitiúla as polasaí teanga”saor in aisce”nó gan srian. Ós rud é go bhfuil formhór na neamhsaoránaigh ar fud an AE dírithe gcathracha, d’fhéadfadh fadhbanna a bheith ag baint leis sin.

Impleachtaí polaitiúla

D’ainneoin phrionsabal na coimhdeachta, bheadh sé an-úsáideach cur chuige ginearálta tras-Eorpach a cheapadh lena ndíreofaí ar fhoghlaim teangacha i meascdaoine fástasoghluaiste. I bhfianaise anchuimsithe shóisialta, tá an t—idirdealú idir saoránaigh AE agus náisiúnaigh tríú tírfritorthúil agus ba cheart go mbeadh an dá cheann mar chuid de bheartas áitiúil comhtháite. Baineann an rud céanna le foghlaimteanga san oideachas éigeantach. Ba cheart tionscnaimh amhail an "Lámhleabhar maidir le Comhtháthú do lucht déanta Beartas agus do Chleachtóirí" (2010), ba cheart iniúchadh ar chleachtais úsáideacha atá dírithe ar chuimsiú sóisialtaimirceach a leathnú chun náisiúnaigh de chuid an AE a chuimsiú agus ba cheart gnéithe nua a fhorbairt le haghaidh chuimsiú.

Tagairtí agus doimhniú

Ernst & Young (2014). Meastóireacht ar an tionchar atá ag saorghluaiseacht shaoránaigh an Aontais ar an leibhéal áitiúil – Tuarascáil Deiridh. Ernst & Young, Eanáir 2014.

An Coimisiún Eorpach (2014). Modúil Eorpacha ar Lánpháirtíú Imirceach. Tuarascáil Deiridh, Feabhra 2014.

Franke M. & Mennella M. (2017). *Beartas teanga*. Bileog eolais arna foilsiú ag Parlaimint na hEorpa. muse.jhu.edu/article/677228/pdf

Heath, A. F., Rotheron, C. & Kilpi, E. (2008). An dara glúin in Iarthar na hEorpa: oideachas, dífhostaíocht agus gnóhachtáil ghairme. *Athbhreithniú Bliantúil ar Socheolaíocht*, 34, 211-235.

van der JEUGHT, S. (2015). *Dlí Teanga an AE*. Groningen: Foilsiú Dlí Europa.

Teangacha	Suirbhé 2001		Suirbhé 2007		Suirbhé 2013	
	AE	Neamh-AE	AE	Neamh-AE	AE	Neamh-AE
Fraincis	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Ollainnis	0,70 %	0,90 %	0,60 %	—	3,90 %	—
Dátheangach	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Tada	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Eolas féindhearbhaithe (“go maith” nó “ar fheabhas”) maidir le hinniúlacht teanga labhartha cainteoirí neamh-Fraincise agus Ollainnise nach náisiúnaigh den Bheilg iad sa Bhreis (Foinse: Janssens, 2013).

39 Conas a léiríonn beartais maidir le himeascadh teangacha iasachta roghanna agus dearcthaí an tromlaigh?

François Grin, Ollscoil na Ginéive

Go ginearálta, ní mór do bheartais teanga náisiúntaí na hEorpa déileáil le ceithre chineál teanga, rud a fhágann ordlathas an aitheantais agus cearta idir teangacha. Mar shampla, cénach raibh an coincheap "mionaoiseach" inaábhair do shainmhíniúdarásach sa dlí idirnáisiúnta, déanann na Stáit idirdhealú go ginearálta idir mionlaigh thraidisiúnta (dúchasacha/seasmhacha) agus na mionlaigh a d'eascair as an imirce is déanaí. Léirítear an t-idirdhealú sin freisin sa srian, indoiciméid áirithe de chuid na Náisiún Aontaithe, ar choincheap na "mionaoise" doshaoránaigh stáit. An léiríonn an t-ordlathas seo, a chuireann caidreamh cumhachta in iúl, antuairim tromlaigh? An bhfuil comhdhearadh sóisialta ann maidir leis an ngá atá ann foghlaim nateanga áitiúla ag cónaitheoirí eachtrannacha a spreagadh?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Ar an gcéad dul síos, glacann gach Stát le teanga oifigiúil nó Stáit amháin ar a laghad, go foirmiúil nó go neamhfhoirmiúil. Cé go mbíonn an rogha spreagtha go ginearálta ag braistint dlísteanaigh ar leith i gcomparáid le teangacha eile, eascraíonn sé freisin ó riachtanais phraiticiúla an riaracháin agus an rialtais. Ar an dara dul síos, tugann a lán Stát aitheantas éigin don teanga a labhraíonn mionlaigh thraidisiúnta ar a n-ithir; Tarlaíonn sé sin i raon leathan d'aistí bia éagsúla¹; meastar go bhfuil an t-aitheantas seo (uaireanta ó chroí a ghabháil, drogall uaireanta) dlísteanaigh mar gheall ar láithreach stairiúil seanbhunaithe na mionlach seo. Ar an tríú dul síos, mar gheall ar an tsaorise ghluaiseachta atá ag saoránaigh Bhallstáit an AE, tá tús curtha ag na Ballstáit le freagrachtaí nua a ghlacadh orthu féin i leith theangacha Bhallstáit eile an AE, go háirithe maidir leleanaí imirceach inmheánach an Aontaisa chur ar bun; Marsin féin, tá díolúine ghinearálta ag saoránaigh an AE ó gachceanglas ginearálta maidir le foghlaim teanga (cégobhfuil na gairmeacha righttopursuecertain faoi réir leibhéal áirithe inniúlachta sa teanga oifigiúil).

Ar an gceathrú dul síos, tá ar Stáit Eorpacha aghaidh a thabhairt ar theangacha náisiúnach tríú tír; Tá teorainn

1 Féach ionstraim dhaingniúcháin na Stát tráth a n-aontachais leis angCairt Eorpach do Theangacha Réigiúnacha nó Mionlaigh. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/reaty/148/declarations?p_auth=adpWINPI.

le hoibleagáidí na Stát maidir leis na teangacha sin, agus nuair a ghlacann na Stáit oibleagáidí i réimsí amhail cúram sláinte, nósanna imeachta tearmainn agusnósanna imeachta breithiúnacha, cuirtear iad ar an eolas de ghnáth trí bhreithnithe daonna; tánaforálacha oideachais níos laige agus is as coinbhinsiúin idirnáisiúnta a thagann siad den chuid is mó. Tásiadceangailteach, achar na Stáit sin amháin atá daingnithe acu.² Ag an am céanna, tá trialacha teanga tugtha isteach ag roinnt Stát do náisiúnaigh tríú tíortha ar mian leo lonnú inagcríoch nó náisiúntacht a fháil.

Tuairiscíonn taighde san antraipeolaíocht agus sa tsíceolaíocht shóisialta go córasach meáchan, pobalbheitheanna de dheasca tuairime, idiranintra—ghrúpaagustheex—group, nóidir "againn" agus "iad". Nílaon impleachtanna ag baint leis sin amháin, ós rud é gombreathnaítear go ginearálta ar oscailteacht don eileangeolaí agus don chultúr mar phrionsabal ar cheart dó idirghníomhaíochtaí sóisialta a spreagadh agus beartas poiblí a threorú. Thairis sin, is féidir géarchúis an idirdhealaithe sin féin a bheith go mór mar gheall ar chúbláil pholaitiúil a rinneadh ar dhrochintinn. Mar sin féin, toisc cosúil dearcadh den sórt sin a bheith ina bhfíric sochiceolaíoch leanúnach, is cuid den chomhthéacs ina bhfuil an beartas a fhoirmlíú agus a chur i bhfeidhm iad.

Léaráid agus cruthúnas

Cé go dtagann an t-idirdhealú "goid" chun cinn go rialta i suirbhéannainniúlachta, is annamh a bhíonn na sonraí cruinn go leor chunimscrúdú dhéanamh ar ionchais fhreagróirí an tromlaigh maidir le comhtháthú teanga na "lolophones" (i.e. cainteoiriteangacha eile). Mar sin féin, léiríonn suirbhé atá beagnach cuimsitheach agus an-mhionsonraithe ar os cionn 40,000 fear óg Eilvéiseach seirbhís mhíleata san Eilvéis (mar aon le sampla ionadaíoch de 1,500 beanóg Eilvéiseach) go bhfuiltear ag súil go forleathan go bhfoghlaiméoidh allófóin an teanga áitiúil (féach an tábla).

Impleachtaí polaitiúla

Má ghlactar leis go léiríonn dearcadh na bhfreagróirí óga dearcadh an phobail i gcoitinne, tugann natorthaí thuas tacaíocht ghinearálta donsmaoineamh gurb é a bheadh i gceist leis an rogha ceart chunsoghluaiste amháin a úsáid agus socrú adhéanamh áit ar bith eile

2 Féach iontrálacha 29 agus 31 den vade-mecum seo.

nároinntoiriúnúteanga a dhéanamh. Tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara, mar a léirítear san fhianaise bhreise nach dtuairiscítear anseo, nach dtugtar le tuiscint leis antuairim sin go dtréigfidh inimircigh a n-oidhreacht teanga agus chultúrtha. Is é an t— ionchasatá ann go bhfoghlaimeofar teanga áitiúil ná "Meiriceánaigh" (trí thagairt a dhéanamh do "easaoránach" i gcoitinne, i.e. eachtrannaigh nach bhfuil an phróifíl "imirceach" acu). Tagann na torthaí sin leis an smaoineamh gogcaithfear cothromaíochta bhaint amach idir an tsoghluasteacht agus an cuimsiú, agus go mbainfidh beartais a fhéachann le cothromaíocht a bhaint amach eatarthu tairbhe as tacaíocht phoiblí de ghnáth.

Tagairtí agus doimhniú

Capotorti, F. (1991). *Staidéar ar Chearta Daoine a*

bhaineann le Mionlaigh Eitneacha, Reiligiúnacha agus Teanga. Nua-Eabhrac: Na Náisiúin Aontaithe.

An Chréit, Richard L. (2005). *Dlí agus Teanga san Aontas Eorpach: The Paradox of a Babel "United in Diversity"*. Groningen: Foilsiú Dlí Europa.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *An Eilvéis - An tSochaí Chultúrtha. Cad a dhéanann daoine óga leo inniu*. Glarus/Chur: Rüeegger Verlag.

Sam, D. & Berry, J. (2010). *Ríomhadh: Nuair a thagann daoine aonair agus grúpaí de chúlraí cultúrtha éagsúla le chéile. Peirspictíochtaí ar Eolaíocht Síceolaíochta*, 5, 472-481.

Meánluach an chomhaontaithe le dearbhuithe maidir le lánpháirtíú teanga na n-imirceach, 2008-2009, tríd an leibhéal tuisceana a mhéadú (foinse: Grin et al., 2015)	Méid an chomhaontaithe (scála 1 go 4)	
	fir	mná
Comhaontú íseal		
"Ba cheart go n-áireofaí sna curaclaim scoile cúrsaí teanga i bPortaingéilis, san Albáinis, i dTurcach, etc., do dhaltaí na máthairtheanga comhfhreagraí"	1.82	1.90
"Ba cheart an deis a bheith ann cuid scríofa den scrúdú ar cheadúnais tiomána a dhéanamh sna príomhtheangacha inimirce (e.g. Spáinnis, Seirbiach-Cróitis, Tuircis, srl.)"	1.87	2.10
Meán-chomhaontú	fir	mná
Ismaith an rud é teangacha iasachta a chlosteáil ar an tsráid, in iompar poiblí, srl.	2.49	2.85
Níl sé inghlactha do chomhghleacaithe eachtrannacha labhairt lena chéile i dteanga iasachta os comhair chomhghleacaithe na hEilvéise.	2.72	2.73
Má tá an branda de siopa Síneach i gcathair na hEilvéise i Sínis, caithfidh sé a bheith freisin i bhFraincis, Gearmáinis nó Iodáilis (ag brath ar an réigiún)	2.80	2.76
Comhaontú láidir	fir	mná
Níor cheart go mbeadh súil ag lucht riaracháin na cónaidhme ná ag an rialtas áitiúil, agus iad ag maireachtáil san Eilvéis, go rachadh siad i ngleic leo ina dteanga féin.	3.36	3.32
Ní mór Meiriceánaigh a réiteach san Eilvéis a fhoghlaim an teanga a dtíre nua.	3.47	3.67
Tásé riachtanach d'imircigh an teanga áitiúil a fhoghlaim	3.52	3.68

40 Ar cheart do bhardais rialáil a dhéanamh ar úsáid teanga i spás poiblí?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Mar gheall ar nádúr sóisialta agus polaitiúil na teanga, is gné thábhachtach den ilteangachas é láithreach agus infheictheacht teangacha. Agus athbhreithniú á dhéanamh ar an mbeartas teanga (a bhfuil sé d’aidhm aige an t-ilteangachas a rialáil), is minic gur cuí idirdhealú a dhéanamh idir trí réimse úsáide teanga:

- Luaigh spás, ina dtagraítear d’úsáid teanga amháin nó níos mó ag institiúidí poiblí, bíodh sé inmheánach nó idirghníomhaíocht le saoránaigh agus cónaitheoirí;
- an spás poiblí, lena n-áirítear úsáid na teanga nó na dteangacha ag gnólachtaí nó ag eagraíochtaí neamhbhrabúis;
- an spás príobháideach, ar ndóigh, tuigeann sé úsáid na teanga in áitreabh príobháideach ar nós teach, ach chomh maith le comhrá príobháideach idir beirt chairde.

Mar a thugann an cur síos ar na réimsí seo le fios, tá forluí eatarthu. An spás stáit nó spás poiblí é clós scoile (nuair a eagraíonn an stát oideachas poiblí)? Agus is comhrá príobháideach fós é nuair a shiúlann cairde i bpáirc uirbeach agus is féidir le passersby éisteach leis?

Cé gur féidir le rialacha foirmiúla cumarsáide a bheith inchosanta go héasca agus go gcaithfidh saoirse an duine a bheith chun cinn sa réimse príobháideach, is minic a chonspóidtear úsáid teanga i spás poiblí. Sa spás poiblí, is gnách gurb í an teanga áitiúil/na teangacha áitiúla a bhíonn i gceannas – uaireanta mar gheall ar bheartais dhiana a bhaineann le húsáid na teanga áitiúla chun comharthaí tráchtála agus fógraíocht a dhéanamh. Ina theannta sin, úsáidtear Béarla níos mó ná riamh i go leor tíortha Eorpacha, ach go traidisiúnta neamh—Béarla, chun críocha tráchtála, chun dul amach do thurasóirí nó chun branda domhanda a mhúscailt. Mar thoradh air sin, níl éagsúlacht mhór teanga a lán comhthéacsanna áitiúla dofheicthe agus uaireanta ní bhíonn sí inchloiste i spás poiblí.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Cuirtear in aghaidh teangacha sonracha a úsáid i dtírdhreacha teanga nuair a théann grúpaí teanga san iomaíocht sa chríoch (Gorter 2006, Shohamy agus Gorter 2008). Féachtar ar an bplé ar chomharthaí bóthair i réigiúin dhátheangacha, ó láithreach an dá theanga go dtí an t-ord ina léirítear iad ar an gcomhartha agus ar mhéid na gclónna a úsáidtear, chomh maith leis an áit fhisiciúil ar chomhartha bóthair (atá ag barr) agus úsáid méideanna éagsúla cló, mar léiriú ar na hordlathais idir teangacha. Nuair a bhíonn an

choimhlint fíochmhar agus nuair a osclaíonn an choimhlint pholaitiúil, níl loitiméireacht neamhchoitianta: go ndéanfar na painéil a bhaint nó a dhíothú; Úsáidtear graifítí chun an leagan teanga amheastar a bheith míchuí a dhíchur nó chun leagan teanga a mheastar a bheith in easnamh a chur leis.

Léaráidí agus fianaise

Níl an oiread sin díospóide ag baint leis na comharthaí i gcathracha ilteangacha. Is annamh a bhíonn comharthaí oifigiúla ilteangach. Ní ábhar conspóideach iad comharthaí san Ísiltír agus sa tSínis i roinnt sráideanna in Amsterdam chun comharsanacht áitiúil Síneach a chur chun cinn chun críocha turasóireachta (d’fhéadfadh siad a bheith ina gceantareitneach dá mba cheantar eitneach í an chomharsanacht agus measadh gur fadhb shóisialta é líon na n-inimirceach Síneach; ina dhiaidh sin, bheadh sé mar phríomhchuspóir acu freastal ar riachtanais na dtairbhíthe). I gcás ina rialaíonn stáit náisiúnta agus/nó áitiúla úsáid teanga i gcomharthaí trádála, de ghnáth is ceist í a chinntiú nach n-aistríonn ceann eile an teanga náisiúnta nó go lagdaítear an ghluaiseacht (Flóndras, Québec, Catalóine, an Bhreatain Bheag, etc.). Sna 1990í, d’fhág an tAcht Toubon go raibh sé éigeantach slogans Béarla a aistriú ar chláir fógraí go Francis. I gcásanna neamhchoitianta, amhail imeall na Bruiséile i bhFlóndras (ar a dtugtar Vlaamse Rand), cuirtear prionsabal críochach réimeas cónaidhme na Beilge i bhfeidhm go docht chun gluaiseacht nahÍsiltíre ag anrançais a theorannú.

Tá an dearcadh seo spreagtha ag eagla go mbeidh rang lár a labhraítear Francis, chomh maith le eachtrannaigh sách saibhir, dá ngairtear go minic “expats”, réiteach i bpobal Pléimeannach agus a gcomhdhéanamh teanga a athrú. Ina theannta sin, tá cosc ar úsáid na Fraince ag an méara agus ag an seanóirí ag cruinnithe bardasacha comhairle. In áiteanna eile, ní dhéantar rialáil fhoirmiúil ar úsáid teangacha eile i gcruinnithe toghcháin nó i mbróisiúir toghcháin, mar a dhéanann Páirtí an Lucht Oibre agus Páirtí na Clé Glas in Amsterdam, Rotterdam, an Háig agus Leiden úsáid an Bhéarla in Amsterdam, Rotterdam, an Háig agus Leiden (cé nár tugadh faoi deara fiú gur úsáid an Páirtí Coimeádach Béarla in Amsterdam). Ar deireadh, tuairiscíodh scoileanna (poiblí) (i bhFlóndras fós) chun cosc a chur ar mháthairtheangachaa úsáidsa chlós – chun sealbhú theanga oifigiúil na scoile a spreagadh, ach chun éagsúlacht teanga agus daltaí ilteangacha a imeallú de facto.

Impleachtaí polaitiúla

Léirítear sa phlé thuas an cheist seo a leanas: Is fianaise é teanga a úsáid sa spás poiblí gur dóigh le duine í a úsáid agus go mothaíonn duine” ina áit”. Is féidir leis sin caidreamh sóisialta grúpa agus cineálacha éagsúla cuimsithe a chothú, ach ag an am céanna d’fhéadfadh sé bac a chur ar idirghníomhaíochtaí aonair le daoine nach baill den ghrúpa iad agus cuimsiú sa tsochaí ina hiomláine, agus san am céanna roinneann siad a dhoimhniú idir grúpaí a úsáideann teangacha éagsúla.

Ar an gcaoi chéanna, dá n-eisiafaí teanga dhúchais amháin ón bhfearann poiblí, d’fhéadfadh sé go gcruthófaí “lasmuigh de ghrúpa “agus go gcuirfí bac ar chuimsiú sóisialta, ach d’fhéadfaí daoine aonair a spreagadh chun an teanga áitiúil a chur i bhfeidhm agus, san fhadtárma, a bheith níos comhtháite sa phobal áitiúil. Ina theannta sin, d’fhéadfadh teangacha nua a bheith ann chun fáilte a chur roimh dhaoine nua i bpolaitíocht áitiúil, mar shampla (sa Fhrainc i gcomhairlí bardasacha Vlaamse Rand, an Ghearmáinis sna hOileáin Bhailéaracha, Béarla in Amstardam), d’fhéadfadh sé go gcuirfí féiniúlacht theangeolaíoch an réigiúin i mbaol do chónaitheoirí fadtéarmacha (agus d’fhéadfadh sé go gcuirfí cosc uirthi fiú le rialacha teanga atá ann cheana).

I gcás ina bhfuil dlíthe náisiúnta agus/nó rialacháin a bhaineann le húsáid na teanga go poiblí ann, d’fhéadfadh beartais áitiúla eile iad a chomhlánú trí iad a oiriúnú don staid áitiúil. I gcás ar bith, tá toirmeasc ar theangacha áirithe nó ar dhaoine eile a fhorchur dhá fhoircinn nach gcuirfidh comhtháthú sóisialta chun cinn. Ní mór d’údaráis áitiúla beartas nua a fhorbairt atá íogair do shainiúlachtaí na timpeallachta áitiúla teanga agus do chastacht an chomhtháthaitheil —leibhéil. D’fhéadfadh sé gur meán idirmheánach a bheadh i roghnú comharthaí oifigiúla dátheangacha nó ilteangacha a bhaineann le comharthaí aonteangacha agus/nó úsáid comharthaí dátheangacha nó ilteangacha a spreagadh i spás poiblí. In aon chás, ba cheart

d’údaráis áitiúla a áirithiú go dtacaíonn cónaitheoirí lena mbeartais. D’fhéadfadh sé go gcothófar le hinfheictheacht mhéadaithe teangacha nua tuiscint ar chuimsiú i measc daoine áirithe, ach ag an am céanna d’fhéadfadh sé go mbeadh sé le feiceáil go gcailleann fithisigh stádas mar thoradh ar adteanga féin nach mór dá dteanga dul i muinín teangacha eile.

An “Chleachtas do Ollainnis Anseo” Bhífeachtasan Vlaamse Rand chomhlánú ag “a week of the allophone customer” d’fhonn é a dhéanamh níos cuimsithí. Seo póstaer ó bhordas Zaventem. Ag an am céanna, is cosúil nach bhfuil nacomharthaí glactha ag turasóirí i mBéarla tar éis na n-ionsaithe sa Bhruiséil in 2016 ná na comharthaí i bhFraincis (an dara teanga náisiúnta nach n-úsáidtear) comharthaí bóthair i bhFlóndras).

Tagairtí agus doimhniú

- Bonfiglioli, C. (2017). *Maireachtáil sa triail teanga. Beartais teanga agus chríochacha i bhforimeall Pléimeannach na Bruiséile*. Tráchtas dochtúireachta. Ollscoil Reims Champagne-Ardenne.
- Gorter, D. (Ed.) (2006). *Tírdhreach teanga: Cur chuige nua i leith an ilteangachais*. Clevedon: Cúrsaí Ilteangacha.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008). *Tírdhreach teanga: Leathnú an radharcra*. Londain: Routledge.

Oideachas, teagasc agus foghlaim **teangacha**

- 41 Conas is fearr is féidir le córais scoile chuimsitheacha éagsúlacht teanga a bhainistiú? 116
- 42 Conas is féidir líonraí foghlama neamhfhoirmiúla agus neamhfhoirmeálta a úsáid chun tacú leis an ilteangachas? 118
- 43 Conas soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn tríd an ilteangachas san ardoideachas? (ES)? 120
- 44 Conas is féidir linn cabhrú le mic léinn a mhalartú le chéile teanga a dtíre aíochta a fhoghlaim? 122
- 45 Conas is féidir le córais oideachais freagairt do dhinimic na réigiún atá casta ó thaobh teanga de? 124
- 46 Cad iad scileanna na múinteoirí is mó a bhfuil gá leo chun aghaidh a thabhairt ar na difríochtaí teanga i scoileanna cuimsitheacha? 126
- 47 Conas measúnú a dhéanamh ar na scileanna teanga neamhfhoirmiúla is fearr? 128
- 48 Cén fáth a bhfuil sé inmholta “treoshuíomh idirnáisiúnta” agus “suíomh réigiúnach” a chur le chéile i straitéis teanga ollscoileanna? 130
- 49 Conas is féidir le bailíochtú teanga soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn? 132
- 50 Conas is féidir leis na húdaráis tacú le scileanna teanga iasachta a chothabháil? 134
- 51 Conas is féidir scileanna teanga na n-imirceach atá ann cheana a úsáid chun cabhrú leo teanga na tíre óstaí a fhoghlaim? 136
- 52 Cé atá in ann leas a bhaint as oiliúint a bhaineann le scileanna teanga? 138
- 53 Cad é ról an Bhéarla i spásanna foghlama ilteangacha agus ilchultúrtha? 140

41 Conas is féidir le córais scoile chuimsitheacha an éagsúlacht teanga a bhainistiú ar an mbealach is fearr?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

Go ginearálta, is éard atá i gceist le "scolaíocht chuimsitheach" a áirithiú go bhféadfaidh gach leanbh, beag beann ar inscne, aicme, eitneacht, cumas fisiciúil agus tréithe eile, tairbhe a bhaint, a bheag nó a mhór, as na scileanna agus as an eolas a chuirtear ar fáil i dtimpeallacht na scoile. Tá gealltanús tugtha ag Comhairle an Aontais Eorpaigh an cuspóir sin a bhaint amach i roinnt mhaith dearbhuithe polaitiúla agus tá sí ina bunchloch de bheartais náisiúnta oideachais i bhformhór na mBallstát (EADSNE, 2011). Is dócha go bhfuil sé ar cheann de na bealaí is cost-éifeachtúla chun aghaidh a thabhairt ar an iliomad saincheisteanna a bhaineann le heisiamh sóisialta (Roinn Gnóthaí Eacnamaíochta agus Sóisialta na Náisiún Aontaithe, 2016). Tá an teanga ar cheann de na difríochtaí tábhachtacha nach mór aghaidh a thabhairt orthu i gcóras scoile chuimsitheach. Sa chomhthéacs seo, ciallaíonn an téarma "cuimsiú" cead a thabhairt do gach mac léinn rochtain a bheith acu ar an teanga náisiúnta nó ar na teangacha náisiúnta agus a chinntiú go mbraitheann gach dalta, chomh maith lena dteaghlach, san áireamh agus go n-éireoidh leo, beag beann ar a mbunús teanga – i dtéarmaí MIME, trí chomhtháthú agus soghluaisteacht a thabhairt le chéile. Cad iad na dálaí is fabhraí chun córas scoile a spreagadh agus chun cuidiú leis chun feidhmiú ar an mbealach seo?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Léiríonn réimse leathan tuarascálacha ó ghníomhaireachtaí amhail an Eagraíocht um Chomhar agus Forbairt Eacnamaíochta agus an *Ghníomhaireacht Eorpach um Fhorbairt Oideachais do Mhic Léinn Riachtanas Speisialta (EADSNE)*, chomh maith le tionscadail neamhspleácha amhail an tInnéacs um Beartas Imeachta Imirceach, nach bhfuil ach tionchar beag ag córais oideachais éigeantacha san AE ar ghnéithe éagsúla den chuimsiú teanga, i bhfianaise an tsainmhíneithe ar chuimsiú a chuireann na gníomhaireachtaí sin i bhfeidhm. Mar riail ghinearálta, déantar foráil i mbeartais oideachais náisiúnta do mhórtheanga amháin teagaisc ar feadh gach bliain agus cuireann siad teorainn le húsáid teangacha eile ag múinteoirí agus mic léinn nó cuireann siad bac ar an úsáid sin. Breathnaíodh air sin i gcónaí mar bhealach i dtreo an chuimsithe shóisialta trí dhírú ar rochtain ar phríomhtheanga pholaitiúil agus eacnamaíoch.

Mar sin féin, faoi dhálaí a bhaineann le soghluaisteacht mhéadaithe, is léir go bhfuil teorainneacha an chur chuige seo ag dul i méid: ní hambáin go bhfuil bacainní gearrthéarmacha ar fhoghlaim agus ar shóisialú sa seomra ranga ag foghlaimeoirí ó chúlraí teanga eile, ach ar an iomlán is lú na buntáistí a bhaineann le scolaíocht ó thaobh lánpháirtíú sóisialta, deiseanna fostaíochta agus rochtain ar oideachas leanúnach (ECFE, 2015).

Díríodh i dtaighde MIME ar phríomhheilimintí de shamhlacha oideachais níos cuimsithí a shainathint a d'fhéadfadh na costais sin a laghdú go suntasach sa ghearrthéarma agus san fhadtéarma agus, ar an gcaoi sin, na comhbhabhtálacha idir cuimsiú agus soghluaisteacht do shochaithe na hEorpa i gcoitinne a fheabhsú. Is í an bhunfhealsúnacht ná forbairt acmhainní ar leibhéal na scoileanna áitiúla agus na gcóras scoile áitiúil agus an éagsúlacht teanga a chur san áireamh i gcomhthéacs creataí beartais níos leithne don chuimsiú oideachais agus sóisialta.

Léaráidí agus fianaise

Sampla de fhreagairt bheartais mhacra-leibhéal teanga ar an sainordú oideachais ionchuimsitheach is ea rátháíocht na Sualainne ar theagasc na céad teanga do dhaltaí le teanga eile a labhraítear sa bhaile, chomh maith le rátháíocht eile go bhfuil an tSualainnis ina dara teanga, más gá, chun lánpháirtíú sa tSualainnis a cheadú. Mar thoradh air sin, ní mór do gach scoil Shualannach a bheith réidh chun riachtanais na ndaltaí a mheas, múinteoirí cuí a earcú agus am na gcúrsaí a phleanáil d'fhonn freastal níos fearr ar mhic léinn imirceacha agus mionlaigh. Tá srianta suntasacha ag baint le cur chun feidhme áitiúil an bheartais, áfach, (Cabau, 2014), lena léirítear go bhfuil gá le cur chuige straitéiseach il-leibhéal.

Tá sampla de chur chuige polaitiúil i leith na scolaíochta cuimsithí le fáil i *bpleananna oideachais áitiúla Catalan (pleananna Educatius d'entorn)*, a tugadh isteach in 2004 agus a d'fhorbair 88 bhardas sa Chatalóin ó shin. Mar sin féin, níl sa chreat Catalóine ach tagairt theoranta do theangacha seachas an Chatalóinis agus an Spáinnis, laistigh de chreat maidir leis an éagsúlacht teanga a urramú agus a thuiscint. Chumhdódh cur chuige níos leithne gníomhaíochtaí i dteangacha náisiúnta na mac léinn, lena gcumhdófaí oideachas foirmiúil, neamhfhoirmiúil agus neamhfhoirmeálta. Rinneadh staidéar ar idirghabhálacha micrealeibhéal ag leibhéal an chleachtais seomra ranga i litríocht acadúil. Is é an

comhdhearcadh gurb é an rannchuidiú is tábhachtaí chun feabhas a chur ar an leibhéal sin ná oiliúint éifeachtach tosaigh agus inseirbhíse chun múinteoirí a chur san áireamh; baineann sé sin freisin le gnéithe teanga an oideachais ionchuimsithigh.

I measc na dtionscnamh a n-éireoidh leo tá earcú múinteoirí mionlaigh agus tacaíocht dóibh, an oibleagáid ábhar sonracha a chur san áireamh i gclár oiliúna tosaigh múinteoirí, an ceanglas go bhfaigheadh iarratasóirí taithí i suíomhanna scoile éagsúla, clár éifeachtacha a bhunú chun múinteoirí sa láthair oibre a fhorbairt agus cumas scoileanna a neartú chun tacú le múinteoirí agus foghlaimoirí trí ghairmithe a bhfuil saineolas agus scileanna speisialaithe acu a earcú (EADSNE, 2011).

Impleachtaí polaitiúla

Sa chreat beartais teanga is fearr, i gcomhthéacs na scolaíochta cuimsithí, thabharfaí aghaidh, ar bhealach comhtháite, ar na trí réimse seo a leanas ar a laghad:

- Macro: Sainorduithe soiléire uilíocha, lena ngabhann ráthaíochtaí maoinithe, chun rochtain ar an teanga náisiúnta a chinntiú agus, ag an am céanna, aitheantas agus múineadh teangacha teaghlaigh a chur ar fáil, agus cur i bhfeidhm a tharmligean chuig leibhéal níos áitiúla riaracháin na scoile;
- Méso: Rannpháirtíocht na rialtas áitiúil/bardasach, ceantar scoile, eagraíochtaí pobail, etc. i bhforbairt pleananna oideachais áitiúla chun na sainorduithe teanga macra-leibhéal seo a chomhlíonadh, ag cinntiú go bhfuil siad comhtháite i mbearta eile um chuimsiú sóisialta;
- Micrea: Sraith shoiléir riachtanas a bhaineann le gach clár oiliúna creidiúnaithe do mhúinteoirí, ina sonraítear forbairt chumas múinteoirí chun dul i ngleic le difríochtaí teanga, agus ag an am céanna cur chuige éagsúil i leith dearadh curaclaim a cheadú.

Teagasc sa mháthairteanga sa tSualainn

incháilithe rannpháirtithe

	Uimhir	%	Uimhir	%
Iomlán	250399	25,4	140959	56,3
Araibis	52822	5,4	34664	65,6
Somálach	20026	2	15096	75,4
Béarla	15506	1,6	8075	52,1
Bosnian/ Cróait/Serbe	15360	1,6	7946	51,7
Peirsis/ (Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Spáinnis	13011	1,3	6781	52,1
Coirdis	11750	1,2	6622	56,4
Fionlainnis	8900	0,9	4256	47,8
Albáinis	8516	0,9	5273	61,9
Polainnis	8309	0,8	4952	59,6
Eile	83027	8,4	39934	48,1

Tagairtí agus doimhniú

Cabau, B. (2014). Beartas maidir le hoideachas teangacha mionlaigh agus pleanáil sa tSualainn. *Saincheisteanna Reatha i bPleanáil Teanga*, 15, 409-425.

EADSNE (2011). Oiliúint do mhúinteoirí le haghaidh cuimsiú san Eoraip — Dúshlán agus deiseanna. An Ghníomhaireacht Eorpach um Fhorbairt an Oideachais do Dhaoine a bhfuil Riachtanais Speisialta acu. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

ECFE (2015). Athbhreithnithe ECFE ar oiliúint imirceach, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

An Roinn Gnóthaí Eacnamaíochta agus Sóisialta (2016). Gan aon duine a fhágáil ar lár: an riachtanas maidir le forbairt chuimsitheach. Tuarascáil ar an Staid Shóisialta Dhomhanda 2016. Na Náisiúin Aontaithe. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

42 Conas is féidir líonraí foghlama neamhfhoirmiúla agus neamhfhoirmeálta a úsáid chun tacú leis an ilteangachas?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Sa chur chuige atá ann faoi láthair maidir le hoideachas aosach, díríonn an tAontas Eorpach arbheartais “foghlaiméiríuathrialacha”. Ach ní “uathrialach” i ndáiríre an chuid is mó de na daoine atá ag brath ar thacaíocht a fháil ó líonraí sóisialta agus institiúideacha éagsúla, agus is minic a bhíonn siad ailínithe leis na teangacha agus na cultúir atá mar chuid dá stór cheana féin. Ina theannta sin, de bharr nádúr sóisialta na teanga ní fhaightear cineálacha nua go dtí go n-éiríonn leis an bhfoghlaiméir iad a úsáid chun rochtain a fháil ar líonraí nua – gné lárnach d’fhorbairt na féiniúlachta ilteangai. Dá bhrí sin, ní mór do chreataí beartais freagairt don chaoi a n-eagraíonn daoine i soghluaisteacht agus a mbreathnaíonn siad orthu féin, agus ní mór dóibh comhpháirtíochtaí a lorg i gcomhthéacsanna foirmiúla, neamhfhoirmeálta agus neamhfhoirmiúla.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Staidéir mar thuairiscí ón Eagraíocht um Chomhar agus Forbairt Eacnamaíochta (ECFE) le déanaí maidir le mic léinn inimirceach ar scoil (2015) agus earcú oibríthe imirceacha (2016) a mholadh go láidir don ilteangachas i gcomhthéacs an lánpháirtithe shóisialta. Trí dhaoine a spreagadh i soghluaisteacht chun a dteangacha oidhreacht a chaomhnú trí pháirt a ghlacadh i líonraí neamhfhoirmiúla, ag an am céanna a fhorbraíonn siad scileanna nua teanga sa tsochaí óstach, is féidir feabhas a chur ar a gcumas foghlama, ar a n-infhostaitheacht agus ar a dtuiscint ar chultúir eile.

Mar sin féin, tá éagsúlacht mhór idir cineál na líonraí seachfoirmiúla agus neamhfhoirmiúla atá inrochtana d’fhoghlaiméirí fásta ó Bhallstát amháin go Ballstát eile (féach an figiúr agus Cedefop, 2009), nó fiú ón áit go háit agus ó phobal amháin go pobal eile laistigh de Stát ar leith. Forásaíonn na líonraí sin den chuid is mó ar aon dul leis an dearcadh áitiúil maidir le riachtanais agus deiseanna, seachas i gcomhthéacs an bheartais náisiúnta nó an bheartais Eorpaigh.

Ciallaíonn sé sin go bhfuil na hacmhainní atá ar fáil chun tacaíocht agus spreagadh a thabhairt do chomhtháthú teanga an-éagsúil agus comhtháite i gcultúir agus traidisiúin áitiúla.

Léaráidí agus fianaise

Léiríonn taighde allamuigh don tionscadal MIME roinnt de na bealaí inar féidir le líonraí foghlama teanga neamhfhoirmiúla/neamhfhoirmiúla conairí oideachais foirmiúla a chomhlánú.

Léiríonn agallaimh le mic léinn a ghlacann páirt sna “ollscoileanna samhraidh” arna n-eagrú ag AEGEE (Comhlachas Stáit Ghinearálta Mhic Léinn na hEorpa) conas is féidir le líonra foghlama neamhfhoirmiúil cultúr sainiúil ilteangachais a fháil: sa chás seo, dearcadh dearfach i leith foghlaim teanga agus éagsúlacht teanga, an bhéim ar an luach a bhaineann le teagmháil neamhfhoirmiúil teanga agus úsáid mhinic an Bhéarla neamhfhoirfe chun críocha praiticiúla. Cé nach bhfuil sonraí fadaimseartha ar fáil, creidimid go bhfuil na saintréithe go cothrom cobhsaí agus go héasca a tharchur chuig baill nua den líonra.

Léiríonn ár staidéar ar imircigh ón iar-Iúgslaiv sa Tioról Theas na cineálacha éagsúla líonraí foghlama. B’ionann na rannpháirtithe agus éadail na hIodáile agus na Gearmáine mar gur tharla sé go ginearálta in áiteanna éagsúla agus ar bhealaí éagsúla: An Iodáilis go príomha i gcomhthéacsanna neamhfhoirmiúla, Gearmáinis trí chúrsaí teanga. Ba chosúil go raibh na scéimeanna sin nasctha le comhthuírimí faoi theangacha agus a gcainteoirí. Mheas na rannpháirtithe go raibh an Iodáilis níos inrochtana ná mar a bhí an Ghearmáinis agus ba dhealraitheach go mbeadh sé níos compordaí labhairt faoi na teangacha a fuair siad i gcomhthéacsanna neamhfhoirmiúla den chuid is mó nó freisin.

Mar atá i staidéar AEGEE, dá bhrí sin, dealraíonn sé go bhfuil creideamh agus meon teanga comhsheasmhach sna líonraí sóisialta sin, rud nach raibh in oiriúint go maith do na deiseanna foghlama teanga a cuireadh ar fáil.

Chomh maith leis sin, léirigh plé grúpa in Vaasa na Fionlainne le gairmithe ó lasmuigh de Chríoch Lochlann sraith choiteann de dhearcthaí agus de chreidimh maidir le foghlaim teangacha áitiúla. Mheas na rannpháirtithe uile gur teanga an-trom, an-deacair agus neamhghráinneach atá ag na rannpháirtithe uile, teanga atá nasctha le steiréitíopa an tsaoránaigh fhionlannaigh thraidisiúnta agus coimeádach; ar an lámh eile, measadh go raibh an tSualainnis i bhfad níos dlúithe, níos éasca agus níos sásúla a fhoghlaim, agus measadh go raibh saoránaigh na Sualainne Vaasa níos áille, níos rathúla, níos tarraingtí agus níos oscailte. Bhí

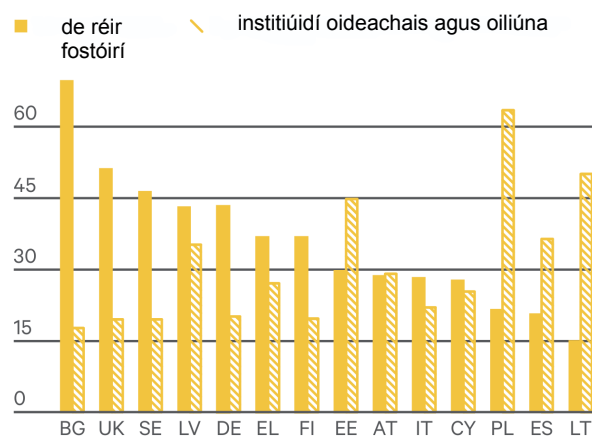
baint ag na dearcthaí sin leis an rogha teanga le foghlaim i gcomhthéacsanna foirmiúla, neamhfhoirmiúla agus neamhfhoirmeálta. Ba cheart a thabhairt faoi deara freisin, agus cuimsíonn sé seo freisin cás-staidéir eile, easpa spéise ginearálta i bhfeabhsú scileanna Béarla thar na scileanna atá leordhóthanach don chumarsáid laethúil.

Impleachtaí beartais

Tugtar tacaíocht d'fhoghlaim teangacha aosach de ghnáth trí chúrsaí, nó deiseanna foghlama eile, a sholáthar i dteangacha a roghnaítear mar chuid de phróiseas ón mbarr anuas. Taispeánann na sonraí, áfach, go bhfuil ról lárnach ag líonraí sóisialta áitiúla chun a chinneadh conas a úsáidtear iad, beag beann ar an áit ina bhfuil na deiseanna sin lonnaithe (scoileanna, ionaid rialtais, leabharlanna, fostóirí, cumainn saoránach, etc.). Is féidir acmhainní a leithdháileadh ar bhealach níos éifeachtúla agus tionchar fadtéarmach níos mó a bheith acu ar chuimsiú teanga má bhíonn baint dhíreach ag imircigh agus ag daoine eile atá i soghluaisteacht le dearadh agus le cur chun feidhme na gclár. D'fhéadfadh sé gur tionscnaimh iad sin arb é is aidhm dóibh an tuiscint atá ag daoine ar theangacha agus ar chultúir áirithe a athrú, laistigh de phobail na n-imirceach agus na bpobal óstach araon. D'fhéadfadh bearta chun scileanna teanga a sealbhaíodh trí fhoghlaim neamhfhoirmiúil agus neamhfhoirmeálta a bhailíochtú mar bhealach tábhachtach chun inspreagadh a mhéadú agus chun feabhas a chur ar an tuiscint ar ábharthacht agus ar luach saothair na n-iarachtaí sin.

EARNÁLACHA ATÁ PÁIRTEACH SAN OIDEACHAS NEAMHFHOIRMIÚIL, DE RÉIR AN TSUIRBHÉ AR OIDEACHAS AOSACH

(foinse: Cedefop, 2009)

Tagairtí agus doimhniú

Cedefop: AnLárionad Eorpach um Fhorbairt na Gairmoiliúna (2009). Cé a chuireann i ndáiríre deiseanna don fhoghlaim neamhfhoirmiúil? goo.gl/2Mrzmc

Comhairle an Aontais Eorpaigh (2012). Moladh ón gComhairle an 20 Nollaig 2012 maidir le foghlaim neamhfhoirmiúil agus neamhfhoirmeálta a bhailíochtú. goo.gl/3kFPW4

ECFE (2015). Mic Léinn [Inimirceach ar Scoil: An Turas i dtreo Lánpháirtíú a éascú](#). Foilsiúchán ECFE.

ECFE (2016). [Oibríthe inimirceacha a earcú: Eoraip 2016](#). Foilsiúchán ECFE.

43 Conas soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn tríd an ilteangachas san ardoideachas? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

San ardoideachas (ES), úsáidtear teangacha de ghnáth i gcásanna ar leith agus sa mhéid a d'fhéadfaí a thabhairt air ar bhealach leithscartha. Is féidir é sin a fheiceáil i dteagasc agus i bhfoghlaim, i dtaighde agus i rialachas, fiú in ollscoileanna dátheangacha nó tritheangacha. Leis an deighilt idir teangacha, baintear an bonn den tsoghluaisteacht agus den chuimsiú. Mar sin féin, is féidir le hinstiúidí ardoideachais beartais nuálacha a fhorbairt chun soghluaisteacht a chur chun cinn agus chun cuimsiú a áirithiú ag an am céanna. Is é an smaoineamh ginearálta atá ann mic léinn, taighdeoirí agus foireann riaracháin a spreagadh chun na teangacha éagsúla ina stórlann a bhainistiú, a fhorbairt agus a úsáid ar bhealach níos fearr.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Measann roinnt teoriricí le déanaí nach córais ar leith iad scileanna i dteangacha éagsúla, ach gur córas comhtháite amháin iad, ar a dtugtar inniúlacht ilteangach freisin. Ní mór do dhaoine eolas ar theangacha éagsúla a bhainistiú de réir chomhthéacs na cumarsáide (e.g. trí chosc a chur ar theangacha áirithe agus trí úsáid a bhaint as na teangacha sin a bhfuil gá leo i gcás ar leith). Is é an coincheap atá sa tionscadal draíochta " eolaire cumarsáideidirghníomhach de dhuine aonair, ina bhfuil teangacha éagsúla agus cineálacha éagsúla teangacha, lena n-áirítear an chéad teanga/na chéad teangacha ar leibhéal éagsúla inniúlachta, agus cineálacha éagsúla inniúlachtaí, agus iad uile idirspleách. Is ionann an t-eolaire ina iomláine agus acmhainn chun gníomhú i gcásanna éagsúla úsáide. Forbraíonn sé le himeacht ama agus le taithí ar feadh an tsaol agus áirítear leis feachtas idirchultúrtha agus cumas chun oiriúnú do chomhthéacs ilchultúrtha na hollscoile agus an tsaol oibre agus páirt a ghlacadh iontu" (Creat Coincheapúilmacc 2013: 5).

Ós rud é "go bhfuil an easpa scileanna teangaar cheann de na príomhbhacainní ar rannpháirtíocht i gclár oideachais, oiliúna agus óige na hEorpa" (Treoir Erasmus+ 2017: 'Is furasta a thuiscint gur breisluach do mhic léinn, do thaighdeoirí agus don fhoireann é an stór teanga ina iomláine a úsáid agus inniúlacht ilteangach an duine a fhorbairt. Is féidir leis cabhrú leo spreagadh níos fearr a fháil agus páirt níos éasca a ghlacadh i gclár shoghluaisteachta. Ina theannta sin, faigheann siad scileanna gairmiúla úsáideacha. Trí scileanna

ilteangacha a fhorbairt ag gníomhaithe ardoideachais, féadfar tacú lena ngnó pearsanta, acadúil agus gairmiúil agus iad a fheabhsú, rud a chuirfidh feabhas ar an tsoghluaisteacht a d'fhéadfadh a bheith acu. Ag an am céanna, má úsáidtear stór teanga san ardoideachas, is féidir cuimsiú teanga a éascú. Leis an gcumas úsáid a bhaint as na heolairí teanga éagsúla atá ag mic léinn, taighdeoirí agus baill foirne, beidh timpeallacht teanga an ardoideachais oscailte do ghlacadh na héagsúlachta teanga agus do ghlacadh leis an éagsúlacht teanga. Sa chiall sin, is freagairt iomchuí é scileanna ilteangacha a úsáid agus a fhorbairt ar an gcomhréiteach idir soghluaisteacht agus cuimsiú, rud a chabhraíonn le teannas eatarthu a réiteach.

Léaráidí agus fianaise

San ardoideachas, is féidir scileanna ilteangacha a spreagadh ar bhealaí éagsúla. Cuireann na staidéir a rinneadh faoin tionscadal draíochta uirlisí praiticiúla ábhartha ar² fáil a chuireann tacar idirnáisiúnta catagóirí ar fáil chun cur síos agus measúnú a dhéanamh ar scileanna ilteangacha agus ilchultúrtha.

I gcás-staidéar a rinneadh i seomra rangain Ollscoil Algarve na Portaingéile, tugtar sampla den chaoi ar féidir an inniúlacht ilteangach a chur chun cinn agus an chaoi ar féidir cabhrú leis an gcomhréiteach idir an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú a réiteach.

Diríonn an staidéar *arBheartais Teanga agus Cumarsáide*, cúrsa ar leibhéal BA. Is mic léinn áitiúla agus Erasmus iad na rannpháirtithe sa chúrsa seo ó raon leathan cúlra teanga. Ligeann an teagascóir do na rannpháirtithe an teanga is fearr leo a labhairt (ar choinníoll go dtuigfidh siad í nó gur féidir iad a aistriú go teangacha éagsúla ionas go dtuigfidh gach duine í). Áirítear le hábhar an chúrsa téacsanna eolaíochta i mBéarla a léitear, a ndéantar anailís orthu agus a phléitear i dteangacha éagsúla. Tá gnéithe éagsúla d'eolairí aonair mac léinn i gceist, agus is as repertoire comhchoiteann an ranga a thagann timpeallacht chomhfhoghlama. Dá thoradh sin, is iomaí teanga a úsáidtear le linn an chúrsa seo. i. an Phortaingéilis, an Béarla, an Fhraincis, an Iodáilis agus an Spáinnis.

Ina theannta sin, bhí ar dhaltáí cur i láthair deiridh a dhéanamh trí theanga a roghnú: teanga don chur i

1 An Treoirleabhar do Chlár Erasmus+. Leagan 3 (2017).

2 Magic – Inniúlacht Cumarsáide Acadúil Ilteangach agus Ilchultúrtha a mhodhnú www.magicc.eu

láthair PowerPoint, teanga don chur i láthair ó bhéal agus teanga chun ceisteanna ón teagascóir agus ó na daltaí a fhreagairt. Is modh cruthaitheach struchtúrtha é an tasc seo chun scileanna ilteangacha a fhorbairt.

Mar thoradh ar an tasc sin agus ar úsáid a lán eolairí teanga i rith an chúrsa, bhain sé freisin le téacsanna Béarla a úsáid, sraith de mhachnamh meiteanga ar ábhar agus ar shaincheisteanna teanga gaolmhara.

Cheadaigh sé cothromas níos mó sa seomra ranga agus rannpháirtíocht níos mó na rannpháirtithe uile, idir áitiúil agus eachtrannach.

Impleachtaí polaitiúla

I bhfianaise an chomhthéacs ilteangach ina bhfuil an t-ardoideachas comhtháite, tá cúiseanna éagsúla ann chun inniúlacht ilteangach a chur chun cinn. Feabhsaíonn sé soghluaisteacht agus éascaíonn sé iontráil i saol gairmiúil ilteangach; Ag an am céanna, cuireann sé le feasacht a mhéadú agus le glacadh leis an éagsúlacht teanga atá ann cheana.

Is féidir le teagascóirí aonair beartais a chur chun feidhme chun inniúlacht ilteangach a chur chun cinn (mar a luaitear sa chás-staidéar thuasluaite). Is féidir é a chur chun cinn ar leibhéal institiúideach freisin, mar shampla trí chúrsaí ilteangacha agus ilchultúrtha atá oscailte do phobal iomlán na hollscoile. Cuirtear sampla ar fáil de bharr cúrsaí oiliúna cumarsáide i gcomhthéacsanna ilteangacha in Ollscoil Basel (an Eilvéis) (Gekeler et al. 2013), agus ag *Idirghníomhú Ilteangach. Bain úsáid as do theangacha*

in Ollscoil Jyväskylä na Fionlainne (Kyppö et al. 2015).

Teangacha a úsáidtear sa rang i rith an chúrsa		
	Teangacha a úsáidtear chun scríobh (clár bán nó cur i láthair sleamhnáin)	Teangacha a úsáidtear ó bhéal
Múinteoir	Béarla, Fraincis, Portaingéilis	Béarla, Fraincis, Portaingéilis
Mic léinn	Béarla, Fraincis, Portaingéilis	Béarla, Fraincis, Iodáilis, Portaingéilis, Spáinnis

Tagairtí agus doimhniú

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). An t-iolrachas, an t-ilteangachas agus an t-idirnáisiúnú i Limistéar Eorpach an Ardoideachais: Dúshlán agus peirspictíochtaí ag Ollscoil na hEilvéise. *Foghlaim Teanga san Ardoideachas*, 2, 405-425.

Kyppö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Úsáid do theangacha! Ó idirghníomhú aonteangach go hilteangach i rang teanga. In J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (Eds.), *Voices of pedagogical development – Foghlaim teangacha ardoideachais a leathnú, a fheabhsú agus a iniúchadh* (lch. 319-335). Baile Átha Cliath: Taighde-foilsíú.net

44 Conas is féidir linn cabhrú le daltaí a mhalartú le chéile teanga adtíre aíoachta

Cyril Brosch, Sabine Fiedler, Ollscoil Leipzig

Tugann cláir mhalartú deis do mhic léinn chun fanacht thar lear ar feadh i bhfad. Is minic gurb í seo an chéad deis ina saol agus is féidir a bheith an-ghéar san Eoraip, áit a bhfuil inniúlacht teanga ar cheann de na príomhthosca sa tsoghluaisteacht agus sa chuimsiú. I gcás nach bhfuil eolas roimh ré ag na daltaí ar theanga a dtíre aíoachta, áfach, tá na malartuithe sin róghearr chun a chinntiú go bhfuil dóthain foghlama teanga acu. Cé go maolaíonn úsáid an Bhéarla an chuid is mó de na saincheisteanna soghluaisteachta, d'fhéadfadh sé bac a chur ar an gcuimsiú san ollscoil agus sa ghnáthshaol, ach amháin nuair a bhíonn daltaí aonair ag dréim go mór le foghlaim na teanga áitiúla.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Rinne foireann Leipzig MIME iniúchadh ar úsáid na teanga ag thart ar 500 mac léinn malairte, a ghlac páirt i malartuithe chuig agus ón nGearmáin (Brosch 2017). Mhol sé gur éirigh go han-mhaith le tíortha a bhfuil teangacha coitianta acu, go háirithe an Béarla agus an Fhraincis, scileanna teanga a fheabhsú agus cuimsiú daltaí ar tugadh cuireadh dóibh a chur chun cinn, agus bhí éagsúlacht mhór sna torthaí do thíortha eile, go háirithe iad siúd a bhfuil teangacha nach bhfuil chomh mór sin acu.

Tugann ár dtaighde le fios go bhfuil spéis ag formhór na ndaltaí malairte i dteanga na tíre óstaí a fhoghlaim, ach is beag deis atá acu é sin a dhéanamh i gcás teangacha "beag". Tugann sé sin le fios nach bhfuil lánacmhainneacht bainte amach ag tionscadail amhail Erasmus+ go fóill chun tacú leis an ilteangachas. Bíonn spéis ag mic léinn malartaithe, lena n-áirítear iad siúd a chaitheann Erasmus+ i dtíortha atá níos lú ó thaobh teanga de, ina bhfuil Béarla teanga an teagaisc de ghnáth, an teanga áitiúil a fhoghlaim (féach os coinne).

Léaráidí agus fianaise

Go praiticiúil, bíonn constaicí go minic ag mic léinn. Mar gheall ar easpa cúrsaí teanga, ní féidir leo tosú ag foghlaim na hóstteanga sula ndéantar an malartú agus, le linn a bhfanachta, is annamh a chuirtear cúrsaí leordhóthanacha ar fáil. Tugann cóiríocht chomhroinnte, comhdhálacha agus gníomhaíochtaí áineasa deis do mhic léinn an chuid is mó dá gcuid ama a chaitheamh le mic léinn malairte eile.

Is i mBéarla amháin atá formhór na faisnéise a fhaigheann siad sula bhfanann siad nó lena linn.

Ba mhínic a rinne rannpháirtithe inár staidéar gearán faoi easpa teagmhála le mic léinn áitiúla agus leis an bpobal áitiúil mar gheall ar an mbac teanga, chomh maith le leibhéal neamhleor eagrúcháin na gclár malartaithe:

Shamhlaigh I had é ar bhealach difriúil, cé chomh mór is a dhéanfainn máistreacht ar an Ungáiris ag deireadh mo thréimhse fanachta. I gceist agam i ndáiríre – Bhí mé wondering má bhí mé a ghlacadh ar chúrsa níos déine, ach i ndáiríre ní raibh ceann amháin, agus raibh mé in ann ach a dhéanamh ar an mbunchúrsa [...] Bhí sé go leor dona.

Tábeagán de réamh-triage ann. Tá catalóg cúrsaí Erasmus agus catalóg de chúrsaí ollscoile ann. Agus sin teoranta go leor, cad is féidir leat, agus ní féidir a roghnú. [...] Fuairim go bhfuil sé dúr, go háirithe sa chomhthéacs ginearálta, toisc go bhfuil cónaí orm i gcóiríocht mac léinn anseo, agus go ndéanann siad an bealach ceannann céanna anseo.” [i.e. cuireann siad fáilte roimh mhic léinn Erasmus+ ar leithligh ó mhic léinn áitiúla]

Mar thoradh air sin, ní dhearna roinnt mac léinn páirt ach i gciorcal beag de mhic léinn malartaithe eile le linn a bhfanachta, agus gan ach eolas íosta ar an teanga áitiúil faighte acu. Chuir sé sin cosc orthu an leas is fearr is féidir a bhaint as a bhfanachtaí.

Impleachtaí polaitiúla

Tá sé inmholta níos mó deiseanna a thabhairt do mhic léinn ní hamháin staidéar a dhéanamh ar theanga na tíre óstaí, ach, thar aon rud eile, an teanga a úsáid. Dá bhrí sin, níl sé inmholta staidéar na mac léinn atá ag teacht isteach a eagrú ar bhealach a ligeann dóibh brath ar Bhéarla amháin le linn an mhalartaithe. Cé nár cheart iallach a chur ar dhaltaí teanga áirithe a fhoghlaim, ba cheart go mbeadh buntáiste intomhaiste ann an teanga áitiúil a labhairt.

Seo a leanas roinnt treoirlínte sonracha.

1. Baile Ollscoileanna ina malartaíonn mic léinn, ba cheart dóibh, a mhéid is féidir, tuilleadh dreasachtaí agus deiseanna a chur ar fáil dá gcuid mac léinn chun foghlaim faoin rud ar a dtugtar "teangacha beaga" trí chúrsaí a chur ar fáil i dteangacha áitiúla a n-ollscoileanna comhpháirtíochta agus trí chúrsaí teanga

creidiúnaithe a chur ar fáil roimh an malartú agus lena linn.

2. Ba cheart do chomhordaitheoirí Erasmus+ tús áite a thabhairt d'fhoghlaim teangacha áitiúla maidir le fanacht mac léinn. Ba cheart samplaí den dea-chleachtas, amhail nuachtáin feasachta teanga agus foghlaim Tandem, a úsáid ar bhonn níos forleithne.

3. Ba cheart teangacha na dtíortha rannpháirteacha uile a áireamh i dtrialacha agus cúrsaí ar líne Erasmus+ chun deis a thabhairt do mhic léinn an teanga áitiúil a fhoghlaim roimh an malartú.

4. Ba cheart d'ollscoileanna a bheith ina n-óstach dlús a chur lena n-iarrachtaí deighilt mac léinn a sheachaint mar mhalairt ar an bpobal áitiúil. Níor cheart do chomhlachtaí riaracháin ollscoile a gcuid seirbhísí a thairiscint i mBéarla mar theanga amháin nó mar réamhshocrú, ach freisin i dteangacha áitiúla chun mic léinn Erasmus a spreagadh chun iad a úsáid.

Ba cheart d'ollscoileanna a bheith ina n-óstach dlús a chur lena n-iarrachtaí chun nach ndéanfaí mic léinn ón bpobal áitiúil a dheighilt óna chéile. Níor cheart do chomhlachtaí riaracháin ollscoile a gcuid seirbhísí a thairiscint i mBéarla mar theanga amháin nó mar réamhshocrú, ach freisin i dteangacha áitiúla chun mic léinn Erasmus a spreagadh chun iad a úsáid.

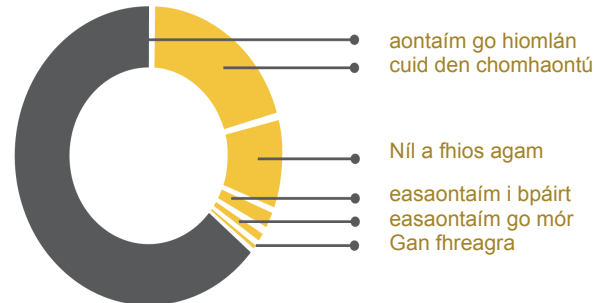
Tagairtí agus doimhniú

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus±*

Programm Mehrsprachigkeit? (Caint ag an colloquium “Scileanna Teanga don Chuimsiú Eacnamaíoch agus Sóisialta”, Beirlín, 12 Deireadh Fómhair 2017).

Harrison, N. (2015). Cleachtas, fadhbanna agus cumhacht maidir le 'idirnáisiúnú sa bhaile: machnamh criticiúil ar fhianaise taighde a rinneadh le déanaí. *Teagasc san Ardoideachas*, 20, 412-430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015). *Idirghníomhú Sóisialta, Féiniúlacht agus Foghlaim Teanga le linn na Cónaithe Thar Lear*. European Second Language Association eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

IS SPREAGADH TÁBHACHTACH É FOGHLAIM TEANGACHA LE HAGHAIDH MO THRÉIMHSE THAR LEAR.

45 Conas is féidir le córais oideachais freagairt do dhinimic na réigiún atá casta ó thaobh teanga de?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

Léiríonn tírdhreach teanga na hEorpa leibhéal ollmhór éagsúlachta i ngeall ar chúinsí stairiúla, polaitiúla, sóisialta agus eacnamaíocha – ní hamháin ón stát go dtí an stát ach laistigh de na stáit freisin. Fágann sé sin go bhfuil sé níos deacra beartais cuimsithe a dhearadh, mar is gá ní hamháin traidisiúin pholaitiúla agus chultúrtha an Stáit ina iomláine a chur san áireamh, ach difríochtaí áitiúla agus réigiúnacha chomh maith le forbairtí leanúnacha mar gheall ar phatrúin dhifreáilte na hinimirce agus na himirce.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá trí chineál difríochta a bhféadfadh tionchar mór a bheith acu. Is é an chéad cheann raon na n-athruithe teanga. Nuair a labhraíonn an chuid is mó daoine teanga den teaghlach céanna teanga, cuireann sé seo an fhéidearthacht idirtheascint (m.sh. i gCríoch Lochlann nó i spás teanga Iarthar Slavic). Laghdaíonn sé sin costas foriomlán an ilteangachais de ghnáth. Ar an dara dul síos, is gné thábhachtach é stát nó traidisiún réigiúnach an ilteangachaischuntionchar a imirt ar mheon fithisí i leith mheascadh cód agus i leith shealbhú theangacha an réigiúin (Iannàcaro 2010), chomh maith leis an gcaidreamh a bhíonn ag daoine soghluaiste leis na repertoires bunaidh agus nuachruthaithe. Ar an tríú dul síos, tá ról tábhachtach ag comhdhéanamh déimeagrafach na dtimpeallachtaí uirbeacha agus tuaithe (lena n-áirítear patrúin lonnaithe áitiúla mhionsonraithe, e.g. líon na n-imirceach i gcomharsanachtaí áirithe) i gcomhtháthú teanga. Tá na trí fhachtóir sin le feiceáil go soiléir i dtaighde MIME.

Léaráidí agus fianaise

I gcás-staidéar in Andóra, fuairamar amach go mbraitheann oibrithe imirceacha Portaingéalacha go príomha ar a máthairtheanga agus ar a straitéisí idirtheascana nuair a bhíonn siad i dteagmháil leis an Spáinnis, leis an gCatalóinis agus leis an bhFraincis. Bíonn éagsúlacht mhór, áfach, sna dearcthaí sóisialta atá i réim i leith na dteangacha éagsúla sin, agus bíonn tionchar ag an staid pholaitiúil agus shóisialta orthu. Tá baint ag an gCatalóinis, mar an t-aon teanga oifigiúil amháin, le soghluaisteacht aníos; MheasFraincisgur teanga oideachais í atá, cosúil leis an gCatalóinis, ó dhúchas ar Andóra; Meastargurteanga “ionsáite” í an Spáinnisabheidh le glacadh i gcomhthéacsanna neamhoifigiúla; Rinne Portaingéilisebreithniú ar an

gcoigríochagus bhí baint aici le heaspa soghluaisteachta sóisialta. Cuireann na dearcthaí sin bac ar rath agus ar scaipeadh straitéisí idirtheascana, go háirithe idir an Phortaingéilis, an Spáinn agus an Chatalóinis. Ag an am céanna, is beag spás atá i mbeartas oifigiúil teanga Andóra chun éagsúlacht teanga a aithint. Mar thoradh air sin, cé gurb ionann iad agus suas le 16 % den daonra, cuireann oibrithe taistil Portaingéalacha agus a dteaghlaigh in iúl go bhfuil neamhionannas cóireála a bhraitear a bheith ann.

I gcás-staidéar eile, bhailíomar beathaisnéisí teangeolaíochta d’imircigh ón iar-Iúgslav a bhfuil cónaí orthu faoi láthair i gcúige dhátheangach na hIodáile, Bolzano/Bozen (Tyrol Theas). Sa chás sin, tharla an imirce thar na teorainneacha idir na teaghlaigh teanga éagsúla (i measc theangacha traidisiúnta na Tyrol Theas tá Ladin, ArdGearmáin, canúintí Gearmánacha agus Iodáilis, agus labhraíonn inimircigh ón iar-Iúgslav an tSeirbia/Bosniac, an Albáin agus an Rómáinis).

Braitheann na patrúin teanga a bhaineann le himeascadh ag brath ar na cláir teanga a thugann imircigh leo (mionaoiseach aonteangach, mionteangach, srl.) agus ag brath ar an spriocphobal óstach. Sa Tioról Theas, tá an pobal Gearmánach, i bhfianaise a ilteangachais agus a dhearcthaí dúchasacha atá níos fabhraí do dhifríochtaí teanga, níos solúbtha ná mar atá ag an Iodáilis trí ghlacadh le foirmeacha fochaighdeánacha agus céimeanna neamhiomlána d’éadail teanga; mar sin féin, tá canúintí Gearmáinise agus Gearmáinise riachtanach don lánpháirtíú iomlán. Dóibh siúd atá níos dírithe ar an ngrúpa Iodálach, d’fhéadfadh sé gur leor sealbhú na hIodáile caighdeánaí.

Impleachtaí polaitiúla

Ní mór do bheartais oideachais traidisiúin agus dearcaí réigiún áirithe a chur san áireamh, nó d’fhéadfadh bearna a bheith ann idir an méid a thairgtear agus an méid atá á lorg ag daoine. Ag an am céanna, ní mór gach féiniúlacht teanga agus stór teanga a aithint mar chuid d’éagsúlacht na sochaí. Cuireann réigiúin ilteangacha, atá lonnaithe go minic ag na teorainneacha idir Stáit, dálaí ar féidir leo an bealach a réiteach chun tuiscint níos fearr a fháil ar dhinimic na stórlann casta. Tugtar le tuiscint leis sin go nglacfar beartais oideachais:

- comhtháthaíonnteagasc na teanga réigiúnaí, na staire agus na Landeskunde (gobunúsach, an’cultúr ’), a chuimsíonn réigiúin thrasteorann chomharsanachta, d’fhoghlaimoírí atá in aois scoile agus do dhaoine fásta

araon;

- An t —ilteangachas a chruthú mar ghnáthchás do chónaitheoirí dúchasacha agus do phobail shoghluaiste araon, ag úsáid a chéile chun cuidiú leis an duine eile a thuiscint;
- béim a leagan ar na buntáistí cultúrtha agus oideachasúla a bhaineann le teagmháil idir pobail teanga agus ról na bpobal mionlaigh mar naisc idir traidisiúin éagsúla chultúrtha agus teanga.

Is éard atá sna moltaí seo glao aroideachas do shaoránacht idirchultúrtha (Byram et al., 2016), lena n-áirítear aird a thabhairt ar dhifriochtaí réigiúnacha agus áitiúla mar dhlúthchuid de na beartais maidir le cuimsiú teanga.

Tagairtí agus doimhniú

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016). *Ó Phrionsabail go Cleachtas in Oideachas do Shaoránacht Idirchultúrtha*. Clevedon: Cúrsaí Ilteangacha.

Iannàccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. A dieci anni dalla legge 482/99. Tá sé iolraíoch*

scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Romaigh: Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (Eds.) (2006). *Smaointe Teanga, Beartais agus Cleachtais: Teanga agus Todhchaí na hEorpa*. Londain: Palgrave Macmillan.

Greamáin a spreagann úsáid na Catalóinise i siopa in Andorra la Vella.

46 Cad iad scileanna na múinteoirí is mó a bhfuil gá leo chun aghaidh a thabhairt ar na difríochtaí teanga i scoileanna cuimsitheacha?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Tá ról ríthábhachtach ag múinteoirí maidir le beartais oideachais teanga a chur chun feidhme. Tá an ról seo níos gníomhaí agus níos casta ná mar a bhíonn go minic, rudaéilíonn sraith éagsúil cumas a ndearnadh iniúchadh forleathan orthu i dtaighde oiliúna múinteoirí le haghaidh cuimsiú (i.e. ullmhú múinteoirí d'obair i scoileanna cuimsitheacha, ina ndáiltear na buntáistí go cothrom i measc na mac léinn go léir, beag beann ar dhifríochtaí aonair nó comhchoiteanna). Spreagamar ón taighde seo tátail a bhaint as an ról atá ag múinteoirí chun éagsúlacht teanga a chur san áireamh sna scoileanna sin, áit ar féidir na héilimh atá ag teacht salach ar a chéile ar shoghluaisteacht agus ar chuimsiú a thabhairt chun réitigh.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá scála an dúshláin bunaithe go soiléir ag staidéir agus comhdhálacha atá urraithe ag dhá mhóreagraíocht idirnáisiúnta, rud a éilíonn athruithe ar an gcaoi a n-oibríonn múinteoirí ag leibhéal an duine aonair, ag leibhéal an ranga, ag leibhéal na scoile agus ag leibhéal na sochaí. Rinne an Eagraíocht um Chomhar agus Forbairt Eacnamaíochta (ECFE) achoimre ar an staid mar atá in dhá phríomhthuarascáil, Múinteoirí Matter (2005) agus Educating Teachers for Diversity (2010). Le déanaí, d'fhoilsigh Eagraíocht Oideachais, Eolaíochta agus Chultúir na Náisiún Aontaithe (UNESCO) sraith “Advocacy Guides” maidir le hoiliúint chuimsitheach do mhúinteoirí (Kaplan agus Lewis, 2013).

I gcomhthéacs na hEorpa, is í an Ghníomhaireacht Eorpach um Fhorbairt Oideachais Riachtanas Speisialta (EADSNE) a chomhordaigh an tionscadal is mó dírithe ar bheartais, agus ghlac grúpaí saineolaithe de lucht déanta beartais, oiliúnaí múinteoirí ginearálta agus sainmhúinteoirí ó 25 tír páirt ann. Ceann de thorthaí na

hoibre seo ná Próifíl bunaithe ar Fhianaise na Múinteoirí (EADSNE, 2012), a d'aithin na cumais is gá do mhúinteoirí a bheith ag obair go héifeachtach i seomraí rangaéagsúla.

Léaráidí agus fianaise

Féach an tábla ar an gcéad leathanach eile.

Impleachtaí polaitiúla

Ba cheart go n-iarrfaí ar chláir oiliúna do mhúinteoirí i ngach Ballstát riachtanais níos déine a chomhlíonadh maidir le cumas múinteoirí oibriú le difríochtaí teanga i scoileanna cuimsitheacha. I measc na gcumas sin tá raon de dhearcthaí agus creidimh idirghaolmhara, eolas agus tuiscint, scileanna agus cumais a chomhlánaíonn iad siúd atá aitheanta ag an taighde oideachais ionchuimsitheacha múinteoirí ar fad.

Tagairtí agus doimhniú

EADSNE (2012). Oideachas Múinteoirí le haghaidh Cuimsiú: Próifíl an Mhúinteora Chuimsithigh. Téacs iomlán european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf

ECFE (2005). Ról ríthábhachtach múinteoirí https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/3499097_4.pdf

ECFE (2010). Múinteoirí ar mhaithe leis an Éagsúlacht a theagasc. Achoimre <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>

Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). Oideachas cuimsitheach múinteoirí a chur chun cinn: Treoracha abhcóideachta. UNESCO. Naisc chuig an tsraith iomlán goo.gl/8ywS7v

Scileanna a theastaíonn ó mhúinteoirí chun aghaidh a thabhairt ar dhifríochtaí teanga i scoileanna cuimsitheacha.

	Dearcthaí agus creidimh	Eolas agus tuiscint	Scileanna agus Inniúlachtaí
Éagsúlacht na bhfoghlaimoirí a fheabhsú			
Dearaí Teanga san Oideachas Cuimsitheach	Caithfidh foghlaim teangacha agus úsáid teangacha i dteagasc a bheith fiúntach do gach dalta	Is ionann foghlaim agus úsáid níos mó ná teangacha éagsúla agus cur chuige do gach foghlaimoir, ní do dhaoine a mheastar a bheith éagsúil le chéile amháin	Is bunús don urraim fhrithpháirteach é scrúdú criticiúil a dhéanamh ar chreideamh agus ar dhearcthaí an duine féin i leith cineálacha éagsúla teanga
Dearcadh an mhúinteora ar an difríocht teanga a bhíonn ag foghlaimoirí	Cuireann daltaí ilteangacha luach breise ar scoileanna, ar phobail áitiúla agus ar an tsochaí	Is acmhainn iad na daltaí chun éagsúlacht teanga a fhoghlaim dóibh féin agus dá gcomhghleacaithe.	Deis foghlaim ó dhaltaí faoi dhifríochtaí teanga agus cabhrú le scoileanna na difríochtaí sin a cheiliúradh
Tacú le gach foghlaimoir			
Foghlaim shóisialta agus mhothúcháinach do chách a chur chun cinn	Tá an-ionchas ag gach foghlaimoir agus féachann sé le tuismitheoirí agus teaghlaigh a thabhairt isteach, beag beann ar a mbunús teanga.	Eolas ar phatrúin forbartha ilteangacha agus ar chonairí ilteangacha, chomh maith le samhlaigh foghlama teanga éagsúla	Dírítear ar chumarsáid, ar scileanna a aistriú i dteangacha a labhraítear sa bhaile agus sa phobal, agus ar rannpháirtíocht tuismitheoirí agus teaghlach sa mheasúnú.
Teagasc éifeachtach sna ranganna ilchineálacha	Freagrach as foghlaim na mac léinn uile; meastar gur acmhainní luachmhara ar mhaithe le foghlaim iad difríochtaí teanga	Láidreachtaí gach foghlaimora a aithint; difreáil curaclam agus éagsúlacht teangacha agus cultúr san áireamh	Oibríonn sé le foghlaimoirí aonair, le grúpaí measctha; bealaí a aimsiú chun teangacha eile a úsáid go táirgiúil sa seomra ranga
Obair bhuíne			
Ag obair le tuismitheoirí agus le teaghlaigh	Meas ar chomhthéacsanna difriúla cultúrtha, sóisialta agus teanga; cumarsáid agus comhoibriú éifeachtach, cumarsáid agus comhoibriú éifeachtach	Tuigeann sí an tábhacht a bhaineann le scileanna dearfacha agus caidrimh idirphearsanta le comhoibriú trí dhifríochtaí teanga	Cumarsáid éifeachtach a dhéanamh le teaghlaigh éagsúla, ag tógáil ar acmhainní teanga an phobail i gcoitinne
Ag obair le réimse gairmithe oideachais eile	Comhoibriú luachanna, comhpháirtíochtaí agus obair bhuíne le hilteangacha agus le hiliomad teangacha	Tuigeann sí conas is féidir le múinteoirí i ranganna cuimsitheacha comhoibriú le saineolaithe agus le baill foirne eile chun a gcuid saineolais teanga a roinnt	Pobal seomra ranga ilteangach a thógáil mar chuid de mhórphobal scoile; cuidíonn sé leis an éagsúlacht teanga a bhainistiú ar leibhéal na scoile
Forbairt ghairmiúil phearsanta			
Múinteoirí mar chleachtóirí machnaimh	Is é atá i gceist leis an obair le teangacha éagsúla réiteach fadhbanna a dhéanamh bunaithe ar chleachtas fianaise-bhunaithe agus ar oiliúint phearsanta	Tuigeann sí na modhanna chun taighde a dhéanamh agus conas réiteach fadhbanna, machnamh agus féinmheasúnú a dhéanamh	Déanann sé measúnú ar chleachtas an duine féin agus oibríonn sé i gcomhar le daoine eile chun measúnú a dhéanamh ar an gcaoi a dtugtar aghaidh ar dhifríochtaí teanga ar fud na scoile
Oiliúint agus forbairt ghairmiúil leanúnach	Tuigeann Sí go bhfuil foghlaim, athrú agus forbairt leanúnach riachtanach chun aghaidh a thabhairt ar éagsúlacht teanga	Go bhfuil sé nó sí ar an eolas faoin gcomhthéacs ilteangach, dlíthiúil agus polaitiúil; tá Sí TIOMANTA d'eolas agus scileanna a fhorbairt le haghaidh cleachtas cuimsitheach	Saothraíonn sé nuálaíocht agus foghlaim phearsanta, baineann sé úsáid as comhghleacaithe agus as múnlaí eile mar fhoinsí foghlama agus inspioráide

47 Conas measúnú a dhéanamh ar scileanna teanga neamhfhoirmiúla?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Tá an measúnú ar scileanna teanga ina bhrainte de réimse níos leithne an Chreidiúnaithe Eolais, Bailíochta agus Inniúlachtaí (ACR) – fócas tábhachtach d’Institiúid UNESCO um Fhoghlaim ar Feadh an tSaoil agus an ECFE, agus téama athfhillteach i ráitis bheartais an Aontais maidir le hoideachas aosach. Dála cumais eile do dhaoine fásta, is minic a fhaightear scileanna teanga go neamhfhoirmiúil, agus is féidir le scéimeanna measúnaithe a fhorbraítear do shuíomhanna foirmiúla ar nós scoileanna agus ollscoileanna a bheith oiriúnaithe go dona do riachtanais na mionlach agus na n-imirceach. Tá sé ríthábhachtach dul chun cinn a dhéanamh sa réimse seo chun feabhas a chur ar an gcothromaíocht idir soghluaisteacht agus cuimsiú do shaoránach ilteangach na hEorpa.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Mhol Comhairle an Aontais Eorpaigh (2012) gur cheart do na Ballstáit, faoi 2018, bearta a chur chun feidhme chun scileanna a fuarthas ar bhealach neamhfhoirmiúil agus neamhfhoirmiúil a bhailíochtú, d’fhonn an Creat Eorpach um Cháilíochtaí a chomhlíonadh. Léirítear i dtuarascálacha UNESCO (Singh, 2015) agus OECD (2015, 2016), áfach, gur próiseas deacair é sin, agus gur gá coigeartú críochnúil a dhéanamh ar na cineálacha cur chuige atá ann cheana maidir leis na dálaí le haghaidh soghluaisteacht mhéadaithe agus éagsúlacht na scileanna agus an eolais atá i gceist. Baineann sé seo leis an teanga: is minice scileanna teanga neamhfhoirmiúla ná scileanna ó bhéal agus is annamh a chloíonn siad leis na caighdeáin cheartúcháin gramadaí a bhfuiltear ag súil leo sna trialacha scríofa. Inár gcás-staidéir féin, ba mhínic a bhí faisnéiseoirí sásta a admháil go raibh a gcuid scileanna i dteanga ar leith lochtach, ach mar sin féin chuir siad in iúl go raibh muinín acu agus go raibh siad inniúil ina húsáid. Thabharfadh uirlisí agus próisis mheastóireachta maithe aghaidh ar láidreachtaí agus ar theorainneacha na bhfardal sin.

Taispeánann an íomhá meáchan coibhneasta na bpróiseas a bhaineann le teangacha foirmiúla (liath), neamhfhoirmiúla (liath) agus neamhfhoirmiúla (bui) a fháil i saol soghluaiste. Dealraíonn sé go sealbhaítear scileanna teanga neamhfhoirmiúla fiú ag céimeanna measartha déanach, i.e. tar éis na haoise ag a measúnaítear daoine ar scoil de ghnáth.

Léaráidí agus fianaise

Mar aon le gnéithe eile a bhaineann le cuimsiú teanga, tá gnéithe macra, meso agus micrithoiseacha VAR. Ar an macraileibhéal, is é Comhchreat Tagartha na hEorpa um Theangacha an múnla is coitianta do mheasúnú teanga, ina n-ainmniúnn roinnt Stát ionaid scrúdaithe náisiúnta, agus san am céanna tugann Ballstáit eile creidiúnú do réimse institiúidí, lena n-áirítear ionaid chultúrtha agus institiúidí ardoideachais. Go ginearálta, ní hiad na hinstitiúidí céanna a dhéileálann le hoideachas imirceach, agus mheasfadh cuid mhór foghlaimeoirí fásta go bhfuil próiseas meastóireachta CEFR (Comhchreat Tagartha na hEorpa um Theangacha) ró-fhoirmiúil agus ní bheadh rochtain air. Mar sin féin, d’fhéadfadh na heagraíochtaí imirceacha páirt a ghlacadh go díreach i samhail eagrúcháin den chineál céanna agus iad ag scrúdú scileanna teanga a fuarthas go neamhfhoirmiúil. Tá an leibhéalriachtanach. Tá measúnú cuimsitheach teanga bunaithe ar chinneadh próiseas agus caighdeán i gcomhthéacs na gcineálacha ilteangachais réigiúnacha. Mar shampla, i gcás-staidéir Andóra, ba cheart go mbainfeadh caighdeán inniúlachta teanga leis na feidhmeanna éagsúla atá ag an bhFraincis, an Chatalóinis, an Spáinnis agus an Phortaingéilis, chun a ról iarbhir agus féideartha i stór an fhoghlaimeora a léiriú.

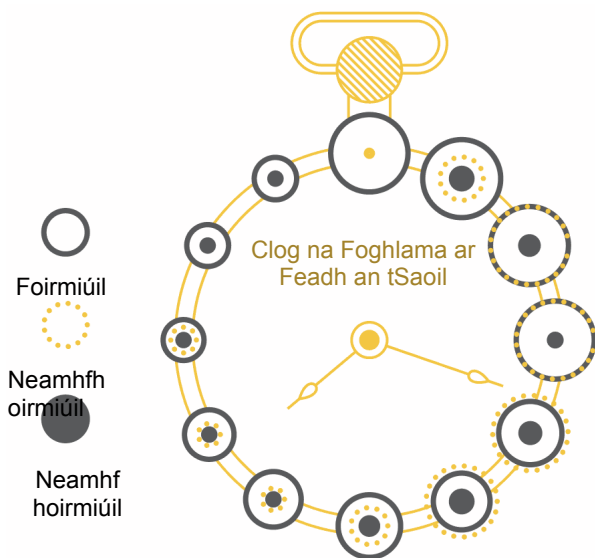
D’fhéadfadh ról oideachasúil a bheith ag meastóireacht sa chreat sin freisin trí fheasacht a mhúscailt faoina ndearcadh teanga féin, faoina nósanna, a gcumais agus a n-acmhainneacht fáis.

Ar an micrileibhéal, is gá uirlisí agus cleachtais mheastóireachta shonracha a shainiú (Cedefop, 2015). In ionad tástálacha agus scrúduithe traidisiúnta, a d’fhéadfadh a bheith imeaglú agus nach bhfuil dlúthbhaint acu le comhthéacsanna úsáide, ba chóir modhanna eile a úsáid, amhail comhrá (agallamh), tuairisciú (féinmheasúnú), breathnóireacht, ionsamhlú nó teistiméireachtaí tríú páirtí. Le bheith iontaofa, áfach, teastaíonn meastóir ardcháilithe a bhfuil taithí acu ar go leor acu.

Tá gealladh níos fearr d’fheidhm leathan ná an measúnú barántúil neamhfhoirmiúil leanúnach, a bhfuil dlúthbhaint aige le fadhb an fhoghlaimeora – scileanna réitigh agus cumarsáide, agus ar féidir iad a dhóiciméadú trí úsáid a bhaint as anbportfoliosanna.

Impleachtaí polaitiúla

Is gealltanús fadtéarmach é nósanna imeachta, caighdeáin agus creataí eagrúcháin a fhorbairt le haghaidh meastóireacht chuimsitheach teanga, ach d'fhéadfadh díbhinní suntasacha a bheith i gceist leis sin. Ar aon dul le céimeanna eile i dtreo an oideachais ilteangaigh ionchuimsithigh, díríonn sé ar fhorbairt acmhainní ar leibhéal an phobail. Mar chéad chéim, roghnódh saineolaithe allamuigh modhanna iomchuí bailíochtaí agus treoróidís an próiseas bailíochtaí i gcomhar le lárionaid chultúrtha áitiúla, eagraíochtaí imirceacha agus eile. Le himeacht ama, beidh an daraceann glacadh rialú overtheprocess. Chuirfeadh an córas a d' eascair as an gcomhtháthú sóisialta feabhas ar iniomparthacht scileanna teanga neamhfhoirmiúla, aitheanta, bailíochtaí agus creidiúnaithe.

Tagairtí agus doimhneacht

Cedefop: An Lárionad Eorpach um Fhorbairt na Gairmoiliúna (e (2012)). *Treoirlínte Eorpacha maidir le foghlaim neamhfhoirmiúil agus neamhfhoirmeálta a bhailíochtú*. Lucsamburg: Oifig Foilseachán an Aontais Eorpaigh. Sraith tagartha Cedefop; Uimh. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

ECFE (2015). *Mic Léinn Inimirceach ar Scoil: An Turas i dtreo Lánpháirtíú a éascú*. Foilsiúchán ECFE.

ECFE (2016). *Oibríthe inimirceacha a earcú: Eoraip 2016*. Foilsiúchán ECFE.

Singh, M. (2015). *Peirspictíochtaí domhanda maidir le foghlaim neamhfhoirmiúil agus neamhfhoirmeálta a aithint: Cén fáth a bhfuil tábhacht leis an aitheantas*. Institiúid UNESCO um Fhoghlaim ar Feadh an tSaoil, Springer Open.

48 Cén fáth a bhfuil sé inmholta "treoshuíomhidirnáisiúnta" agus "suíomhréigiúnach" a chur le chéile i straitéis teanga ollscoileanna?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso; Neuza Costa, Universidade do Algarve

I gcás ina bhfuil beartas teorach réigiúnaí (fonáisiúnta) i réim san ardoideachas (ES), ní gá go ráthófar cuimsiú teanga na mac léinn nó na mball foirne atá ag teacht isteach agus d'fhéadfaí bac a chur ar shoghluaisteacht. Go deimhin, de ghnáth baineann beartas treoshuímh idirnáisiúnta le lingua franca amháin a úsáid, Béarla de ghnáth. Baineann sé seo le daoine nach labhraíonn an teanga áitiúil a chuimsiú, ach amháin má chruthaítear boilgeog Angla-fóin logánta ónar féidir cainteoirí áitiúla Béarla a chur as an áireamh. Dá bhrí sin, d'fhéadfadh beartas lena gcuirtear béim ar an meascán rathúil de "áit réigiúnach" agus den "diríuidirnáisiúnta" a bheith ina fhreagairt ar an gcomhréiteach idir an tsoghluaisteacht agus an cuimsiú.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

De réir threoirleabhar Erasmus+ (2017: 318)¹, idirnáisiúnú "i ndáille haon ghníomhaíocht lena mbaineann tír amháin ar a laghad atá rannpháirteach sa chlár agus tír chomhpháirtíochta amháin ar a laghad". In ES, is ionann idirnáisiúnú agus "an t—idirnáisiúnú". Meastar anois gurb é an Béarla "teanga idirnáisiúntana heolaíochta" agus an "lingua franca i seilbh an ardoideachais a fuarthas "mar a léirítear, mar shampla, in Mazak agus in Herbas-Donoso (2015). Mar Phillipson (2009) pointí amach, an ról ceannasach na míbhuntáistí Béarla cainteoirí neamh-Béarla, rud a léiríonn go soiléir nach bhfuil aon rud bunúsach eolaíoch mar gheall ar an forlámhas an Bhéarla thar úsáid aon teanga eile. Mar thoradh ar shoghluaisteacht, áfach, tá níos mó éagsúlachta ag teacht ar eolairí teanga na mac léinn agus fhoireann teagaisc agus taighde na n-institiúidí ardoideachais; maidir leis an gcaoi a gcaitear le heolas, tá ag méadú ar an laghdú atá á dhéanamh ar lingua franca amháin.

Sa chiall sin, tugann an tionscadal² Eorpach IntlUni, mar shampla, torthaí ar dhúshláin agus ar dheiseanna an ranga idirnáisiúnta san ardoideachas i spásanna foghlama ilteangacha agus ilchultúrtha (MMLanna).

Tá tuiscint níos fearr ar idirnáisiúnú i gcomparáid le dhá choincheap eile, eadhon idirnáisiúnú baile agus soghluaisteacht fhíoriúil. Go deimhin, "ní críoch inti féin

í an tsoghluaisteacht fhisiciúil; Ina áit sin, tá sé ar cheann de na bealaí chun idirnáisiúnú" (Lauridsen et al. 2015: 14). Áirítear le hidirnáisiúnú sa bhaile úsáid agus forbairt curaclam idirnáisiúnta agus, mar a chuirtear in iúl go láidir i Rialachán (AE) Uimh. 1288/2013 (172)³, ní féidir "a bheith ina rogha mhalartach ar shoghluaisteacht fhisiciúil amháin, ach freisin mar ullmhúchán do shoghluaisteacht fhisiciúil bhreise". Maidir leis an tsoghluaisteacht fhíoriúil, sainmhínítear é mar "thacargníomhaíochtaí a dtacaíonn teicneolaíochtaí faisnéise agus cumarsáide leo, lena n-áirítear ríomhfhoghlaim, lena ndéantar eispéiris chomhoibrítheacha idirnáisiúnta i gcomhthéacs an teagaisc, na hoiliúna nó na foghlama a chur i gcrích nó a éascú" (Treoir Erasmus+ 2017: 322)⁴.

Léaráidí agus fianaise

Ó thaobh uimhriúla de, tá méadú suntasach tagtha ar líon na gclár teagaisc Béarla (ETPanna) in ollscoileanna na hEorpa le blianta beaga anuas (Wächter and Maiworm, 2014): Mhéadaigh an líon PGanna comhionanna ó 725 chlár in 2001, go 2,389 in 2007 agus 8,089 sa staidéar seo. Déantar PETanna san Eoraip a thairiscint den chuid is mó le linn an dara timthriall (leibhéal Máistreacht). Baineann ceithre chúigiú de na cláir go léir (80 %) leis an gcatagóir seo. Mar sin féin, níl ach 10—20 % de mhic léinn Eorpacha a dhéanann staidéar thar lear agus 80 go 90 % de mhic léinn ina dtír dhúchais (Com (2013) 499 final: 6).

Dá bhrí sin, ba cheart an t-idirnáisiúnú a mheasúnú ní hamháin ó thaobh shoghluaisteacht na mac léinn de, ach ó thaobh nádúr na bpróiseas atá i gceist freisin, amhail idirnáisiúnú an churaclaim, torthaí foghlama idirnáisiúnta/idirchultúrtha a áirithiú do gach mac léinn (Leask, 2015). Ní "Sation" é seo, ach togra ón gCoimisiún Eorpach (2013, 499 leagan deireanach: 6) mar "ghnéidhomhanda a chomhtháthú i ndearadh agus in ábhar gach curaclam agus gach próiseas teagaisc/foghlama (dá ngairtear "idirnáisiúnú baile" uaireanta), d'fhonn a áirithiú go mbeidh formhór mór na bhfoghlaimoirí, 80-90 % nach bhfuil soghluaiste go hidirnáisiúnta le haghaidh dioplóma nó soghluaisteacht creidmheasa, in ann, mar sin féin, na scileanna

1 Treoirleabhar don chlár Erasmus+. Leagan 3 (2017)

2 IntlUni – Na dúshláin a bhaineann leis an spás foghlama ilteangach agus ilchultúrtha san ollscoil idirnáisiúnta.

3 Rialachán (AE) Uimh. 1288/2013.

4 Treoirleabhar don chlár Erasmus+. Leagan 3 (2017)

idirnáisiúnta is gá a fháil i ndomhan domhandaithe.”

Ag an am céanna, d’fhonn a áirithiú go mbeidh mic léinn, taighdeoirí nó baill foirne shoghluaiste níos mó san áireamh agus d’fhonn a n—acmhainneacht maidir le lánpháirtiú rathúil ina dtír óstach a bhaint amach, teastaíonn tacaíocht shonrach ó mhic léinn shoghluaiste, ó thaighdeoirí agus ón bhfoireann teagaisc d’fhoghlaim teangacha, lena n-áirítear an fhéidearthacht an teanga áitiúil nó na teangacha áitiúla a fhoghlaim, bíodh an teanga/na teangacha áitiúla sin mar theangana teagaisc nó mar theanga an ghrúpa taighde’ (Com (2013) 499 final: 6)¹.

Impleachtaí polaitiúla

Chun treoshuíomh áitiúil agus idirnáisiúnta a bhaint amach ag an am céanna, ba cheart d’institiúidí ardoideachais straitéisí a ghlacadh chun cultúr áitiúil agus teanga/teangacha áitiúla a chur chun cinn agus chun gné idirnáisiúnta gach gné den ardoideachas a chur chun cinn, mar a mholtar sa Chinneadh (1298/2008/CE: 96²)“gníomhaíochtaí (...) amhail cur chun cinn, inrochtaineacht, dearbhú cáilíochta, creidmheasanna a aithint, cáilíochtaí Eorpacha a aithint thar lear agus cáilíochtaí le tríú tíortha a aithint go frithpháirteach, forbairt curaclaim, soghluaisteacht, cáilíocht seirbhísí, etc. Dá bhrí sin, is féidir le straitéisí chun idirnáisiúnta san ardoideachas a chur chun cinn, lena n-áirítear curaclaim idirnáisiúnta, agus aird ar leith á tabhairt ar chultúr áitiúil agus ar theanga nó ar theangacha áitiúla, a bheith ina mbealach chun oideachas idirchultúrtha agus ilteangach a chur chun cinn.

Tagairtí agus doimhniú

Lauridsen, K. et al. (Eds) (2015). *Deiseanna agus dúshláin sa spás ilteangach agus ilchultúrtha foghlama. An doiciméad deiridh de thionscadal Líonra Acadúil Erasmus IntUni 2012-15*. Aarhus: IntUni.

Léask, B. (2015). *An Curaclam a Idirnáisiúnta*. Abingdon: Ród-ghealladh

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Cleachtais thraslanguaging ag ollscoil dhátheangach: cás-staidéar ar sheomra ranga eolaíochta. *Iris Idirnáisiúnta an Oideachais Dátheangaigh agus an Dátheangachais*, 18, 698-714.

Phillipson, R. (2009). Béarla san ardoideachas: Painea

- 1 COM (2013) 499 críochnaitheach. Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eacnamaíoch agus Sóisialta na hEorpa agus chuig Coiste na Réigiún, Ardoideachas na hEorpa ar Domhan.
- 2 Cinneadh Uimh. 1298/2008/CE.

nó paindéim? I Peter Harder (Ed.), *Uillinn ar domhan ina labhraítear Béarla: Beartas an Bhéarla, idirnáisiúnta agus teagasc ollscoile* (lgh. 29-57). Cóbanhávan, an Danmhairg: Músaem Tusculanum Press.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *CláirBhéarla san Ardoideachas Eorpach. An Staid mar atá in 2014* (Páipéir ACA maidir le Comhar Idirnáisiúnta san Oideachas). Bonn: Lemmens.

49 Conas is féidir scileanna teanga a bhailíochtú chun soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

Bíonn tionchar ag go leor fachtóirí ar chinntí daoine soghluaiste go hidirnáisiúnta maidir le foghlaim teangacha. Tá ról ag cúlra oideachais agus teanga gach duine, chomh maith lena ndearthaí agus a n-inspreagadh i leith na sochaí óstaí: An bhfuil sé i gceist acu fanacht, an le haghaidh oibre nó oideachais amháin atá siad ann, cén tábhacht a bhaineann le teagmhálacha agus caidreamh áitiúil, agus mar sin de? Mar sin féin, d'fhéadfadh an beartas tionchar a imirt ar go leor de na fachtóirí sin. Go háirithe, is iad feachtas teanga, cur chun cinn deiseanna foghlama (go háirithe lasmuigh den chóras foirmiúil) agus aitheantas oifigiúil do scileanna teanga a sealbhaíodh sa chomhthéacs sin ná trí chur chuige lena bhfeidirim céimeanna i dtreo cuimsiú a spreagadh agus tacú leis an tsoghluaisteacht ag an am céanna.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

In go leor comhthéacsanna, níl a ndóthain eolais ag daoine atá i soghluaisteacht faoi na buntáistí a bhaineann le breis foghlama teanga. Is minic a úsáidtear Lingua francas (agus, níos ginearálta, na teangacha cumarsáide níos leithne) ar bhealach ionstraimeach idirghníomhach, rud a fhágann gur gá freastal ar an toirt, ach ní cheadaítear leis comhtháthú breise laistigh de na spriocshochaithe faoi seach. Is minic a úsáidtear na cineálacha cumarsáide teanga sin chun críocha cumarsáide praiticiúla nach mbaineann le caidreamh pearsanta idir cainteoirí agus b'fhéidir le linn uaireanta oibre. Is fianaise é sin i roinnt cás-staidéir MIME. Mar shampla, is minic a úsáideann oibríthe Portaingéalacha a lonnainn in Andóra teanga a thuigtear go coitianta agus tá eolas éigin acu ar an teanga sin cheana féin (an Spáinnis sa chás seo) seachas an Chatalóinis a fhoghlaim mar theanga áitiúil. Is gnách go mbíonn na coiléir bána idirnáisiúnta in Vaasa na Fionlainne sásta leis na scileanna atá acu faoi láthair, beagán teoranta i mBéarla, mar theanga oibre agus chun freastal ar riachtanais laethúla, seachas eolas maith a fháil ar an tSualainnis, gan trácht ar Fhionlainnis.

I gcásanna den sórt sin, is féidir leis an bpobal soghluaiste (i.e. soghluaisteacht) tacar comhdhearcaidh a fhorbairt lena gcuirtear teorainn le cuimsiú.

Ag an am céanna, léiríonn an taighde atá déanta againn go léiríonn daoine a bhfuil ardoideachas agus ilteangach

acu dearcadh níos dearfaí i leith teanga nua a fhoghlaim. Mar shampla, léiríonn ár staidéar cáilíochtúil ar mhic léinn ollscoile Eorpacha atá cláraithe i gcláir samhraidh i dtíortha éagsúla go bhfuil sé de nós acu glacadh leis nach bhfuil tuiscint chultúrtha agus tumadh curtha chun cinn ag an mBéarla mar lingua franca; agus a n-inniúlacht sa Bhéarla á léiriú acu, bhí siad i bhfabhar teangacha breise a fhoghlaim agus a úsáid. Dhírigh na rannpháirtithe seo agus rannpháirtithe eile cás-staidéir ar fhoghlaim neamhfhoirmeálta agus neamhfhoirmiúil ar chúiseanna éagsúla. Is é an bealach is tarraingtí i dtreo cuimsiú teanga níos mó ná scileanna teanga neamhfhoirmiúla a aithint, a bhailíochtú agus a mheas, chomh maith le deiseanna breise chun na scileanna sin a shealbhú.

Léaráidí agus fianaise

Léirítear castacht na staidéir aonair leis an bhfigiúr atá os coinne, rud a léiríonn an réimse cineálacha teanga a fuair agus a úsáideann bean Sheirbiach amháin atá ina cónaí sa Tioról Theas – mar shampla de roinnt faisnéiseoirí a cuireadh faoi agallamh le linn ár dtaighde allamuigh MIME. Ba chóir a thabhairt faoi deara, de réir na taithí atá aici, nach n-úsáidtear na teangacha a fhaightear san ollscoil ach i gcomhthéacsanna níos foirmiúla, agus go bhfuil teangacha a fhaightear go neamhfhoirmiúil, sa bhaile agus sa phobal, níos ábhartha don saol laethúil.

Is aran leibhéal polaitiúil idirmheánach is féidir aghaidh a thabhairt ar na réaltachtaí teanga sin, i.e. ar leibhéal réigiúin amháin an Tioról Theas nó ceantar uirbeach ar nós Vaasa, seachas ar leibhéal comharsanachta nó tíre ina hiomláine.

Éilíonn comhtháthú éifeachtach teanga comhpháirtíocht idir scoileanna, fostóirí agus pobail chun bealaí foghlama teanga éagsúla a chur chun cinn mar aon le bailíochtú éifeachtach ar na scileanna neamhfhoirmiúla/foirmiúla a fhaightear. Is féidir le bailíochtú tacú le comhtháthú margaidh, (ath)iontráil sa scoil nó cuimsiú sóisialta simplí. Chuirfí go mór leis an bpróiseas seo trí oiliúint agus fostaíocht a chur ar fáil do bhaill an phobail chun scileanna teanga a mheas agus a bhailíochtú. Buntáiste tábhachtach eile a bheadh ann ná feabhas a chur ar mheasúnú na scileanna teanga a bhí ag leanaí roimhe sin agus iad ag ligean isteach i scoileanna áitiúla.

Impleachtaí polaitiúla

I measc tosca eile, ní mór don lucht déanta beartas na creidimh maidir le teangacha éagsúla agus a gcainteoirí, atá forleathan sa tsochaí óstach (i.e. i measc nuatheachtaithe agus daonraí áitiúla araon) a chur san áireamh.

Tá sé fíor-riachtanach dearcadh an phobail a athrú d'fhonn iolracht teangacha a chur i láthair mar thoradh inmhianaithe ar shoghluaisteacht, gan bac a chur ar an gcuimsiú ach tacú leis an gcuimsiú. Tugann sé seo le fios, chomh maith le haitheantas agus bailíochtú scileanna teanga a sealbhaíodh lasmuigh den chóras foirmiúil a chur chun cinn, gur cheart go ndéanfadh beartais oideachais Meso:

- múineadh na teanga réigiúnaí, na staire agus an chultúr réigiúnaigh a chomhtháthú (lena n-áirítear réigiúin thrasteorann chomharsanacha) d'fhoghlaimoirí atá in aois scoile agus do dhaoine fásta araon i gcomhthéacs foirmiúil, neamhfoirmiúil agus neamhfhoirmeálta;
- An t-ilteangachas a shuí mar ghnáthchás do phobail dhúchasacha agus do phobail shoghluaiste araon, trí úsáid a bhaint as ceann chun cabhrú le tuiscint a fháil ar a chéile;
- béim a leagan ar bhunbhuntáistí cultúrtha agus oideachasúla nadteagmhálacha idir pobail teanga agus ról na bpobal mionlaigh mar naisc idir traidisiúin éagsúla chultúrtha agus teanga.

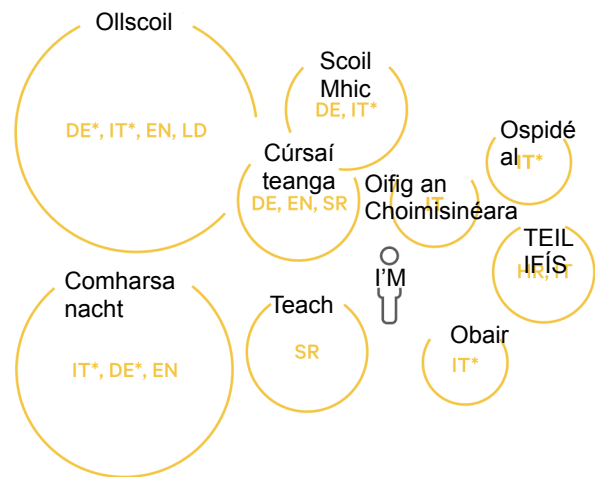
Tagairtí agus doimhniú

Cedefop: An Lárionad Eorpach um Fhorbairt na Gairmoiliúna (e (2012)). *Treoirlínte Eorpacha maidir le foghlaim neamhfoirmiúil agus neamhfhoirmeálta a bhailíochtú*. Lucsamburg: Oifig

Foilseachán an Aontais Eorpaigh. Sraith tagartha Cedefop; Uimh. 104.
<http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Ilteangach Education in the Light of Diversity: Ceachtanna a foghlaimíodh*, tuarascáil NESET II, Lucsamburg: Oifig Foilseachán an Aontais Eorpaigh.

ECFE (2015). Mic Léinn Inimirceach ar Scoil: An Turas i dtreo Lánpháirtiú a éascú. Foilsiúchán ECFE.

TIMPEALLAIGHT TEANGA BEAN ÓG SHEIRBIACH ÓN TIORÓL THEAS A CHONAIC SÍ FÉIN

Léarscáil mheabhach de Marta Lupica Spagnolo. AS: Gearmáinis; IN: Béarla; HR: Cróitis; IT: Iodáilis; LD: Laidin; CR: Seirbiach.

* Is féidir a úsáid i gcineálacha áitiúla éagsúla.

50 Conas is féidir leis na húdaráis tacú le scileanna teanga iasachta a chothabháil?

François Grin, Ollscoil na Ginéive

Sochaí ilteangach is ea sochaí ilteangach ina maireann daoine a bhfuil próifíle teanga éagsúla acu agus ina mbíonn siad ag obair le chéile. Cé go ndéantar socrúithe iomchuí, trí bheartas teanga, chun a áirithiú go mbeidh cearta agus saoráidí leordhóthanacha ag gach grúpa teanga, ní gá go mbeadh gach duine ilteangach freisin mar gheall ar an ilteangachas ar leibhéal na sochaí. Mar sin féin, is iondúil go mbíonn an t-ilteangachas sochaíoch níos sreabhánaí agus níos éifeachtúla má tá cion mór cónaitheoirídé-nó ilteangach freisin. Ina theannta sin, i dtíortha nó i réigiúin ina raibh dhá theanga nó trí theanga i láthair le fada agus atá mar chuid den fhéiniúlacht náisiúnta nó réigiúnach, is fearr is féidir an t-ilteangachas sochaíoch a chur i bhfeidhm más fearr an t-ilteangachas sochaíoch má dhéantar iarracht an dara teanga nó an tríú teanga a fháil, seachas í a bheith i gcónaí ar bhail aon chomhphobail amháin — is é sin, má dhéanann baill de na grúpaí teanga uile atá i láthair go stairiúil sa tsochaí iarracht teanga/teangacha daoine eile a fhoghlaim. Ní gá go dtarlódh sé sin as a stuaim féin, áfach, agus tá gá le roinnt tacaíochta ón Stát. Mar riail ghinearálta, tá sé éigeantach teanga áitiúil eile a fhoghlaim ó Aireacht Oideachais stáit nó réigiúin dhátheangaigh: Tá an Spáinnis agus an Chatalóinis mar chuid de churaclam na scoile sa Chatalóin; díreach cosúil le Spáinnis agus Bascais i Tír na mBascach, Fionlainnis agus Sualainnis san Fhionlainn, nó Fraincis agus Béarla i Quebec. Ní bhaineann foghlaim teangacha iasachta ach le cuid den fhadhb, áfach. Nuair a fhaightear iad, ní mór scileanna teanga a chothabháil agus d'fhéadfadh tacaíocht an Stáit a bheith an-úsáideach chun na críche sin. Féadfaidh an tacaíocht sin a bheith mar chuid de phlean beartais teanga comhbheartaithe.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá a fhios againn nach ionann teagasc na dteangacha iasachta sa chóras scoile clasaiceach.

I gcás ina bhfuil siad ar fáil, insítear scéal suimiúil le sonraí cainníochtúla faoi scileanna teanga iasachta daoine fásta agus faoin gcaoi a gcuireann an scoil agus bealaí foghlama neamhscoile leis na scileanna atá acu: Tugannsiad le fios gur mó go minic ná an t-oideachas traidisiúnta scoile cainéil neamhscoile. Athraíonn tábhacht choibhneasta na gcainéal éagsúil neamhscoile ag brath ar an máthairtheanga (L1) agus ar an teanga a fhoghlaimíonn siad (L2). Mar sin féin, tar éis cónaí ar feadh sé mhí nó níos mó, tar éis aois 5 bliain, i dtimpeallacht ina bhfuil an sprioctheanga ceannasach, is

cosúil go bhfuil sé fós ina dheitéarmanant mór scileanna, mar atá léirithe sa tábla ar an leathanach eile, ina n-úsáidtear sonraí a bhailítear ó shampla ionadaíoch de 1,600 duine fásta (idir 18 agus 65 bliana d'aois) san Eilvéis. Mar a léiríonn na figiúirí seo, faigheann an saol i dtimpeallacht ina bhfuil an sprioctheangale scór ard i gcónaí agus a thagann i stubbornness.

Mar sin féin, níl an deis ag gach duine maireachtáil i dtimpeallacht teangacha iasachta, agus ní féidir le duine eile a bheith ag súil i gcónaí go ndéanfaidh daoine fásta ranganna oíche ina ionad, d'ainneoin go bhfuil spéis acu teanga iasachta a fhoghlaim. Léiríonn suirbhé eile san Eilvéis (as breis is 40,000 duine fásta óg atá thart ar 19 bliain d'aois) go bhfuil an costas tuairiscithe ag 55.3 % agus 61.6 % de fhreagróirí fireanna agus bainearna (Grin et al., 2015: 550), agus ba cheart breathnú air mar an príomhbhac ar infheistíocht aosach i bhfoghlaim nó i gcothabháil teangacha iasachta. Tugann sé sin údar maith le tacaíocht na n-údarás chun scileanna teanga iasachta a fhoghlaim agus a chothabháil. Is é an dúshlán córas a fhorbairt a chuireann nochtadh teanga ar fáil (seachas oideachas traidisiúnta) saor agus tarraingteach do dhaoine fásta.

Léaráidí agus fianaise

Forbraíodh córas den sórt sin faoi choimirce Fóram Dátheangach na cathrach in Biel/Bienne atá dátheangach go hoifigiúil, a shíneann teorainn theangeolaíoch na Fraince-Gearmánachsan Eilvéis. Ó 2000 i leith, d'éascaigh *Fóram* an Dátheangaachais, fondúireacht phríobháideach a fhaigheann deontais phoiblí, foireann beirte, lena n-áirítear cainteoir dúchais Gearmáinise agus cainteoir Fraincise dúchais, a thagann le chéile uair sa tseachtain ar feadh sé mhí ar feadh comhrá uair an chloig, le teanga amháin a úsáidtear ar feadh 30 nóiméad de ghnáth agus an teanga eile ar feadh 30 nóiméad. Tugann an *Fóram* deis chun teacht le chéile, faireachán rialta a dhéanamh ar an bpróiseas agus tacaíocht phraiticiúil a chur ar fáil i bhfoirm comhaontú samplach i measc na geomhaltaí acadúla, teastas rannpháirtíochta agus bróisiúr chun dul chun cinn nó saincheisteanna a thairfeadh. Tá an rannpháirtíocht saor in aisce. I *láthair* na huair (Nollaig 2017) tá 400 rannpháirtí san áireamh, ach tá siadoninscrits agustá liosta feithimh acu. Cé go mbaineann an comhfhreagras le péirí Gearmáinise-Fraincis den chuid is mó, cuireann an *Fóram tandem* ar fáil freisin a bhfuil an Béarla, an Iodáilis agus an Spáinnis páirteach iontu.

Impleachtaí polaitiúla

Is léir gur cuid de bheartas teanga é tacaíocht an phobail d'Fhóram an Dátheangachais. Cé gur ó chathair dhátheangach Biel/Bienne, áit ar seoladh an tionscnamh, is ó chathair dhátheangach Neuchâtel a choimisiúnaigh an Fóram an Fóram, chomh maith le húdaráis chathair Neuchâtel a labhraítear i bhFraincis agus chathair Bern ina labhraítear Gearmáinis, atá 40 km óna chéile agus nach bhfuil ag an teorainn teanga, chun tairiscint tandem a fhorbairt a dhíríonn go sonrach ar áitritheoirí an dá chathair sin. Buailteann rannpháirtithe tadem go rialta i gcathair nó i gcathair agus aisíoctar a gcostais iompair.

Chomh maith le bealach solúbtha neamhchostasach a chur ar fáil chun scileanna teanga a chothabháil agus a

fhorbairt, cuireann an cur chuige céanna deiseanna ar fáil freisin do theagmhálacha idirchultúrtha agus do mhalartuithe idir pobail theangeolaíocha.

Tagairtí agus doimhniú

Grain, F. (1999) *Skills and Rewards. Luach na dteangacha san Eilvéis*. Fribourg: Eagraín acadúla.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., & Schwob, I. (2015). *AnEilvéis-An tSochaí Chultúrtha. Cad a dhéanann daoine óga leo inniu*. Glarus/Chur: Rüeegger Verlag.

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

RANNUIDÍÚ LE SCILEANNA TEANGA IASACHTA I DTRÍ CINN DE BHEALAÍ AIMSITHE DARA TEANGA (AS SEACHT GCINN). Foinse: curtha in oiriúint ó Ghríosán (1999: 129).

L1	Gearmáinis		Fraincis		Iodáilis		
L2	Fraincis	Béarla	Gearmáinis	Béarla	Gearmáinis	Fraincis	Béarla
Oideachas scoile L2 (coigeartaithe do bhlianta staidéir)	1	4	2	3	1	2	4
Tá cónaí orthu i dtimpeallacht L2 ar feadh 6 mhí nó níos mó tar éis aois a 5	2	2	3	2	2	1	1
Nochtadh do L2 sa bhaile, le linn óige agus seandachta	3	3	1	1	3	—	—

51 Conas is féidir scileanna teanga na n-imirceach atá ann cheana a úsáid chun cabhrú leo teanga na tíre óstaí a fhoghlaim?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Ollscoil Leipzig

Tá teanga iasachta cheana féin ag líon mór imirceach atá ag teacht chun na hEorpa. Ní mór na scileanna sin a chur san áireamh ina n-oiliúint teanga. Is minic gur cúrsaí aonteangacha amháin a bhíonn i gceist le cúrsaí foghlama teanga áitiúla agus dá bhrí sin ní úsáidtear an "éifeacht bheartaithe", i.e. an tionchar dearfach a bhíonn ag eolas ar theanga iasachta amháin nó níos mó ar fhoghlaim teanga iasachta nua. Mura mbaintear úsáid as an éifeacht sin, cuirtear amú ama agus acmhainneacht intleachtúil, bíodh sin d'imirceigh eacnamaíocha, d'iarrthóirí tearmainn nó do dhaoine ar deonaíodh stádas dídeanaí dóibh.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is minic a bhíonn scileanna Béarla ag daoine a théann ar imirce go dtí an Eoraip. Mar shampla, léiríonn staitisticí don Ghearmáin in 2015 go bhfuil eolas éigin ar an mBéarla ag 28.1 % de na hiarrthóirí tearmainn (Rich 2016: 9). I suirbhé ar dhídeanaithe i mBeirlín, dúirt 49 % go raibh eolas éigin acu ar an mBéarla, 13 % ag rá gur sreabháin/maoirsí ascileanna teanga(Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, lch 20).

Fuarthas amach gur féidir le foghlaimeoirí Gearmáinise mar L3, mar shampla, an t-eolas ar an mBéarla a fuair siad roimhe seo a úsáid mar L2, ós rud é go bhfuil nasc tíopeolaíoch idir an dá theanga. Tá sé seo úsáideach go háirithe mura bhfuil nasc idir máthairtheanga an chainteora agus an Ghearmáinis. Mar shampla, is féidir leis an ngrúpa mór inimirceach a labhraíonn Araibis mar chéad teanga, a bhfuil eolas éigin acu ar an mBéarla mar theanga iasachta, leas a bhaint as an ngrúpa sin nuair a dhéanann siad staidéar ar an nGearmáinis.

Chun an toradh sin a chur i bhfeidhm go rathúil i gcláir teagaise teanga, go háirithe i gcomhthéacs na himirce, is gá sonraí a bheith ar fáil ar stór teanga gach dalta, ionas gur féidir ranganna aonchineálacha a chur le chéile.

Beidh múinteoirí in ann obair níos éifeachtaí a dhéanamh ansin, go háirithe má fhaigheann a gcuid teagaisc tacaíocht ó na hábhair teagaisc chuí.

Mar sin féin, ós rud é go bhfuil leibhéal an-difriúil i mBéarla ag daoine, bheadh sé úsáideach an leibhéal inniúlachta teanga a theastaíonn chun an t-eolas roimh ré a bheith éifeachtach a chinneadh. Ar ndóigh, ba

cheart go gcuirfí san áireamh i measúnú den sórt sin an ról atá ag tosca eile, amhail litearthacht (nó neamhláithreach), sa chéad teanga agus i dteangacha eile ina stórlann. Is féidir le foghlaimeoirí leas a bhaint as eolas ar aibítir na Laidine agus ní mór dóibh a bheith ar an eolas faoin bhfoclóir agus na heilimintí gramadaí den chineál céanna i mBéarla agus i nGearmáinis, agus rabhadh á thabhairt dóibh maidir le "cairde bréagacha" a bheith ann idir an dá theanga sin agus maidir le cur isteach idirtheangach ar an mBéarla.

Léaráidí agus fianaise

Is é an toradh a bhíonn ar an modh coitianta le teanga iasachta a mhúineadh sa sprioctheanga amháin, bíodh sin i gcás cúnsí oideolaíocha (trédhearcadh)nóar mhaithe le cuspóirí praiticiúla (easpa comhtheanga teagaisc), go ndéantar dul chun cinn an-mhall, go háirithe i gcúrsaí tosaitheora, toisc gur thuairiscigh roinnt rannpháirtithe sna staidéir agallaimh (Fiedler/Wohlfarth le foilsíú, tras-scríbhinn téacs; Siombalaíonn @ gáire):

Gearmáinis@ Le múinteoirí Gearmánacha, I mo thuairimse, fiú leibhéal A, ní labhraíonn siad ach Gearmáinis. Mar sin, tá sé deacair dom a shamhlú, níl aon smaoinemh agat ar an teanga agus ansin téann tú go dtí rang le cainteoir dúchais.

Léiríonn taighde ar chúrsaí teanga do dhídeanaithe go n-úsáideann foghlaimeoirí, mar sin féin, na scileanna teanga atá acu faoi láthair, bíodh siad ag aistriú go dtí a dteanga dhúchais do mhic léinn eile nó go n-aistriú siad an cód go Béarla, mar a léirítear sa sliocht seo a leanas ónár n-agallamh:

Agan gcéad leibhéal, cosúil le leibhéal B1, uaireanta d'úsáid an múinteoir Béarla freisin chun a mhíniú. Ach tá sé beagán forbidden mar gheall ar ár Direktor, mar a deir ár stiúrthóir nach bhfuil sé incheadaithe a úsáid Béarla inár rang. Ach ní féidir linn a thuiscint, tá sí chun é a dhéanamh.

Mar a fheicimid, úsáideann múinteoirí Béarla uaireanta mar lingua franca chun tuiscint na ndaltaí a éascú, ach ní ghlactar an nós imeachta go comhsheasmhach ná i gcónaí ag cabhrú le hábhair teagaisc chuí, cé go dtosaíonn na hábhair seo le feiceáil, mar atá léirithe san fhigiúr. Bhraithfeadh grúpaí d'foghlaimeoirí aonchineálacha, bunaithe ar an eolas a bhí acu roimhe seo, go córasach ar na modhanna sin.

Impleachtaí polaitiúla

Is iad seo a leanas na treoirínte a d'fhéadfadh a bheith ann.

1. Nuair a bhíonn cúrsaí teanga á bhforbairt ag imircigh sa teanga áitiúil, ní mór eolas ar theangacha a chur san áireamh i gcónaí. Ba cheart go gcuideodh sé sin le grúpaí foghlaimora a dhéanamh níos aonchineálaí agus, ar an gcaoi sin, go mbeidh siad in ann oibriú le chéile ar bhealach níos fearr.

2. Ba cheart ábhair teagaisc ina gcuirtear eolairí teanga na bhfoghlaimoirí san áireamh, go háirithe an t-eolas atá acu ar an mBéarla, a fhorbairt agus a chur chun feidhme.

Tagairtí agus doimhniú

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *An tIlteangachas a Thaiscéaladh: Taighde a fhorbairt maidir le L3, ilteangachas agus sealbhú ilteanga*. Amstardam: Benjamins.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch? Zur Sprachenwahl von Migranten in

Leipzig. I S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Imirce – sprachliche Herausforderungen* (lch. 13-31). Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). *Flüchtlinge 2016: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht 2016*. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/

Saibhir, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikations level und Berufstätigkeit. Kurzanalyse des Forschungszentrums Imirce, Comhtháthú agus Asyl des Bundesamtes für Imirce agus Flüchtlinge 3. goo.gl/np4KuT

Schneider, D. L. (2018). Über bäs Verwendung des Englischen unter geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. I S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Imirce – sprachliche Herausforderungen* (lch. 47-67). Leipzig: Leipziger Universitätsverlag.

Úsáid Béarla chun Gearmáinis a mhúineadh. Sliocht as: Menschen inné. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. München: Hueber, 2013.

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O _____	the east	
der S _____	the south	
der W _____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Cé atá in ann leas a bhaint as oiliúint a bhaineann le scileanna teanga?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Ollscoil Reims Champagne-Ardenne

D'fhéadfadh sé go gcuirfí oiliúint ar dhaoine chun scileanna teanga a fháil atá inghlactha (nó cuimsitheach) go sonrach. Ciallaíonn sé sin gur féidir le daoine a fhoghlaim cad a deirtear nó a scríobhtar i dteanga iasachta a thuiscint gan a bheith in ann an teanga sin a labhairt ná a scríobh, ar choinníoll go bhfuil sí nasctha go dlúth le teanga amháin ar a laghad atá ar eolas acu cheana féin. Moladh an cineál oiliúna don chéad uair ag an ^{matamaiticeoir} 17ú haois agus fealeolaí Pierre Besnier, a mheas gur chóir teangacha a mheas mar contanam, agus d'áitigh go bhfuil siad níos fearr dá bhrí sin d'fhoghlaim siad trí chomparáid. Sa lá atá inniu ann, tá an oiliúint idirghabhálach bunaithe den chuid is mó ar úsáid a bhaint as cosúlachtaí teanga idir teangacha gaolmhara: isé an aidhm forbairt a dhéanamh ar chumas foghlaimeoirí an bhrí atá le focail leath-thrédhearcacha a shoiléiriú (féach an tábla).

Sa lá atá inniu ann, tá réimse d'acmhainní oideolaíocha, lena n-áirítear téacsleabhair agus closábhair, ar fáil d'oiliúint idirghabhálach i dteangacha Rómhánacha (go háirithe Fraincis, Iodáilis, Portaingéilis, Spáinnis, Rómáinis agus Catalóinis), Gearmáinis (go háirithe Ollainnis, Gearmáinis, Sualainnis, Ioruais, Icelandic, uxembourgeois agus ferioien) agus Slavic (go háirithe an tSeicis agus an tSlóvaicis). Mar sin féin, tá a n-úsáid i scoileanna an-imeallach agus, nuair a úsáidtear iad, bíonn sé de ghnáth mar gheall ar thiomantas láidir pearsanta dornán múinteoirí. B'fhéidir gur mar gheall ar an gcur chuige idirchuisitheach a chuirtear i láthair de ghnáth mar ghabhálach i dteagasc na teanga ginearálta nó mar fhochineál teagaisc teanga chomhtháite trí úsáid a bhaint as doiciméid atá scríofa i roinnt teangacha dlúthghaolmhara (féach Escudé 2008), gan na daoine is mó atá in ann tairbhe a bhaint as a aithint ná cé na riachtanais speisialta is féidir leis a chomhlíonadh.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Maidir le daoine soghluaiste a bhogann go tír nua, is céim thábhachtach i dtreo an chuimsithe í foghlaim teangacha, cé gur eispéreas deacair agus fadálach í de ghnáth. Ní féidir forbairt scileanna *aireachtála* teanga a bheith ina sprioc ann féin, ach is féidir leis a bheith ina chloch áisiúil i dtreo foghlaim teangacha níos cuimsithí, scileanna torthúla *labhartha* agus scríbhneoireachta san áireamh.

Ós rud é go mbíonn i bhfad níos lú ama ag teastáil chun scileanna a shealbhú ná mar a thógann sé labhairt,

cuireann an cur chuige seo ar chumas foghlaimeoirí dul chun cinn a dhéanamh go tapa agus an spreagadh chun leanúint leis an bhfoghlaim a choinneáil. Ina theannta sin, trí shraith uirlisí úsáideacha a thabhairt d'fhoghlaimeoirí chun an timpeallacht nua teanga a thuiscint, is féidir leo a bheith sách neamhspleách laistigh de ghearr ama, ag brath ar an achar teanga idir a dteanga agus a teanga óstach. D'fhéadfadh tuiscint ar chumhachtú a bheith mar thoradh air sin, rud atá thar a bheith tábhachtach nuair nach bhfuil an oiread sin féinmheasa ann mar gheall ar stádas spleáchais an fhoghlaimeora. Leis an idirthógáil, éascaítear comhtháthú comhchuí forásach sa teanga nua agus sa tsochaí nua, rud a chuireann moill ar an strus a bhaineann leis an teanga iasachta go minic.

Léaráidí agus fianaise

Chuireamar agallamh ar dheich dteaghlach uchtaíocha Iodálacha a bhí ag óstáil linbh nár labhair Iodáilis. Leag tuismitheoirí béim ar an tábhacht a bhaineann le "innéacsanna agus rannchuidithe" a thabhairt do leanaí, níhamháin chun forbairt na hóstchainte a chur chun cinn, ach chun cabhrú leo eolas a chur ar an timpeallacht nua chomh maith. Chuir go leor tuismitheoirí béim ar cé chomh neamhriachtanach agus fritorthúil a bhí ann uaireanta iallach a chur ar an leanbh Iodáilis a labhairt.

Mheas roinnt tuismitheoirí fiú go raibh an scoil ina bac ar chuimsiú teanga agus sóisialta toisc go raibh sí dírithe go heisiach ar an easpa scileanna táirgiúla teanga atá ag an leanbh, ní fios dóibh gur labhair roinnt páistí teanga a cheadaigh intleacht fhrithpháirteach (ar nós Spáinnis i gcoinne Iodáilise) agus go bhféadfaidís freastal ar an gcuraclam ag a n-aois.

Chuir siad é sa chéad bhliain in ainneoin go raibh sé ocht mbliana d'aois agus ansin d' fhan mé i mo phost, agus dúirt mé: Ní hea, níor chuir tú isteach sadara bliain, agus dúirtsiad: Ní féidir linn toisc nach féidir leis labhairt agus ní féidir leis scríobh.

Mhínigh tuismitheoir amháin conas a choinnigh a iníon Spáinnis-labhairt go ciúin ar scoil ar feadh trí mhí mar cheap sí nach bhféadfadh foireann na scoile í a thuiscint. D'fhéadfaí an scéal seo a sheachaint go héasca dá gcuirfeadh an múinteoir intleacht fhrithpháirteach mháthairteanga an linbh agus teanga na scoile san áireamh.

Thuig na múinteoirí, ach ní raibh siad a dhéanamh ar an iarracht a rinne muid a thuiscint, mar sin bhraith ár n-iníon beagán cailte.

Fuarthas amach sa staidéar a rinneamar gur úsáideadh scileanna idirchuimsitheacha go spontáineach i suíomhanna príobháideacha chun an suaitheadh cultúrtha a bhaineann leis an tsoghluasteacht a mhaolú, cé gur minic a ndearnadh faillí orthu i suíomhanna poiblí agus gairmiúla, amhail scoileanna.

Impleachtaí polaitiúla

Ba cheart na bearta seo a leanas a chur san áireamh.

1. Tús a chur le hoiliúint teanga agus le tástáil d'fhoghlaimoirí soghluaiste atá ag teacht isteach, agus béim á leagan ar scileanna athghiniúnacha, agus cur chuige fáilteach agus táirgiúil a ghlacadh.
2. Oiliúint teanga a chur ar fáil do mhúinteoirí agus d'oibríthe sóisialta a bhfuil baint acu le glacadh le haillófóin, sa chaoi is go mbeidh siad in ann tuiscint neasach a fhorbairt ar réimse níos leithne teangacha a dtagann siad le chéile, seachas iad a fhoghlaim go mion.
3. Múinteoirí agus comhghleacaithe a spreagadh chun luach a chur ar scileanna teanga na bpáistí allophone atá ag teacht isteach, rud a d'fhéadfadh a bhfeasacht teanga féin a fheabhsú.

4. Cabhrú le páistí atá ag teacht isteach i scoileanna áitiúla tríd an eolas atá acu cheana féin a úsáid ina dteanga féin (e.g. trí chur chuige a mhúineann trí theanga iasachta teagasc ar nós tuiscint chomhtháite).

Tagairtí agus doimhniú

- Castagne, E. (2007). Trédhearcacht Lexical idir teangacha comharsanacha. I E. Castagne (Ed.) *The Issues of Intercomprehension* (pp. 155-166). Coll. ICE 2, Reims: EPure.
- Escudé, P. (2008). *An euro-mania, "Foghlaim de réir teangacha, 8-11 bliana d'aois", modh foghlama araíonachta maidir le hidirtheiscint na dteangacha Rómhánúla*, EACEA/CNDP/Lidel/HUMANITAS.
- Fiorentino, A. (2017). Straitéisí cothabhála teanga i nglacadh trasnáisiúnta: cén ról atá ag na tuismitheoirí? *Journal of Home Language Research*, 2, 5-22.
- Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen: Craiteoir.

Ó THRASSPARENCE GO hOPACITY (de réir Castagne, 2007: 161)

Trédhearcacht dhíreach	Trédhearcacht indéreach		Teimhneacht	
	Fochineál 1	Fochineál 2	Fochineál 1	Fochineál 2
Tácoibhéis foclóireachta choibhéiseach aitheanta ann i L1	mholadh eilimint léacsach i L1 a bhfuil brí imprecize ach cosúil go leor chun tuiscint a éascú	Tá eilimint lexical comhionann le L1, ach ní féidir a cruth a bheith inaitheanta láithreach	Nele tuiscint nach bhfuil aon eilimintí foclóireachta go L1	Molann sé go bhfuil eilimint léacsach sa L1 a bhfuil a ciall le curamú
Universidade (PT) Universidad (ES) Università (IT) Ollscoil (FR) Ollscoil (GB) Ollscoil (NL) Universität (DE)	Scáthanna fearthainne (GB) scáthanna fearthainne (Bain)	Miljoen (NL) *million milliún (Bain.)	Zolder (NL) áiléir (Bain.)	alcune (I) tada Duine(Bain.)

53 Cén ról atá ag an mBéarla i spásanna foghlama ilteangacha agus ilchultúrtha?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Tá an t-ardoideachas ag éirí níosilteangaíar fud na hEorpa, agus is minic teanga áitiúil nó teanga náisiúnta á nascadh le lingua franca agus teangacha eile. Mar sin féin, éiríonn oideachas foirmiúil agus taighde aonteangach go minic, agus iad ag dul i ngleic le húsáid lingua franca amháin. Faoi rún idirnáisiúnaithe, is minic a úsáidtear an Béarla mar lingua franca (nó mar lingua academica) mar réiteach tapa chun mic léinn a mhealladh ón gcoigríoch nó chun mic léinn a ullmhú chun feidhmiú mar ghníomhaithe domhanda agus i gcomhthéacsanna éagsúla – ag glacadh leis gur gá an Béarla a úsáid sna comhthéacsanna éagsúla seo ar fad.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Mar spásanna foghlama, tá campais ardoideachais ag éirí níos ilteangaí agus níos ilchultúrtha¹. Is faoi chineálacha éagsúla clár soghluaisteachta a thaistealaíonn mic léinn, ollúna, taighdeoirí agus baill foirne eile. Tá príomhchathair ollmhór, fholaith den chuid is mó d'éagsúlacht teanga agus chultúrtha nach n-úsáidtear sna córais foghlama ilteangacha agus ilchultúrtha (MMLanna) sin, agus tá dearmad déanta ag na hinstiúidí air fiú nuair a bhíonn siad ag iarraidh soghluaisteacht agus cuimsiú a chur chun cinn.

Is minic a bhíonn úsáid teanga áitiúil nó náisiúnta teoranta do mhic léinn áitiúla/náisiúnta, ach ba cheart do mhic léinn a bheith áspreagadh ag soghluaisteacht agus mic léinn idirnáisiúnta. D'fhéadfadh úsáid lingua franca seachtrach a thabhairt le tuiscint go gcuireann sé cuimsiú chun cinn. Ní gá go dtarlódh sé sin, áfach, go háirithe nuair a bhíonn leibhéal inniúlachta na mac léinn agus na foirne íseal nó fiú ar an meán. Is féidir breathnú freisin ar shoghluaisteacht aonair agus ceannasach a úsáid mar chur chun cinn na soghluaisteachta, rud a thugann braistint féinmhuinín d'úsáideoirí agus a thugann le tuiscint dóibh go nglactar leo i raon leathan comhthéacsanna nua.

Mar sin féin, tá gá le roinnt teangacha a chur san áireamh, lena n-áirítear an teanga féin, chomh maith leis na teangacha áitiúla/náisiúnta a bhíonn i gclár idirnáisiúnta shoghluaisteachta chun fíorfheabhsuithe ar shoghluaisteacht agus ar chuimsiú a bhaint amach.

Léaráidí agus fianaise

Is cinnte go bhfuil gá le teanga choiteann idir mac léinn idirnáisiúnta nuathagtha agus a c(h)ónaí – is é sin, sula bhféadfar cumarsáid a dhéanamh sa teanga áitiúil nó sa teanga náisiúnta. Is gá freisin ar mhaithe le hidirghníomhú idirnáisiúnta. Ní mór a chuid feidhmeanna, áfach, a chalabhrú go cúramach. Agus torthaí taighde á bhfoilsíú, is gá foilsíú ar mhaithe le léitheoireacht idirnáisiúnta; ag an am céanna, tá sé tábhachtach go bhfoirseofaí iad i dteangacha áitiúla/náisiúnta, ionas gur féidir torthaí eolaíocha agus teicneolaíocha a bhaint amach don phobal chun iad a mhaoiniú agus, ag brath ar an ábhar, tionchar comhthéacsúil a bheith acu. Ina theannta sin, is é seo an t-aon bhealach chun cailleanas an fhearainn do na teangacha lena mbaineann a sheachaint – agus é á chur san áireamh gur féidir cailliúint an fhearainn a bheith ina réamhtheachtaí do pháirtchailleanas teangacha.

Is minic a bhíonn míthuiscintí coitianta ina gceannairí ar riarthóirí ardoideachais a chinneadh gur cheart gníomhaíochtaí teagaisc agus taighde idirnáisiúnta a bheith i mBéarla i gcónaí, ag glacadh leis go ginearálta gurb é sin an rud a thugann stádas dóibh. Léiríonn an cás aitheanta den riail² gach i mBéarla³ de chuid Milan Politecnico an treocht seo, agus tá go leor samplaí eile le fáil ar shuíomh gréasáin ollscoileanna i dtíortha nach bhfuil Béarla-labhraithe acu agus a chuireann clár i mBéarla chun cinn². Cuireann gníomhaireacht na Fraince Campas an t—oideachas níos airde chun cinn ag rá³ “Dá bhrí sin, ní gá a thuilleadh Fraincis líofa a labhairt chun staidéar a dhéanamh sa Fhrainc³”. Léiríonn an líomhain seo cá bhfuil an fhadhb dáiríre: “Díolann nahinstiúidí ardoideachais³ an smaoineamh gur cóid inmhálartaithe iad teangacha.

Mar sin féin, déantar eolas a shealbhú, a thógáil agus a aistriú trí theangacha. Déantar seomraí ranga ollscoile go saorga aonteangach go minic. Meastar go ginearálta nach bhfuil teangacha áitiúla/náisiúnta agus oidhreacht ábhartha ó thaobh na heolaíochta de, agus dealraíonn sé go minic go bhfuil tionchar gníomhaíocht an

1 Chun sonraí a fháil faoi chórais foghlama ilteangacha agus ilchultúrtha, féach IntlUni www.intluni.eu

2 Mar sin féin, an 29 Eanáir 2018, rialaigh Consiglio na hIodáile de Stato go raibh plean Politecnico chun cúrsaí áirithe a chur ar fáil i mBéarla amháin míbhunreachtúil; Féach www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

3 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

ardoideachais ar an gcomhthéacs áitiúil ganmheas nó go ndéantar neamhaird de. Seo samplaí de cad Skutnabb-Kangas (1988): 13) tugtar "liochtachas" ar shraith "déolaíochtaí, struchtúir agus cleachtais a úsáidtear chun dáileadh éagothrom cumhachta agus acmhainní (ábhartha agus neamhábhhartha) idir grúpaí arna sainiú ar bhonn teanga a dhlísteánú, a réadú, a rialáil agus a atáirgeadh".

Agus eolairí teanga na ngníomhaithe éagsúla á gcur san áireamh trí chomhdhála ilteangacha, trí chur chuige idirchuimsitheach agus/nó trí straitéisí aistriúcháin, a úsáideann focail nó frásaí ó theangacha eile i gcomhrá, ceadaíonn siad teangacha éagsúla a úsáid de réir riachtanais agus chuspóirí sonracha an chomhthéacs (múinteoireacht agus foghlaim, scaipeadh áitiúil agus náisiúnta, cumarsáid idirnáisiúnta, etc.). Le húsáid teangacha éagsúla, éascaítear rochtain ar choincheapa agus ar eolas, ós rud é gur coinníoll d'inniúlacht an ábhair é inniúlacht teanga. Tá sé seo léirithe, mar shampla, ag Dukhan et al. (2016) sa staidéar ar thionchar na máthairtheanga ar ghlacadh nótaí le linn léachtaí agus torthaí scoile sa chéad bhliain staidéir.

An chéad chéim chun feabhas a chur ar an inniúlacht ilteangach is ea cur leis an úsáid a bhaintear as tacaíocht teanga ar líne Erasmus (OLS). Is féidir dul i gcomhairle leis an inniúlacht sin agus í a neartú trí úsáid a bhaint as an gcreat coincheapúil a forbraíodh [faoi chuimsiú](#) an tionscadail draíochta (www.magicc.eu), ina moltar ní hamháin scála inniúlachtaí (i bhfoirm sraith tuairisceoirí), ach cásanna féideartha freisin chun scileanna ilteangacha a fhorbairt.

Cabhraíonn roinnt cás-staidéar a rinneadh faoin tionscadal MIME le tuiscint a fháil ar an tionchar a bhíonn ag úsáid teangacha éagsúla sa phróiseas fála eolais. Léiríonn torthaí na dtorthaí go ndéantar obair i seomraí ranga nó i saotharlanna taighde i bhfíor-MMLanna (e.g. teangacha éagsúla a úsáid i meithleacha chun fadhbanna a réiteach), go bhforbraítear agus go bhfaightear eolas go héasca i bpeirspictíochtaí éagsúla,

atá i dteangachaéagsúla.

Impleachtaí polaitiúla

Caithfidh an t— ardoideachas a bheith ilteangach toisc gur sócmhainn í an éagsúlacht teanga agus nár cheart oideachas fíor-ilchultúrtha a laghdú go cleachtais aonteangacha. Ba cheart inniúlacht ilteangach a chur chun cinn faoi chuimsiú bheartais teanga ardoideachais (HELP) a dheartar i gcur chuige atá dírithe ar chomhthéacs agus lena n— áirítear straitéisí chun cothromaíocht a choimeád idir lingua franca (lena n— áirítear teagasc i mBéarla) agus teagasc i dteangacha áitiúla/náisiúnta, rud a chuirfeadh ar chumas mac léinn agus foirne rochtain a fháil ar a stór teanga féin.

Tagairtí agus doimhniú

- Skutnabb-Kangas, T. (1988). Ilteangachas agus Oideachas Leanáí Mionlaigh. In Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Eds.), *Oideachas Mionlaigh: Ó náire go streachailt* (lch. 9-44). Clevedon, Avon: Cúrsaí Ilteangacha.
- Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Tionchar na máthairtheanga ar thógáil nótaí agus ar fheidhmíocht acadúil na chéad bhliana. *Iris Eolaíochta na hAfraice Theas*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037
- Preisler, B. et al (Ed.) (2011). *Teanga agus foghlaim san ollscoil idirnáisiúnta. Ó aonfhoirmeacht an Bhéarla go héagsúlacht agus Hibridity*. Briostól: Cúrsaí Ilteangacha
- Ushioda, E. (2017). Tionchar an Bhéarla dhomhanda ar spreagadh teanga eile. I dtreo féin-teangach idéalach. *The Modern Language Journal*, 101, 469-482.

Aistriúchán, teicneolaíochtaí teanga, agus straitéisí malartacha

- 54 An mbeidh an t-aistriúchán uathoibríoch ionad aistritheoirí daonna? 144
- 55 Cad é idirthuisicint agus cad é do? 146
- 56 An laghdaíonn seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta na dreasachtaí chun na teangacha óstacha a fhoghlaim? 148
- 57 Ar cheart dúinn teanga phleanáilte ar nós Esperanto a chur chun cinn mar lingua franca idirnáisiúnta? 150
- 58 Ar cheart aistriúchán uathoibríoch a úsáid i seirbhísí poiblí? 152
- 59 Ar cheart an Béarla, mar lingua franca, a bheith ar fáil i gcineálacha éagsúla? 154
- 60 Cad iad na cineálacha cur chuige teanga is cuí chun freastal ar riachtanais teanga na n-oibríthe taistil a théann ar scor? 156
- 61 Conas is féidir idirghabháil a úsáid i gcomhthéacsanna gairmiúla? 158
- 62 Cad iad na bealaí is fearr le bheith ag obair le haistriúchán uathoibríoch? 160
- 63 Cé a oibríonn mar ateangaire nó mar aistritheoir? 162
- 64 Conas agus cathain ba cheart seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a chur ar fáil d'imircigh nuathagtha? 164

54 An nglacfaidh an t—aistriúchán uathoibríoch ionad na n-aistritheoirí daonna?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

De réir mar a thagann feabhas ar cháilíocht an aistriúcháin uathoibríoch, ar cheart dár mbeartais a bheith gan aistritheoirí daonna? Roinnt tráchtairí thuar teacht “singularity”, a bheadh an nóiméad nuair a bheadh ríomhairí in ionad an inchinn an duine. Tá an coincheap “singularity” ag cur in aghaidh, ach má tharlaíonn sé, an mbeidh sé an t-am nuair a bheadh ár mbeartais a bheith ag brath ar mheaisíní seachas ar dhaoine? Tá roinnt cúiseanna ann nach dtarlóidh sé sin go luath. Ach nach bhfuil na cúiseanna coitianta an chuid is mó ceart.

Cad ainsíonn an taighde dúinn?

Ar angcéad dul síos, ó thaobh teicniúil amháin de, níl fadhb na gcóras aistriúcháin uathoibríoch atá ann faoi láthair chomh maith lena gcumas próiseála agus atá ag na bunachair sonraí ar a n-oibríonn siad. I réimsí an-chúng, mar shampla lámhleabhair do mheaisíní móra, níl aon fhadhb a choinneáil ar an liosta de na téarmaí agus caidrimh cobhsaí agus glan. In aon fhearann oscailte, áfach, tá sé an-deacair a áirithiú go mbeidh na bunachair sonraí iontaofa, go háirithe nuair a fhoilsíonn úsáideoirí torthaí aistriúcháin uathoibríocha amhail is dá mba aistriúchán daonna é, agus ansin cuirtear earráidí isteach sa bhunachar sonraí oscailte. Is féidir le húsáideoirí droch-eolas a laghdú faisnéis meaisín.

Ar an dara dul síos, tá ceist ann maidir le héileamh an mhargaidh. Tá fás leanúnach tagtha ar an margadh domhanda don aistriúchán gairmiúil, mar aon leis an méadú foriomlán atá tagtha ar shoghluaisteacht idirchultúrtha daoine agus táirgí. Sin in ainneoin an mhéadaithe ar an mBéarla mar lingua franca, infhaighteacht an aistriúcháin uathoibríoch agus méadú ar úsáid an aistriúcháin dheonaigh (“cumarsáid phlódaithe”). De réir mar a mhéadaíonn an domhandú an t-éileamh iomlán ar aistriúcháin, úsáidtear meaisín aistriúcháin i gcásanna lena mbaineann riosca íseal i gcásanna nach dtugann na tairbhí údar le costas aistritheora dhaonna.

Faoi láthair, ní bhaintear aistritheoirí de na meaisíní; déanann siad an post a bhfuil aistritheoirí róchosasach dóibh. Is cosúil go bhfuil feidhm ag feiniméan den chineál céanna maidir le léirmhíniú: níl aon fhianaise ann go fóill go bhfágann an t-aistriúchán ó bhéal a

úsáidtear in Skype Translator, mar shampla, go bhfágann sé a gcuid oibre ar ateangairí gairmiúla. Sna cásanna sin go léir, ní mhéadaíonn na teicneolaíochtaí ach líon an aistriúcháin.

Ar an tríú dul síos, tá cineál an aistriúcháin ghairmiúil ag athrú, toisc go bhfuil cineál nua soláthair seirbhísí teanga ag bogadh ó la carte. Is ráthóir ardchaighdeáin é an t-aistritheoir daonna (nó an t-ateangaire) i gcásanna ardriosca. Ní hamháin go n-aistríonn aistritheoirí chuig líon áirithe iareagarthóireachta, ach chun seirbhísí comhairliúcháin idirchultúrtha a athscríobh agus a athscríobh freisin, áit ar féidir leo an leibhéal iontaofachta agus oiriúnaithe nach ndearnadh aistriúchán uathoibríoch orthu riamh a sholáthar.

Is é an t-aon mhíbhuntáiste an raon teangacha a bhfuil bunachair sonraí leictreonacha agus acmhainní eile ar fáil dóibh, nó ar a laghad ar fáil ag leibhéal a fhágann go bhfuil an t-aistriúchán uathoibríoch inmharthana. Tá freastal maith á dhéanamh ar na teangacha móra coilíneacha, agus tá thart ar 90 ainmnithe faoi láthair mar mhórchórais ar líne, ach níl na hacmhainní leictreonacha is gá le haghaidh aistriúcháin uathoibríoch ag an iliomad teangacha beagainimisce, i gcásanna áirithe ón scríbhneoireacht chódaithe. Dá bhrí sin, tá sé de dhualgas ar chainteoirí teangacha níos lú a bheith ag obair i dteanga níos mó, trí aistriúchán uathoibríoch agus idirghabháil a chur le chéile trí lingua franca.

Léaráid agus cruthúnas

Is féidir linn spraoi a bheith againn leis an aistriúchán uathoibríoch. Mar is féidir a fheiceáil thíos, Luis Fonsi *'ssong* Despacito, a rinneadh i mBéarla le córas 2014 aistriú-bhunaithe, is dócha nach cabhrú a mhealladh duine ar bith, ach d'fhéadfadh córas 2017 neuron-bhunaithe.

Cé earráidí Comic commonly used to suggest that ní bheidh meaisíní translatailike humans, is é an córas aistriúcháin ar al atá ar siúl ó mhí Feabhra 2017 i bhfad níos fearr, agus rindreáil ó bhéal Feabhsaíonn freisin ar Skype Translator. Mar sin, is féidir linn spraoi a bheith againn, ach ní mór aird thromchúiseach a thabhairt ar an meaisín aistriúcháin.

Impleachtaí polaitiúla

Dá bhrí sin, is féidir aistriúchán uathoibríoch a chomhtháthú ar an mbealach seo a leanas le beartais chun an t-ilteangachas a fheabhsú.

1. A chinntiú go múintear úsáid agus teorainneacha an ríomhaistriúcháin mar chuid d'oiliúint ghinearálta i dteangacha iasachta.

2. Oiliúint aistritheoirí a spreagadh i dteicnící cumarsáide ina ndéantar aistriúchán uathoibríoch a chomhtháthú, lena n-áirítear ní hamháin oiliúint réamheagarthóireachta agus iar-eagarthóireacht, ach scileanna a chuireann iontaofacht chun cinn freisin.

3. Tacú le hacmhainní leictreonacha a fhorbairt i dteangacha nach bhfuil chomh leathan sin.

Tagairtí agus doimhniú

Turovsky, B. (2016). *Deich mbliana de Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Rochtain air Bealtaine 2017.

Van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012). Google Translate a chur i bhfeidhm i dtimpeallacht ardoideachais: Measúnú ar tháirgí aistriúcháin. *Teangacha agus Staidéir Teanga Fheidhmeacha na hAfraice Theas*, 30, 511-524.

Wilks, Y. (2009). *Meaisín aistriúcháin. Raon feidhme agus teorainneacha na hOifige*. Nua-Eabhrac: Springer.

Bunamhrán	Iasc Altavista Babelfish (2014)	Google Translate (2017)	Aistriúchán eile?
Despacito Despacito	Go mall	Go mall	
Quiero desnudarte a besos Despacito	Ba mhaith liom a undress a phógadh go mall	Ba mhaith liom tú a póg go mall	
Firmo i las paredes de tu laberinto	Sínithe ar bhallaí do ghríobháin	Sínigh ar bhallaí do labyrinth	
Y hacer de tu cuerpo todo lámhscríbhinn	Agus do chorp a dhéanamh trí lámhscríbhinn	Agus lámhscríbhinn a dhéanamh do chorp iomlán.	

55 Cad is idirthuisicint ann agus cad é do?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Ollscoil Reims Champagne-Ardenne

Tarlaíonn idirthuisicint (ar a dtugtar *freisin an t-ilteangachas gabhlach nó linguareceptiva*) nuair a bhíonn daoine i dteagmháil lena chéile, a dteanga féin a labhairt, agus tuiscint a bheith acu ar theanga a chéile. Is féidir é seo a dhéanamh nuair a bhíonn an teanga eile foghlamtha ag cainteoirí go pointe áirithe nó nuair atá teangacha intuigthe go frithpháirteach, i.e. nuair atá siad cosúil a ndóthain le tuiscint fhrithpháirteach spontáineach (Gooskens & van Heuven 2017). Go ginearálta, is fearr a oibríonn idirthuisicint nuair a bhíonn máthairtheangacha na gcainteoirí gar dá chéile ó thaobh stór focal, moirfeolaíochta agus comhréire de, amhail Iodáilis, Fraincis, Seicis, Seicis agus Slóvaicis. Tá idirghabháil forleathan agus déantar staidéar maith air i gcomhthéacsanna cobhsaí dátheangacha nó ilteangacha, amhail teaghlach inimirceach nó réigiúin teorann (e.g. Críoch Lochlann). Mar sin féin, a mhéid a bhaineann le hidirghníomhaíochtaí le saoránaigh shoghluaiste nó le hidirghníomhaíochtaí eatarthu, ní féidir leas a bhaint as acmhainneacht na saoránach sin go fóill.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Dar le Braunmüller agus Ferraresi (2003), tá an t-ardú ar an stát náisiún aonteangach úsáid níos lú ag bpobal i gcoitinne as idirthuisicint agus aineolas. Mar sin féin, is féidir a bheith ag súil leis go mbeidh idirghabháil níos coitianta i gcomhthéacsanna ilteangacha shochoaí na hEorpa, agus meastar go bhfuil sé i bhfad níos minice ná mar a ghlactar leis go ginearálta é a úsáid go spontáineach.

Tá sé léirithe go bhfuil idirthógáil ar cheann de na modhanna *cumarsáide ilteangacha is cothroime*, mar cuireann sé ar chumas gach duine a dteanga féin a labhairt.

Ós rud é go dtógann sé níos lú ama scileanna soghlacacha seachas scileanna táirgiúla a fháil (go háirithe i dteanga a bhaineann leis an teaghlach teanga céanna), is rogha idirghabhála réasúnach é an idirthuisicint freisin do dhaoine a bhíonn ag taisteal go minic ó tír amháin go tír eile nó a bhogann ó tír amháin go tír eile; is minic a thagann forbairt scileanna léitheoireachta chun cinn go minic, rud a spreagann dul chun cinn maidir le hinniúlachtaí eile. Ina theannta sin, fágann an t-idirthuisicint gur féidir idirghníomhaíochtaí idirchultúrtha a dhéanamh, de réir mar a théann an dá chainteoir in oiriúint dá chéile.

Léaráid agus cruthúnas

Le 20 bliain anuas, tá scrúdú déanta ag roinnt tionscadal taighde, lena n-áirítear roinnt tionscadal atá maoinithe ag an gCoimisiún Eorpach (e.g. EuRom4, Eurocom), ar go leor gnéithe idirthuisicint agus d'fhorbair ábhair teagaisc speisialaithe do mhúinteoirí teanga nó d'fhoghlaiméoirí teanga. Mar sin féin, is gá tuilleadh machnaimh a dhéanamh ar roinnt saincheistanna, amhail na coinníollacha maidir le húsáid spontáineach idirthuisicint ag saoránaigh atá an-soghluaiste gan aon oiriúint teanga ar leith. Dá bhrí sin, dhírigh an tionscadal MIME a staidéir eimpíreach ar idirthuisicint in dhá chomhthéacs shonracha ilteangacha.

Dhírigh ár bpríomhstaidéar ar theaghlach Iodálach a d'uchtaiigh leanbh nár labhair Iodáilis. Léirigh an bhreathnóireacht ar dhá theaghlach Iodálach a ghlac leanbh ón tSile gur úsáid gach ball teaghlach go spontáineach idirthuisicint. Nuair a iarradh orthu faoi seo, dúirt tuismitheoirí gur fearr leo idirthuisicint ar straitéisí eile toisc gur féidir leo iad féin a chur in iúl go cruinn.

Athair: Is mise an cineál duine is fearr liom a labhairt i gceist agam mo theanga a labhairt [...] toisc go ndéanann sé gur mhaith liom a thuiscint.

Dar ndóigh, ní féidir cruinneas a chur in iúl ach amháin má cheadaíonn teangacha leibhéal leordhóthanach intuigtheachta frithpháirtí, mar atá i gcás na Spáinne agus na hIodáile. Ina theannta sin, tá gá le dea-chomhar chun go n—oibreoidh sé ó bhéal. Luaigh na tuismitheoirí gur chuir siad a n-aitheasc in oiriúint ar dtús chun tuiscint fhrithpháirteach a éascú agus chun dearcadh cuimsitheach a ghlacadh. I gcomhthéacs uchtú leanaí, cheadaítear rannpháirtíocht chothrom do gach ball teaghlach le hidirthuisicintí, rud a neartaíonn naisc teaghlach.

Léiríonn staidéar eile ar na teangacha atá in úsáid ag gairmithe sacair idirnáisiúnta sa Fhrainc go mbreathnaítear ar úsáid na hidirghabhála go minic le hamhras. Cheistigh iriseoir an cóitseálaí peile ón Airgintín, Marcelo Bielsa, mar shampla, a bhaineann úsáid as ateangaireacht leantach ag preasagallaimh, agus thug sé le fios go léiríonn a chuid scileanna páirte teanga easpa fonn Fraincise a labhairt.

Iriseoir (i bhFraincis): Conas a thuigeann tú ceisteanna i bhFraincis uaireanta gan ár dteanga a labhairt? (Aistriúchán go Spáinnis)

Marcelo Bielsa (i Spáinnis): Mar gheall eagla orm ridiculous agus ridiculed mé féin. (Aistriúchán go Fraincis)

Iriseoir (i bhFraincis): An séasúr seo chugainn, beidh tú ag labhairt Fraincis níos fearr. (Aistriúchán go Spáinnis)

Marcelo Bielsa (i Spáinnis): Feicfid. (Aistriúchán Fraincise)

Cé go mbaintear úsáid fhorleathan as an idirghabháil agus go bhfuil an-mheas uirthi i gcomhthéacsanna neamhfhoirmiúla, ní ghlactar léi chomh maith céanna i gcomhthéacsanna gairmiúla. Ar ámharáí an tsaoil, léiríonn staidéir ar chomhthéacsanna gairmiúla go n-úsáidtear níos mó idirthuigtheacht, is é sin is mó a ghlactar leis (Berthele & Wittlin 2013).

Impleachtaí polaitiúla

Tá tacaíocht láidir pholaitiúil rithábhachtach chun teacht ón intleacht fhrithpháirteach a d'fhéadfadh a bheith ann go dtí an fíor-idirthuiscint idir cainteoirí. Féadfar na tionscnaimh seo a leanas a mholadh.

1. Feasacht a mhúscailt go dtugann na cosúlachtaí foirmiúla idir teangacha gaolmhara rochtain dhíreach ar fhaisnéis.
2. Daoine a chur ar a suaimhneas faoina scileanna spontáineacha idirghabhála agus iad a spreagadh chun na scileanna sin a neartú trí chleachtadh nó oiliúint.

3. Cainteoirí a spreagadh a bhíonn i mbun idirghníomhaíochtaí duine le duine chun iad féin a chur in iúl sna teangacha is fearra bhfuil aithne acu orthu, cibé uair a bheidh siad in ann a chéile a thuiscint go leordhóthanach (bíodh sé sin toisc go bhfuil teanga dhlúthghaolmhar acu nó toisc go bhfuil eolas éighníomhach áirithe acu ar theanga nó ar theaghlaim den dá theanga).

Tagairtí agus doimhniú

Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). An t-ilteangachas a ghlacadh in Arm na hEilvéise. *International Journal of Multilingualism*, 10(2), 181-195.

Blanc-Benveniste, C. (Ed.) (1997). *EuRom4: Modh teagaisc chomhuaineach na dteangacha Rómhánacha*. Firenze: Nuova Italia.

Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *Gnéithe den Ilteangachas i Stair na dTeangacha Eorpacha*. Amstardam: John Benjamins.

Escudé, P. & Janin, P. (2010). *An pointe ar an idirghabháil, an eochair don ilteangachas*. Páras: Cle Idirnáisiúnta.

Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). Intleacht thrastheangeolaíoch sna teangacha Gearmáinise, Rómánsacha agus Slavic a thomhas. *Teachtairacht na hÓráide*, 89, 25-36.

Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline – Internetkurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch – Rumänisch – Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 An laghdaíonn seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta na dreasachtaí chun na teangacha óstacha a fhoghlaim?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Leis an méadú ar inimirce, tá tús curtha le díospóireacht phoiblí i roinnt tíortha óstacha chun seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a nascadh leis an neamhábaltacht chun daoine nua a chur san áireamh satreocht fhorluiteach. Tá an creideamh a braitheadh sna Stáit Aontaithe (Schuck 2009: 162, 170) agus an Ríocht Aontaithe (Schäffner 2009). Is féidir teacht ar argóintí comhchosúla i gcoinne an aistriúcháin agus na hateangaireachta sa dioscúrsa polaitiúil. Mar shampla, sa bhliain 2007, d'áitigh Ruth Kelly, Rúnai Stáit na Ríochta Aontaithe do Chomhphobail agus do Rialtais Áitiúla (2007) go raibh drochthionchar ag soláthar seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta ar dhreasachtaí na n-inimirceach an Béarla a fhoghlaim, mar gur géarán é a chuireann fad lena spleáchas ar a máthairtheanga. I 2015, dúirt Rúnai na Ríochta Aontaithe na bPobal Eric Pickles "gur chóir do na comhchomhairlistop a chur le hairgead na gcáiníocóirí a chur amú trí aistriú go teangacha iasachta. Latranslations preventing people from integration into British society"(a tuairiscíodh sa Daily Mail Online, 10 Eanáir, 2015).

Níl aon cheann de na héilimh seo bunaithe ar fhianaise eimpíreach agus níor bunaíodh aon nasc cúisíoch riamh idir seirbhísí ateangaireachta agus aistriúcháin a chur ar fáil agus diúltú an t-óstteanga a fhoghlaim.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Rinneadh staidéar fadaimseartha sa tSlóivéin i measc grúpa inimirceach le déanaí le seirbhísí ateangaireachta agus aistriúcháin saor in aisce, chomh maith le cúrsaí saor in aisce sa tSlóivéin. Úsáideadh ceistneoir chun próifílí teanga 127 cónaitheoir in ionaid iarrthóirí tearmainn a shainaithint, agus fuarthas sonraí cáilíochtúla trí agallaimh leathstruchtúrtha le 38 iarrthóirí tearmainn.

Léiríonn na torthaí thíos an hipitéis go gcuireann an t-aistriúchán agus an ateangaireacht bac ar an gcúisíoch.

Ní hiadan t-aistriúcháin agus an ateangaireacht na straitéisí cumarsáide is fearr leat. Is fearr le himircigh nó nuatheachtaithe le déanaí straitéisí cumarsáide eile a úsáid, Béarla go minic amhail lingua franca nó an teanga áitiúil, nuair a bhíonn siad ag déanamh

máistirair. Ní raibh rogha ag ach 10 % de na freagróirí ach ateangairí a úsáid ina saol laethúil sa tír óstach. Mar sin féin, chuir formhór na bhfreagróirí (87 %) in iúl go raibh gá acu le tacaíocht ó ateangairí agus aistritheoirí i gcásanna ardriosca sna pobail dlí, phóilíneachta, riaracháin agus chúraim sláinte.

- Measann imircigh gur réiteach sealadach é an t-aistriúchán agus an ateangaireacht. Dar leis an tromlach (61 %) gur bac iad aistritheoirí agus ateangairí, rud a chuireann srian ar a gcumarsáid neamhspleách leis an timpeallacht nua. Go deimhin, nuair a iarrrtar orthu cás a shamhlú ina bhféadfadh siad cúnaimh a fháil ó ateangaire cáilithe nuair a bhí siad ag iarraidh, dúirt siad uile gurbh fhearr leo an t-óstteanga a fhoghlaim.

- Sa bhreis ar a bheith míchompordach agus spleách agus iad ag úsáid idirghabhálaí, dúirt roinnt imirceach (31 %) nach raibh muinín acu i gcónaí as ateangairí agus aistritheoirí gach a raibh siad ag iarraidh a chur in iúl.

- Ní bhfuair ár staidéar aon chomhghaol idir soláthar seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta ag an Stát agus aon dídhreasú chun an teanga óstach a fhoghlaim. Dúirt thart ar 95 % de na freagróirí go raibh sé tábhachtach an teanga áitiúil a bheith ar an eolas nuair a bhí fostaíocht á lorg agus caidrimh á dtógáil.

Díobh siúd a bhí sa tSlóivéin le níos mó ná sé mhí, bhí cúrsa sa tSlóivéin a fuair maoiniú ón stát, agus bhí aon trian díobh in ann páirt a ghlacadh in agallamh na Slóivéine.

Léaráid agus cruthúnas

Dá bhrí sin, ní bhfuarthas aon ghaol diúltach idir soláthar seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta agus inspreagadh na n-iarrthóirí tearmainn príomhtheanga na tíre óstaí a fhoghlaim.

Impleachtaí polaitiúla

Dá bhrí sin, ba cheart do lucht déanta beartas na pointí seo a leanas a chur san áireamh.

Is féidir beartaisshonracha aistriúcháin a cheapadh do ghrúpaí éagsúla imirceach.

- Ba cheart don Stát seirbhísí aistriúcháin agus

ateangaireachta ardháilíochta a chur ar fáil d'imirceigh nuathagtha, go háirithe i gcásanna ardriosca agus ag tús a bhfanachta.

Is gá oiliúint ar dchaighdeán a chur ar an ateangaire do na péirí príomhtheangacha.

- Ba cheart cúrsaí teanga atá leanúnach agus saor in aisce a chur ar fáil chun an teanga óstach a mhúineadh.

Tagairtí agus doimhniú

Kelly, R. (2007). Tras-scríbhinn den Agallamh le Ruth Kelly, Státrúnaí Pobail agus Rialtais Áitiúil, le Jon Sopel ar The Politics Show, BBC NEWS, Dé Domhnaigh 10 Meitheamh 2006. Rochtain air 6 Aibreán 2018.
news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_

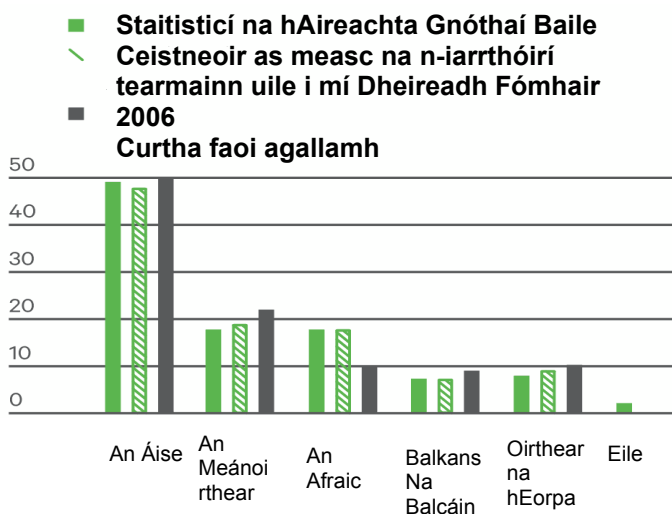
show/6725673.stm

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Ateangaireacht agus cuimsiú teanga – cairde nó foes? Torthaí ó staidéar allamuigh. *An tAistritheoir*. (Publ ar líne: 24 Samhain 2017),
[doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009). An bhfuil Aistriúchán Aimsire Comhtháthú? *Fóram*, 7, 99-122.

Schuck, P. H. (2009). Ionchorprú na n-inimirceach sna Stáit Aontaithe tar éis 9/11: Dhá Céim ar aghaidh, One Step Ar ais. J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (Eds.): *Taobh amuigh díobh seo a leanas: Peirspictíochtaí Trasatlantacha ar Ionchorprú Polaitíochta Inimirceach* (lch. 158-175). Ithaca agus Londain: Preas Ollscoil Cornell.

Tionscnamh Geografach Idir—bhalartaithe a Chomhthiomsaítear do PHOBAL NA nDAOINE IDIRNÁISIÚNTAI bPUBLACHT NA SLÓIVÉIN (2013-2016, N=1585, sonraí arna soláthar ag an Aireacht Gnóthaí Baile) AGUS SOLÁTHAR I SLOVENE DANDORS ASILE IN OCTOBRE 2016 (sonraí a bailíodh trí cheistneoir de 107 asylumseekers, arb ionanniad agus 47 % den 243 ionad tearmainn a bhfuil cónaí orthu in ionaid tearmainn Shlóivéanacha)

57 Ar cheart dúinn teanga phleanáilte amhail Esperantoasidirnáisiúntalingua franca a chur chun cinn?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Ollscoil Leipzig

Tugann stádas sochtheangeolaíoch na teanga idirnáisiúnta Esperanto le tuiscint gur féidir le teanga atá beartaithe a bheith ina modh cumarsáide éifeachtach díreach mar aon teanga eitneach (nó "nádúrtha"). In ainneoin a 130 bliain de stair, níl Esperanto faoi réir taighde teanga chomh tromchúiseach le teangacha eile, agus ní spreagtar é a fháil leis an déine chéanna.

Cad a dhéanaimid a dhúiseachttaighde?

De réir Eitneolaí, is minic a úsáidtear tagairt do theangacha nua-aimseartha, is é Esperanto an dara teanga de 2 milliún duine (féach freisin Wandel 2015); Níl ach 100,000 cainteoir le tuiscint i meastacháin eile. Ó mhí na Bealtaine 2015 i leith, tá níos mó ná 1.6 milliún duine tar éis tosú ag foghlaim na teanga ar ardán Idirlín Duolingo. Léiríonn Taithí go bhfuil Esperanto mar gheall ar an trédhearcacht a struchtúr morphosyntactic i bhfad níos éasca a fhoghlaim ná teangacha iasachta eile (féach, mar shampla, Piron 2006: 2489), cé go bhfuil sé seo deacair a chomhthacú sna staidéir rialaithe. Rinneamar staidéar ar úsáid Esperanto mar lingua franca i gcás soghluaisteacht fhadtéarmach agus mheántéarmach (le fócas ar theaghlaiigh a labhraíonn Esperanto) agus ar a úsáid mar theanga ghnó in eagraíocht neamhrialtasach idirnáisiúnta sa tSlóvaic (féach Fiedler & Brosch 2018). Tugann ár dtorthaí le fios gur féidir leis anteanga dhaingean feidhmiú mar mhodh éifeachtach agus sainráite cumarsáide idirchultúrtha, rud a fhágann go bhféadfai ardleibhéal cuimsiúcháin a bhaint amach. Dhearbhaigh rannpháirtithe inár staidéar ar ENRanna (go príomha oiliúnaithe agus oibrithe deonacha atá ag obair don tSeirbhís Dheonach Eorpach) go raibh sé éasca teanga a fhoghlaim laistigh de thréimhse ama réasúnta gearr.

Cé go raibh a fhios ag cuid de na hoibrithe deonacha atá ag obair san eagraíocht neamhrialtasach go raibh Esperanto roimh a n-intéirneachtaí 6 nó 12 mí, níor thosaigh daoine eile ag foghlaim go dtí gur chinn siad oibriú.

Toradh suimiúil eile ab ea go raibh cleachtais ilteangacha a d'athraigh de réir na staidéir cumarsáide agus na rannpháirtithe ina saintréith de chreat gairmiúil na n-eagraíochtaí neamhrialtasacha, lena n-áirítear fostaithe agus oiliúnaithe sé cinn de

mháthairtheangacha éagsúla: Baineadh úsáid as Esperanto i dtuairim is 80 % de na hidirghníomhaíochtaí uile ag an obair agus i gcumarsáid phearsanta freisin le linn sosanna lóin, agus sa chuid eile den am, úsáideadh an teanga áitiúil, an tSlóvaicis agus an Béarla mar lingua franca. Ina theannta sin, léirigh na hagallaimh a bhí ar siúl againn gur mhaígh roinnt cainteoirí go raibh siad ag dul i bhfeidhm ar an tionchar spreagtha a bhí ag Esperanto, i.e. chabhraighna hagallaimh sin le Esperanto a shealbhú go rathúil chun teangachaiasachta eile a fhoghlaim. Léiríonn na torthaí sin nach ionann teanga bheartaithe a ghlacadh agus teangacha eile a dhíluacháil.

Léaráidí agus fianaise

D'éascaigh eolas ar an teanga bheartaithe sealbhú teangacha eile ina dhiaidh sin, lena n-áirítear an teanga áitiúil a fhoghlaim tar éis socrú a dhéanamh i dtír óstach nua ina bhfuil teaghlach Spáinnise:

The esperantohelpepedalánle mo chumas labhairt [...] ar an iomlán, ní bheadh iarracht déanta agam Ungáiris a fhoghlaim mura raibh téacsleabhar Esperanto agam chun Ungáiris a fhoghlaim, rud a d'fhág go raibh sé níos éasca domsa.

Tá sé cruthaithe ag Esperanto a bheith ina theanga bheo a bhfuil acmhainneacht mhór mar mhodh éifeachtach cumarsáide i réimsí éagsúla. Úsáidtear é i gcomhrá laethúil, mar theanga le haghaidh úsáide ar leith agus mar mheán litríochta bunaidh agus aistrithe. Is ían teanga is rathúla i measc níos mó ná 1,000 tionscadal teanga tógtha. Tá sé seo mar thoradh, i bpáirt, ar a n-airíonna struchtúracha: A córas táirgiúilfoirmiú focal, comhréir solúbtha agus laghdú ar chastacht agus eisceachtaí, gach gan cailleanas de luas. Ach is mar gheall ar thosca seachtheangeolaíocha den chuid is mó a d'éirigh le Esperanto: D'aimsigh an teanga pobal sách éagsúil agus cruthaitheach de chainteoirí chun a forbairt agus a scaipeadh inbhuanaithe a chinntiú. I mí Aibreáin 2012, cuireadh Esperanto leis na teangacha Google Translate, agus tá forbairt Wikipedio (an Wikipedia Esperanto) faoi lán seoil, le níos mó ná 240,000 alt i mí na Nollag 2017. Ní fhorchuireann an líon beag cainteoirí dúchais Esperanto (thart ar 1,000 duine) caighdeán teanga, rud a chiallaíonn gur féidir leis na cainteoirí uile cumarsáid a dhéanamh ar bhonn cothrom.

Ar na cúiseanna sin, níor cheart do chórais oideachais neamhaird a dhéanamh d'Esperanto, ach ba cheart dóibh athmhachnamh a dhéanamh ar a acmhainneacht mar theanga chumarsáide atá comhionann le teanga na dteangacha nádúrtha. D'fhéadfaí iarrachtaí a dhéanamh teagasc a chur ar fáil sa teanga atá beartaithe in éineacht le cúrsaí teanga iasachta eile.

Impleachtaí polaitiúla

1. Ba cheart teangacha pleanáilte agus idirtheangeolaithe (staidéar ar na teangacha atá beartaithe) a shainiú mar réimsí teagaisc agus taighde in ollscoileanna.
2. Ba cheart ábhair mhúinteoireachta ghairmiúla a chruthú do theagasc Esperanto i scoileanna.
3. Ba cheart Esperanto a thairiscint mar theanga iasachta i scoileanna roghnaithe ar fud na hEorpa mar chuid de chur chuige comhordaithe chun a luach fadtéarmach ar mhórsála a chinneadh. Chuige sin, bheadh gá le cúrsaí oiliúna múinteoirí do gach scoil atá rannpháirteach, le caighdeán lena gcinntítear teagasc ar ardchaighdeán, mar atá i gcás teangacha iasachta eile.

Tagairtí agus doimhniú

Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache bei längerfristiger Mobilität. I S. Fiedler & C. Brosch

(Eds.), *Flucht, Exil, Imirce – sprachliche Herausforderungen*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 69-90.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim Fremdsprachenlernen (beidh Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). I gC. Brosch & S. Fiedler (Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11-38.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Esperanto – lingua franca in úsáid: Cás-staidéar ar ENR oideachais. *Fadhbanna Teanga & Pleanáil Teanga*, 42, 194-219.

Pereltsvaig, A. (2017). *Staidéar Esperantic: Foilsiú "Staid na hEalaíne"* ar líne: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piorán, C. (2006). Teanga oifigiúil/Wahl einer Amtssprache a roghnú. I U. Ammon et al. (Eds.). *Sochtheangeolaíocht/Soziolinguistik. Lámhleabhar Idirnáisiúnta maidir le hEolaíocht Teanga agus Sochaí/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilbanda (lch. 2484-2493). Beirlín/Nua Eabhrac: ó Gruyter.

Wandel, A. (2015). Conas a Labhair *Daoine go leor Esperanto? Esperanto ar an nGréasán*. *Cur síos Idirdhisciplíneach ar Chórais Coimpléascacha*, 13, 318-321.

58 Ar cheart aistriúchán uathoibríoch a úsáid i seirbhísí poiblí?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Tá Aistriúchán Uathoibríoch (TA) ar fáil go coitianta i bhformáidí ar líne saor in aisce, arb iad na cuideachtaí TF is mó ar domhan, atá lonnaithe sna Stáit Aontaithe, a bhainistíonn iad. Tá dearcadh forleathan ann go bhfuil na haistriúcháin a chuireann na córais sin ar fáil lochtach agus neamhiontaofa, agus gur cheart iad a sheachaint i ngach cás. Mar sin féin, úsáideann go leor daoine na seirbhísí ar líne sin go comhsheasmhach agus tá a fhios acu conas torthaí a chomhtháthú i straitéisí cumarsáide eile. Ní hé an cheist an féidir aistriúchán uathoibríoch a úsáid, ach conas is féidir é a úsáid agus cathain is féidir é a úsáid.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Léirítear dhá chineál cásanna i suirbhé ar úsáid FT i seirbhísí poiblí, agus tá siad an-difriúil.

Sa chéad chás, déantar téacs seasta (téacs oifigiúil nó b'fhéidir suíomh gréasáin) a chumhachtú le córas meaisínáistriúcháin ar líne saor in aisce, nó cuirtear cnaipí ar fáil ar líne ionas gur féidir le húsáideoirí é féin a dhéanamh. Is éard atá sa toradh aistriúchán scríofa ina bhfuil earráidí. Ní fheicfidh tú na hearráidí sin mura bhfuil an teanga ar eolas agat; D'fhéadfadh earráidí a bheith marfach; Buthearanséo. I go leor cásanna, beidh an t-úsáideoir in ann a thuiscint an t-ábhar ar an suíomh gréasáin nó doiciméad, ach beidh iarmhairtí diúltacha beagnach cinnte.

1. Braitheann an t-úsáideoir nach n-urramaítear a theanga/a teanga, rud a d'fhéadfadh drochthionchar a bheith aige ar an gcuimsiú sóisialta atá aige nó aici.
2. Bíonn éifeachtaí diúltacha ar íomhá bhranda na seirbhíse poiblí lena mbaineann.
3. Cé go roinntear smaointe ginearálta, is gnách don úsáideoir mímhúinín réasúnach sonraí a fhorbairt, rud a chiallaíonn gur minic nach mbíonn an fhaisnéis phríomhúil nó ardriosa go léir amh nó gur gá bealaí eile a leanúint.
4. Sna cásanna is neamhfhabhraí, b'fhéidir go gcreidfí faisnéis ardriosa agus go ngníomhófaí dá réir, agus d'fhéadfadh iarmhairtí tubaisteacha a bheith mar thoradh uirthi.

Sa dara cás, roghnaíonn na húsáideoirí féin aistriúchán

uathoibríoch i dteanga nach bhfuil ar fáil ar shlí eile agus a dtugtar rabhadh dóibh maidir leis na rioscaí a bhaineann leo. D'fhéadfadh suíomh gréasáin seirbhísí sláinte é sin a dhéanamh, mar shampla, chun liosta uimhreacha teileafóin a chur i láthair is féidir a úsáid chun cúnaimh leantach a fháil (féach Liddicoat agus Hale 2015), staid íseal-riosca ina bhfuil cinnte gur fearr ná rud ar bith meaisínáistriúchán.

Léaráidí agus fianaise

Nuair a chuirtear aistriúchán uathoibríoch i bhfeidhm i gcásanna speisialaithe amhail comhairliúcháin leighis, is féidir dul ar aghaidh tríd an gcomhphlé a roinnt ina scrípteanna dúnta, agus líon teoranta roghanna ag gach céim. Is féidir é seo ag obair go leor chomh maith, chomh fada agus a fhanann an t-idirphlé sa script, mar is féidir a fheiceáil i aistritheoir leighis speisialaithe is féidir a íoslódáil saor in aisce. Chomh luath agus afháigann muid an script dúnta, beidh gá le réitigh eile.

Léirigh ár gcás-staidéir MIME in Tarragona, Leipzig agus Ljubljana go n-úsáideann inimircigh agus iarrthóirí tearmainn le déanaí aistriúchán uathoibríoch ar líne chun ullmhú d'imeachtaí tábhachtacha ar nós cuairt a thabhairt ar an dochtúir.

Tagann siad dá bhrí sin chun an comhrá ar alaghad roinnt tuiscint ar na téarmaí a úsáidfead agus an cineál rudaí a bheidh a rá. I gcásanna den sórt sin, ní hamháin go bhfuil an t-aistriúchán uathoibríoch “níos fearr ná aon rud”. Is fíorchúnaimh é sin le húsáid i gcomhar le straitéisí idirghabhála eile: Lingua franca, idirthuisceant, úsáid na teanga óstaí. Sa chás seo, tá an úsáid a bhaint as aistriúcháin meaisín, ní hamháin dlisteanach, ach ba cheart a bheith saothraithe agus oilte go sonrath.

Impleachtaí polaitiúla

Seo a leanas na himpleachtaí polaitiúla.

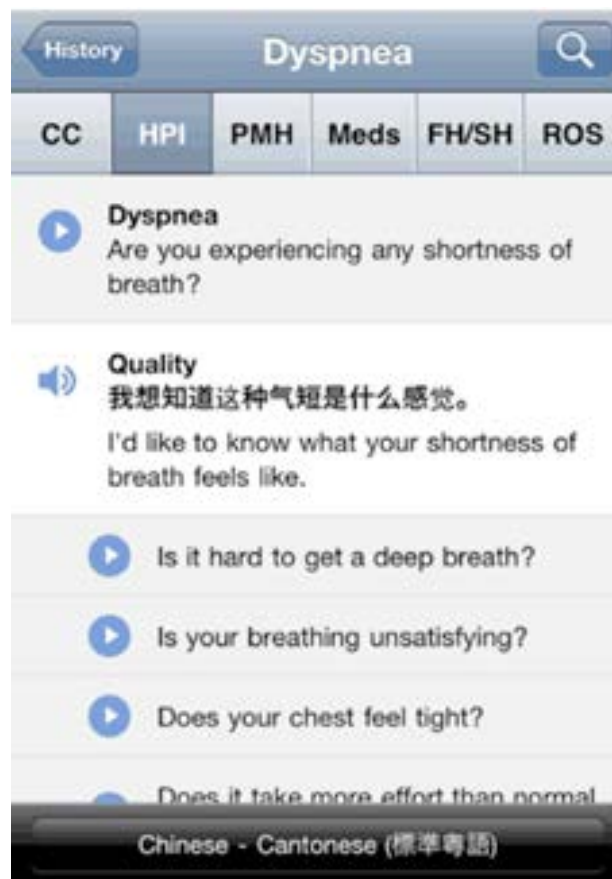
1. Go ginearálta, níor cheart do sholáthraithe seirbhíse aistriúchán uathoibríoch a úsáid ach amháin má tá baint aige le straitéisí cumarsáide eile (réamh-eagarthóireacht, iar-eagarthóireacht). Is fíor sin go háirithe i gcásanna ardriosa.
2. Ag an am céanna, féadfar naisc chuig an meaisínáistriúchán a roghnaigh an t-úsáideoir a úsáid i gcásanna a mbaineann riosca íseal leo agus i dteangacha

nach gcuirfear aon aistriúchán daonna ar fáil iontu. Ní mheasfar i gcás ar bith gur ionadaí ar aistriúchán ó ghairmí cáilithe é aistriúchán.

3. Ba cheart do sholáthraithe seirbhíse a aithint go n-úsáideann go leor dá gcliaint aistriúchán uathoibríoch trína bheith láneolach ar na srianta atá air agus trí theaghlaim rathúla le réitigh idirghabhála eile. Níor cheart go ndéanfaí aon iarracht cleachtais den sórt sin athoirmeasc.

4. Ba cheart oiliúint maidir le húsáid chliste an aistriúcháin uathoibríoch a bheith mar chuid de na cláir oiliúna ginearálta idirghabhála, a aithnítear mar inniúlacht bhunúsach teanga.

Le teacht an aistriúcháin uathoibríoch néarónach ó 2016 cuireadh feabhas ar chaighdeán an aschuir do phéirí teanga go leor, agus níl aon amhras ach go bhfuil na húsáideoirí óga, is mó a fhios acu conas aistriúchán uathoibríoch a chomhtháthú i sraitheanna straitéisí cumarsáide.

Tagairtí agus doimhniú

García, I. (2010). An bhfuil aistriúchán uathoibríoch réidh fós? *Spríoc*, 22, 7-21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). Brí an chruinnis agus an chultúir, agus ardú an mheaisín san ateangaireacht agus san aistriúchán. *Cultus: The Journal of Intercultural Mediation and Communication*, 8, 14-26.

59 Ar cheart an Béarla, mar lingua franca, a bheith ar fáil i gcineálacha éagsúla?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Le blianta beaga anuas, tá athscrúdú déanta ag roinnt fealsúna polaitiúla ar úsáid an Bhéarla mar lingua franca domhanda, lena n-áirítear an bhfuil an ról ceannasach sin ag luí le prionsabail an cheartais. Le linn na tréimhse céanna, tháinig díospóireacht nua atá ag fás chun cinn sa teangeolaíocht faoi úsáid an Bhéarla mar lingua franca, rud a thugann le fios go bhfuil idiom eile in ionad an Bhéarla nuair a úsáideann cainteoirí neamhdhúchasacha iad, le beagán cosúil le tráchtairí eile a labhraíonn ar "Glorblish" agus iad in ann Béarlacaighdeánach i gceann dá chineálacha dúchais éagsúla (féach, mar shampla, Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Áitíonn daoine áirithe nár cheart an cineál Béarla a úsáidtear mar lingua franca a mheas mar "úinéireacht" ag cainteoirí dúchais Béarla. Ina ionad sin, ní mór a mheas gur Béarla dlisteanach ann féin é an Béarla mar lingua franca (ELF), seachas gur Béarla easnamhach é.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá an spéis atá ag ELF agus spéis fhealsúna polaitiúla sa cheartas teanga tar éis forbairt ag an am céanna, ach níor tháinig an dá litríocht i bhfeidhm go dtí seo (seachas Gazzola agus Grin, mar shampla). Van Parijs (2011), tathantóir láidir ar úsáid an Bhéarla go hidirnáisiúnta, chomh maith le roinnt dá lucht leanúna, glacann sé leis nach bhfuil an Béarla a úsáidtear go hidirnáisiúnta difriúil ón mBéarla mar mháthairtheanga (ENL). A mhalairt ar fad, measann Elf go bhfuil siad difriúil go bunúsach. Cé is moite de chúpla tagairt, áfach, ní raibhsuim aige i saincheisteanna a d'ardaigh fealsúna polaitiúla a bhfuil suim acu i gceartas teangeolaíoch. Tá fadhb ag baint leis an easpa airde seo, mar is féidir leis earráidí tromchúiseacha a bheith ann maidir le diagnóisiú na saincheisteanna atá i gceist.

Mar shampla, an dearbhú nach bhfuil cainteoirí Béarla neamhdhúchasacha faoi mhíbhuntáiste a thuilleadh i gcomparáid le cainteoirí dúchais nuair a labhraítear Béarla i lingua franca (de réir bhrí "ELF"; féach Jenkins 2014: 39-40; Seidlhofer 2011: 16) fós doiléir. Chun bunús a thabhairt le héileamh den sórt sin, ba ghá dúinn ar dtús tuiscint shoiléir a bheith againn ar cad is éagóir nó míbhuntáiste nach mbaineann leis, agus conas a réitíonn nó a laghdaíonn ELF é. Is ansin amháin a bheidh duine in ann tuairim chuí a thabhairt maidir leis an gceartas is mó de ELF.

Ag an am céanna, más féidir úsáid an Bhéarla ag

cainteoirí neamhdhúchasacha a dhealú ó úsáid an Bhéarla ag cainteoirí dúchais, ba chóir go dtiocfadh fealsúna chun athmhachnamh a dhéanamh ar an maíomh go bhfuil úsáid an Bhéarla mar theanga feithicle domhanda éagórach. Ba cheart do roinnt gnéithe den argóint ELF dul isteach sa phlé normatach ar cheartas teangeolaíoch domhanda, as a dtiocfaidh athshliseadh ar na seasaimh reatha agus athdhíríú na n-argóintí is mó.

Aithníonn an taighde ceithre fhoinsé éagóir teanga dhomhanda i ndomhan ina mbainfí úsáid as Béarla mar lingua franca domhanda.

1. **Éagóir chumarsáide:** beidh scileanna cumarsáide réasúnta níos ísle ag cainteoirí nach cainteoirí Béarla iad, rud a d'fhéadfadh bac a chur ar a gcumarsáid.
2. **Cothromas Acmhainní:** ní mór do chainteoirí nach cainteoirí dúchais iad a gcuid acmhainní a infheistiú i bhfoghlaím an Bhéarla, ach ní gá do chainteoirí dúchais é sin a dhéanamh.
3. **Éagóir i saol na beatha:** Déantar teangacha nach Béarla iad a athléimiú go dtí an imeall, agus bíonn níos mó dá saol á gcaitheamh ag cainteoirí na dteangacha sin i dtimpeallacht ina labhraítear Béarla agus teistiméireachtaí (ar a dtugann fealsúna polaitiúla "saol na beatha").
4. **Éagóir na dínite:** tugann stádas níos airde an Bhéarla le tuiscint, go comhghaolach, stádas níos ísle do na teangacha eile, agus leibhéal níos lú dínite agus gradam dóibh.

Léaráidí agus fianaise

Ní chuirtear deireadh le héagóir teanga tríd an mBéarla a athchoincheapadh mar ELF. Ar an gcéad dul síos, tá an infheistíocht in acmhainní an-neamhchothrom i gcónaí. Ar an dara dul síos, ós rud é nach bhfuil an ELF cobhsaí ná dinimiciúil go bunúsach, ní léir do na cainteoirí cad is cuspóir cumarsáide ann, rud is féidir a bheith ina chúis le héiginnteacht chumarsáide. Ina theannta sin, i bhformhór na gcásanna tá bearna inniúlachta fós idir cainteoirí dúchais agus cainteoirí neamhdhúchasacha. Ar an tríú dul síos, cé go bhfuil sé indéanta go teoiriciúil "deculturalize" an Bhéarla agus "ath—chultúru" é mar theanga fíor-roinnte agus neodrach, níl sé seo sochreidte, go háirithe i bhfianaise

éagobhsaíocht bhunúsach an ELF, atá i gcodarsnacht go mór le fréamhú cultúrtha láidir thíortha ENL in tábhachtachnamaíoch, pholaitiúil agus dhéimeagrafach amhail an Bhreatain, na Stáit Aontaithe, an Astráil, etc. (Mackenzie, 2014). Ar an gceathrú dul síos, mar gheall ar an difríocht idir ELF éagobhsaí agus ENL fadbhunaithe le traidisiúin láidre liteartha agus náisiúnta, ní dócha go mbeidh gradam ELF comhoiriúnach le gradam ENL.

Impleachtaí polaitiúla

Rogha mhalartach amháin a d'fhéadfadh a bheith ann, ós rud é go bhfuil tionchar nach beag ag an mBéarla agus go bhfuil sé in úsáid faoi láthair níos mó ná teanga ar bith eile sa chumarsáid idirnáisiúnta is ea straitéis eile a lorg maidir le húsáid an Bhéarla. Is féidir, go háirithe, é a cheapadh mar lingua franca polacentric, díreach *mar mháthairtheangacha* ar nós Gearmáinise, Ollainnise (agus Béarla féin!) polacentric freisin. Ní aistrítear go díreach bearta beartais mar thoradh ar an rannpháirtíocht sin, ach is féidir leis raon feidhme na mbreithnithe a bhaineann le cuspóirí an bheartais teanga a leathnú.

Má mheastar gur lingua franca féin polaglárnach é, ba cheart go gcuimseodh úsáid an Bhéarla i gcumarsáid idirnáisiúnta an bealach a labhraítear an Béarla bunaithe ar L1, rud a fhágann go bhfuil an teanga níos ilghnéithí go himmheánach. Leis an gcur chuige sin, soláthraítear caighdeán cumarsáide níos soiléire chun cosaint a thabhairt ar éiginnteacht dlínse (mar a bheadh amhlaidh dá measfaí gur cuspóir foghlama é an FLE). Mar a léiríonn De Schutter (le teacht), is féidir saintréithe agus

abairtí L1 a aistriú go Béarla, rud a chinntíonn athchultúrú níos cobhsaí, agus athchóiríonn sé dínit níos cothroime tríd an teanga a chur san áireamh, caighdeáin a leagan síos ina leith agus an mhuinín a thabhairt d'úsáideoirí nach bhfuil dúchais sa Bhéarla, de réir rialacha áitiúla, a dtugann a gcuid caighdeánaithe frithmheáchan níos inchreidte do chaighdeáin ENL ná luaineacht an ELF.

Tagairtí agus doimhniú

- Ag Schutter, H. (le teacht). Ceartas teanga domhanda agus Béarla mar Lingua Franca. F. Grin & P. Kraus (Eds.), *Polaitíocht an Ilteangachais. Rialachas Teanga, Domhandú agus Eorpú*. Amstardam: John Benjamins.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). An bhfuil ELF níos éifeachtaí agus níos cothroime ná an t-aistriúchán? Meastóireacht ar chóras ilteangach an AE. *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93-107.
- Jenkins, J. (2014). *Béarla mar lingua franca san ollscoil idirnáisiúnta: Polaitíocht an bheartais acadúil Béarla*. Oxford: Ród-ghealladh.
- Mackenzie, I. (2014). *Béarla mar Lingua Franca. Theorizing and Teaching English*. Oxford: Ród-ghealladh.
- Seidlhofer, B. (2011). *Tuiscint a fháil ar Bhéarla mar Lingua Franca*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Parijs, P. (2011). *Ceartas Teanga don Eoraip agus don Domhan Mór*. Oxford: Oxford University Press.

60 Cad iad na cineálacha cur chuige teanga is iomchuí chun freastal ar riachtanais teanga na ndaoine a théann ar scor ar scor?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Tagann comhthéacsanna sochtheangeolaíochta ar leith as imirce pinsinéirí sách saibhir ó Thuaisceart na hEorpa go ceann scríbe scoir feadh chóstaí na Meánmhara. Go leor imirceach atá ar scor, ní fhoghlaimíonn siad teanga na tíre óstaí, ar a laghad, ní fhoghlaimíonn siad teanga na tíre óstaí. Ina ionad sin, úsáideann imircigh agus gníomhaithe áitiúla eile réimse straitéisí teanga chun a riachtanais chumarsáide a shásamh. Cad iad na straitéisí seo agus cén chaoi ar cheart do chinnteoirí áitiúla dul trí thimpeallacht chasta teanga na himirce idirnáisiúnta ar scor?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is féidir dhá pheirspictíocht normatacha maidir le soghluaisteacht agus éagsúlacht teanga san Eoraip a shainaithint. Ar an gcéad dul síos, tá ról tábhachtach ag saincheisteanna teanga sa phlé ar lánpháirtiú inimirceach. Meastar go minic go bhfuil sé riachtanach go bhfoghlaimíodh inimirceigh teanga na tíre óstaí chun rochtain a fháil ar an margadh saothair agus chun páirt a ghlacadh i bpróisis pholaitiúla, agus ar chúiseanna cultúrtha a bhaineann le muintearas agus féiniúlacht. Ó thaobh an méid sin de, is é an t-ilteangachas ar an leibhéal aonair an toradh is fearr, i.e. foghlaimíonn inimirceigh teanga na tíre óstaí chomh maith lena máthairtheanga.

Ar an dara dul síos, tá idir bheartais Eorpacha agus náisiúnta maidir le cearta teanga mionlaigh, a mbíonn feidhm acu uaireanta maidir le himircigh. Tugann na cearta sin le tuiscint gur cheart go mbeadh an deis ag cónaitheoirí dleathacha ag a bhfuil máthairtheanga seachas teanga tromlaigh nó teanga oifigiúil, i gcúinsí áirithe, a máthairtheanga a úsáid. Ó thaobh an méid sin de, is é an t-ilteangachas ar an leibhéal sochaíoch an toradh is fearr: cuireann an tsochaí óstach faisnéis ar fáil ní hamháin sa teanga is mó, ach freisin sna mionteangacha ábhartha, agus bíonn ateangaireacht nó aistriúchán ar fáil i gcásanna áirithe.

Nuair a chuirtear riachtanais teanga na bpinsinéirí soghluaiste san áireamh, ní mór don lucht déanta beartas cothromaíocht a bhaint amach idir an dá dhearcadh sin.

Léaráidí agus fianaise

I gcás imirce idirnáisiúnta pinsinéirí, shainaithin taighde

MIME roinnt straitéisí teanga a úsáideann pinsinéirí soghluaiste.

1) Déanann go leor pinsinéirí – ar a laghad iad siúd ó phobail teanga níos lú – iarracht ar dtús teanga na tíre óstaí a fhoghlaim. D’fhéadfadh ról a bheith ag údarais áitiúla i gcúrsaí teanga a chur ar fáil atá curtha in oiriúint do riachtanais pinsinéirí eachtracha, mura ndéanann gníomhairí eile amhlaidh. Mar shampla, is fearr le pinsinéirí díriú ar scileanna cumarsáide seachas ceartú gramadaí, agus d’fhéadfadh cúrsaí ar líne a bheith úsáideach i gceann scríbe áit nach féidir le go leor imirceach séasúrach freastal ar chúrsaí rialta ar an láthair.

Ní leor an t-oideachas teanga, áfach. Is minic a bhíonn sé deacair ar dhaoine aosta teanga nua a fhoghlaim agus is lú deiseanna agus dreasachtaí a bhíonn acu ná mar a bhíonn ag daoine óga chun an teanga áitiúil a fhoghlaim. Léiríonn taighde MIME gur minic nach n-éiríonn le pinsinéirí a théann ar imirce le haghaidh "stíl mhaireachtála" cuntas a fháil ar theangacha a dtíre dúchais nua.

2) Ina áit sin, is minic a bhíonn imircigh ar scor in ann a máthairtheanga a úsáid. Tá ceithre bhealach sainaitheanta ag taighde MIME chun é sin a dhéanamh. Ar an gcéad dul síos, tháinig pobail easaoránacha chun cinn i roinnt mhaith cinn scríbe scoir inar féidir le himircigh atá ar scor cuid mhór dá saol laethúil a chaitheamh ina máthairtheanga.

Ar an dara dul síos, is féidir le pinsinéirí seirbhísí ateangaireachta nó aistriúcháin a úsáid, ar seirbhísí iad a bhíonn ar fáil go héasca go minic in áiteanna ina bhfuil go leor daoine a théann ar scor ón gcoigríoch socraithe. Mar sin féin, fuarthas amach sa staidéar MIME gur minic a chuireann cairde, lucht aitheantais nó ateangairí na seirbhísí teanga sin ar fáil gan cáilíochtaí foirmiúla. I gcásanna íogaire, d’fhéadfadh sé seo a bheith ina fhadhb. Ar an tríú dul síos, táthar tar éis idirthiscint (tuiscint fhrithpháirteach idir úsáideoirí teangacha dlútha) a thuairisciú i roinnt comhthéacsanna. Ar an gceathrú dul síos, is féidir le himircigh filleadh go sealadach ar a dtír dhúchais chun gníomhaíochtaí áirithe a dhéanamh, mar shampla chun dul i gcomhairle lena ndochtúir. Is féidir “aschur” a thabhairt ar an straitéis sin.

3) Ar deireadh, úsáidtear an Béarla níos mó agus níos mó mar lingua franca i gceann scribe scoir, toisc go bhfaigheann pinsinéirí agus cónaitheoirí áitiúla eolas níos fearr ar an mBéarla. I gcás go leor imirceach atá ar scor, tá an saol níos éasca má tá siad in ann cumarsáid a dhéanamh i mBéarla seachas sa teanga áitiúil. Ach baineann formhór an Bhéarla le saincheisteanna cumhachta agus stádais a d'fhéadfadh a bheith íogair san idirghníomhaíocht idir natives agus eachtrannaigh, agus dá bhrí sin do chomhtháthú sóisialta. Ina theannta sin, dealraíonn sé uaireanta go bhfuil an iomarca muiníne ag údarais áitiúla as Béarla agus go gcreideann siad go bhfuil rochtain ag gach eachtrannach ar an bhfaisnéis a chuirtear ar fáil i mBéarla.

Ní hamhlaidh atá, mar ní thuigeann gach duine a théann ar scor Béarla agus fiú iad siúd ar féidir leo tuiscint níos fearr a fháil má fhaigheann siad faisnéis ina máthairtheanga. Is minic a bhíonn an Béarla úsáideach don chumarsáid laethúil agus don scaipeadh faisnéise ginearálta, ach tá gá le hateangaireacht nó le haistriú go dtí an mháthairtheanga chun cur le grúpaí agus daoine aonair áirithe, agus i gcásanna íogaire go háirithe.

Impleachtaí polaitiúla

Úsáideann imircigh atá ar scor raon leathan straitéisí teanga chun cumarsáid laethúil a bhainistiú. Ní mór don lucht déanta beartas an éagsúlacht sin a aithint agus dul in oiriúint di, réitigh “méid amháin” a sheachaint agus a bheith ullamh chun cur chuige éagsúil teanga a úsáid, ag brath ar an gcás. D'fhéadfadh oideachas teanga atá fabhrach d'imircigh, comhar le cumainn eitneacha, seirbhísí ateangaireachta poiblí agus aistriúcháin ar ardchaighdeán, agus úsáid an Bhéarla mar lingua franca a bheith san áireamh leis sin. Má tá údarais na tíre óstaí

ábailta agus toilteanach seirbhísí ateangaireachta a sholáthar i réimsí seachas imeachtaí breithiúnacha, i gcás ina gceanglaítear sin le dlí an Aontais, ba cheart tús áite a thabhairt do chúram leighis.

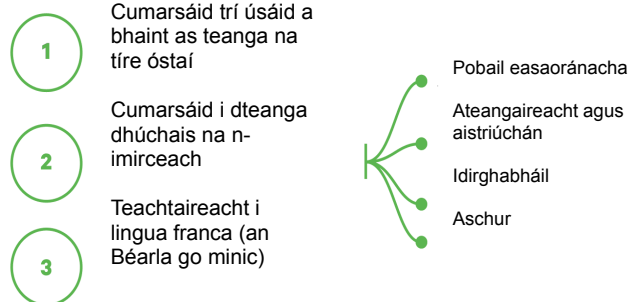
Tagairtí agus doimhniú

Casado-Díaz, M. A. (2006). Ag dul ar scor chun na Spáinne: Anailís ar dhifríochtaí idir náisiúnaigh Thuaisceart na hEorpa. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32, 1321-1339.

O'Reilly, K. (2008). *Comhráite ar an Costa*. Foilsithe ag Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Cleachtadh ar an saol maith: Imirce maidir le stíl mhaireachtála i gcleachtais*. Caisleán Nua ar Tyne: Cambridge Scholars.

STRAITÉISÍ TEANGA IN IMIRCE IDIRNÁISIÚNTA PINSINÉIRÍ

61 Conas is féidir idirthuisceint a úsáid i gcomhthéacsanna gairmiúla?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Ollscoil Reims Champagne-Ardenne

Ceann de na dúshláin is mó atá roimh institiúidí poiblí agus príobháideacha san Eoraip ná conas réimse leathan comhthéacsanna cumarsáide ilteangacha, lena n-áirítear obair, a bhainistiú. Léiríonn taighde san eacnamaíocht teanga nach gá gur leor ardleibhéal an Bhéarla agus gur féidir luach saothair leathan a thabhairt do scileanna i dteangacha iasachta eile toisc go dtugann siad buntáiste iomaíochta breise (e.g. Grin, Sfredo agus Vaillancourt 2010). I measc na réiteach malartach do chomhlachtaí atá ag feidhmiú i gcomhthéacs ilteangach, tá cainteoirí dúchais a earcú, úsáid a bhaint as ateangairí agus aistriitheoirí gairmiúla agus oiliúint inmheánach a chur ar fáil. I gcomhthreo leis na straitéisí aitheanta sin, níl mórán saothrú déanta ar an bhféidearthacht idirthuisceintí fós, bíodh sin i bhfoirm bhéil nó i bhfoirm scríofa.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

I gcomhthéacsanna gairmiúla, tugadh faoi deara idirthuisceint ó bhéal a úsáid i gcruinnithe duine le duine, idir dlúthchomhoibrithe (Ribbert & deich Thije 2007) agus cruinnithe neamhfhoirmiúla (Klaveren & De Vries 2012). Tá roinnt buntáistí á n—éileamh don mhodh idirghabhála sin, go háirithe i gcomhthéacsanna abhaineann le hobair bhuíne. Nuair a labhraíonn comhghleacaithe (nó nuair atá dóthain eolais acu) ar theangacha gaolmhara (i.e. sách gar dáchéile), is féidir na scileanna teanga coiteanna sin a úsáid chun am a shábháil, chun tuirse mheabhrach a sheachaint agus chun comhthuisceint chultúrtha a tharchur.

I gcomhthéacsanna gairmiúla a bhaineann le doiciméid a scríobhtar i dteangacha iasachta, bíonn idirghabháil forleathan go leor, go háirithe nuair a chuirtear in éineacht le húsáid foclóirí nó uirlisí aistriúcháin iad. Tá scileanna aireachtála i scríbhinn an-éifeachtach ar dhá phríomhchúis.

Ar an gcéad dul síos, cuireann siad an tsolúbthacht is mó is féidir ar fáil, toisc nach bhfuil mórán oiliúna ann, ní hamháin tuiscint ardchaighdeán a bhaint amach ar theangacha gaolmhara, ach freisin faisnéis a fháil ó dhoiciméid a scríobhtar i dteangacha nach bhfuil gaol acu leo ach ó theangacha teagmhála freisin (Castagne 2007). Ar an dara dul síos, níl aon chostas díreach ag baint leo agus is féidir leo laghdú a dhéanamh ar an ngá

atá le seirbhísí ateangaireachta agus aistriúcháin. Tugtar le fios in ionsamhlú cumarsáide inmheánaí idir na hinstiúidí Eorpacha agus na Ballstáit go laghdófaí go mór líon na bpéirí aistriúcháin dá gcuirfí idir Fheisirí Eorpacha agus oifigigh Eorpacha chun feidhme, mar rogha mhalartach ar shamhail a bheadh bunaithe go heisiach ar an ateangaireacht agus ar an aistriúchán idir teangacha oifigiúla uile an AE, rud a shábhálfadh na Ballstáit, rud a shábhálfadh roinnt milliún euro (Grin 2008).

Léaráidí agus fianaise

Chun idirthuisceint i measc lucht gairme a fhiosrú, rinneamar staidéar ar 10 iarchéimí de chuid Ollscoil Reims Champagne-Ardenne a fuair oiliúint dhá bhliain i scileanna aireachtála i dtítheanga Rómhánacha ar a laghad (Iodálach, Spáinnis, Portaingéilis) agus trí theanga Gearmáinise (Gearmáinis, Béarla agus Ollainnis). Is minic a thuairiscigh naonúr as deichniúr rannpháirtithe gur bhain siad úsáid as idirthuisceint scríofa i gcomhar le foclóir a úsáid. Mar sin féin, níor thuairiscigh ach líon beag rannpháirtithe gur bhain siad úsáid as a gcuidscileanna do dhoiciméidbhéil i gcomhthéacsanna príobháideacha amháin.

Dá bhrí sin, is minic nach n-úsáideann gairmithe na scileanna sin i gcomhthéacsanna béil fiú ag gairmithe a bhfuil oiliúint orthu san ilteangachas.

Tugann sé sin le fios nach bhféachtar fós ar úsáid ghairmiúil na hidirghabhála ó bhéal mar fhíorrogha ar straitéisí amhail lingua franca. Réiteach féideartha amháin a d'fhéadfadh a bheith ann gairmithe a spreagadh chun teacht ar chomhaontú sainráite maidir leis na straitéisí idirghabhála is féidir leo a úsáid, mar shampla trína stór teanga faoi seach a phlé go hachomair nuair a thosaíonn siad ag obair le chéile.

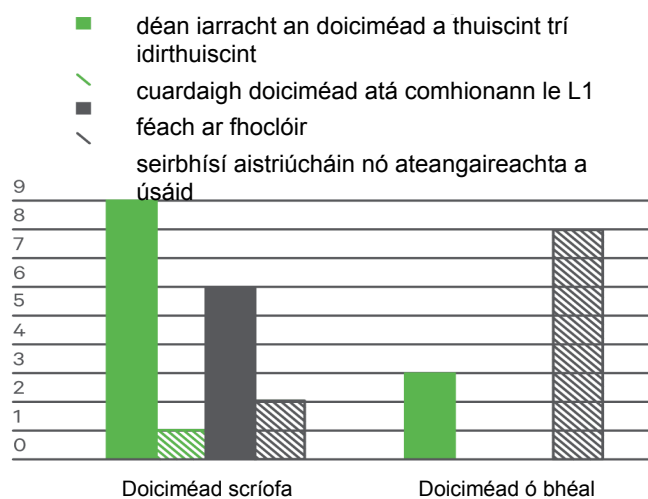
Impleachtaí polaitiúla

I bhfianaise a bhfuil thuas, d'fhéadfadh lucht déanta beartas machnamh a dhéanamh ar na gníomhaíochtaí seo a leanas.

1. Spreagadh agus cúnadh a thabhairt d'eagraíochtaí gairmiúla treoirthionscadail a chur chun feidhme a chuireann úsáidna hidirghabhála chun cinn, chun doiciméid scríofa a phróiseáil agus le haghaidh idirghníomhaíochtaí duine le duine laistigh d'fhoirne.
2. Ba cheart d'eagraíochtaí gairmiúla oiliúint aonair a

chur ar fáil do bhaill foirne a bhfuil baint acu le foirne ilteangacha, ar scileanna idirthuígthe idirghníomhacha iad agus ba cheart dóibh dul i ngleic le doiciméid a chuirtear i láthair go minic i dteangacha atá intuigthe go frithpháirteach nó i dteangacha atá ar eolas go páirteach cheana féin.

3. Oiliúint i scileanna idirghabhála do phróifílí poist letreoshuíomh ilteangach agus idirchultúrtha a áireamh.

FREAGRAÍ NA BHFREAGRÓIRÍ AR AN GCEIST: “IN ÉADAN DOICIMÉID TEANGA IASACHTA, CÉN STRAITÉIS A ÚSÁIDEANN TÚ?”

Tagairtí agus doimhniú

- Castagne, E. (Ed.) (2007). *Saincheisteanna na hidirghabhála*. Coll. ICE 2, Reims: EPure.
- Grin, F. (2008). Idirghabháil, éifeachtúlacht agus cothromas. V. Conti & F. Grin (Eds.), *Aontú idir teangacha comharsanacha: Le hidirthuisicint* (lch. 79-109). An Ghinéiv: Georg.
- Grain, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *Eacnamaíocht an Ionaid Oibre Ilteangaigh*. Nua-Eabhrac: Ród-ghealladh.
- Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Cleachtas agus féidearthachtaí na hidirghabhála. Taighde ar éifeachtúlacht na hidirghabhála i dtaca leis an sreabhadh oibre in Ard-Stiúrthóireacht Aistriúcháin an Choimisiúin Eorpaigh*. Ollscoil Utrecht.
- Ribbert, A. & deich Thije, J. D. (2007). Glacadh leis an ilteangachas i gcomhar idirchultúrtha idir an Ísiltír agus an Ghearmáin. In J. D. deich Thije & L. Zeevaert (Eds). *Anailísí teanga, beartais teanga agus coincheapa teagascacha* (lgh. 73-101). Amstardam: John Benjamins.

62 Cad iad na bealaí is fearr le bheith ag obair le haistriúchán uathoibríoch?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Tá sé éasca aistriúchán ar líne saor in aisce a fháil, a bheith shocked trí bhotúin, agus a dhearbhu go bhfuil córais gan úsáid, agus beidh daoine a aistriú i gcónaí níos fearr. Ach nuair a mheallann seirbhísí aistriúcháin uathoibríocha ar líne breis agus 500 milliún úsáideoir agus go bhfuil siad ar fáil i níos mó ná 100 teanga (Turovsky 2016), is léir go bhfuil daoine úsáideach, go háirithe i gcásanna diansoghluaiseachta. Is é an dúshlán atá ann fios a bheith aige cén t-aistriúchán uathoibríoch go díreach, agus cathain a úsáidfead é.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Ós rud é go n-úsáidtear an t-aistriúchán uathoibríoch in go leor réimsí éagsúla, is féidir le taighdeoirí na réimsí is fearr a oireann do na torthaí is mian leo a bhaint amach a roghnú. Tá taighdedéanta ag forbróirí agus dá bhrí sin tá a gcuid cuideachtaí ag iarraidh rómheastachán adhéanamh ar an bhfeidhmíocht fhoriomlán, díreach chomh héasca leis an gcuardach friotaíochtana n — aistritheoirí traidisiúntalittleoverestimates an drochfheidhmíocht. Sa suirbhé a rinneamar ar an gcaoi a n-úsáidtear an t-aistriúchán uathoibríoch i seirbhísí poiblí, aithnítear roinnt cásanna an-éagsúla.

Aistriúchán uathoibríoch i limistéir iata: Debhí go bhfuil líon teoranta rudaí nasctha ar líon teoranta bealaí, mar shampla ar mheaisínleabhair nó ar tháirgí sonracha ríomhaire, is féidir caighdeán amh an-ard a bheith ag baint le haistriúchán uathoibríoch, fiú más gá na torthaí a fhíorú ('post-edited')i gcás cumarsáide ardriosca. Nuair a úsáidtear innill aistriúcháin uathoibríocha inmheánacha ar an gcaoi sin, feidhmíonn siad mar chuimhní móra aistriúcháin.

Aistriúchán uathoibríoch don chumarsáid iséal-riosca: ingach cás inar beag costas earráidí a bhaineann le hearráidí agus ina dtuigfidh na húsáideoirí iad, is coitianta aistriúchán uathoibríoch a chur ar fáil ar thionscnamh an úsáideora le haghaidh teangacha nach bhfaigheadh aistriúchán murach sin.

D'fhéadfadh sé sin tarlú ar láithreáin ghréasáin bhardasacha, mar shampla, áit a mbíonn ar an úsáideoir cliceáil ar an teanga lena mbaineann agus ní mór a chur in iúl dó go bhféadfadh an t-aistriúchán a bheith mícheart. Baineann an prionsabal céanna le cásanna inar féidir aistriúchán a fhíorú ó bhéal leis an aiseolas dialógach, mar shampla i gcomhairliúcháin leighis. I gcásanna den sórt sin, is gnách go bhfuil aistriúchán uathoibríoch ar cheann de na réitigh a úsáideann daoine soghluaste.

Iar-eagarthóireacht i bhfearainn oscailte nó ardriosca: Ós rud é nach bhfuil feidhm ag na critéir thuas, ní mór aistriúcháin meaisín a cheartú ('post-edited')ag fear, b'fhéidir ar roinnt bealaí éagsúla. In go leor réimsí, cuireann an t-aistriúchán ar mheaisín aistriúcháin ar chaighdeán atá cosúil le haistriúcháin lándhaoine le sábháil ama.

Daoine nach bhfuil ina n-aistritheoirí mar iar-fhoilsitheoirí: réimsíteicniúla go leor, is féidir le saineolaithe allamuigh nach bhfuil an teanga tosaigh acu an t-aistriúchán uathoibríoch a iar-eagarthóireacht go rathúil. D'fhéadfáidís a bheith ina saorálaithe leasmhara, amhail i gcás "rannpháirteachassólathair". Ansin, is féidir le haistritheoirí gairmiúla a gcuid oibre a sheiceáil, ag brath ar an gcaighdeán is gá.

Réamheagarthóireacht nuair a iarrtar sprioctheangacha éagsúla: Is é anroghais mó ar iar-eagarthóireacht an "réamh—eagrán", i gcás ina bhfuil an téacs tosaigh scríofa i dteanga shimplithe agus rialaithe sula ndéantar é a chumhachtú le córas aistriúcháin meaisín. D'fhéadfadh an caighdeán a bheith an-ard, agus tá méadú éifeachtúlachta ag teacht ar gach sprioctheanga eile a theastaíonn. De ghnáth, má aistríonn tú go níos mó ná cúig sprioctheanga, is fearr réamheagarthóireacht ná iar-eagarthóireacht.

Léaráidí agus fianaise

Tá go leor bealaí chun aistriúchán meaisín a chomhtháthú i sreafaí oibre. Tá múnla uasmhéadúléaráid theattached de Carson-Berndsen et al. (2009). Tagann an téacs isteach ag barr na láimhe clé, i gcás ina mbaintear na heilimintí inaistrithe agus ina ndéantar iad a dheighilt go huathoibríoch (de ghnáth in abairtí) lena bpróiseáil i gcórais trac cuimhneacha. Tugtar isteach na deighleáin ansin córas aistriúcháin uathoibríoch, a thugann leagan is féidir le gairmithe deonacha nó saineolaithe sprioctheanga sa réimse i gceist a leasú. Ansin déanann aistritheoirí gairmiúla athbhreithniú ar an toradh, déanann siad athbhreithniú stíle agus déanann siadathbhreithniú ar an sprioctheanga. Cuirtear na heilimintí inaistrithe isteach ansin san fhormáid bhunaidh('athfhoirgníú'), le haon ábhar grafach, agus tá an t-aistriúchán réidh lena sheachadadh. Is léir nach gá na céimeanna seo go léir a bheith i ngach tionscadal, ach is féidir gach ruda mheas de réir na riachtanas. Agusní gá an t— ordú sonrach seo a leanúint: Fuair Temizöz (2013), mar shampla, go raibh an caighdeán níos airde nuair a rinne innealtóirí sa sprioctheanga athbhreithniú ar fhoilsíú aistritheoirí seachas sa treo eile. Is é an pointe tábhachtach go bhfuil

aon duine sa réimse gairmiúil aistriúchán uathoibríoch amh mar an táirge deiridh.

eagarthóireacht agus réamheagarthóireacht, agus ba chóir gairmithe a bhfuil na scileanna sin acu a úsáid.

Impleachtaí polaitiúla

Ba cheart do lucht déanta beartas a bhfuil baint acu le haistriúchán uathoibríoch na treoirlínte seo a leanas a chur san áireamh:

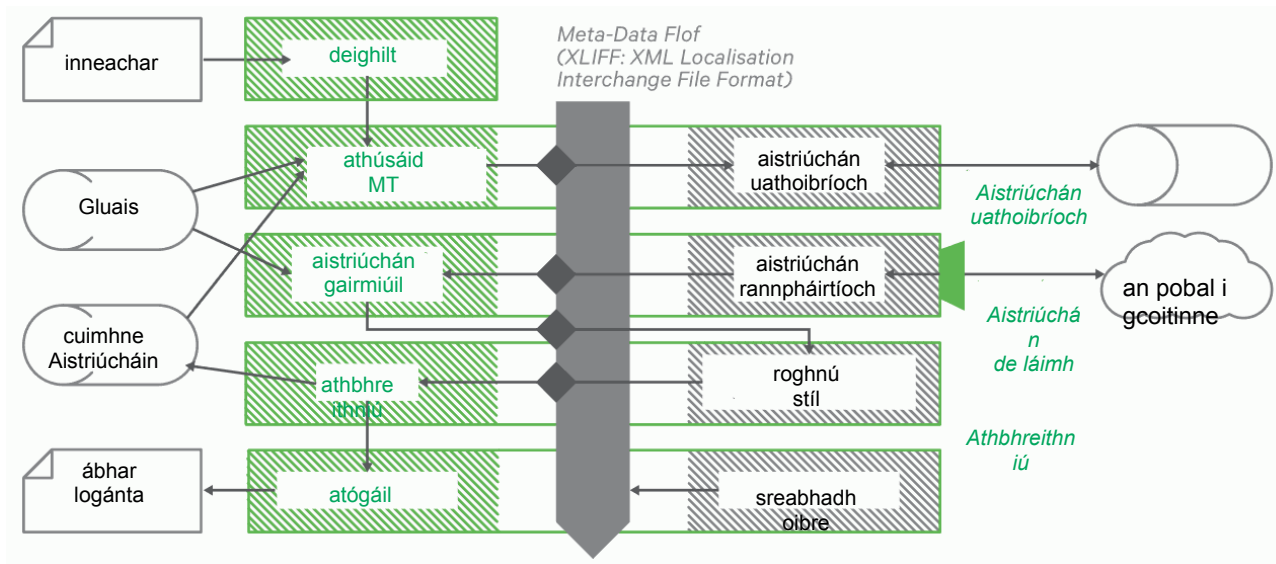
- Is féidir aistriúchán uathoibríoch a chomhtháthú ina sreafaí oibre lena n-áirítear iar-eagarthóireacht agus/nó réamheagarthóireacht;
- Níor cheart aistriúchán uathoibríoch amh a chur i láthair ach amháin i gcásanna lena mbaineann riosca íseal nuair a ghlacann an t-úsáideoir an tionsenamh, nuair a thugtear na teorainneacha agus nach n-aistreofaí an teanga murach sin. Dá bhrí sin, ní féidir le hollaistriúchán uathoibríoch leis féin na ceanglais atá bunaithe ar chearta teanga a chomhlíonadh;
- Ba chóir go n-áireodhoiliúint aistritheora post—

Tagairtí agus doimhniú

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Teicneolaíocht Teanga Chomhtháite mar chuid de Logánú na Chéad Ghlúine Eile. Fócas Logánaithe: The International Journal of Localization, 8, 53-66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postediting meaisín-aistriúchán aschur agus a athbhreithniú*. Tráchtas dochtúireachta. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016). *Deich mbliana de Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Rochtain air Bealtaine 2017.

63 Cé a oibríonn mar ateangaire nó mar aistritheoir?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Is minic a bhíonn imircigh nuathagtha, baill dhátheangacha den teaghlach, gairmithe i réimsí eile (e.g. altraí) agus fostaithe dátheangacha (e.g. glantóirí in áiseanna cúraim sláinte) ag obair mar bhróicéirí cultúrtha i gcomhthéacsanna an-íogair a bhaineann le cúram sláinte, seirbhísí dlí, póilíní agus scoil, gan mórán oiliúna ar bith orthu do na cúraimí sin. Fostaíonn an stát agus páirtithe leasmhara eile i mBallstáit éagsúla an AE na hateangairí agus na haistritheoirí seiftithe sin go rialta. Mar sin, an gá dúinn oiliúint a chur ar aistritheoirí agus ar ateangairí, nó an féidir linn speisialtóirí dátheangacha agus neamhoilte a úsáid chun na críocha cumarsáide sin?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

I roinnt staidéar, rinneadh anailís ar chásanna ina ndearna gairmithe ateangaireacht nach bhfuair oiliúint mar ateangairí. Léiríonn siad go minic a tharchur gairmithe eolas earráideach go thoradh ar chumarsáid lag. Mar shampla, Elderkin-Thompson et al. (2001) anailís ar 21 othar Spáinnis-labhairt a rinne teagmháil lena dochtúir le cabhair ó ateangairí altra. Fuair siad go raibh earráidí tromchúiseacha cumarsáide mar thoradh ar thart ar leath de na cruinnithe, rud a chuir isteach ar thuiscint an lia ar na comharthaí agus a bhain an bonn d'inchreidteacht ábhair inní an othair. Ar an gcaoi chéanna, rinne Berg-Seligson (2011) staidéar ar phóilíní a bhí ag feidhmiú mar ateangairí le linn ceisteanna a bhain le daoine atá faoi dhrochamhras agus fuair sé amach gur aistríodh faisnéis mhícheart a raibh earráidí tromchúiseacha cumarsáide mar thoradh ar a n-idirghabháil.

Léiríonn taighde eile go bhfuil rioscaí suntasacha ag baint le húsáid a bhaint as saineolaithe agus aistritheoirí seiftithe, lena n —áirítear míchruinneas anaistrithe (misean agus breiseanna) agus easpa neamhchlaontachta agus rúndachta.

Is minic a chuireann ateangairí seiftithe a dtuairimí féin i láthair, ráitis dúshláin a rinne an duine a léirmhíniú an ráiteas, freagraí a threorú nó ceisteanna a fhreagairt thar ceann an duine a ndéanann siad ateangaireacht orthu, agus go minici dtascannaeile lasmuigh den chomhrá léirmhínithe (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014; Lesch agus Saulse 2014).

Léaráidí agus fianaise

Is féidir lehateangairí agus aistritheoirí seiftithe mímhúinín nach beag a thabhairt isteach sa chumarsáid freisin. Léiríodh i suirbhé MIME ar iarrthóirí tearmainn sa tSlóivéin in 2016 go bhfuil a fhios ag imircigh a bhfuil orthu ateangairí a úsáid ina gcumarsáid leis na húdarais gur minic a úsáidtear ateangairí nach bhfuil oiliúint orthu sa chumarsáid léirmhínithe agus go bhfuil easpa cumarsáide ann mar gheall ar an easpa oiliúna sin. Dúirt fear 33 bliana d'aois as an Iaráin:

Tá aistritheoirí oifigiúla agus ateangairí a aistríonn doiciméid, tá siad cáilithe. Ach na daoine eile atá ach ateangairí... Cuid acu, ní raibh siad ag staidéar; an chuid is mó acu, ní raibh siad ag staidéar sa réimse seo, agus mar sin tá siad... Toisc go bhfuil an teanga acu, tagann siad chun oibre. [...] Uaireanta, bhí míthuiscint idir daoine, nó mialstríú idir daoine.

Bíonn frustrachas ar an lucht saothair íseal-oilte sin, mar a dúirt fear Afganastánach atá 22 bliana d'aois:

Tá mé faoi deara go minic thatmosttranslators nachbhfuilin ann a thuiscint cad ba mhaith leat a thuiscint... ceachtar nach bhfuil siad in ann a thuiscint, ceachtar nach bhfuil siad in ann, Níl a fhios agam... nó b'fhéidir nach féidir leat é a mhíniú mar is mian leat, tá a fhios agat. Agus ar an mbealach seo, tá faisnéis ar a bhealach chuig an triú duine cailte.

Léirítear i dtaighde go bhfuil an pobal dátheangach gan oiliúint in ann miondealúa dhéanamhar chumarsáid agus frustrachas a mhéadú i measc na rannpháirtithe.

Impleachtaí polaitiúla

Chun go seachnófar teipeanna cumarsáide de dheasca ateangaireachta nó aistriúcháin a dhéanann ateangairí agus/nó aistritheoirí nach bhfuil oiliúint orthu, ba cheart do lucht déanta beartas na nithe seo a leanas a bhreithniú:

1. oiliúint gairmithe a fhóirdheonú, agus béim á leagan ar scileanna ateangaireachta agus aistriúcháin a fháil;
2. oiliúint a chur ar fáil do mhúinteoirí dátheangacha, le béim ar scileanna téamacha a fháil (i.e. eolas ar an réimse), scileanna ateangaireachta agus aistriúcháin agus eitic ghairmiúil;

3. deiseanna oiliúna inacmhainne a fhorbairt ionas gur féidir le himircigh dul isteach i ngairm an ateangaire agus an aistritheora pobail.

Tagairtí agus doimhniú

Berk-Seligson, S. (2011). Lóistín idirbheartaíochta agus cumarsáide i gclócheisteanna dátheangacha: dearcadh idirghníomhaíocht chriticiúil shochtheangeolaíoch. *International Journal of the Sociology of Language*, 207, 29-58.

Cambridge, J. (1999). Cailteanas Eolais in Agallaimh Liachta Dhátheangacha trí Ateangaire Neamhthraenáilte. *An tAistritheoir*, 5, 201-219.

Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Nuair a dhúbailt altraí mar ateangairí:

Staidéar ar othair a labhraítear Spáinnis i suíomh cúraim phríomhúil SAM. *Eolaíocht Shóisialta agus Leigheas*, 52, 1343-1358.

Flores, G. et al. (2003). Earráidí maidir le léirmhíniú leighis agus na hiarmhairtí cliniciúla a d'fhéadfadh a bheith ann i gcás teagmhálacha péidiatraiceacha. *Pediatrics*, 111, 6-14.

Lesch, H. M. & Sause, B. (2014). Breathnú arís ar an tseirbhís ateangaireachta in earnáil an chúraim sláinte: forléargas tuairisciúil. *Ionchas*, 22, 332-348.

Martínez-Gómez, A. (2014). Coirpigh ag ateangaireacht do choirpigh: noirm a bhriseadh nó a mhúnlú? *An Journal of Specialized Aistriúcháin*, 22, 147-193.

Weisskirch, R. S. (Ed.) (2017). *Bróicéireacht Teanga i dTeaghlaigh Inimirceach: Teoiricí agus Comhthéacsanna*. Londain: Ród-ghealladh.

64 Conas agus cathain ba cheart seirbhísí aistriúcháin agus ateangaireachta a chur ar fáil d'imircigh nuathagtha?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Tá sé deacair, mar gheall ar shreabha imirce le déanaí, tacaíocht a chur ar fáil don aistriúchán nó don ateangaireacht i gcomhthéacs gníomhaíochtaí sibhialta, sóisialta, eacnamaíocha agus polaitiúla. Is minic a léirítear na seirbhísí sin sna meáin mar dhraenáil shuntasach neamhriachtanach ar chistí poiblí. Tá sé sonraithe i mbeartais éagsúla teanga cathain ba cheart aistriúchán agus ateangaireacht a chur ar fáil. San Aontas Eorpach, tugadh ráthaíocht maidirlenósanna imeachta tearmainn le Treoir 2013/32/AE agus in imeachtaí coiriúla le Treoir 2010/64/AE. Níl aon reachtaíocht de chuid an Aontais ann, áfach, lena ráthaítear rochtain idirghabhála ar institiúidí poiblí (scoileanna, ollscoileanna, ionaid phobail, srl.), seirbhísí daonna agus sóisialta (ionaid dídeanaithe, ionaid fhéinchabhrach), institiúidí sláinte, eagraíochtaí creideamhbhunaithe nó seirbhísí éigeandála.

Cad iad na comhthéacsanna ina bhfuil tacaíocht d'aistriúchán agus d'ateangaireacht ríthábhachtach agus ar cheart don Stát iad a chur ar fáil, agus cén costas ar cheart dó a chur ar fáil?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Léirigh roinnt staidéar ar úsáid ateangairí neamhoiltesna cúirteanna go bhfuil sé ríthábhachtach go ndéanfaí ateangaireacht ar ardchaighdeán chun próiseas breithiúnach cothrom a áirithiú (Hertog 2015). Léiríonn staidéir eile an tábhacht a bhaineann le tacaíocht ardchaighdeáin ateangaireachta agus aistriúcháin in eagraíochtaí cúraim sláinte.

I gcomhthéacs an chúraim sláinte, d'fhéadfadh fáthmheas neamhleor nó drochdhiagnóis, cóir leighis mhoillithe nó mhícheart, ceapacháin rómhinic leis an dochtúir, fad níos faide ar fhanacht ospidéal agus tástálacha dubailte a bheith mar thoradh ar easpa tacaíochta teanga iomchuí. Lindholm et al. (2012) anailís ar chomhaid 3,071 othar in ospidéal sna Stáit Aontaithe idir 2004 agus 2007.

Ba ghiorra i bhfad an tréimhse fanachta in ospidéal d'othair a raibh eolas teoranta acu ar an mBéarla nuair a bhí ateangairí gairmiúla á n-úsáid ar dhul isteach dóibh nó ag dul isteach agus ag imeacht araon. D'fhan othair nach raibh ateangaireacht ghairmiúil déanta acu ar an

meán idir 0.75 agus 1.47 lá níos faide ná othair a raibh ateangaire acu ar dhul isteach agus ar imeacht dóibh. Ina theannta sin, i gcás othar a fhaigheann seirbhísí ateangaireachta ag dul isteach agus/nó ag bealach amach dóibh, is lú seans go n-athligfear isteach iad tar éis 30 lá. Is iad na coigiltis sách soiléir ag smaoinemh go raibh an meánchostas in aghaidh an lae de ospidéal sna Stáit Aontaithe i 2013 ó \$ 1,791 (ospidéal neamhbhrabúis) go \$ 2,289 (ospidéal neamhbhrabúis), agus ba é an meán-tuarastal le haghaidh aistritheora nó ateangaire in ospidéal SAM \$22.90 in aghaidh na huair. Ciallaíonn sé sin gur cheart d'ateangaire thart ar 80 uair an chloig a chaitheamh le hothar sula mbíonn costais ateangaireachta níos airde ná an costas ama a shábhálfar san ospidéal.

D'fhéadfadh sé go n-eascródh gearáin agus díospóidí as an neamhábaltacht chun cúnamh ardchaighdeáin ateangaireachta agus aistriúcháin a sholáthar i réimse an chúraim sláinte. Deir Quan and Lynch (2010) go raibh 35 éileamh i gceithre Stát de na Stáit Aontaithe idir 2005 agus 2009, ar a n-iomlán \$ 2,289,000 maidir le damáistí nó lonnaíocht agus \$ 2,793,800 i gcostais dlí mar gheall ar easpaseirbhísí teanga cuí in áiseanna cúraim sláinte.

Léaráidí agus fianaise

Chuir staidéar a rinne Ollscoil Liúibleána 38 iarrthóir tearmainn faoi agallamh agus cuireadh béim ar leith ar úsáid aistritheoirí agus ateangairí (féach Pokorn & Čibej 2017).

Léirítear sna torthaí, fiú nuair a bhí imircigh in ann an t-óstteanga a fhoghlaim, gur minic nach mbíonn na scileanna acu chun idirghníomhú i sainchomhthéacsanna amhail agallaimh le haghaidh nósanna imeachta tearmainn agus ceapacháin le dlíodóirí agus le dochtúirí, mar atá léirithe ag agalláí 26 bliana d'aois ón Iaráin a dhéanann ateangaireacht ar chúram sláinteó am go chéile:

Tá, lasmuigh nó ag oifig an dochtúra. Ó Farsigo Béarla. Ach ní féidir liom a thuiscint a lán de na focail don dochtúir, don chomhlacht, ach foghlaimim an-ard.

D'ardaigh duine Afganastánach 22 bliana d'aois a bhí sa tSlóivéin tráth an agallaimh ar feadh cúig bliana mar

an gcéanna:

Aistritheoirí agus ateangairí is mó a úsáidtear ar dtús, nuair nach raibh a fhios agam an tSlóivéinis. Is gá dom den chuid is mó iad do chaidrimh oifigiúla, mar shampla agallaimh nó oibleagáidí eile, nó san ospidéal nuair a bhí mé ag caint le dochtúir, theastaigh mé i gcónaí duine éigin a d'fhéadfadh a mhiniú cad a chiallaigh mé.

Dá bhrí sin, tá ról tábhachtach ag an aistriúchán agus ag an ateangaireacht ag tús phróiseas an chuimsithe agus cuireann siad tacaíocht ar fáil i roinnt de na cásanna is leochailí ina mbíonn ar imircigh aghaidh a thabhairt orthu.

Impleachtaí polaitiúla

I bhfianaise na dtorthaí sin, ba cheart don Stát ateangaireacht agus aistriúchán seirbhísí poiblí a mhaoiniú agus a sholáthar d'imircigh nuathagtha i gcásanna ardriosca, go háirithe sna struchtúir dhlíthiúla, phóilíneachta agus chúraim sláinte. Chabhródh tacaíocht den sórt sin le dlús a chur leis an bpróiseas cuimsithe agus costais a laghdú ag an am céanna, go háirithe i réimse an chúraim sláinte.

Tagairtí agus doimhniú

- Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Ateangairí Oiliúna (Taidhleoireachta) – an Eochair le Dea-Chleachtas. MEDInt: Comhphearspictíocht Eorpach maidir le hOiliúint. *An Journal of Specialized Aistriúcháin*, 14, 145-164.
- Hertog, E. (2015). Treoir 2010/64/AE ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir leis an gceart chun ateangaireachta agus aistriúcháin in imeachtaí coiriúla: straitéisí trasuite Maidir le hAteangaireacht agus Aistriúchán in Imeachtaí Coiriúla. *Monti*, 7, 73-100.
- Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Ateangaireacht teanga ghairmiúil agus fad othar cónaithe na rátaí fanachta agus athligin isteach. *Journal of General Internal Medicine*, 27, 1294-99.
- Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Ateangaireacht agus cuimsiú teanga – cairde nó foes? Torthaí ó staidéar allamuigh. *An tAistritheoir*. (Publ ar líne: 24 Samhain 2017). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406
- Quan, K. & Lynch J. (2010). *An Costais Ard na mBacainní Teanga i Malpractice Leighis*. Ollscoil California: School of Public Health, The National Health Law Programme. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Ábhairar leith

- 65 Conas coincheap an chuimsithe a chur i bhfeidhm maidir le pinsinéirí soghluaiste? 168
- 66 An bhfuil daoine ilteangacha níos cruthaithí? 170
- 67 Conas a oibríonn cosaint an ilteangachais i reachtaíocht AE maidir le cosaint tomhaltóirí? 172
- 68 Conas is féidir linn ionramháil ranna eitneacha chun críocha geopholaitiúla a chosc? 174
- 69 An bhfuil aonteangachas sa trádáil dhomhanda ag cur isteach ar theagasc agus ar chleachtas airgeadais? 176
- 70 An bhfuil ceachtanna úsáideacha do bheartas teagaisc teanga i gcur chuige na Romach i leith foghlaim teangacha? 178
- 71 Cad is féidir a dhéanamh chun cabhrú le scor soghluaiste a bhfuil cúram institiúideach de dhíth orthu? 180
- 72 Conas ilteangachas a chur chun cinn i reachtaíocht tomhaltóirí na hEorpa? 182

65 Conas coincheap an chuimsithe a chur i bhfeidhm maidir le pinsinéirí soghluaiste?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Tugann creat MIME, chomh maith leis an bplé reatha polaitiúil agus eolaíoch maidir le himircigh a lánpháirtíú, aghaidh ar chuimsiú sa tsochaí óstach. Mar sin féin, i gcás imirce idirnáisiúnta ar scor (MIR = MRI), is minic a chuirtear san áireamh ibpobail easaoránacha, arna sainiú ag náisiúntacht choiteann agus teanga choiteann, seachas i ndáil leis an tsochaí óstach. Is iomaí imirceach atá ar scor nach bhfuil cur amach acu ar theanga na tíre óstaí. Cén chaoi ar cheart don lucht ceaptha beartas áitiúil dul i ngleic le réaltbhuíon sonrath na soghluaisteachta agus an chuimsithe arna léiriú ag imircigh atá níos sine laistigh den Eoraip atá sách níos sine?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tagraíonn "Imirce Scoir Idirnáisiúnta" do phinsinéirí ó dhomhan an Iarthair a bhogann, go buan nó go sealadach, chuig tír nua agus iad ag lorg caighdeán saoil níos fearr. Is minic a bhíonn na tosca a bhaineann leis an aeráid, sláinte agus stíleanna maireachtála eile tábhachtach d'imircigh, agus is toscaeacnamaíocha iad freisin.

Ní hionann an imirce idirnáisiúnta a théann ar scor agus cineálacha eile imirce trína chinntiú gur deacair cuimsiú sóisialta, cultúrtha agus teanga i sochaithe óstacha. Is deacair teanga nua a fhoghlaim ag aois ard agus is lú an seans atá ag daoine a théann ar imirce tar éis dul arscordóibh bualadh leis an bpobal áitiúil. Is minic a théann pinsinéirí soghluaiste ar imirce go séasúrach idir a seantíortha agus a dtíortha nua agus dá bhrí sin níl siad as láthair óna n-áit chónaithe nua ar feadh cuid den bhliain. Ina theannta sin, tá go leor imirceach ar scor ina gcónaí i bhforanna a tógadh agus a dhíoltar go díreach le ceannaitheoirí eachtrannacha. Tá na tosca sin go léir ina mbacainn ar fhoghlaim teanga agus ar chuimsiú sóisialta.

Léiríonn an leibhéal íseal cuimsithe pinsinéirí i sochaithe óstacha na tírdhreacha sochtheangeolaíocha ar leith a forbraíodh sna Seachtrannacha tábhachtacha. Tá pobail mhóra easaoránacha (clubanna eitneacha, séipéil, gnóthaí agus líonraí sóisialta), úsáid fhorleathan an Bhéarla mar lingua franca agus forluí idir MIR agus turasóireacht. Cuireann na tírdhreacha teanga sin ar

chumas a lán pinsinéirí soghluaiste caighdeán maith beatha a bhaint amach mar aon le leibhéal ard cuimsithe i suíomhanna easaoránacha gan teanga na tíre óstaí a fhoghlaim.

Mar sin féin, is ábhar inní don litríocht eolaíoch go bhféadfadh cuimsiú in iamhchríocha eitneacha seachas i sochaí an tromlaigh an bonn a bhaint den chomhtháthú sóisialta ar an iomlán. Tá samplaí ann freisin d'ábhair inní áitiúla agus d'fhrithbheartaíocht i gceann scribe MIR faoi theip lánpháirtíú pinsinéirí imirceacha. Mar sin féin, níor tuairiscíodh mothúcháin thromchúiseacha seineafóbacha nó frith-imirceach leis an gcatagóir sin imirceach.

Léaráidí agus fianaise

Léiríonn taighde a rinneadh faoin tionscadal MIME roinnt bealaí inar féidir le húdarais na tíre óstaí iarracht a dhéanamh cuimsiú na n-imirceach ar scor a éascú. D'fhéadfadh sé teagmhálacha, idirghníomhaíochtaí agus malartuithe idir imircigh atá ar scor agus daoine dúchasacha a chothú. Is féidir leo tacú le heagraíochtaí easaoránacha áitiúla agus comhoibriú leo, féilte agus ceiliúradh comhpháirteacha a eagrú, agus cruinnithe sóisialta agus oideachais éagsúla a thionscnamh.

Is féidir iad seo a eagrú idir pinsinéirí eachtrannacha ar mian leo teanga na tíre óstaí agus nadúchas ar mian leo feabhas a chur ar a mBéarla (nó teangacha iasachta eile) a chleachtadh, mar shampla trí chuireadh a thabhairt d'imircigh ar scor chuig scoileanna áitiúla. Ar bhonn níos ginearálta, is féidir le húdarais áitiúla eolas ar imeachtaí cultúrtha agus imeachtaí eile a chur ar fáil do dhaoine eachtrannacha ina dteanga féin ionas go mbeidh fáilte rompu. Is féidir le clubanna, cumainn agus eaglaisí eitneacha a bheith ina gcomhpháirtithe úsáideacha i gcomhar agus i scaipeadh na faisnéise ábhartha.

Is léir go ndearna forbairtí tithíochta i gceann scribe tábhachtacha cósta an Rialacháin dochar don chuimsiú. Tá go leor aonad tithíochta a thógtar do chónaitheoirí eachtrannacha lonnaithe lasmuigh de lár na cathrach, agus uaireanta is beag an rochtain atá acu ar iompar poiblí. Iamhchríocha móra easaoránacha is ea na limistéir sin, abhfuil cónaí orthu i gcomharsanachtaí le háitritheoirí dúchasacha. Le pleanáil uirbeach níos fearr, féadfar leithscaradh eitneach cónaithe a rialú agus

idirghníomhaíocht idir daoine dúchasacha agus imircigha éascú.

Mar sin féin, tugann taighde a rinneadh faoin tionscadal MIME le fios nach rogha i ndáiríre é cuimsiú iomlán sa tsochaí óstach sna timpeallachtaí sóisialta agus teanga ar leith a léiríonn cinn scríbe tábhachtacha Eorpacha MIR faoi láthair. Ina ionad sin, is i bpobail easaoránacha den chuid is mó a chuirtear an cuimsiú san áireamh. Ag an am céanna, leis an imirce laistigh den Eoraip, is fearr an caighdeán maireachtála a bhíonn ag go leor pinsinéirí soghluaiste. Má chomhlíonann na daoine sin níos mó riachtanas oiriúnaithe teanga, is dócha gur lú seans go rachaidh siad ar imirce. Ina theannta sin, i bpáirt mar gheall ar an mbaint atá aici leis an turasóireacht agus le pribhléid choibhneasta, níbhíonn naimhdeas, agóidí ná frithghníomhartha seineafóbacha eile i sochaithe óstacha mar thoradh ar imirce retirees i gcoitinne.

Impleachtaí polaitiúla

Is féidir le cumainn óstacha teagmháil idirchultúrtha áitiúil a spreagadh agus bearta a dhéanamh chun an leithscaradh cónaitheach a chomhrac d'fhonn cuimsiú a fheabhsú. Mar sin féin, beidh cuimsiú na n-imirceach atá ar scor, ar a laghad i bpríomhcheann scríbe MIR, i bpobail easaoránacha atá bunaithe ar thionscnamhnáisiúnta agus ar theanga choiteann den chuid is mó. Tugann torthaí an staidéir MIME le fios nár cheart do chinnteoirí áitiúla a bheith ag súil le himircigh atá ar scor, nó a cheangal orthu teangacha a lánpháirtiú ar bhonn leathan, ach cuir chuige institiúideacha agus teanga a fhorbairt chun an staid reatha a bhainistiú.

Tagairtí agus doimhniú

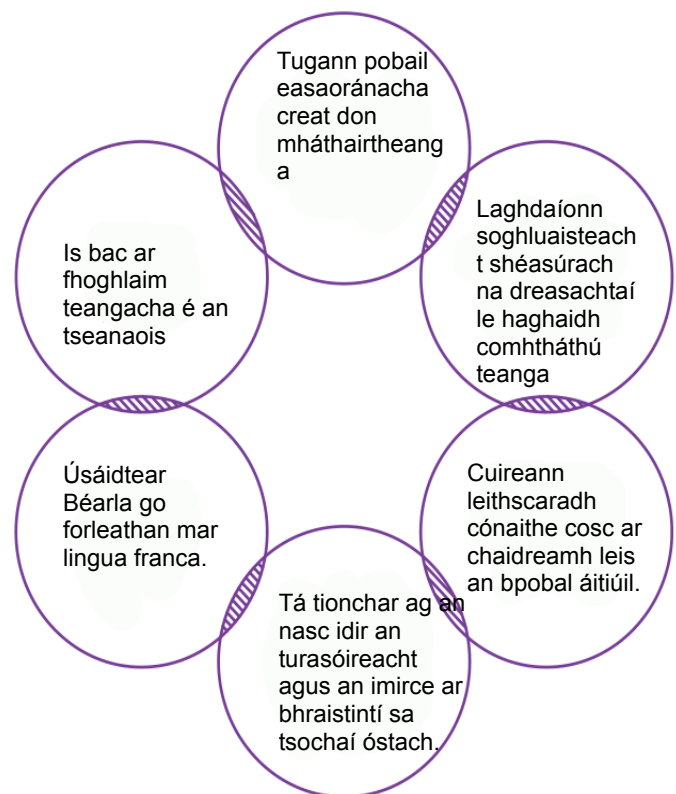
Betty, C., & Durán, R. (2008). Easaoránach Briotanacha a tharraing siar i ndáil le tábhacht clubanna sóisialta

agus imeascadh i sochaí áitiúil na Spáinne: Cás-staidéar. Malaga: Observatorio Europeo de Gerontomigraciones, Ollscoil Malaga. hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Trasnáisiúntacht san imirce ar scor: Téann cás na hEorpa Thuaidh ar scor sa Spáinn. *Staidéar eitneach agus Ciníocha*, 31, 451-475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Saol na gréine: Imirce na Breataine chun na Meánmhara ar scor*. Oxford: Berg.

TOSCA A BHFUIL FEIDHMIÚAGUS CUIMSÍU INA BHFEIDHM SANAONTÚ SAN AONTAS IDIRNÁISIÚNTASCOIR

66 An bhfuil daoine ilteangacha níos cruthaithí?

Guillaume Fürst, François Grin, Réadlann Airgeadais Ollscoil na Ginéive

Maítear go minic go gcruthaíonn an éagsúlacht cruthaitheacht. Is saincheist leathan í, áfach, as a neascraíonn díospóireacht shuntasach. Cuid den díospóireacht seo is ea saincheist shonrach chruthú an ilteangachais. Ós rud é go bhfuil nasc dearfach idir an t-ilteangachas agus an chruthaitheacht, d'fhéadfadh sé sin a bheith ina údar maith le foghlaim agus úsáid teangacha éagsúla a chur chun cinn i gcomhthéacsanna éagsúla – idir oideachas agus saol gnó agus pearsanta.

Baineann dúshlán coincheapúil eimpíreach leis an gceist seo agus ardaíonn sí roinnt ceisteanna gaolmhara: Cad is cruthaitheacht ann? Conas is féidir linn é a thomhas agus a ghaol leis an ilteangachas a chainníochtú? An féidir linn díriú go sonrach ar éagsúlacht teanga agus í a idirdhealú ó chineálacha eile taithí phearsanta a bhaineann leis an éagsúlacht chultúrtha? An féidir torthaí aonair a ghinearálú ar leibhéal eile (amhail grúpaí beaga nó cuideachtaí iomlána)?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Go bunúsach, is féidir an chruthaitheacht a fheiceáil mar chumas cognaíoch casta: Roinnt cumas a chomhtháthú (e.g. smaointeoireacht éagsúil, réasúnaíocht éagsúil, eolas ginearálta agus eolasréimseshonrach), as a dtiocfaidh táirgeadh smaointe nua, meastóireacht, roghnú agus forbairt na smaointe sin. Tá dlúthbhaint ag a lán tosca eile, amhail tréithe pearsantachta nó deiseanna comhshaoil, leis an gcruthaitheacht. Mar sin féin, léiríonn sainmhíniú atá dírithe ar ghnéithe cognaíocha na cruthaitheachta cuid mhór dá bhuíochas. Léiríodh i staidéir ar thionchar an dátheangachais ar *an* gcognaíocht go bhfuil nasc dearfach idir dátheangachas, arna léiriú ag athrú teanga, agus próisis chognaíocha amhail solúbthacht airde agus an cumas chun faisnéis a scagadh nach mbaineannle hábhar.

Ina theannta sin, dealraíonn sé go bhfuil buntáistí an dátheangachais do phróisis chognaíocha den sórt sin ginearálta do phróisis chognaíocha eile, ó bhéal agus neamhbhriathartha (Bialystok, 2017).

Mar sin féin, is beag aird a tugadh go dtí seo ar staidéar sonrach an *naiscidir* an *chruthaitheacht* (ar leithligh ón gcomhghleacaíocht) agus an t— *ilteangachas* (seachas an *dátheangachas*). Tugtar le fios i roinnt staidéar ceannródaíoch go bhfuil an dátheangachas ina chabhair don chruthaitheacht, ach tá a lán acu dírithe go heisiach ar dhaonraí ar leith amhail inimircigh, leanaí nó dátheangacha ardleibhéal. Ina theannta sin, is minic a

bhíonn sé deacair sna staidéir sin a chinneadh an gcuidíonn scileanna teanga per se le cruthaitheacht nó leis an taithí ilchultúrtha a bhíonn bainteach go minic leis an ilteangachas.

Léaráidí agus fianaise

Leis an taighde eimpíreach bunaidh a rinneadh sa tionscadal MIME, rinneadh tuilleadh tástála ar an tuiscint ar chruthaitheacht an ilteangachais, rud a sheachnaíonn na teorainneacha thuasluaite. Baineadh úsáid as sonraí a bailíodh ó cheithre staidéar atá comhoiriúnach lena chéile (le sampla iomlán de 592 duine) chun tástáil a dhéanamh ar chineálacha éagsúla samhlaigh ag baint úsáide as ardmhodhanna staitistiúla.

Sa staidéar seo, tugadh le chéile an t-ilteangachas mar shraith scileanna, agus cuireadh le chéile líon iomlán na dteangacha aitheanta, chomh maith le cumais tháirgiúla agus ghlactha sa dara teanga, sa tríú teanga agus sa cheathrú teanga (arna measúnú ag úsáid ionstraim chaighdeánach atá bunaithe ar *Chomhchreat Tagartha na hEorpa um Theangacha*).

Rinneadh meastóireacht ar chruthaitheacht agus úsáid á baint as dhá shraith athróg: 1) Ceistiúcháin chruthaitheachta ina gcomhcheanglaítear oiliúint maidir le cruthú smaointe domhanda agus an cumas smaointe a roghnú, chomh maith le faisnéis faoi ghníomhaíochtaí cruthaitheacha agus faoi éachtaí cruthaitheacha i réimsí éagsúla (e.g. na hamharcealaíona, ceol, eolaíocht); agus 2) cúraimí cruthaitheachta, ina gcuirtear le chéile na scóir a fuarthas ar thrí thasc éagsúla (bunaíodh na scóir sin ar an dá mheastóireacht agus mheastóireacht oibiachtúil).

Agus achoimre á dhéanamh ar na torthaí sin, taispeánann anagraf ceangailte, don dá shraith beart cruthaitheachta, go bhfuil seans 50 % ag duine a roghnaítear go randamach sa daonra scór cruthaitheachta os cionn an mheáin a bheith aige, ach má tá an duine sin ilteangach, méadaíonn an dóchúlacht seo go dtí thart ar 60 %. Is iad seo na meánluachanna, agus is é an duine níos ilteangaí, is é is dóichí go mbeidh siad cruthaitheach.

Tá nasc idir an t-ilteangachas agus taithí iasachta. Is minice a thaistil agus a chónaigh daoine ilteangacha thar lear, ar an meán, agus léiríonn anailísí eile go bhfuil nasc dearfach idir an taithí sin agus an chruthaitheacht. Cé go gcuirtear na tosca sin agus tosca eile amhail aois, inscne nó oideachas san áireamh, tá tionchar dearfach agus suntasach ag an ilteangachas i gcónaí, go háirithe ar chúraimí cruthaitheacha.

Impleachtaí polaitiúla

Ag an gcéim seo, is féidir linn a rá go bhfuil sé an-sochreidte go gcuireann an t-ilteangachas an chruthaitheacht chun cinn ar an leibhéal aonair – go díreach, ach go hindíreach freisin trí thaití ilchultúrtha.

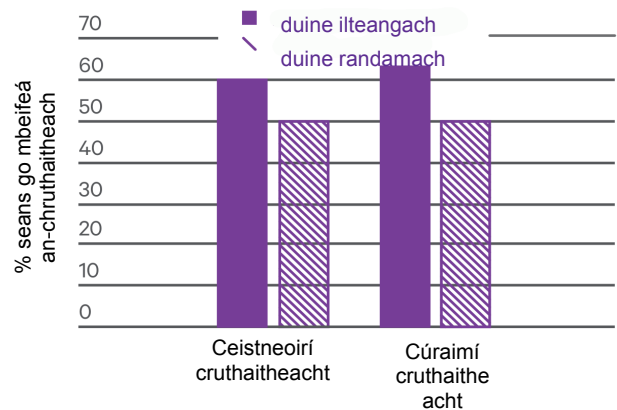
I bhfocail eile, ba cheart go mbeadh cruthaitheacht níos fearr mar thoradh ar cheapadh beartas chun an t-ilteangachas a mhéadú. Go háirithe:

- Is féidir foghlaim teangacha iasachta a mholadh mar gheall ar an tionchar tairbheach is dócha a bheidh aici ar an gcruthaitheacht agus ar an gcomhar ginearálta, agus mar gheall ar an éifeacht “kick” a thugann sí don eispéireas ilchultúrtha, atá nasctha le cruthaitheacht freisin;

- Tá an éifeacht seo níos soiléire do scileanna i réimse níos leithne teangacha, rud a thugann le tuiscint go bhfuil tairbhe ar leith ag baint le níos mó ná teanga iasachta amháin a nochtadh.

Cé gur thángthas ar chomhghaol dearfach idir an t-ilteangachas agus an chruthaitheacht ar leibhéal an duine aonair, níl sé simplí na torthaí sin a thrasú go grúpaí (agus, trí leathnú, chuig sochaí iomlán). Mar sin féin, tugann taighde litríochta le tuiscint go bhfuil nasc dearfach idir an t-ilteangachas agus, ar bhonn níos ginearálta, an éagsúlacht chultúrtha agus an chruthaitheacht ar leibhéal an ghrúpa, agus gur féidir leis cabhrú leis an nuálaíocht ansin. Léirigh rannchuidithe síceolaíochta sóisialta go bhfuil grúpaí gan éagsúlacht inmheánach an-leochaileach do mhachnamh comhchoiteann; is minic a bhíonn comhdhearadh ag teastáil ó dhaoine sna grúpaí sin, rud a fhágann go ndéantar cinní róluath agus cinní fo-optamacha go minic. Os a choinne sin, is cosúil go

bhfuil grúpaí ina bhfuil ball amháin ar a laghad de mhionlach níos cruthaithe, is dócha toisc go spreagann mionlaigh smaointe éagsúla agus dearcthaí éagsúla.

Tagairtí agus doimhniú

- Bialystok, E. (2017). An t-oiriúnú dátheangach: Conas aigne cóiríocht taithí. *Feasachán síceolaíochta*, 143(3), 233262.
- Fürst, G. & Grin, F. (2017). Ilteangachas agus Cruthaitheacht: Cur Chuige Ilchineálach, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948
- Kharkhurin, A. V. (2012). *Ilteangachas agus Cruthaitheacht*. Bristol, UK: Cúrsaí Ilteangacha.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003). *Cruthaitheachtan Ghrúpa: Nuálaíocht trí Chomhoibriú: Nuálaíocht trí chomhoibriú*. Oxford University Press, SAM.

67 Conas a oibríonn cosaint an ilteangachais i reachtaíocht AE maidir le cosaint tomhaltóirí?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Ollscoil na Ginéive

Is minic a bhíonn t-ilteangachas ag teacht salach ar an teannas idir lánpháirtíú eacnamaíoch an Aontais Eorpaigh agus ceannasacht na mBallstát. Tá inniúlacht ag an dara ceann acu sin ar an gcóras teanga is infheidhme ina gcíocha faoi seach, rud a chiallaíonn gur gá do shaoránaigh teanga shonrach a úsáid nó eolas a bheith acu uirthi. I bhformhór na gcásanna, bunaítear rialacha chun teanga náisiúnta nó teangacha oifigiúla amháin nó níos mó a chosaint. D'fhéadfadh ceanglais náisiúnta den sórt sin teacht salach ar dhlí príomhúil agus/nó tánaisteach an Aontais lena dtuairmítear aon fhoráil náisiúnta arb ionann í agus srian ar a cur i bhfeidhm, ach amháin ar fhorais réasúnacha.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Is réimse é dlí na dtomhaltóirí inar ghlac reachtóir an AE reachtaíocht chun úsáid teangacha éagsúla a rialáil. Mar sin féin, ní dhéantar comhchuíbhíú iomlán leis an reachtaíocht seo ar ghnéithe teanga an chaidrimh idir trádálaithe agus tomhaltóirí. Is é is cúis leis sin easpa inniúlachta ginearálta an AE sa réimse seo.

Dá bhrí sin, is ar Bhallstáit den chuid is mó a dhírítear na rialacháin arna nglacadh ag reachtóir an AE agus baineann siad le réimsí ar leith. De ghnáth, ní chuireann rialacháin aon oibleagáid dhíreach ar ghníomhairí eacnamaíocha teanga ar leith a úsáid. Ina ionad sin, cuireann siad cosc ar na Ballstáit srian a chur leis na roghanna is féidir leis na gníomhaithe sin a dhéanamh chun teanga amháin nó teanga eile a roghnú nuair a bhunaíonn siad caidreamh eacnamaíoch le tomhaltóir. Dá bhrí sin, glacann reachtóir an AE critéir leathana teanga (gan scileanna teangamar sin, ní féidir leis an AE a iarraidh ar ghníomhairí eacnamaíocha teanga ar leith a úsáid).

Beidh ar Bhallstáit an AE treoracha AE maidir le cosaint tomhaltóirí a chur chun feidhme laistigh dá bhforálacha dlíthiúla faoi seach, agus beidh ar ghníomhairí eacnamaíocha ceanglais shonracha teanga na reachtaíochta náisiúnta a ghlacfar dá réir a chomhlíonadh (féach an figiúr).

Léaráidí agus fianaise

Glacaimis samplaí de cheanglais teanga ar leibhéal an AE i réimse na n-earraí, mar shampla maidir le lipéadú agus margaíocht, ar féidir iad a mheas mar

“mhodúlachtdíolacháin”. Le rialacháin áirithe ceanglaítear ar oibreoírí eacnamaíocha “teanga a thuigfidh an tomhaltóir go héasca “a úsáid, agus i rialacháin eile ní mór” teangoifigiúil nó teangacha oifigiúla na mBallstát” a úsáid. Nuair a chuirtear na ceanglais sin chun feidhme ar an leibhéal náisiúnta, tá brí shonrach leo: Is í ‘teanga oifigiúil an Bhallstáit’ sa Fhrainc ná an Fhraincis; Is í French and Ollainnis sa Bheilg abheidh mar “teanga atá sothuigthe ag an tomhaltóir”.

I gcás seirbhísí nó conarthaí, ní ann d’aon riail teanga ar leith de chuid an AE, ach ceanglas ginearálta maidir le comhsheasmhacht teanga chun conarthaí a thabhairt i gcrích agus a chur chun feidhme. Ar an leibhéal náisiúnta, tugann an ceanglas sin le tuiscint go gcaithfidh gníomhairí eacnamaíocha faisnéis leordhóthanach a chur ar fáil do thomhaltóirí faoi na teangacha inar féidir conradh a thabhairt i gcrích nó faoi sheirbhís a chuirtear ar fáil, agus beidh ar na gníomhairí sin an t-idirbheart a dhéanamh sa teanga a comhaontaíodh.

Impleachtaí polaitiúla

Is féidir le Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE) na ceanglais ghinearálta teanga arna nglacadh ar leibhéal AE a léirmhíniú. Sainítear riachtanais teanga AE i gcásdlí CBAE, rud a laghdaíonn solúbthacht na mBallstát agus iad ag glacadh riachtanas teanga. Mar shampla, is é “teanga atá sothuigthe ag an tomhaltóir”, i bhformhór na gcásanna, teanga oifigiúil an Bhallstáit lena mbaineann, ach amháin má tá teanga eile ann atá sothuigthe go héasca agus teanga amháin nó níos mó is féidir leis an ngníomhaire eacnamaíoch a chur léi (sa bheis ar an “tuiscint ar teanga” nó an “teanga oifigiúil”).

Cé go n-oibríonn an córas breithiúnach go maith chun na critéir teanga thuasluaite a chomhlíonadh i gcás díospóide, is gá, áfach, na riachtanais teanga a bheachtú i gcomhréir le cuspóirí reachtaíochta an AE. Faoi láthair, níl aon chritéir shoiléire ann do reachtóir an AE chun ceanglas teanga amháin nó eile a chur i bhfeidhm agus reachtaíocht nua á glacadh aige. Bheadh forbairt na gcritéir den sórt sin a bheith cinnte úsáideach.

Tagairtí agus doimhniú

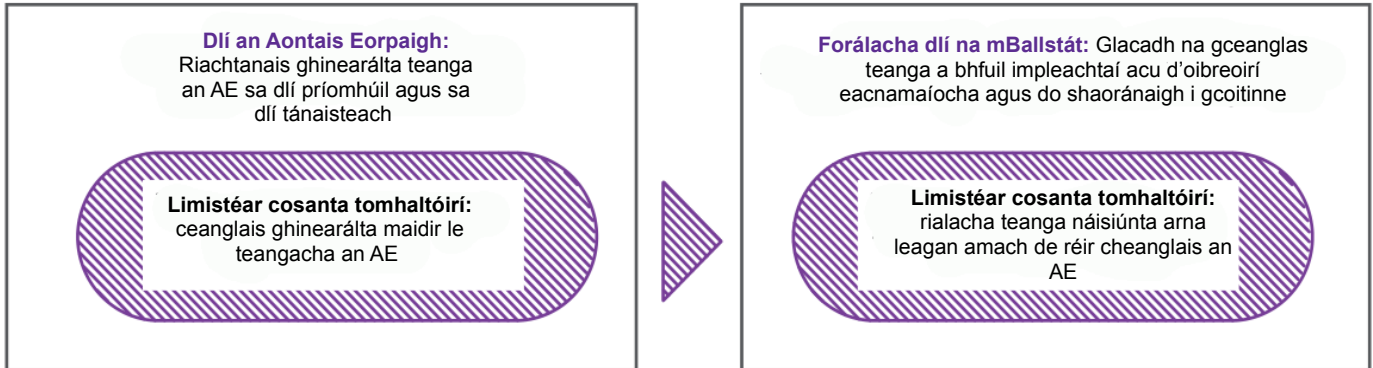
Teachtaireacht ón gCoimisiún chuig Parlaimint na hEorpa, chuig an gComhairle, chuig Coiste Eorpach agus Sóisialta agus chuig Coiste na Réigiún,

Ilteangachas: An asset for Europe and a shared commitment [Sócmhainn don Eoraip agus tiomantas comhroinnte], COM (2008) 566 final, 18 Meán Fómhair 2008.

Van Hamme, J. (2007). Coibhéis teangacha sa mhargadh inmheánach: Ionchur na Cúirte Breithiúnais, *Páipéir Dhlí na hEorpa*, 43, 359-380.

De Witte, B. (2014). Dlí an Mhargaidh Inmheánaigh agus Beartais Teanga Náisiúnta. In K. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Cineálacha Dlí agus Rialála Eacnamaíochta na hEorpa* (lch. 419-435). Beirlín: Springer.

REACHTAÍOCHT TOMHALTÓIRÍ NA HEORPA AGUS RIALÁIL ILTEANGACHAIS IN AE – RANPHÁIRTÍOCHT

68 Conas is féidir linn ionramháil deighiltí eitneacha chun críocha geopholaitiúla a chosc?

Žaneta Ozoliča, Rihards Bambals, Latvijas Universitāte

Is fórsa mór don AE é éagsúlacht mhór chultúrtha, stairiúil agus teanga na mBallstát. Mar sin féin, féadfaidh tríú páirtithe, cibé acu Stát nó neamhstáit í, an timpeallacht ilteangach a shaothrú, agus iarmhairtí diúltacha sóisialta agus polaitiúla ag baint leis sin. Leis na gníomhaíochtaí sin, d'fhéadfaí dochar a dhéanamh don tslándáil gheopholaitiúil ar leibhéal an Aontais Eorpach nó ar leibhéal na mBallstát éagsúil, nó laistigh de roinnt de na mionlaigh eitéanteanga a chomhdhéanann iad. Trí bhearta sonracha a dhéanamh chun athléimneacht shochaíoch na ngrúpaí teanga uile a neartú, go háirithe mionlaigh a bhfuil tréithe comhchosúla acu le hachmhainneacht tríúpáirtithe, is féidir leis an Aontas Eorpach agus achomhpháirtithe cabhrú le teannas a sheachaint, cobhsaíocht a choimeád agus slándáil a fheabhsú. Leis an iontráil seo ar an Vademecum scrúdaítear an cás maidir leis an gcomharsa is mó san AE, Cónaidhm na Rúise, agus é á chur san áireamh nach cás ar leith atá ann.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Ó rinneadh nasc-ghabháil leithinis na Crimé agus an trasnaíocht sheachtrach i ngnóthaí inmheánacha na hÚcráine, tá aird ar leith tugtha ag lucht léinn agus lucht déanta beartas ar fud an Aontais ar an staidéar agus ar an gcuardach ar réitigh ar an "hibridreat" nua (Racz: 2015; Winnerstig: 2014). Trí úsáid a bhaint as uirlisí éagsúla "cumhacht bhog" agus "crua-chumhacht" amháil bréagaisnéis nó oibriochtaí faisnéise, féadfaidh tríú páirtithe, d'fhonn a leasanna féin a chur chun cinn, iarracht a dhéanamh tionchar a imirt ar ghnóthaí inmheánacha tíre eile díreach faoi thairseach coinbhleachta oscailte. Is príomhghné de straitéisí hibrideacha é an t-ilteangachas. Trí leas a bhaint as cúlra il-eitneach-teanga na mionlach a bhfuil nasc stairiúil, eitneach nó teangeolaíoch acu leis an tríú páirtí, is féidir pobail náisiúnta a iompú i gcoinne a mbunaíochta polaitiúla náisiúnta.

Tá tús áite tugtha go sainráite ag Cónaidhm na Rúise do chosaint cainteoirí Rúiseacha thar lear ina beartas eachtrach, a beartas slándála agus a fhoirceadal míleata. Mar gheall ar an oidhreacht a bhí ag an ré Shóivéadach agus ar shreabha imirce an 20ú haois, tá pobail thábhachtacha labhartha Rúiseacha laistigh den AE (an Eastóin, an Laitvia, an Liotuáin) agus i dtíortha Chomhpháirtíocht an Oirthir a bhfuil dlúthnaisc stairiúla, cultúrtha agus teangeolaíoch acu le Cónaidhm na Rúise. Tá roinnt beart beartais glactha ag

an AE chun cosc a chur ar thionscnaimh a d'fhéadfadh a bheith díchobhsaithe agus a d'fhéadfadh cúbláil a dhéanamh ar láithreach na bpobal sin chun críocha coinbhleachta. I mí na Bealtaine 2015, chomhaontaigh airí gnóthaí eachtracha uile an Aontais tograí a fhorbairt maidir le conas dul i ngleic le bagairtí hibrideacha agus teacht aniar a chothú ¹. Sa bhliain chéanna, cruthaíodh Tascfhórsa StratCom Thoir (SEGS), agus sainordú sainráite aige chun bréagaisnéis a shainnithint agus a bhréagnú ar fud an Aontais². Chabhraigh an *Lárionad Barr Feabhais Eorpach chun Cur i gCoinne Bagairtí Hibrideacha* (Helsinki, an Fhionlainn) freisin teacht ar réitigh phraiticiúla ³.

Tá teacht aniar a chothú, go háirithe ar leibhéal na sochaí, ar cheann de na freagairtí a d'fhéadfadh a bheith ann ar bhagairtí hibrideacha. Ar leibhéal an stáit, is éard atá san athléimneacht institiúidí láidre cobhsaí polaitiúla agus míleata, an t-éillíú a chomhrac agus leochaileachtaí móra eile a sháru i measc na bpobal uile eitheangeolaíoch. Ní mór aird a thabhairt freisin ar mhéid an phobail mhionlaigh féin, ar a ghaireacht gheografach don tríúpáirtí agus ar thionchar na meán atá á rialú aige, ós rud é gur gnéithe bunriachtanacha iad sin agus iad ag déileáil le cásanna atá íogair ó thaobh na geopholaitíochta de. Sa stát, braitheann teacht aniar na sochaí go háirithe ar bhraistint chomhuintearais daoine, ar mhéid an chuimsithe sa gheilleagar, ar an tuiscint atá ann ar rioscaí, ar scileanna teanga agus ar chumais eile i dtromlach agus i bpobail eitéanteanga mionlaigh.

Léaráidí agus fianaise

Is sampla é cás na Stát Baltach den fhrithbheartaíocht rathúil in aghaidh bagairtí hibrideacha. D'éirigh leis an Laitvia agus leis an Eastóin ardleibhéal slándála náisiúnta a choinneáil trí lánpháirtíú leis an Aontas agus

- 1 Comhairlean AE, 18 Bealtaine 2015 (8971/15).
- 2 Foilsíonn Meitheal StratCom an Oirthir irisí seachtainiúla maidir le bréagaisnéis; féach www.euvdisinfo.eu
- 3 An Eastóin, an Fhionlainn, an Fhrainc, an Ghearmáin, an Laitvia, an Liotuáin, an Ísiltír, an Iorua, an Pholainn, an Spáinn, an tSualainn, an Ríocht Aontaithe na Stáit Aontaithe. Is féidir le Ballstáitan Aontais agus le comhghuaillithe ECAT a bheith rannpháirteach san Ionad. Tugtar cuireadh don Aontas Eorpach agus do ECAT páirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí an Lárionaid. www.hybridcoe.fi/about-us

le ECAT, agus, san am céanna, beagnach aon choimhlint mhór idir a bpobail eitéanteanga a sheachaint. Ar leibhéal an stáit, ní gá go gcomhlíonfadh na náisiúin Bhaltacha sin na coinníollacha go léir is gá chun bagairtí hibrideacha a sheasamh: tásiad gar don Rúis ó thaobh na tíreolaíochta de, tá grúpaí teangacha mionlaigh móra acu agus bíonn siad i láthair go láidir ag na meáin atá á rialú ag údarás na Rúise. Léirigh pobal labhartha na Rúise sa Laitvia beogacht shuntasach teanga agus chultúrtha faoi chuimsiú an bheartais lánpháirtíochta sa Laitvia tar éis athbhunú an neamhspleáchais (1991). Léiríonn suirbhéanna, agallaimh agus staitisticí, áfach, nach bhfuil na mílte cainteoir Rúiseach fós i bhfeidhm ar shaoránacht na Laitvia; Tá an chuma ar an scéal go bhfuil comhbhrón ann i ré na Sóivéide go forleathan i gcuid mhór de phobal labhartha na Rúise; is olc le go leor aontachas na Laitvia le ECAT agus le cuid mhór den chomhphobal is mian leis an nasc atá aici leis an Rúis a neartú. Ag an am céanna, léiríonn pobalbhreitheanna dílseacht láidir phobal labhartha na Rúise don Laitvia. Níor chuala ach cuid bheag den phobal sin aird ar eagraíochtaí neamhrialtasacha a d'urraigh rialtas na Rúise sa Laitvia (nó a gceannairí) a thacaíonn leis an gcoincheap 'domhan na Rúise'; is beag duine atá ag iarraidh cónaí sa Rúis, nó a bhíonn ag iarraidh páirt a ghlacadh i léirsithe ar mhórsála chun tacú le clár den sórt sin. Léiríonn taighde in aice leis an Eastóin treochtaí comhchosúla i measc phobal labhartha na Rúise.

Impleachtaí polaitiúla

Is féidir an chothromaíocht idir an tslándáil náisiúnta, cuimsiú agus teacht aniar na ngrúpaí eitreolaíochta go léir i dtíortha laistigh den Aontas agus ina chomhthéacs náisiúnta a neartú leis na beartais seo a leanas:

- Córas de tháscairí intomhaiste maidir le hathléimneacht na sochaí a bhunú mar uirlis anailíseach phraiticiúil, a chabhródh le héifeachtacht na mbeartas um chuimsiú pobail mionlaigh arna nglacadh ar leibhéal an AE agus ar an leibhéal náisiúnta a thomhas;

- staidéar uile-Eorpach a choimisiúnú maidir le feachtais agus bagairtí hibrideacha agus réitigh fhéideartha chun teacht aniar an tromlaigh agus na bpobal teangacha mionlaigh a chothú i mBallstáit an Aontais agus i dtíortha comhpháirtíochta;

- Comhoibriú a neartú idir na sainghníomhaireachtaí éagsúla ag déanamh staidéir ar bhagairtí hibrideacha agus ar bhealaí chun teacht aniar a chothú agus bolscaireachta chomhrac, rolláil ar an idirlíon, bréagnuacht agus bréagaisnéis;

- Litearthacht sna meáin a chur chun cinn i measc na ngrúpaí teanga go léir, go háirithe sa limistéar geografach iar-Shóivéadach, ar minic, de réir thuarascálacha seachtainiúla an Aontais gcoinne na bréagaisnéise, dírithe air ag feachtais bhréagaisnéise (go háirithe sa Rúis). Ina theannta sin, d'fhéadfaí bealach meán uile-Eorpach de chuid na Rúise a chruthú ar aon dul le hacmhainní agus bainistíocht ábhair ag BBC nó CNN mar fhoinse mhalartach faisnéise do phobail Rúiseacha a bhfuil cónaí orthu san AE.

Tagairtí agus doimhniú

Ozoli Ž. (Ed.) (2016). *Slándáil Shochúil: Cuimsiú-Aincheist Eisiaimh. Portráid de phobal na Rúise a labhraíonn an Laitvia*. Ríge: Zinātne.

Kallas K. (2016). An diaspóra a éileamh: Beartas comhthíreach na Rúise agus glacadh leis ag muintir na hEastóine-na Rúise. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 15, 1-25.

Racz A. (2015). Cogadh Hibrideach naRúise san Úcráin: *Briseadh Cumas an Enemy chun Resist*. Institiúid Caidrimh Idirnáisiúnta na Fionlainne.

Winnerstig M. (Ed.) (2014). *Uirlisí Cobhsaithe: Cumhacht Bog Rúiseach agus Tionchar Neamh-Míleata sna Stáit Bhaltacha*. Foilsithe ag Saoráil Faisnéise.

69 An mbíonn tionchar ag aonteangachas sa trádáil dhomhanda ar theagasc agus ar chleachtas airgeadais?

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, Réadlann Airgeadais

Mar gheall ar a fréamhacha stairiúla i dtaighde Mheiriceá Thuaidh, an chuid is mó teoricí airgeadais ceannasach a ghlacadh dlíthe agus institiúidí Mheiriceá mar an "gnáth" comhshaoil, a bhfuil a lucht tacaíochta ag súil é a leathnú agus sádeireadh i réim ar fud an domhain. Mar thoradh air sin, is é an Béarla príomhtheanga an airgeadais i gcuideachtaí agus i seomraí comhdhála ina múintear eacnamaíocht agus riarachán gnó. Mar shampla, is iomaí cainteoir nach cainteoir dúchais iad a úsáideann Béarla ina gcuid oibre laethúla. Cé gur féidir leo máistreacht a fháil ar bhéarlaí ghairmiúil agus theicniúil a bhaineann lena gcuid oibre laethúil, ní bhíonn siad in ann i gcónaí staid normatach intuigthe agus intuigthe teoríc reatha an airgeadais a chur san áireamh go hiomlán. Baineann sé sin go háirithe le tuairimí comhtháite maidir le saincheisteanna institiúideacha agus dlí.

Ag an am céanna, tá fiontair airgeadais i dtíortha ina labhraítear Béarla domhanda anois. Cruthaíonn sé seo fadhbanna ceannais agus tuairiscithe ar dtús, ina meastar gur bac é an t-ilteangachas. De réir a chéile, is é an Béarla (nó béarlaí ghairmiúil atá bunaithe ar an mBéarla) lingua na bainistíochta ar go leor cuideachtaí ilnáisiúnta a oibríonn ar scála domhanda. Baineann an dara ceist le gné rialachais chorparáidigh na gcuideachtaí agus lena n-iarrachtaí bealaí aontaithe cumarsáide inmheánacha agus seachtracha a fhorbairt.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Ceann de na hiarmhairtí inchreidte atá ag na treochtaí breathnaithe is ea aonchineálacht teangacha agus dearcadh domhanda i gciorcail airgeadais a mhéadú. Léiríonn suirbhé a rinneadh faoin tionscadal MIME an tionchar atá ag an aonchineálacht sin ar na luachanna a rialaíonn cleachtas gairmiúil.

Léirigh an ghéarchéim airgeadais dhomhanda roinnt laigí in eitic na gcultúr airgeadais agus corparáideach. Tugtar roinnt mínithe neamh-chómhalartacha le fios sna sonraí: (a) tús áite a thabhairt do chur chuige teicniúil i leith oideachais agus bainistíochta airgeadais, nach bhfuil mórán suime acu in impleachtaí eiticíúla; (B) an bhearna a fheictear i gcoitinne idir comhthéacs gairmiúil na hoibre i réimse an airgeadais agus an "fíorshaoil"; Is atoradh é go mbíonn deacracht ag

gníomhaithe atá ag feidhmiú i dtimpeallacht ghairmiúil teibí na hiarmhairtí praiticiúla forleathana a bhaineann lena gcinntí a aithint; (C) an easpa uirlisí chun na fadhbanna eiticíúla a d'fhéadfadh teacht chun cinn a aithint go tapa. Dá bhrí sin, téitear i ngleic le fadhbanna agus láimhseáiltear iad mar shaincheisteanna de chineál teicniúil amháin, agus ní thugann na hinstitiúidí aghaidh ar na gnéithe eiticíúla ná ar na fadhbanna gaolmhara a bhaineann leo. Is í an cheist, dá bhrí sin, an gcuireann aonteangachas forleathan sa teagasc agus sa chleachtas airgeadais leis an staid sin trí daille eiticíúil a spreagadh.

Léaráidí agus fianaise

Cuireadh agallamh ar dhá ghrúpa freagróirí (mic léinn agus cleachtóirí) agus iarradh orthu dhá shraith ceisteanna a fhreagairt. Sa chéad sraith ceisteanna, scrúdaítear a fhairsinge agus a dhoimhne atá an t-ilteangachas, ó thaobh scileanna agus úsáid de. Diríonn an dara sraith ceisteanna ar an gcumas atá ag freagróirí déileáil le saincheisteanna eitic casta i mBéarla, i gcomparáid le teangacha eile a bhfuil eolas maith acu orthu. Tugann na torthaí le tuiscint go bhfuil an tuiscint atá acu ar shaincheisteanna eiticíúla agus a n-íogaireacht i leith na n-aincheisteanna sin níos laige i mBéarla ná i dteanga eile – is minic gurb í máthairtheanga an fhreagróra a bhíonn i gceist. Mar atá léirithe san fhigiúr, tá an céatadán de na freagróirí a bhfuil fadhbanna eiticíúla acu níos ísle i measc na ndaoine sin nach Béarla an mháthairtheanga acu agus atá ag obair i mBéarla (40%) ná iad siúd atá ag obair ina máthairtheanga — lena n-áirítear Béarla — agus ar féidir leo déileáil níos éasca le saincheisteanna eiticíúla.

Tá dhá mhór-impleacht ag baint leis an toradh sin. Ar an gcéad dul síos, tá ról an Bhéarla mar lingua franca san airgeadas teoranta go ginearálta do na ceisteanna teicniúla a bhaineann le "gnó maris gnách". Ós rud é go bhfuil scileanna neamhdhúchasacha an Bhéarla claonta i dtreo ábhar teicniúil, tá an chumarsáid as Béarla ar cheisteanna "bogacha", amhail aincheist eiticíúil, fadhbanna i go leor cuideachtaí ilnáisiúnta. D'fhéadfadh laghdú ginearálta teacht ar fheasacht eiticíúil i measc gairmithe, mar a léirítear san fhigiúr.

Impleachtaí polaitiúla

Cé go bhfuil Béarla tagtha chun bheith ina lingua franca

airgeadais agus gnó, ní hé an lingua franca ina bhfuil na daoine is compordaí fós saincheistanna eiticiúla agus luachanna gaolmhara a shainaithint agus a phlé. Cuireann sé sin leis an neamshiméadracht idir dúshláin theicniúla agus eiticiúla. Trí chosc a chur ar dhulí ngleic le fadhbanna eiticiúla agus iad ag breith orthu, is féidir leis an paradaca seosíolta géarchéimeanna airgeadais a bheidh ann amach anseo a chur faoi chois. Dá bhrí sin, gné thábhachtach de fhreagracht na cuideachta is ea an t-ilteangachas "domhain" a chur chun cinn (rud a chiallaíonn tuiscint níos fearr ar an teanga, sa bhreis ar scileanna teicniúla teanga).

Tugann an cinneadh seo le fios a thuilleadh gur féidir leis an ilteangachas cur leis na creataí eiticiúla agus cuntasachta a úsáidtear san Eoraip a neartú, mar a chuirtear i láthair sa Treoir maidir le Cleachtais Rialachais Chorporáidigh san Aontas Eorpach (IFC 2015), agus cuirtear béim ar an gcur chuige ilteangach atá molta sa Treoir Teanga do Ghnólachtaí Eorpacha (an Coimisiún Eorpach 2011). Aithnítear go bhfuil cultúr corparáideach eiticiúil ríthábhachtach, ach go bhfuil sé deacair é a rialú le "dlíthe cruá". Mar sin féin, mar atá molta sa Bheartas Rialachais Chorporáidigh san Aontas Eorpach — trí phríosma an infheisteora (Pitt-Watson & Dallas, 2016), d'fhéadfadh faisnéis níos comhtháite a bheith ag teastáil ón AE maidir le rialachas sóisialta agus comhshaoil (ESG). Is féidir cur chun cinn an ilteangachais laistigh de chuideachtaí a chur san áireamh i gcreataí ESG ansin. Ar deireadh, ba cheart aird níos mó a thabhairt ar éagsúlacht teanga i scoileanna eacnamaíocha agus gnó ionas nach mbeidh méadú ag teacht ar líon na ndisciplíní eacnamaíocha agus airgeadais agus chun cothromaíocht cheart a bhaint amach idir scileanna teanga na ndaltaí.

Tagairtí agus doimhniú

Dembinski, P. H. (2017). *Eitic agus Iontaobhas in Airgeadas*. Ród-ghealladh: Londain.

ECODA (2015). Treoir maidir le cleachtais rialachais chorporáidigh san Aontas Eorpach. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K

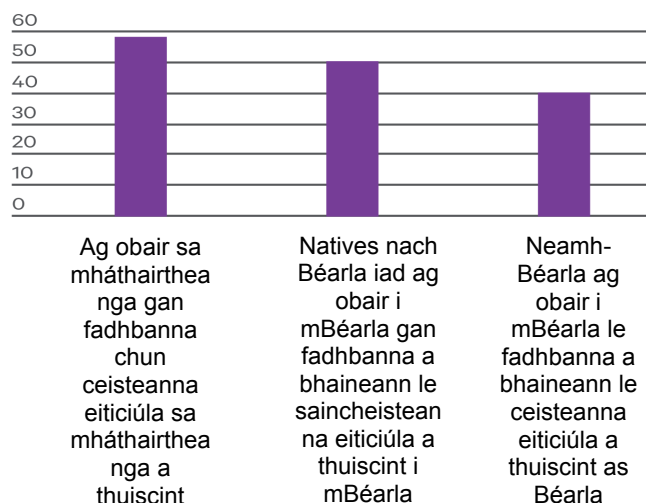
An Coimisiún Eorpach (2011). *Treoir Teanga do Ghnó na hEorpa*. goo.gl/Z3LkTk

Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Conas a mhúnlaíonn teanga iasachta breithiúnas morálta. *Journal of Experimental Social Psychology*, 59, 8-17.

Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). Teanga chumarsáide ar fud an domhain agus domhandú teanga agus cultúrtha. *Teanga agus Cultúr*, 1, 4-13.

Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Bheartas Rialachais Chorporáidigh san Aontas Eorpach – trí Cens Infheisteora*. Institiúid CFA. goo.gl/GjYBkw

AN CÉATADÁN D'FHREAGRÓIRÍ A RAIBH FADHBANNA EITICIÚLA OS A GCOMHAIR

70 Anbhuil ceachtanna úsáideacha i bhfoghlaim teangacha sna Romaigh le haghaidh polasaí teagaisc teanga?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Is minic a bhíonn an daonra Romach san Eoraip bocht agus imeallaithe agus is minic nach mbíonn ach rochtain theoranta acu ar oideachas foirmiúil, gan trácht ar oideachas a chur ar oideachas trí phríomhtheanga an phobail Romani. Ina theannta sin, tugann traidisiún fánach na Romach le tuiscint go mbíonn síor-theagmháil agus go ndéanfaí coimhlínt le teangacha eile – go háirithe na teangacha sin a labhraíonn formhór an phobail ar fud na hEorpa. Mar fhreagairt ar na dúshláin sin, tá modh ó bhéal, solúbtha agus neamhfhoirmiúil forbartha ag na Romaigh chun teangacha iasachta a fháil. D'fhéadfadh gnéithe luachmhara a bheith san eispéireas uathúil seo maidir le cur chuige nuálach i leith an bheartais teanga i gcomhthéacs na soghluaisteachta atá ag dul i méid.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Tá béim leagtha sa taighde ar na Romaigh ilteangacha in Bihor na Rómáine ar chur chuige foghlama teanga ar féidir cur síos a dhéanamh air mar "foghlaim ar fad". Tá an cur chuige seo fréamhaithe sa phobal, áit a bhfuil sé tógtha agus tarchurtha go sóisialta. Ní dhéanann na staidéir oideolaíocha cur síos sonracha ar a leithéid de mhodh, ach tá cosúlachtaí idir iad agus modh foghlama teanga Michel Thomas, a dhíríonn ar an oidhreacht, ar mhuintín as a éasca atá aistriú eolais agus ar aithint cosúlachtaí teanga agus simplithe teanga¹. Comhlíonann sé freisin roinnt de na tréithe modh Maria Montessori, a dhíríonn ar thimpeallacht foghlama taitneamhach i aoisghrúpaí éagsúla.

Tá cur chuige na Romach neamhghnách i gcónaí, toisc go bhfuil sé mar aidhm leis cabhrú le grúpaí traidisiúnta Romacha iad féin a chur in oiriúint do na himpleachtaí teanga a bhaineann le soghluaisteacht, agus leas a bhaint as a gcuid acmhainní féin, go neamhspleách ar aon chóras oideachais foirmiúil.

Sa bhreis ar a bheith go hiomlán ó bhéal, is iad na príomhghnéithe atá ann solúbthacht agus oiriúnú leanúnach don chomhthéacs, oscailteacht do na baill éirimíúla chun é a fheabhsú, agus an grúpa ina iomláine a chuimsiú. Tá dhá phríomhchuspóir leis: (I) a chinntiú go mbeidh idirghníomhaíochtaí teanga ann láithreach le neamhchainteoirí Rómhánacha agus is féidir le custaiméirí do tháirgí agus do sheirbhísí Romacha, agus

(ii) na Romaigh a chumasú deiseanna nua a aithint go tapa. Mar sin féin, is féidir aghaidh a thabhairt air i dtéarmaí gnéithe caighdeánacha de phróiseas oideachais, eadhon: (I) ábhar teagaisc agus foghlama; (II) róil múinteoirí agus mac léinn; (III) teicníochtaí oideolaíochta.

Léaráidí agus fianaise

Ábhar teagaisc agus foghlama spriocdhírthe: Díríonn cur chuige ar eilimintí lexica uxagus úsáidtear neasfhótaic go héifeachtach, cé nach meastar gur díol spéise suntasach iad struchtúir ghéiniteacha – ábhair rialta na foghlama foirmiúla. Roghnaítear an stór focal le bheith éifeachtach sa chomhthéacs agus le haghaidh úsáideoirí sonracha. Tá cáilíocht an ábhair roinnte ráthaithe ag an Pakiv (onóir Roma), agus an toilteanas é a roinnt i gceart agus go héifeachtach a eascraíonn as an Phralip (bráithreachas Roma).

Ról sholúbtha na múinteoirí agus na mac léinn: Ceadaíonn focas ar ról seachas stádas leanaí cliste, óige nó mná a bheith ag gníomhú ar bhonn comhionann, nuair a roinneann siad eolas, le elders meas. Mar shampla, rinneadh ateangaire teaghlach de chailín 13 bliana d'aois, an t-aon duine den teaghlach a bhfuil an t-aon duine den teaghlach aici, agus rinneadh "múinteoir" de sa Fhrainc. Éascaíonn rochtain ar theicneolaíochtaí nua an t-aistriú ó stádas go ról.

Táiteicnící foghlama bunaithe ar spreagadh comhchoiteann i ndearcadh, i nósanna imeachta agus i meastóireachtaí a chuireann dul chun cinn na foghlama chun cinn.

Tá ról ríthábhachtach ag dearthaí, agus tá na Romaigh an-eolach ar riachtanais foghlama teanga an ghrúpa, ag lorg deiseanna chun an leas is fearr is féidir a bhaint as gach acmhainn agustacaíocht an ghrúpa a fháil ina leith sin. Tá meas ar éadálacha nua, ach fógraítear agus roinntear iad freisin le baill eile den ghrúpa. Chomh maith le gradam a chruthú laistigh den ghrúpa, cuireann na dearthaí sin foghlaim dhearfach nó eispéiris oiriúnaithe teanga chun cinn i gcomhthéacsanna éagsúla.

Is modh grúpa é an cur chuige traidisiúnta Romach "foghlaim ó gach duine" atá dírithe ar riachtanais an ghrúpa agus na foghlama grúpa. A simplíocht, chomh maith lena nádúr saor ó strus agus neamhchostasach, é a mholadh do ghrúpaí eile a bhfuil dálaí sóisialta,

1 www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, a bhfuarthas rochtain orthu i mí na Bealtaine 2017.

cultúrtha agus eacnamaíocha den chineál céanna ag bagairt orthu. Dá bhrí sin, dealraíonn sé gurb iad na daoine bochta soghluaisteachta is mó a úsáideann an modh sin, lena n-áirítear daoine fásta atá leochaileach ó thaobh na socheacnamaíochta de i margadh an tsaothair, amhail oibríthe talmhaíochta faoi bhealach, ar minic nach raibh mórán rochtana acu ar litearthacht.

Impleachtaí polaitiúla

D'fhéadfadh tacaíocht AE d'fhorbairt scileanna teanga mar shócmhainn phraiticiúil do ghrúpaí faoi mhíbhuntáiste féachaint an bhféadfaí eispéireas na Romach a aistriú chuig na catagóirí eile sin d'úsáideoirí ionchasacha.

Is léir gur cuiditheoirí iad Romaigh ilteangacha, a bhfuil cur amach acu ar an gcur chuige "Foghlaim GachDuine", chomh maith le baill oilte den phobal Romach a bhain tairbhe freisin as teicnící foirmiúla ina n-eispéireas foghlama teanga féin. D'fhéadfaí treoirthionscadail a mbeadh gníomhaithe Romacha páirteach iontu, arna dtacú ag an AE agus atá á rialú ag údaráis áitiúla nó réigiúnacha, a bhunú chun éifeachtacht an aistrithe a thástáil, chun faireachán a

dhéanamh ní hamháin ar fhorbairt scileanna teanga, ach ar tháscairí socheacnamaíocha eile.

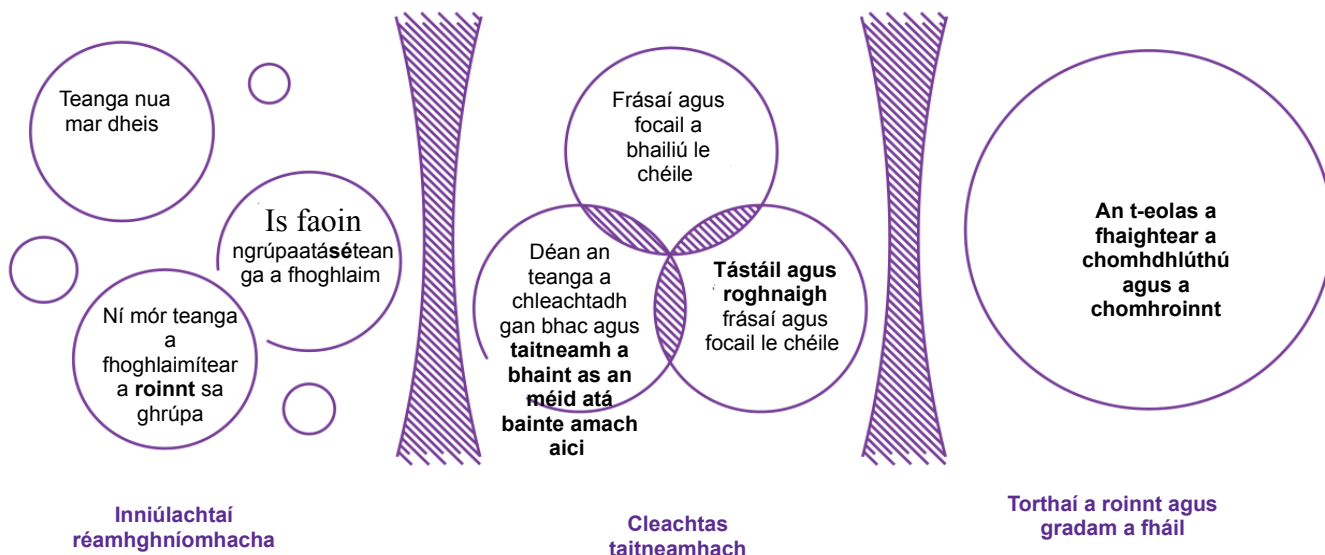
Tagairtí agus doimhniú

Grigore, D., NEACSU, M., et al. (Eds) (2009). *Evaluarea politicilor publice educaționale pentru rromi* [Measúnú ar na Beartais Phoiblí d'Oideachas na Romach], Búcairist, Editura ALPHA DND.

Hancock, I.F. (2003). Teanga Corpus agus Polaitíocht Teanga: An Cás Caighdeánú Romani. F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Nation-Building, Eitneacht agus Polaitíocht Teanga sna Tíortha Idirthréimhseacha* (l. 267-286). Flensburg: An Lárionad Eorpach do Shaincheisteanna Mionlaigh & Búdaipeist: Leabhair LGI.

Marác, L. (2016). *Ábharthacht na dTeangacha agus na Cumarsáide Ilteangach don Eoraip Shóisialta?* Vestnik Tomskogo Gosudarstvennogo Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83-98.

FOGHLAIM GO LÉIR Ó GACH DUINE

71 Cad is féidir a dhéanamh chun cabhrú le pinsinéirí soghluaiste a bhfuil cúram institiúideach de dhíth orthu?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Baineann na fadhbanna is tromchúisí i gcomhthéacs na himirce idirnáisiúnta scoir le pinsinéirí a bhfuil cúram ag teastáil uathu agus nach labhraíonn an teanga áitiúil go leordhóthanach agus nach bhfuil na hacmhainní eacnamaíocha acu chun fanacht in ospidéal príobháideach ná i dteach altranais áit ar féidir leo a máthairtheanga a úsáid. Is daoine scothaosta iad seo a bhfuil galair thromchúiseacha coirp nó meabhrach orthu. Cad is féidir le lucht déanta beartas a dhéanamh chun cabhrú leis na daoine sin?

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Den chuid is mó, is foirm phribhléideach soghluaisteachta í imirce ainmhithe fiáine laistigh den Eoraip. Bogann pinsinéirí i dTuaisceart na hEorpa chuig cinn scríbe scoir áit ar féidir leo maireachtáil ar scor agus áit a ligeann aeráid níos teo agus áiseanna eile dóibh maireachtáil go compordach. Léirítear i roinnt staidéar nach mbíonn pinsinéirí ag foghlaim cuid mhaith de theanga na tíre óstaí go minic, ach go n-aontaíonn siad de ghnáth go n-úsáideann siad a dteanga dhúchais nó a dteanga dhúchais. Mar sin féin, de réir mar a théann siad in aois agus a sláinte in olcas, d'fhéadfadh fadhbanna a bheith ag baint lena gcás.

I gcásanna den sórt sin, ní féidir le cumainn óstacha cúram poiblí a thairiscint ach amháin sna hinstitiúidí áitiúla, ach d'fhéadfadh sé nach mbeadh iarthíortha baile nó bardais pinsinéirí ag iarraidh cabhair a thabhairt más rud é go bhfuil pinsinéirí tar éis dul ar imirce go hoifigiúil agus nach bhfuil siad cláraithe a thuilleadh ina gcóras slándála sóisialta. I gcás daoine scothaosta a bhfuil cúram de dhíth orthu in ospidéal nó i dteach scoir, is fadhb thromchúiseach é neamhábaltacht an teanga áitiúil a labhairt, go háirithe i gcásanna éisteachta agus néaltraithe. De dheasca easpa cumarsáide de dheasca srianta teanga, d'fhéadfadh aonrú agus fadhbanna sláinte fisiciúla agus intinne a bheith ag dul in olcas. D'fhéadfadh na coinníollacha sin cur leis an meath ar scileanna teanga.

D'fhéadfadh seirbhísí altranais tí, seirbhísí cabhrach tí agus tacaíocht do thuismitheoirí an bhreiteachta a bheith deacair dóibh siúd nach bhfuil an teanga áitiúil acu.

Léaráidí agus fianaise

I gcás-staidéar ar phinsinéirí Lochlannacha a bhfuil cónaí orthu i gcúige Alicante sa Spáinn, a rinneadh mar chuid den tionscadal MIME, cuirtear béim ar chás na n-imirceach scothaosta a bhfuil drochshláinte acu. Tá cúram poiblí do dhaoine scothaosta sa Spáinn níos lú forbartha ná mar atá i dtíortha Lochlannacha, agus braitheann imircigh ar scor a bhfuil cúnaimh nó cúram institiúideach de dhíth orthu go príomha ar sholáthraithe seirbhíse príobháideacha. Bhí roinnt tithe scoir príobháideacha ann do phinsinéirí Lochlannacha a raibh cabhair ag teastáil uathu ina saol laethúil, le foireann labhartha Lochlannach, rochtain ar chainéil teilifíse Lochlannacha, agus béilí agus gnáthaimh laethúla eile in oiriúint do nósanna Lochlannacha. Bhí seirbhísí cúraim baile le foireann Chríoch Lochlann ar fáil freisin. Mar sin féin, tá roghanna malartacha príobháideacha costasach, go háirithe dóibh siúd a bhfuil cúram institiúideach fadtéarmach de dhíth orthu.

D'fhéadfadh pinsinéirí nár labhair Spáinnis, nach raibh in ann aire a thabhairt dóibh féin agus nach raibh in ann íoc as cúram príobháideach, a bheith i nguais ina dteach féin nó leithlisiú go sóisialta in institiúid Spáinneach. D'fhéadfadh oibríthe sóisialta ó eaglais Lochlannach nó oibríthe deonacha ón bpobal Lochlannach cuairt a thabhairt agus cabhair a chur ar fáil, ach an chuma ar an réiteach is fearr i gcásanna den sórt sin go minic a bheith chun filleadh ar an tír iar bhaile na scor.

Is cosúil gur straitéis thábhachtach teanga atá sa "scor buan". Níl go leor pinsinéirí ag iarraidh a bheith ag brath ar chúram institiúideach i dtír iasachta, áit nach féidir leo a máthairtheanga a úsáid.

Rinne siad an cinneadh bogadh thar lear ar an tuiscint go mbeadh siad in ann filleadh ar "baile" dá mba rud é go raibh siad go dona tinn.

Dúirt príomheolasóirí go bhfuil na daoine ar mian leo comeback ginearálta é sina dhéanamh. Ó am go ham, chuir consalachtaí agus eaglaisí Lochlannacha agus ospidéal idirnáisiúnta leis an aisdúichiú. Mar sin féin, ní féidir le pinsinéirí nach bhfuil in ann a bhfillleadh féin a eagrú mar gheall ar, mar shampla, tinneas tromchúiseach, néaltrú nó alcólachas – nó nach mian leo filleadh ar ais – teacht ar réiteach sásúil.

D'fhéadfadh fadhbanna foirmiúla maidir le rochtain ar chúram sláinte agus ar shochair shóisialta sa tír thionscnaimh a bhí ann roimhe seo teacht chun cinn freisin má tá pinsinéirí cláraithe mar chónaitheoirí sa Spáinn. Tá cleachtais éagsúla ag na tíortha tionscnaimh a bhí ann roimhe seo i ndáil leis sin, ar cleachtais iad a bhraitheann i bpáirt ar an gcaoi a gcuireann siad na rialacháin Eorpacha reatha maidir le comhordú na gcóras slándála sóisialta i bhfeidhm.

Impleachtaí polaitiúla

Ba cheart d'údarais náisiúnta i dtíortha tionscnaimh agus cinn scríbe nósanna imeachta a fhorbairt, ar bhonn déthaobhach más gá, chun cúram leordhóthanach a chur ar fáil d'imircigh atá ar scor agus a bhfuil drochbhail orthu agus nach bhfuil an teanga áitiúil acu. Sampla de sin is ea comhoibriú a fhorbairt idir tithe altranais i sochaithe óstacha agus institiúidí ardoideachais sna tíortha tionscnaimh, chun cúrsaí oiliúna agus gairmoiliúint a éascú do dhochtúirí, d'altraí agus d'oibrithe sláinte eile a bheidh ann amach anseo sna mór—Réimeannachtaí. Tá roinnt tionscnamh den sórt sin ann cheana sa Spáinn.

I gcásanna áirithe, áfach, is léir gurb é an t-aisdúichiú an rogha is fearr. Féadfaidh an t-athdhúichiú a bheith ina shaincheist íogair ó thaobh na polaitíochtade i sochaithe tionscnaimh má bhaineann an imirce scoir

le“cuardach”a dhéanamh ar shochair chánach agus ar shochair shóisialta, go háirithe i gcásanna ina gcuireann cumainn óstacha córais chánach fhabhracha chun feidhme chun pinsinéirí eachtracha saibhre a mhealladh. Is féidir leis an bhfo—fheidhmiú fioscach seo an bonn a bhaint den chomhtháthú agus den dlúthpháirtíocht laistigh den Eoraip i gcoitinne. Go háirithe, féadfaidh sé an bonn a bhaint d'iarrachtaí chun deiseanna scoir dlisteanacha a chruthú do phinsinéirí soghluaiste a mbeadh orthu fillleadh ar a dtír dhúchais ag deireadh a saoil.

Tagairtí agus doimhniú

- Blaakilde, A. L. (2015). Cá bhfuil “áit” i bhfeidhm ag dul in aois? Saincheisteanna trasnáisiúnta do stát na Danmhairge agus dá imircigh ar scor thar lear. *Journal of Housing for the Elderly*, 29, 146-163.
- Centre for Future Studies. (2009). *Cúram sa Spáinn: Staidéar ar riachtanais chúraim reatha agus sa todhchaí phobal Iarsheirbhíse na Breataine a bhfuil buanchónaí air sa Spáinn*. Canterbury: Centre for Future Studies.
- Halla, K., & Hardill, I. (2016). Imirce a tharraingt siar, an scéal “eile”: Ag tabhairt aire do shaoránaigh fhalla scothaosta Briotanacha sa Spáinn. *Aois agus Cumann*, 36, 562-585.

72 Conas is féidir ilteangachas a chur chun cinn i ndlí tomhaltais AE?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Ollscoil na Ginéive

Níl aon chur chuige aonair ag an AE maidir le ceanglais teanga do Bhallstáit sa chaidreamh idir gnólachtaí agus tomhaltóirí (“B2C”). D’fhéadfadh éiginnteacht dhlíthiúil teacht as sin.

Cad a insíonn an taighde dúinn?

Na ceanglais teangaó reachtaíocht AE go reachtaíocht eile, agus ní gá go mbeadh siad comhsheasmhach. D’fhéadfadh roinnt cásanna illogical tarlú fiú. Mar shampla, i réimse an lipéadaithe, is cosúil go bhfuil an ceanglas teanga a chuirtear i bhfeidhm maidir le lipéadú bia atá ceaptha d’ainmhithe (rud a éilíonn ‘teanga oifigiúil an Bhallstáit’ a úsáid) níos déine ná an ceanglas teanga a chuirtear i bhfeidhm maidir le lipéadú bia do ‘dhaoine’ (lena n-éilítear nach n-úsáidfear ach ‘teanga oifigiúil an Bhallstáit’ a thuigfidhan tomhaltóir go héasca). Níl aon amhras ach godtugann “teanga oifigiúil an Bhallstáit” cosaint níos fearr do thomhaltóirí i Stát ar leith, rud a fhágann go bhfuil sé deacair a thuiscint cén fáth a gcuireann reachtóir an AE cosaint níos fearr ar fáil d’ainmhithe ná mar a chuireann sé ar fáil do bhia an duine.

Léaráidí agus fianaise

Cuireann an staid reatha rialacha teanga éagsúla i láthair is infheidhme maidir leis na réimsí éagsúla de dhlí na dtomhaltóirí atá faoi rialú dhlí an Aontais. D’fhéadfadh éiginnteacht dhlíthiúil teacht as an éagsúlacht sa réimse seo toisc nach féidir leis na Ballstáit, oibreoirí eacnamaíocha ná tomhaltóirí brath ar chur chuige comhtháite. Ina ionad sin, dealraíonn sé go bhfuil cur chuige cás ar chás á úsáid i reachtaíocht AE. Ní roghnaítear critéir teanga ar chúis ar leith, amhail leochaileacht na dtomhaltóirí lena mbaineann, an limistéar ina ndíoltar earra nó seirbhís, etc. D’fhéadfadh éiginnteacht agus neamhéifeachtúlacht a bheith mar thoradh ar an débhríocht dhlíthiúil sin.

Impleachtaí polaitiúla

Is féidir a bheartú go gcuirfead feabhas ar riachtanais teanga an AE, ós rud é nach n-áirítear sna Conarthaí bunaidh inniúlachtaí sonracha lena gceadaítear don AE úsáid teangacha sna Ballstáit a rialáil. Ní mór dhá riachtanas ar leith a chomhlíonadh chun ilteangachas a

chur chun cinn i reachtaíocht cosanta tomhaltóirí an AE.

Baineann an chéad riachtanas le rialacha teanga le haghaidh cosaint tomhaltóirí a oiriúnú chun comhsheasmhacht fhoriomlán a áirithiú. Baineann sé sin go príomha le réimse na n-earraí agus namódúlachtaí díolacháin. D’fhéadfadh feidhm a bheith aige freisin maidir le seirbhísí, ach is leor an ceanglas reatha maidir le comhsheasmhacht teanga a bhfuil feidhm aige maidir leis an gcuid is mó den am sa réimse seo (chomh maith le toirmeasc ar chleachtas tráchtála éagóracha) chun aon fhadhbanna teanga a réiteach. Dá gcuirfí critéir shonracha i bhfeidhm uaireanta chuirfí cosc ar oibreoirí eacnamaíocha agus ar thomhaltóirí teanga eile a roghnú seachas an ‘teanga oifigiúil’ nó ‘an teanga a thuigtear go héasca’. I gcásanna áirithe, ní rachadh sé sin chun tairbhe do na Páirtithe Conarthacha, ós rud é gur mó an deis idirbheartaíocht a dhéanamh i réimse na seirbhísí ná i réimse na n-earraí. Dá bhrí sin, dá bhforchuirfí critéir shonracha teanga, laghdófaí an corrlach caibidlíochta sin agus saorghluaiseacht seirbhísí; Nuair atá an srian sin tairbhiúil agus nuair nach bhfuil tairbhe le baint as is saincheist í ar gá tuilleadh machnaimh a dhéanamh uirthi, agus aird ar leith á tabhairt ar phrionsabal na comhréireachta.

Maidir le hearraí agus comhaontuithe díolacháin, is gá an córas atá ann cheana a oiriúnú, ach gan é a chur ina ionad ina iomláine. Is beag díospóidí a tháinig chun cinn idir (1) oibreoirí eacnamaíocha agus tomhaltóirí agus (2) na Ballstáit.

Ó na 1990idí i leith, is beag ceanglas teanga a fhorchuirtear ar na Ballstáit agus ar oibreoirí eacnamaíocha agus is í Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE) is cúis le díospóid. Fiú i gcásanna den sórt sin, chuir cásdlí láidir CBAE ar a gcumas réiteach a fháil orthu (an chuid is mó de na saincheisteanna a bhain le lipéadú).

Mar sin féin, fiú má tá an cásdlí sin ann agus má réitíonn sé formhór na bhfadhbanna, ní mór do reachtas an AE fós aicmiúníos fearr a dhéanamh ar na riachtanais teanga.

Ar an gcéad dul síos, i réimse na n-earraí agus na socrúithe díolacháin, is fiú scála a chruthú sna riachtanais teanga, ag brath ar chuspóir reachtas an AE agus ar an staid atá i gceist. Ba cheart go ndéanfaí an riail ghinearálta de na critéir “a thuigfidhan tomhaltóir go héasca” mar atá léirithe ag Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (rud a chiallaíonn, i bhformhór na

gcásanna, an teanga oifigiúil, mura bhfuil teanga eile níos éasca a thuiscint ag an ngnáth-thomhaltóir, taobh le teanga amháin nó níos mó eile), mar go gcruthaíonn sé sin cothromaíocht idir an gá atá le faisnéis leordhóthanach a thabhairt don ghnáth-thomhaltóir (más gá agus mar rogha dheireanach, trí phicteagraim agus siombailí, mar atá léirithe ag an gCúirt Bhreithiúnais) agus an gá atá le saorghluaiseacht éifeachtach an Aontais a áirithiú laistigh d'earraí.

- Ar an dara dul síos, i gcás inar gá an chosaint a neartú (e.g. do ghrúpaí ar leith tomhaltóirí amhail leanaí), ba cheart 'teanga náisiúnta nó teangacha náisiúnta na mBallstát' a bheith infheidhme. De ghnáth, is éan Coimisiún agus na Ballstáit a fhaomhann an choir toisc go gcuirtear an fhaisnéis ar fáil níos fearr, i bprionsabal, don tomhaltóir ina theanga náisiúnta féin ('teangashothuigthe' a d'fhéadfadh a bheithéagsúil le teanga oifigiúil an réigiúin ina bhfuil an tomhaltóir suite).

- Ar an tríú dul síos, agus d'fhonn comhchuíbhiú iomlán ar cheanglais teanga reachtaíocht cosanta tomhaltóirí an AE a sheachaint, rud a d'fhéadfadh a bheith ina chúis le ródhocht, agus lena gcoiscfí oiriúnú do chásanna gan choinne, ba cheart go mbeadh reachtóir an AE in ann déileáil le cásanna sonracha a d'fhéadfadh a bheith sa dá chatagóir thuasluaite (e.g. turasóirí, mionlaigh "easaoránacha" nó mionlaigh teanga nach bhfuil riail amhail teanga oifigiúil na mBallstát an-úsáideach dóibh).

Baineann an dara riachtanas le cur chun cinn ginearálta an ilteangachais i mbeartais uile an AE, lena n-áirítear i réimse chosaint na dtomhaltóirí. I ndáil leis an méid sin, ba cheart d'institiúidí an AE Airteagail 21 agus 22 de CHarbóir um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh a chur i bhfeidhm, ina n-iarrtar ar AE urraim a thabhairt don éagsúlacht teanga. Ní mór-breithniú a dhéanamh orthu i gcomhar le hAirteagal 3 (urramú na héagsúlachta cultúrtha agus teanga) agus le hAirteagal 4 (an urraim d'fhéiniúlacht náisiúnta na mBallstát) den Chonradh ar an Aontas Eorpach, d'fhonn an t-ilteangachas agus an éagsúlacht teanga a chur chun cinn mar chuspóir trasearnálach le cur san áireamh amhlaidh i ngach beartas AE, agus ní hamháin mar chuspóir coimhdeach le cuspóireacnamaíoch, mar a fhoráiltear dó faoi láthair i gcásdlí AE.

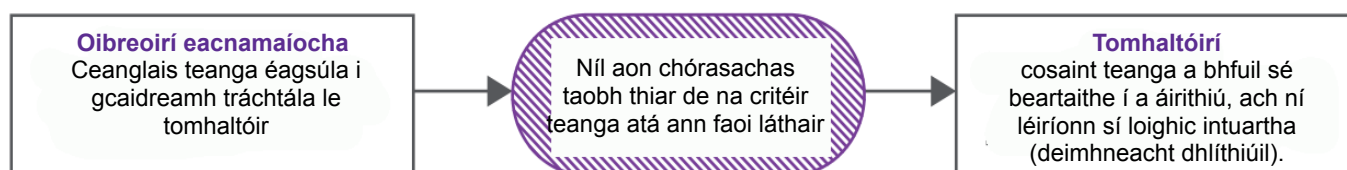
Tagairtí agus doimhniú

Touijer, K. (2016). Éagsúlacht teanga agus cosaint tomhaltóirí. *Athbhreithniú ar Ghnóthaí Eorpacha*, 3, 381-390.

van der JEUGHT, S. (2015). *Dlí teanga an AE*. Groningen: Dlí Europa.

Weerts, S. (2014). Comhionannas teangacha? Éabhlóid chóras teanga an Aontais i bhfianaise an chásdlí, *Iris an Dlí Eorpaigh*, 6, 234-241.

REACHTAÍOCHT AN AE MAIDIR LE TOMHALTAS AGUS TEANGA: IMPLEACHTÁÍ COTHROMÁNACHA D'EARRAÍ

Liosta na rannchuiditheoirí

Rihards Bambals Rihards Bambals

Latvijas Universitāte

Cyril Brosch Cyril Brosch

Ollscoil Leipzig

Astrid von BUSEKIST

Eolaíocht Po Páras

Brian Carey Brian Carey

Ollscoil Luimnigh

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Marc Chesney

Faireachlann Airgeadais

Jaka Čibej

Univerza v Ljubljani

Marco Civico Marco Civico

Ollscoil na Ginéive

Leasnt Climent-Ferrando

Universität Augsburg

Manuel Célio Conceição Manuel Célio Conceição

Universidade do Algarve

Neuza Costa

Universidade do Algarve

Helder De Schutter Helder De Schutter

Katholieke Universiteit Leuven

Paul H. Dembinski Paul H. Dembinski

Faireachlann Airgeadais

Edgár Dobos Edgár Dobos

Társadalomtudományi MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Búdapeist

Robert Dunbar Robert Dunbar

Ollscoil Dhún Éideann

Nesrin el Ayadi

Universiteit van Amstardam

Deilbhíni Marcála

Università di Milano-Bicocca

Sabine Fiedler Sabine Fiedler

Ollscoil Leipzig

Alice Fiorentino Alice Fiorentino

Ollscoil Reims

Champagne-Ardenne

Melanie Frank

Universität Augsburg

Guillaume Fürst Guillaume Fürst

Faireachlann Airgeadais

Núria Garcia Núria Garcia

Universität Augsburg

Michele Gazzola Michele Gazzola

Humboldt-Universität zu Berlin

Jean-François Grégoire

Eolaíocht Po Páras

François Grin François Grin

Ollscoil na Ginéive

Per Gustafson per Gustafson

Uppsalauniversitet

Christopher Houtkamp

Universiteit van Amstardam

Gabriele Iannàccaro

Università di Milano-Bicocca

Rudi Janssens

Vrije Universiteit Brussel Vrije Universiteit Brussel

Christine Kaddous Christine Kaddous

Ollscoil na Ginéive

Peter A. Kraus

Universität Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitet

Virginia Mamadouh

Universiteit van Amstardam

László Marác

Universiteit van Amstardam

Laura Marcus Laura Marcus

Ollscoil na Ginéive

Róisín McKelvey

Ollscoil Dhún Éideann

Machteld Meulleman Machteld Meulleman

Ollscoil Reims

Champagne-Ardenne

Sergi Morales-Gálvez

Katholieke Universiteit Leuven

Žaneta Ozolia

Latvijas Universitāte

Nike K. Pokorn

Univerza v Ljubljani

Lia Pop Lia Pop

Universitatea din Oradea

Anthony Pym

Universitat Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Faireachlann Airgeadais

Andrew Shorten

Ollscoil Luimnigh

Mona Stănescu Mona Stănescu

Universitatea din Oradea

Nenad Stojanović Nenad Stojanović

Katholieke Universiteit Leuven

Torsten Templin Torsten Templin

Humboldt-Universität zu Berlin

Balázs Vizi Balázs Vizi

Társadalomtudományi MTA Társadalomtudományi

Kutatóközpont, Búdaipeist

Bengt-Arne Wickström

Humboldt-Universität zu Berlin